1036
ДНИ
НА ПРЕЗИДЕНТА
КЕНЕДИ

1036
ДНИ НА ПРЕЗИДЕНТА
КЕНЕДИ

А. А. ГРОМИКО

1036 ДНИ НА ПРЕЗИДЕНТА КЕНЕДИ

ПРЕВЕДЕ ОТ РУСКИ
НАДЯ УЗУНОВА

СОФИЯ 1969
ИЗДАТЕЛСТВО НА БКП

Книгата е посветена на външната политика на правителството на Кенеди; наред с това авторът рисува картината на сложния и противоречив политически живот в Америка през 60-те години, показва как и от кого се определя политическият курс на САЩ, анализира причините за засилването на неговата агресивност и авантюризъм.

ГРОМЫКО АНАТОЛИЙ АНДРЕЕВИЧ
1036 ДНЕЙ ПРЕЗИДЕНТА КЕННЕДИ
М., ПОЛИТИЗДАТ, 1968

ПРЕДГОВОР

Животът и дейността на Джон Фицджералд Кенеди е само един, наистина доста голям, фрагмент от хаотичната панорама, наречена «САЩ». Като се запознаем с него, ще можем да си представим по-добре цялата панорама.

1036 дни Джон Кенеди заемаше поста президент на САЩ. Преди това той води продължителна борба с политическите си съперници както в демократическата, така и в републиканската партия. За Кенеди пътят към Белия дом не беше лек. Той беше много по-трънлив, отколкото например пътят на Труман или Айзенхауер. Трагичен се оказва и краят на пътя на младия президент.

Методите, с които Кенеди дойде на власт, характерът на неговата дейност като президент и самото му убийство в Далас — всичко това е тясно преплетено и едното допълва другото. При един внимателен анализ този поток от събития ни помага да разкрием много от тайните пружини на американската вътрешна и външна политика.

Този период от живота на Джон Кенеди, 35-я президент на САЩ, който изследваме, обхваща края на 50-те и началото на 60-те години. Това е периодът, когато на международната арена започна да се проявява особено ярко кризата на антикомунизма, когато зачестиха провалите на американската външна политика, влоши се икономическото положение на САЩ, засилиха се противоречията между самите империалисти, а националноосвободителното движение достигна невиждан размах. Съветският съюз — първата в света социалистическа държава, преодоляла следвоенните трудности, развиваше стремително своята икономика, култура, наука и образование. В целия свят растеше влиянието на комунистическите идеи. Същевременно влиянието на буржоазната идеология отслабваше. Всички тези процеси предизвикаха дълбока тревога в монополистичния капитал на САЩ, който е господар на американската икономика и дава насоката на американската външна политика.

На прага на 60-те години особено се активизираха силите на крайната дясна реакция в САЩ. Все повече се засилваше въздействието на военнопромишления комплекс — монополите, военната клика и ЦРУ — върху външнополитическите работи. Те настояваха да се разшири още повече въоръжаването, да се засили подривната дейност против социалистическите и развиващите се страни. От примера с президентството на Кенеди можем да проследим до каква степен силите на дясната реакция в САЩ са влиятелни и всъщност се разпореждат в държавните работи. Това, разбира се, не означава, че в САЩ както по времето на Кенеди, така и днес сред управляващите кръгове няма и други сили, които да преценяват международните отношения от по-трезви позиции. Такива сили в САЩ има, но за съжаление може да се констатира, че те са далеч по-малко влиятелни от военнопромишления комплекс, който играе все по-голяма роля.

Работата на Джон Кенеди в Конгреса на САЩ, идването му на власт и дейността му като президент се намираха в самия епицентър на силите, които диктуват, контролират и дават насока на външната политика на САЩ. Не е трудно да се убедим, че макар личните възгледи на президента и неговото окръжение и да играеха известна роля при формирането на външнополитическия курс на САЩ, дълго време те не бяха решаващите в неговата дейност.

Първите две години президентът Кенеди беше до голяма степен под влиянието на привържениците на «студената война» и поддържаше особено тясна връзка с монополистичната групировка от Уолстрийт както при съставянето на правителството, така и при воденето на външната политика на САЩ. Наистина още през тези две години, след провала на авантюрата против народна Куба през април 1961 г., Кенеди често не се поддаваше докрай на натиска на американската военна клика, която искаше от него крайно авантюристични действия по редица въпроси. Но едва на третата година от президентството си Кенеди прави опит поне отчасти да излезе от омагьосания кръг на политиката на «студената война». Трябва да кажем, че резултатите от тези негови стъпки, макар и недостатъчно решителни, оказаха положително влияние върху международното положение и върху развитието на съветско-американските отношения. Същевременно през лятото и есента на 1963 г. с усилията на крайната реакция в САЩ беше предприета широка кампания против Кенеди, в която се включиха такива политици като Р. Никсън, Б. Голдуотър и Н. Рокфелер.

Към края на живота си Джон Кенеди започна открито да клони към по-трезв курс по външнополитическите въпроси. Именно по-трезв, а не прогресивен, защото президентът на САЩ като ръководител на главната империалистическа държава, поради много обстоятелства, и преди всичко поради постоянния натиск на военнопромишления комплекс върху него, нямаше възможност да води една действително прогресивна политика. Монополистичният капитал в САЩ никога не би му позволил това. Но същевременно това не значи, че президентът на САЩ не е можел, ръководейки се от логиката на реалните факти, от преценката за съотношението на силите на международната арена (и като си остава, разбира се, убеден защитник на капитализма), да се опита да приеме, че историческият спор между социализма и капитализма трябва да се води не по пътя на военните авантюри, а чрез мирното съвместно съществуване, което изключва войната като средство за решаване на политическите проблеми.

«Ленин учеше — отбелязва Л. И. Брежнев в доклада си «Петдесет години велики победи на социализма», — че във външната политика трябва да се имат предвид както плановете на империалистическите авантюристи, така и позицията на благоразумните представители на буржоазията.» Внимателното запознаване с позициите на различните групировки в управляващия лагер в САЩ ще ни даде възможност да си представим по-ясно как протича там борбата между «ястребите» и «гълъбите», между явно агресивните сили на империализма и привържениците на една по-разумна политика.

САЩ са най-могъщата империалистическа държава. Агресивната външна политика на техните управляващи среди влияе много отрицателно върху международната обстановка. Същевременно в цял свят тази политика се натъква на все по-голямата съпротива на социалистическите страни и на силите на националноосвободителното движение. Курсът на сегашното правителство на САЩ предизвиква все по-голямо недоволство и сред много представители на западноевропейската буржоазия, които все по-добре започват да разбират, че истинска безопасност за европейските и за другите народи може да съществува само ако в международните отношения се утвърдят принципите на ненамеса в работите на другите народи и на зачитане на техния суверенитет.

Именно тези принципи на международните отношения не искат да признаят американските управляващи среди и най-влиятелните представители на монополистите, които стоят зад гърба им. Тази тяхна реакционна позиция трови международната обстановка. Ето защо очевидно е, че трябва да се познават техните действия и начин на мислене, да се разобличава тяхната агресия и експанзионизъм, склонността на мнозина към авантюризъм, както и да се забелязват положителните тенденции в американската външна политика, когато се появят.

Напоследък както в Съединените щати, така и в други страни излизат все повече книги, посветени на дейността на Кенеди и на възглавяваното от него правителство. В САЩ например излязоха обемистите спомени на най-близките съветници на Кенеди — Т. Соренсън и А. Шлезингер. Публикуват се трудове и на други американски политически дейци, учени и журналисти. Съветските американисти също осмислят критически този период. Можем да споменем например интересните изследвания в тази област на В. С. Зорин и Н. Н. Яковлев — доктори на историческите науки.

Тази книга има за цел да осветли някои страни от президентството на Кенеди и същността на най-важните външнополитически акции на САЩ през онзи период.

ПЪРВА ГЛАВА. КРАЯТ НА ПЪТЯ

Беше късна тексаска есен. Небето бе забулено с оловносиви облаци. Ръмеше ситен дъжд. Човек би помислил, че утрото на 22 ноември 1963 година изобщо няма да зарадва тексасците със слънце. Скоро обаче времето започна да се прояснява и към 11 часа преди пладне над Далас заблестя все още яркото южно слънце.

В 11 часа и 35 минути на далаското летище се приземи самолет № 2 от военновъздушните сили на САЩ. С него пристигна вицепрезидентът на САЩ Линдън Джонсън. А пет минути по-късно по пистата стремително се плъзна сянката на втори самолет от американските ВВС—№1. В него се намираше 45-годишният президент на САЩ Джон Фицджералд Кенеди.

Както винаги, президентът и вицепрезидентът пътуваха в различни самолети, за да не излагат САЩ на опасността в случай на катастрофа изведнъж да загубят двамата си главни политически дейци.

. . . Самолетът на президента бавно се приближаваше към сградата на летището. Мъчно може да се каже за какво мислеше Кенеди, готвейки се да напусне самолета, пред който вече се беше събрала доста голяма тълпа посрещачи. Но имаме всички основания да смятаме, че дълбоко в душата си той е изпитвал мрачни опасения във връзка с посещението си в цитаделата на американските расисти.

Опасения тревожеха не само Кенеди, но и неговата съпруга Жаклин, и близкия му приятел О'Донел. Не случайно на 22 ноември сутринта, след като закусиха в хотела, преди да излетят за Далас, тримата разговаряха на една не съвсем обикновена тема — за големия риск, на който Джон Кенеди се излага при публичните си речи. Тогава Кенеди бе казал: «Ако някой наистина поиска да застреля президента на САЩ, това не би било много мъчна работа. Трябва само да се снабди с телескопична пушка и да се промъкне в някоя висока сграда — тогава никой нищо не би могъл да направи, за да предотврати подобен опит. . .»

Президентът не е подозирал колко близо е до истината.

Главната причина за посещението на Джон Кенеди в Тексас беше желанието му да укрепи престижа си в този южен щат, родно място на вицепрезидента Джонсън, в навечерието на изборите за президент през 1964 г. През 1960 г. Кенеди едва не загуби изборите в Тексас в полза на представителя на републиканската партия Никсън. Решението на Кенеди да предприеме това пътуване се затвърди след скандалния прием, който жителите на Далас, или поне част от тях, оказаха на члена на правителството на САЩ Адлай Стивънсън, когато в речта си там той ги призова да подкрепят политиката на Кенеди. Срещу Стивънсън бе упражнено физическо насилие. Някакъв бърчист го удари по главата с един изборен плакат.

Подготвянето на програмата и маршрута за пътуването на Кенеди бяха възложени на губернатора на щата Тексас Конели и на специалния помощник на президента — О'Донел. Решено бе в Далас за пътуването с автомобил от летището до мястото, където в чест на Кенеди градските власти и бизнесмените предвиждаха да дадат обед, да бъдат отделени 45 минути. На 19 ноември в даласките вестници бе публикуван маршрутът на президентския кортеж. На един от неговите участъци автомобилът на президента трябваше да мине по Елмстрийт, която се спуска постепенно под железопътния мост. Тайната служба на САЩ не възразяваше против този маршрут, както и против пътуването на Кенеди в открита, незащитена кола.

И ето Кенеди е в Далас. В 11,50 местно време кортежът на президента потегли от летището за града. В първата кола, на задната седалка се бяха разположили Кенеди и съпругата му, а на подвижните седалки — губернаторът на щата Тексас Конели със съпругата си. На предната седалка на колата бяха седнали двама агенти от тайната служба по охраната на президента. Непосредствено зад колата на Кенеди се движеше втора, в която се намираха още осем агенти от охраната. Трета беше колата на вицепрезидента Л. Джонсън, зад която също следваше кола с хора от охраната. След нея се движеха колите на местните представители и на печата, дошли да посрещнат Кенеди.

Предградието на Далас остана назад. Кортежът на президента навлезе по Мейнстрийт, главната артерия в търговския район на града, която го пресича от изток на запад. Посрещачите ставаха все повече. Примижавайки от слънцето, Кенеди разглеждаше с любопитство хората, застанали по тротоарите, които бяха дошли ако не да го приветствуват, то поне да видят президента на САЩ. Като че ли нищо не предвещаваше опасността.

В края на Мейнстрийт автомобилната колона зави надясно, по Хюстънстрийт. Отпред, на пресечката на Хюстънстрийт и Елмстрийт се издигаше седеметажна оранжева тухлена сграда. Това беше книжен склад. Часовникът на една сграда показваше 12,30. Колата на президента зави по Елмстрийт.

Секунди по-късно, бързо, един след друг, сухо изтрещяха изстрели. По-късно очевидци на убийството на Кенеди твърдяха, че е било стреляно както от книжния склад, така и откъм железопътния мост. Последното обаче упорито се отричаше от официалното следствие. Джон Кенеди бе смъртно ранен — в шията и в главата.

Трагичните събития се развиха с бързината на калейдоскоп. Едва ли си струва отново да ги преразказваме подробно. Но ако възпроизведем хрониката на събитията, станали в петък на 22 ноември 1963 г., според изложението на американските талеграфни агенции (по даласко време), приведено в книгата на Пол Лесур «Кой сте вие, г-н Джонсън?», тя ще изглежда приблизително така:

12 часа и 43 минути. Неизвестно лице стреля срещу Кенеди, когато той минаваше с кола по улиците на Далас.

12 часа и 45 минути. Фотографът от свитата на президента заяви, че от главата на Кенеди бликнала кръв.

12 часа и 46 минути. Г-жа Кенеди, която седеше до мъжа си, се наведе към него и извика: «О, не, не!»

12 часа и 47 минути. Президентът Кенеди е изпратен в болницата.

12 часа и 49 минути. Фотографът добави, че е чул два изстрела.

12 часа и 52 минути. Помощникът на президента — Кенет О'Донел не отговори на въпроса на кореспондента на Асошиейтед прес: «Жив ли е президентът?»

Президентът Кенеди се намира в Парклендската болница, недалеч от Далас.

12 часа и 54 минути. Президентът Кенеди и губернаторът на щата Тексас Джон Конели станаха днес жертва на нападение, но още не е известно убит ли е някой от тях.

12 часа и 57 минути. Службата по печата при Белия дом във Вашингтон заяви, че не разполага с други сведения за нападението срещу Кенеди освен тези, които бяха публикувани в печата.

12 часа и 59 минути. Съобщава се, че срещу автомобила на президента Кенеди са били дадени три изстрела. Репортьорите видели президента да лежи в колата, която влизала в двора на болницата.

13 часа и 02 минути. Представител на тексаската организация на демократическата партия каза, че състоянието на президента е «много тежко».

13 часа и 08 минути. Президентът Кенеди все още се намира в отделението за бърза помощ при болницата в Далас, където беше откаран. Другата жертва на нападението — губернаторът на щата Тексас, е закаран в операционната.

13 часа и 11 минути. Секретарят на Белия дом по въпросите на печата заяви, че при леглото на президента Кенеди са повикани двама католически свещеника.

13 часа и 15 минути. От болницата в Далас съобщиха, че за да спасят живота на президента Кенеди, няколко пъти са му преливали кръв.

13 часа и 21 минути. Пръсна се слух, че Кенеди е починал; това не е потвърдено официално.

13 часа и 31 минути. Свещеникът, който миропомаза Кенеди, на излизане от болницата заяви: «Не вярвам, че президентът Кенеди ще умре».

13 часа и 34 минути. Джон Фицджералд Кенеди почина.

13 часа и 36 минути. Вашингтон потвърди съобщението за смъртта на президента.

13 часа и 38 минути. Полицията търси човек на възраст около 30 години, който вероятно е извършил нападението.

13 часа и 41 минути. Вицепрезидентът Джонсън автоматически става президент на САЩ.

13 часа и 46 минути. Сенатът на САЩ прекрати работа.

13 часа и 47 минути. Борсата в Ню Йорк е затворена.

13 часа и 48 минути. Когато свещениците, които миропомазаха президента, съобщиха за смъртта му, сред тълпата се чуха ридания.

13 часа и 49 минути. ТАСС съобщи за нападението срещу президента Кенеди.

15 часа и 41 минути. Ковчегът с тялото на президента на САЩ е поставен в самолета, който се отправя за Вашингтон.

16 часа и 21 минути. На различни места в Далас са арестувани няколко подозрителни лица, у които е намерено оръжие.

17 часа и 53 минути. Бронзовият ковчег с тялото на президента Кенеди е докаран във Вашингтон.

18 часа и 23 минути. Новият президент свика съвещание с лидерите на двете партии в конгреса.

20 часа 00 минути. Осуалд е обвинен официално в убийството. . .

Още от първите дни на убийството на Кенеди въпросът, кой бе неговият убиец, естествено вълнува всички. И до днес всъщност не е даден отговор на този въпрос. Изглежда, че всички следи на престъплението са заличени.

Както е известно, обвиненият в убийството на Кенеди Ли Харви Осуалд бе застрелян в полицейския участък от съдържателя на нощно заведение някой си Джек Раби, който по-късно умря в затворническата болница. Очевидно не си струва да се спираме подробно върху всички перипетии на тази зловеща история, понеже изнесените в печата факти са широко известни. Можем само да отбележим, че през ноември 1963 г. всички, включително и в САЩ, си задаваха въпроса: как можа да се случи така, че прехвалената тайна служба на Съединените щати, на която е възложено да охранява президента, допусна такова лекомислие и грешки и не можа да предотврати неговото трагично убийство? Как можа да се случи така, че единственият американец, заловен във връзка с уж извършеното от него престъпление, беше веднага ликвидиран буквално пред очите на всички и естествено вече не можеше да даде никакви показания?

Тези въпроси вълнуваха световната общественост и преди всичко американския народ. Всички очакваха бързо и най-старателно разследване от страна на правителството. На 29 ноември по заповед на президента Джонсън бе създадена специална комисия за разследване на обстоятелствата по убийството на президента Кенеди. Комисията, съставена от седем души (двама сенатори, двама членове на камарата на представителите, бившия ръководител на ЦРУ Алън Дълес и банкера Джон Маклой), се възглавяваше от председателя на Върховния съд на САЩ Ърл Уорън. Известно време той решително се отказваше от това назначение и едва когато Линдън Джонсън лично се обърна към него, Уорън бе принуден да се съгласи да се заеме с това разследване.

Близо десет месеца продължи работата на комисията Уорън. Според указанието на Джонсън главната и задача бе да установи фактите, станали по време на убийството на Кенеди и на последвалото го убийство на Осуалд. На 24 септември 1964 г. комисията Уорън представи в Белия дом обширен доклад, след като бе разпитала 552 свидетели. Основният извод на комисията гласеше, че изстрелите, причинили смъртта на президента Кенеди, са били дадени от американеца Ли Харви Осуалд. Комисията стигна също до извода, че убийството на президента не било дело на някаква група заговорници и че Осуалд е действувал сам. Такава е официалната версия за убийството на Джон Кенеди.

Но както смятат мнозина в САЩ, разследването не е било нито достатъчно старателно, нито достатъчно безпристрастно. Далеч не за всички американци 27-томният доклад на комисията Уорън беше задоволителен и не на всички се стори убедителен.

На Запад, включително и в САЩ, се появиха многобройни статии и цели изследвания, авторите на които смятат, че загадката по убийството на Джон Кенеди още не е разгадана. Това заявяват на всеуслишание учени и юристи, журналисти и историци. Можем да споменем например имената на Силван Фокс, Харолд Вайсберг, Томас Бюкънън, Едуард Ъпщайн, Марк Лейн, Фред Кук, Йоахим Йостен, Хю Тревър-Ропър, Джошиа Томпсън и много други, които смятат, че убийството на президента е дело на цяла група, а не на един човек. Правителството на САЩ досега е опровергавало всички версии, с изключение на официалната.

Изминаха вече около пет години от смъртта на Кенеди, но и досега много обстоятелства, свързани с неговото убийство, все още си остават в сянка и съвсем вероятно е никога да не бъдат изяснени напълно. Но изясняването на тази зловеща история докрай е въпрос на чест за самите американци.

Разбира се, човек може да вярва или да не върва на официалната версия за убийството на Кенеди. Може да приема или да отхвърля привежданите в нея факти и съждения, които понякога приличат на полуистина. Но според нас не бива да се приема становището, че убийството в Далас било съвсем случайно явление. И въпросът тук не е в личността на убиеца, който и да е той.

Въпросът, кой уби президента, може никога да не получи точен и ясен отговор. Друг е обаче въпросът, защо бе убит Кенеди. На този въпрос може да бъде даден отговор.

«Убийството на века» е могло да има редица причини, които, сплитайки се в един стегнат възел, са подтикнали убиеца или убийците да извършат своето престъпление. Общоизвестно е например каква яростна конкурентна борба водят помежду си различните групи на американския монополистичен капитал и до какви трагични последици за отделни, твърде влиятелни и богати лица, довежда често това. Без съмнение Джон Кенеди, който принадлежеше към бостънската финансова групировка и беше тясно свързан с Уолстрийт, не беше по вкуса на много свои съперници монополисти. Те не само че му завиждаха, но се и страхуваха малко от него, защото в Белия дом Джон Кенеди имаше широки възможности да дава «зелена улица» на едни главатари на бизнеса и да «не забелязва», а дори и да притиска други.

Водовъртежът на безмилостната конкурентна борба, който увлича всичко живо в Америка, породи у някои хора отначало завист към младия, енергичен и изобщо щастлив президент и недоволство от него, а след това — когато Кенеди започна да проявява политически реализъм — и злоба, която прерасна в омраза. За никого не е тайна, че в редица щати на САЩ, включително и в Тексас, местните вестници, които се контролират от влиятелни сили, всеки ден сипеха нападки срещу президента, като го наричаха «криминален престъпник». Смело може да се смята, че в кампанията против Кенеди нито един от главните редактори на тези вестници не е действувал, както се казва, на своя глава. Съвсем не! Разумно е да се предположи, че те са изразявали настроението на своите господари.

През последната година от президентството си по редица въпроси на външната политика и на съветско-американските отношения Джон Кенеди започна да отстъпва донякъде от догмите на «студената война». И макар това да беше едва забележима стъпка, мнозина от управляващите кръгове в САЩ сметнаха и нея за «опасна». По-добре да бъдем на ръба на войната, отколкото да се боим като кокошки» — крещяха много тексаски вестници през лятото и есента на 1963 г.

Що се отнася до бърчистите и другите американски ултрареакционери, те решиха да преминат от ругатни по адрес на президента към съвсем конкретни заплахи. Траурната рамка, в която беше оградено «частното обявление», обливащо Кенеди с кал (то се появи в един даласки вестник в съдбоносния ден на пристигането му там), се оказа символично. Ясно беше: в САЩ има сили, които са готови с всички средства да премахнат Кенеди от Белия дом.

Трябва също да добавим, че в американския живот култът на насилието, прославата на насилието са доведени до краен предел. Убийството на видния обществен деец на САЩ Мартин Лутър Кинг през април 1968 г. е още един зловещ пример за това.

Вълната на политическите убийства в САЩ нараства. На 5 юни 1968 г. в Лос Анжелос беше извършено нападение срещу сенатора Робърт Кенеди. Сенаторът бе смъртно ранен в главата и на другия ден почина. Това убийство още веднъж показва, че в САЩ са достигнали невиждани мащаби истерията и яростта на крайно дясната реакция против онези политически и обществени дейци, които са склонни да правят дори най-малки стъпки към реалистична оценка на международното положение и в някаква степен да подкрепят борбата на негърското население за граждански права. Известно е например, че сенаторът Робърт Кенеди неведнъж е критикувал политиката на правителството на Джонсън във Виетнам.

И тъй, може да се констатира, че през последните години в САЩ стрелят именно срещу онези, които не са съгласни в нещо с външнополитическия курс на американските «ястреби» и се обявяват против вилнеенето на расизма. Може да се отбележи също, че досега убийците на активисти на прогресивните организации и на видни политически дейци са успявали доста леко да избягнат електрическия стол, дори и да са попадали в ръцете на американската полиция. Напълно ясно е, че такава безнаказаност само разпалва стремежа на ултрареакционерите в САЩ да извършват политически убийства, които, както признават самите американци, стават нещо обикновено в едно общество, представяно от буржоазните пропагандатори за образец на «демокрацията».

Смъртта на Джон Кенеди предизвика радост сред американските расисти и неофашисти. Когато узнаха за нея, с облекчение въздъхнаха и много представители на ултрареакционното крило на двете главни партии — републиканската и демократическата.

Възниква обаче въпросът: нима Кенеди не се стараеше с всички сили да защищава на международната арена интересите на американските капиталисти? Нима с действията си той макар и в най-малка степен е застрашавал позициите на монополистичния капитал на САЩ в страната? Разбира се, не.

Тогава коя е причината?

Анализът на дейността на Джон Кенеди като президент на САЩ ще ни помогне да намерим отговор на този въпрос.

Да започнем отдалеч.

ПЪРВИ СТЪПКИ. През 40-те години на миналия век Ирландия преживява тежки времена. Глад мъчи ирландските селяни. А когато през 1845 и 1846 г., две години подред в страната била компроментирана реколтата на картофите, с които се хранели селяните, положението на някои от тях става катастрофално. Ирландците масово емигрират отвъд океана. Параходите са претъпкани с хиляди измъчени хора. Между тях е и Патрик Кенеди, който напуска Ирландия през 1850 г.

Кенеди се установява в Бостън. Бъдещият баща на Джон — Джозеф Кенеди, е роден през 1888 г. Младият Джо рано разбира, че в Америка парите са всичко. Да натрупа капитал — това става негова цел.

Двете важни събития в живота на Джо са женитбата му с дъщерята на кмета на Бостън и избирането му на 25-годишна възраст за председател на малката градска банка, която самият той спасява от фалит. Последната крачка на Джозеф Кенеди била свързана с голям риск, защото, за да поправи работите на банката, той трябвало да затъне в дългове. Но предприемчивият Джо, който се е сродил със семейството на един от най-влиятелните хора в града, доста бързо изплаща дълговете си.

През 1917 г. Джозеф Кенеди се изкачва с още едно стъпало по-високо в деловия свят. Той става помощник на главния управител на компанията «Бетлихъм стийл». По това време в Европа бушува Първата световна война. Реки от кръв се леят, а компанията, в която работи Джозеф Кенеди, процъфтява от военния бизнес. Не е за учудване, че след свършването на Първата световна война Джозеф натрупва първия си милион долари.

Ръководните финансови среди в Бостън забелязват енергичния бизнесмен. Един от големите финансисти, Стоун, взема Джозеф Кенеди при себе си като управител на инвестиционната банкерска къща «Хейдън, Стоун енд К°».

Джозеф Кенеди бързо овладява тайните на борсовите операции. Той играе на борсата. След това разширява кръга на деловата си активност и придобива контрола върху една доста широка мрежа от кинотеатри в Нова Англия. Кинопромишлеността задълго става главна сфера, в която Джозеф Кенеди влага капиталите си. Основните си финансови операции той пренася в Ню Йорк и Холивуд. През 20-те години Джозеф Кенеди вече контролира няколко големи кинокомпании, които реорганизира, а след това в благоприятния момент продава и получава една солидна печалба.

Все пак основното си богатство Джозеф Кенеди спечелва не в Холивуд, а на борсата. Той «става свой човек» сред финансистите. Джозеф е един от онези, които остават незасегнати от краха на борсата и от кризата през 1929 г. Твърдят, че през този период с различни машинации той успял дори да спечели 15 милиона долара.

Към 1930 г. Джозеф Кенеди става голям милионер. Той решава да се заеме с политика и през 1932 г. подкрепя кандидатурата на Франклин Делано Рузвелт за поста президент на САЩ, като жертвува за избирателната му кампания десетки хиляди долари. Джозеф Кенеди внася във фонда за избирателната кампания на Рузвелт 75 хиляди долара. Скоро той събира за същата цел «от приятели» още 100 хиляди долара. През 1936 г. пише книгата «Аз съм за Рузвелт», в която поддържа в общи линии политиката на президента. Кенеди започва редовно да жертвува големи суми за фонда на демократическата партия.

Подкрепата, която Джозеф Кенеди оказва на Рузвелт, не се харесва на мнозина представители на финансовите среди в САЩ. Те започват да го смятат за отстъпник. Същевременно Джозеф Кенеди не се ползва с доверие сред либералните кръгове в САЩ, които го смятат за «хазартен играч от Уол стрийт». При все това към средата на 30-те години той става достатъчно видна политическа фигура в САЩ. Самият президент започва да се съобразява с мнението му.

Джон Кенеди, вторият син от деветте деца на Джозеф и Роза Кенеди, е роден на 29 май 1917 г. в предградието на Бостън — Бруклайн. Тук преминават първите му детски години. След това семейството на

Джозеф Кенеди се премества в Ню Йорк. Изпращат Джон в местното първоначално училище, където той се учи доста прилежно и проявява особен интерес към историята.

Джон Кенеди е болнаво дете и се отличава със затворен характер. Често като остане самичко, което предпочита пред шумните игри, момчето се залавя за книгите. Може би в семейството Кенеди Джон е единственият, който обича да чете. Той се увлича най-много от история и география, от книгите за странствувания на рицари, за приключенията на първите бели заселници в Америка и за военни дейци.

На 13 години изпращат Джон в католическото училище-интернат в щата Кънектикът. Там той учи само една година. Недоволен от образованието, което дават на сина му в католическото училище, бащата го премества в Чоатското частно училище, където се учат само деца от много богати семейства. Джозеф Кенеди отделя много време за възпитанието и образованието на децата си в буржоазен дух, като настойчиво насажда у синовете си интерес към политиката. Ето какво пише по-късно в спомените си за това братът на бъдещия президент Робърт Кенеди: «Едва ли е имало случай семейството да се събере около масата и да не се говори на тема каква политика води Франклин Рузвелт или какво става по света». Джозеф Кенеди се старае да внуши на синовете си мисълта, че е необходимо да участвуват активно в политическия живот на САЩ.

След като Кенеди завършва Чоатското училище, Джозеф го изпраща да учи в Лондонската икономическа школа, където по това време преподава известният лейбърист проф. Харолд Ласки. Скоро той е принуден да прекъсне занятията си в Лондон поради заболяване от жълтеница и да се върне в САЩ. След това по съвета на баща си Джон постъпва в Харвардския университет. В университета с него се случва нещо, което оставя сериозен отпечатък върху целия му живот. Като играе на американски футбол, Джон си поврежда гръбнака. Впрочем тогава мислели, че инцидентът е останал без сериозни последици.

В Харвардския университет Кенеди изучава държавно право и механизма на дейността на буржоазната държава. На първо време той се учи доста посредствено, не го влече почти нищо, освен футбола и книгите по история. А по това време в Европа се надигат зловещи събития. Хитлеристка Германия и фашистка Италия набират сили. Скоро те ги прилагат на практика. В Испания се води ожесточена гражданска война, в която франкистите получават голяма помощ от фашистките държави.

След като завършва първия курс на университета, Джон Кенеди предприема пътуване из страните на континентална Европа. Пред очите му минават пъстри картини от европейския живот в навечерието на Втората световна война.

През лятото на 1937 г. в писмо до баща си, писано от Испания, Джон отбелязва: «95% от населението на САЩ почти нищо не знае за положението в тази страна». Като говори за настроението сред познатите му американци по отношение на гражданската война в Испания, Кенеди признава, че по-голямата част от тях «поддържат Франко». Той с учудване открива, че в републиканска Испания се прави много за благото на народа. В дневника си Джон пише, че «е настроен прорепубликански по отношение на войната в Испания». Но тази негова симпатия към републиканците, борещи се против обединения фронт на силите на фашизма, скоро се изпарява. По признание на самия Кенеди той «охладнява» към републиканския режим в Испания. Общо взето Джон Кенеди не съумява да се ориентира правилно по реалното положение в Европа. Така например той смята, че за Германия и Италия фашизмът е «естествено състояние». (За САЩ и Англия според него естествено състояние е «демокрацията».)

В края на 1937 г. президентът Рузвелт назначава Джозеф Кенеди за посланик във Великобритания. В донесенията си до Рузвелт новият посланик възхвалява прословутата политика на «умиротворяване», водена от правителството на Чембърлейн. Като съветва Рузвелт да не се замесва в назряващия военен конфликт в Европа, Джозеф Кенеди препоръчва на президента «да се въоръжава за самоотбрана, понеже са възможни всякакви случайности». Поражението на Франция през пролетта на 1940 г. засилва изолационистките настроения на Джозеф Кенеди.

Като се възползва от възможността, която му се удава, Джон Кенеди прекарва в Лондон и във Франция почти всичките си ваканции. През време на тия пътувания от Лондон за Франция Джон не е особено предпазлив. Веднъж той взема под наем един стар автомобил, за да сигне по-бързо с приятеля си от Париж до Ривиерата за една вечеринка. Като си въобразява, че е голям шофьор, Кенеди така засилва колата, че на един завой тя занася и се обръща. След като разорава с покрива си десетина метра от полето, колата спира. В нея цари пълен хаос. В настъпилата тишина се чува гласът на Кенеди, който се обръща към спътника си: «Е, приятелю, май че не успяхме да стигнем навреме»...

На Кенеди допада животът на английското висше общество. Един от най-близките му приятели става аристократът Дейвид Ормсби-Гор, назначен по-късно, когато Кенеди става президент, за английски посланик в САЩ. Джон Кенеди чете много, като поглъща една след друга книгите на идеолозите на британската буржоазия. Той се прониква с уважение към Англия на вигите.

Любима книга на Кенеди през този период е книгата на лорд Дейвид Сесил «Мелбърн» — история на дейността на Уйлям Лемб, един от министър-председателите на кралица Виктория. В книгата се описва дейността на група политически дейци, които с нещо напомнят клана на Кенеди. Джон Кенеди се възхищава от енергията на Мелбърн, от разнообразието на неговите методи на борба срещу противниците му, както и от изкуството му да постига компромиси дори при най-сложни политически ситуации.

В характера на Кенеди започва да преобладава консервативната предпазливост. Той е възхитен от книгата на Джон Бюкън «Пътят на пилигрима». И това е съвсем естествено. Бюкън счита за идеал хората от типа на Бърк и Балфур, които не биха се заели да унищожават «цялата сграда само заради това, че мазилката се е напукала тук-таме». Кенеди намира у Бюкън едно изказване на лорд Фолкленд, което по-късно обичa да цитира: «Когато не трябва да се променя, не следва да се променя».

Друг «герой» на Кенеди става лорд Рандолф Чърчил, бащата на Уинстън Чърчил. Със самия Уинстън Чърчил Джон Кенеди дълго време изобщо не се е срещал. (Едва преди да стане президент на САЩ, намирайки се на почивка в Южна Франция, Кенеди веднъж бил поканен да обядва на яхтата на богатия гръцки корабопритежател Онасис. На срещата присъствувал и Чърчил. Той е вече грохнал старец и както по-късно си спомня Кенеди, между тях не могло да се завърже разговор.)

У. Чърчил обаче също направил впечатление на Кенеди с това, че енергично отстоявал интересите на английската буржоазия, проявявайки връх на политическа ловкост в борбата с нейните империалистически съперници. Тази упорита и гъвкава защита на интересите на буржоазията в собствената му страна се харесва на Кенеди.

През 1938—1939 г. Джон Кенеди предприема второ пътуване из европейските страни. Този път той посещава Съветския съюз, балканските страни и Средния Изток. На връщане Кенеди се спира за малко в Берлин и Париж.

През време на посещението си в Берлин Кенеди тръгва с двама приятели с лека кола да разгледа града. Когато минавали край един паметник и забавили ход, за да го разгледат по-добре, пред тях се открила следната картина: щурмоваци разпалили на паважа клада от книги, крещели и пеели фашисткия химн. Огънят поглъщал произведенията на Маркс, Гьоте, Шилер. Като видели американците, щурмоваците закрещели още по-силно, а след това започнали да хвърлят тухли срещу колата, в която се намирал Кенеди. Джон и приятелите му бързо се измъкнали. Джон бил в пълно недоумение. «Защо ни нападнаха? — питал се той. Американецът Вайзер Уайт, който живеел в Берлин, му обяснил: «Нашата кола носи английски номер»...

Така Кенеди получава възможност да види безчинствата на нацистите, да се убеди колко е напечено положението в Европа, колко близка е войната. Кенеди размишлява защо Англия е така пасивна по отношение на агресивната политика на Хитлер и не намира отговор на този въпрос.

През 1940 г. Джон Кенеди завършва с отличие Харвардския университет. Бащата поздравява сина си и го «награждава» с един чек за солидна сума. Кенеди посвещава дипломната си работа на английската външна политика, като я озаглавява «Умиротворяването в Мюнхен». В този свой труд Джон Кенеди явно се намира под влиянието на баща си и се опитва да оправдае действията на Чембърлейн, като доказва, че английското правителство било «принудено» да води политика на «умиротворяване» под натиска на английските делови кръгове и на пацифистите. Този негов труд по-късно бива издаден с помощта на Джозеф Кенеди под заглавие «Защо Англия спеше?» Предговорът към книгата е написан от милионера Г. Люс, собственик на вестникарски концерн.

Като се опитва да разбере причините за пасивността на ръководителите на английската буржоазия пред надигащата се заплаха от втора световна война, Кенеди стига до извода, че работата тук не е толкова в личността на един или друг английски буржоазен политик, колкото в «общата слабост на демокрацията».

Кенеди не може да разкрие истинските причини, обусловили съглашателския, мюнхенския дух на английската външна политика, пред натиска на хитлеристка Германия. Той обяснява тази пасивност главно с «миролюбието на западните демокрации, които според него не се занимавали сериозно със своето превъоръжаване, а «се уповавали на мира». Той «не забелязва» главното — че европейската буржоазия се надяваше да отклони от себе си хитлеристката агресия, като я насочи на Изток, срещу Съветския съюз.

Книгата «Защо Англия спеше? се разпродава в САЩ и Великобритания в тираж 80 хиляди екземпляра. Тя донася на младия Кенеди първата известност и хонорар от 40 хиляди долара.

Политическата кариера на баща му — Джозеф Кенеди — рухва твърде неочаквано. След като правителството на Чембърлейн прави сделка с Хитлер, като сключва позорната Мюнхенска спогодба, Джозеф Кенеди не скрива, че одобрява този курс. В своите изказвания на английска земя той превъзнася Чембърлейн и политиката на «умиротворяване» на фашистките държави. Това поражда недоволство у президента Рузвелт. Уинстън Чърчил, който добре чувствува надигащата се срещу Англия опасност от страна на държавите от оста Рим—Берлин—Токио, преценява изказванията на Джозеф Кенеди в защита на политиката на Чембърлейн като «пряка намеса в английските работи».

На 1 септември 1939 г. хитлеристките войски нахлуват в Полша, започва Втората световна война. През есента на 1940 г., като се връща в САЩ, за да участвува в новата избирателна кампания по избирането на Ф. Рузвелт за президент, Джозеф Кенеди допуска едно нетактично изказване по отношение на Англия. В интервю пред журналисти от бостънските вестници американският посланик във Великобритания заявява: «Аз съм готов да използвам цялото си влияние, за да не бъдем въвлечени във войната. Няма смисъл да се забъркваме в нея... С демокрацията в Англия е свършено». Дори американското обществено мнение е смутено от това изказване на Джозеф Кенеди. В печата го наричат «привърженик на умиротворяването» на фашистка Германия. Рузвелт се е разочаровал от него окончателно. Веднага след избирането на Рузвелт за президент на САЩ през 1940 г. последвала оставката на Джозеф Кенеди от поста посланик на САЩ в Лондон. Оттогава нататък той вече не играе някаква важна роля в американските правителствени среди.

След нападението на Япония срещу Пърл—Харбър и започването на войната в Тихия океан Джон Кенеди подава заявление да бъде приет в армията. Отначало отхвърлят заявлението му заради болния му гръбнак. Все пак той успява да постъпи на служба във военноморския флот. В края на 1942 г. Джон Кенеди получава назначение в един отряд торпедни катери от ВМС на САЩ. През 1943 г. изпращат младия офицер в южната част на Тихия океан, където той командува торпеден катер.

През нощта на 2 август 1943 г. Кенеди едва не загива, когато в бурната тъмна нощ в пролива Фергюсън японският ескадрен миноносец «Амагири» пробива неговия торпеден катер «РТ-109» и го разцепва на две. Силният удар отхвърля намиращия се при щурвала Кенеди на палубата. «Ето как загиват хората!» — само успява да помисли той. Кенеди удря болния си гръб о палубата. Екипажът на торпедния катер, който моментално започва да потъва, заедно с него и Кенеди, се оказва във водата. Японският миноносец изчезва в мъглата също тъй внезапно, както се е появил, без да вземе някого от американците. Кенеди и хората му (от 13 членове на екипажа загиват двама) известно време се държат над водата, вкопчили се за отломките от катера, а след това с мъка доплуват до най-близкото малко островче, откъдето после, след дълги митарства, ги прибира един американски спасителен отряд.

Но войната не е така милостива към по-големия му брат — пилота Джо. Бомбардировачът, в който се намирал той, по неизвестна причина експлодира през време на полета по посока на една германска база за подводници. Това става през 1944 г.

След свършването на Втората световна война Кенеди опитва силите си на журналистическото поприще. През юни 1945 г. като представител на Хърстовия печат той заминава за конференцията в Сан Франциско, на която, както е известно, бе постигнато споразумение за учредяване на Организацията на обединените нации. Кенеди не разбира значението на ООН и е разочарован от приетия устав на тази международна организация. По това време той се увлича от утопичната идея за създаване на световно правителство, обявява се за отказ на държавите от своя суверинитет, като смята, че това е единственият сигурен път за предотвратяване на нови войни. Кенеди открито заявява, че е настроен «песимистично по отношение на бъдещето на своята страна».

Скоро Джон Кенеди се разделя с журналистиката. У него се пробужда желание да опита щастието си на арената на политическата борба. Тези планове на Кенеди намират най-енергична подкрепа от страна на баща му, който след смъртта на най-големия си син започва да възлага честолюбивите си надежди на Джон.

По-късно Джон неведнъж подчертава приемствеността в политическата кариера на членовете на семейството Кенеди. «Ако аз умра — заявява той веднъж, — тогава брат ми Боб ще поиска да стане сенатор, а ако с него се случи нещо, брат ми Теди ще се стреми да попадне там вместо нас.»

През 1946 г. Джон Кенеди се връща в Бостън, за да се отдаде изцяло на политическия живот в града.

Политическата кариера на Джон Кенеди започва в 11 избирателен район на град Бостън по време на изборите за Конгреса на САЩ. Както свидетелствуват очевидци, Джон Кенеди известно време никак не можел да привикне към тъмните задкулисни страни на политическия живот в щата Масачусетс. Той често казвал: «Наложи се да надяна ботушите на Джо. Ако той беше жив, никога не бих се занимавал с това. . .».

ДЕЙНОСТ В КОНГРЕСА. Джон Кенеди е на 29 години, когато през 1947 г. го избират за член на камарата на представителите в Конгреса на САЩ. В началото той се чувствува напълно загубен сред 435-те членове на камарата. Постепенно обаче Кенеди осъзнава, че ако намерението му да се отдаде на политическа кариера е «постоянен бизнес», трябва да се погрижи за своята популярност. Той предприема многобройни обиколки из щата Масачусетс с агитационна цел.

Кенеди решава да посвети специално внимание на проблемите за обществено осигуряване. Той се числи към една сравнително малобройна група конгресмени, които от време на време декларират, че американските капиталисти по необходимост трябва да се занимават повече с въпросите за работната заплата, трудовите условия, жилищата, наемите за квартирите, както и с подпомагането на ветераните от войната и на старците.

Недоволството на американските трудещи се от традиционната пасивност на правителството на САЩ в социалната област — ето какво използва Кенеди на първо време, за да си спечели престиж сред избирателите и преди всичко сред американските профсъюзи. Той разбира, че на конгресмена демократ е необходима подкрепата на десните профсъюзни лидери и на техните помощници по места, за да постигне успех в борбата срещу републиканските си съперници.

На първо място в своята дейност в камарата на представителите Кенеди поставя жилищното законодателство. И трябва да кажем, че тези целенасочени усилия на Кенеди повлияват върху настроението на избирателите от неговия район. Той става все по-популярен сред тях. Но през 1948 г. жилищният законопроект, подкрепен от някои конгресмени, включително и от Кенеди, бил провален в камарата на представителите от републиканците и от южните демократи (диксикратите).

Кенеди се проявява и в ролята на борец за «подобряване на трудовите условия» в САЩ. Той ратува за засилване ролята на профсъюзите. Както е известно, при Рузвелт тяхното влияние нарасна. Но след смъртта на този бележит президент републиканците и южните демократи в Конгреса на САЩ повеждат атака срещу профсъюзите, като се стремят да ликвидират правата, извоювани от тях през 30-те години.

Разгаря се борба около реакционния законопроект Тафт—Хартли. Тук от Джон Кенеди се иска ясна позиция и твърдо мнение. У него заговаря капиталистът. Той лавира между двете групировки в Конгреса и заявява, че не одобрява както привържениците на сенатора Тафт, които твърдят, че американските профсъюзи имат «твърде голямо влияние», така и ръководителите на американските профсъюзи. По този начин Кенеди прави опит да примири двата противоположни подхода към проблемата за трудовото законодателство. «Работодателите се държат егоистично, но и профсъюзите се държат егоистично — заявява Кенеди в комисията при Конгреса. Той критикува безогледното осъждане на всички видове стачки и същевременно упрекваа стачкуващите работници за тяхното «безотговорно поведение».

Лавирането на Кенеди по въпросите за трудовото законодателство е лесно обяснимо. Той действува като буржоазен политик, несвързан твърде здраво с една или друга група лобисти. Но работата не е само в това. Кенеди се страхува от изостряне на класовата борба в САЩ. «Приемането на законопроекта Тафт—Хартли — боязливо заявява той — ще повлече след себе си жестока и опасна война с профсъюзите и ще бъде добре дошло за профсъюзните радикали, които проповядват доктрината за класовата борба.»

Както е известно, законопроектът Тафт—Хартли бе приет с преобладаващо мнозинство от членовете на Конгреса. Кенеди е един от 79-те членове на камарата на представителите, гласували против този законопроект. Но той прави това не толкова по убеждение, колкото ръководейки се от целите си за бъдещето. Интересно е, че по-късно, вече след като законът Тафт—Хартли бе приет от Конгреса, Кенеди не подкрепя искането на профсъюзите за отменяне на този закон.

След двегодишна дейност в Конгреса Кенеди започва да се занимава все повече с външна политика. Отначало и в тази област той не се отличава със самостоятелност. Кенеди поддържа прословутата «доктрина Труман» и «плана Маршал», които целят да привържат Западна Европа към САЩ чрез така наречената «икономическа помощ». Той критикува правителството на САЩ за провалите на американската политика в Азия.

След образуването на Китайската народна република разтревоженият Кенеди призовава американското правителство «да не допусне надигащата се вълна на комунизма да погълне цяла Азия». Кенеди не разбира развоя на събитията в Азия и се опитва да обясни загубването на позициите на американския империализъм в Китай само с грешките на американската дипломация и на президента Труман. Не е чудно, че Труман намразява прекомерно енергичния конгресмен, което не крие и по-късно, когато Кенеди се бори със своите съперници за поста президент.

«Студената война», която правителството на САЩ водеше против Съветския съюз и другите социалистически страни, оказва отрицателно влияние върху възгледите на Кенеди. Той е между онези хора в Конгреса, които спомагаха за разпалването на «студената война». Кенеди се обявява в полза на надпреварата във въоръжаването. Той настоява да се увеличат рязко американските ВВС, бори се за увеличаване на военните кредити.

През 1951 г. Джон Кенеди предприема продължителна обиколка из главните страни на НАТО, посещава Англия, Франция и Италия. След това заминава за Испания, Западна Германия, както и за Югославия. След завръщането си в САЩ Кенеди говори на съвместно заседание на комисиите по външните работи и по въоръжените сили при сената. Той убеждава членовете на Конгреса какво стратегическо значение има Западна Европа за американския империализъм и настоява да бъдат изпратени там допълнителни контингенти американски войски. Наред с това той призовава правителството на САЩ да искат от своите западноевропейски партньори да участвуват по-активно във военните усилия на НАТО.

След това Кенеди отново заминава за чужбина и посещава страните в Близкия Изток, а след тях Пакистан, Индия, Индокитай, Малая и Южна Корея. Като наблюдава разрастването на националноосвободителната борба на народите против колониализма в западните държави, той се опасява за позициите на САЩ в най-различните географски райони. След завръщането си във Вашингтон Кенеди заявява, че САЩ «са съсредоточили твърде много вниманието си върху Западна Европа». Той настоява да бъде увеличена американската «помощ» за страните от Азия, Средния и Близкия Изток. Кенеди смята, че това ще засили зависимостта на развиващите се страни от САЩ.

По такива въпроси като например гражданските свободи Кенеди е твърде непоследователен. Той се пази от крайно десните политически дейци. Например предпочита да избегне борбата с реакционния сенатор Джозеф Макарти, който в началото на 50-те години предприема «лов за вещици» и обвинява стотици американски държавни служещи и политически дейци, че «са комунисти» или им «симпатизират». В обстановката на антикомунистическа истерия американската реакция се опитваше с тези методи да надене усмирителна риза не само на прогресивните хора, но и на «прекомерно активните» либерали. Същевременно Кенеди заявява, че в сенатора Макарти «има нещо», а в отговор на намеците, че той, Кенеди, не е истински либерал, подхвърля фразата: «Аз съвсем не съм либерал . . . аз не се погаждам с тях».

Без да се обявява против макартизма, възмутил дълбоко цяла прогресивна Америка, Кенеди същевременно не се сближава открито с ултрареакционерите в Конгреса. Той често не е съгласен с критиката, която представителите на дясното крило отправят срещу политиката на правителството на САЩ. Тези хора искаха от правителството да води още по-активна антикомунистическа и антисъветска политика. Те заявяваха, че правителството на демократите е «некомпетентно и разточително». За разлика от много републиканци и южняци-диксикрати, Кенеди вижда в американския държавен апарат сигурен лост, с който монополистичният капитал в САЩ прокарва повече или по-малко резултатно в страната и извън нейните предели своите интереси. Но Кенеди смята, че е крайно необходим по-пълен «коефициент на полезно действие» от политиката на американското правителство.

След като работи няколко години в камарата на представителите, Джон Кенеди започва да се замисля да направи следващата крачка по политическата стълба. У него постепенно узрява решението да подготви почвата за издигането му за сенатор в щата Масачусетс. Той преследва тази цел много упорито, като предприема десетки пътувания с агитационна цел. В началото на 1952 г. например Кенеди говори вече на митинги в стотици градове и селища на щата.

Същевременно Кенеди «си знае мястото» и затова, както се казва, не се изпречва на пътя на големите политически дейци. Преди да се реши да води борба за поста сенатор от щата Масачусетс с известния републикански сенатор Лодж, Кенеди покорно чака решението на губернатора на щата Масачусетс Девър.

След като размисля, Девър стига до извода, че е рисковано сам той да се бори против опитния Лодж: може да загуби губернаторския си пост и да не влезе в сената. И той предлага на Кенеди да се бори вместо него за влизане в сената. Кенеди приема това предложение.

На мнозина, дори и на близките му, решението на Кенеди да се бори с Лодж се струва връх на непредпазливостта. Известно е, че Лодж има добри връзки из целия щат. Кенеди е на друго мнение. Той вярва в силата на своята избирателна машина, в силата на парите. И макар Лодж да ги има не по-малко, отколкото Кенеди, все пак той решава да започне борбата.

В подготовката на избирателната кампания на Джон Кенеди в щата Масачусетс взема участие целият клан на Кенеди, дори майка му Роза. Тя се проявява като отличен оратор и винаги тънко преценява положението. Говорейки пред избиратели от италиански произход, Роза Кенеди непременно произнася няколко думи по италиански. В Дорчестър с умиление си спомня годините, прекарани в тамошното училище. А когато мястото, където става митингът, не позволява на майката на Кенеди да използва данни от биографията си, за да спечели слушателите, тя доверително казва на присъствуващите на срещата жени:

«А сега позволете ми да ви разкажа за новите моди, които видях миналия месец в Париж.»

Както отбелязва един от приятелите на Кенеди, «бедният Лодж общо взето нямаше шансове за победа. Кланът на Кенеди напомняше танкова дивизия, напредваща по целия щат». Членовете на рода влагат в избирателната кампания за Джон Кенеди общо 70 хиляди долара. В избирателния фонд на Кенеди постъпват също така над 200 други вноски от по хиляда долара.

Избирателният щаб на Кенеди в Бостън действува като добре нагласен механизъм. Специалистите по рекламата разработват програми за телевизионни предавания, в които се агитира за избирането на Кенеди. Книжарски фургони разкарват по целия щат хиляди екземпляри от списание «Ридърс дайджест» със статията «Спасението», в която се разказва за героизма, проявен от Кенеди през време на войната. За агитаторите, които работят за Кенеди, е подготвен специален справочник, в който се дават подробни сведения за гласуването на Кенеди в Конгреса. Семейството Кенеди устройва приеми по целия щат.

В навечерието на изборите, когато Кенеди прави последната си предизборна обиколка из щата, в Бостън пристига със самолет самият президент Айзенхауер и произнася реч, за да повдигне престижа на Лодж. Но и това последно усилие на републиканската партия не помага на Лодж. Кенеди лесно го побеждава.

Защо става така?

Лодж е един от главните кандидати на републиканската партия в общите избори през 1952 г. За тази избирателна кампания Националният комитет на републиканската партия изразходва милиони долара и, разбира се, част от тях се поема от Лодж. Така че той не чувствува недостиг от финансови средства в двубоя с Кенеди. Главното е друго: Лодж не може да противостои на активната тактика на Кенеди. До деня на изборите Кенеди посещава 351 града и селища на щата и говори във всяко от тях. Разбира се, оказват влияние и финансовото могъщество на клана на Кенеди, и фактът, че Джон широко използва масовите средства за информация, за да популяризира своята кандидатура в щата.

Разказват, че когато в началото на януари 1953 г. Кенеди пристигнал във Вашингтон и се опитал да влезе във вагона на подземната железница, свързваща Конгреса на САЩ със сградата, в която се намирала канцеларията на сената, един местен служещ му заповядал да се отдръпне настрана, «за да могат сенаторите първи да влязат във вагона». Кенеди не се обидил. Той знаел, че изглежда много по-млад за годините си.

СЕНАТОРЪТ ОТ ЩАТА МАСАЧУСЕТС. В сената Джон Кенеди става член на комисията по труда и общественото благосъстояние. Първите две години от своята дейност той посвещава главно на въпросите на щата Масачусетс. Съобщават на Кенеди, че Лодж не се е простил с мисълта да се върне отново в сената. Ето защо Кенеди се стреми да затвърди своята популярност сред деловите кръгове на щата. Той внася в сената редица законопроекти, предназначени да стимулират развитието на текстилната, корабостроителната и часовникарската промишленост в щата. Кенеди се бори също да бъде приет закон за модернизиране на бостънското пристанище. Деловите среди в щата са доволни от него.

Известно е, че като сенатор Кенеди не се стреми особено да се сближи с лидерите на сената. Него сякаш не го блазни идеята да стане член на един тесен кръг сенатори, които «правят политиката» на сената по редица важни въпроси. Кенеди обаче се старае да поддържа спокойни отношения с лидерите на сената.

Редица доста откровени изказвания на Кенеди за американския политически живот обясняват неговото поведение в сената. Той например отбелязва в своя бележник: «Политиката — това са джунгли. Това е необходимост да избираш между справедливите действия и запазването на длъжността си, между местните интереси и националните интереси, между частните интереси на политика и общите интереси.»

Кенеди смята, че безкомпромисната позиция на всеки буржоазен политически деец в защита на едни или други принципи неизбежно ще доведе дотам, че той «ще си счупи главата» и ще изчезне от политическата арена. Съвременниците на Кенеди, включително и буржоазни учени, обясняват тези негови възгледи с обстоятелството, че у бъдещия президент бил извънредно много развит «политическият инстинкт за самосъхранение». Наистина те сякаш между другото отбелязват, че Кенеди бил «по природа радикал». Можем обаче да не се съмняваме, че почти през цялата му политическа кариера «политическият инстинкт за самосъхранение» у Кенеди винаги е бил на първо място, а «радикализмът» — на второ.

Така у Кенеди се съчетават прагматизъм, консерватизъм и доста радикални възгледи. Затова много буржоазни политически дейци, консерватори и либерали, го смятат за, «свой човек». Към това именно се и стреми Кенеди. Той все по-добре разбира, че за да постигне успех, американският политически деец трябва да хитрува и да лавира, да прави сделки. А на него му се иска да постигне не просто успех, а сензационен успех. Кенеди решава да се опита да стане президент на САЩ.

Интересни са взаимоотношенията на Кенеди и либералните среди в Конгреса. Отношението на либералите към Джон Кенеди през периода на дейността му в сената е предпазливо. Въпреки че баща му е бил виден привърженик на «новия курс» на президента Рузвелт, либералите нямат пълно доверие на Джон Кенеди. Тази подозрителност се засилва особено във връзка с държането на Кенеди по отношение на сенатора Джозеф Макарти, кресливия главатар на най-върлата реакция.

В една своя реч през 1950 г. Кенеди заявява, че според него борбата с комунистите в правителствените учреждения на САЩ не се води достатъчно активно и че той твърде много уважава сенатора Макарти. Преценявайки политическата атмосфера през онези години, Кенеди знае какво прави. Той се стреми да осигури политическата си кариера, да улесни избирането си в сената.

Когато през ноември 1952 г. Кенеди е избран за сенатор, в САЩ цари макартизмът. Бесният сенатор заплашва всичко и всички. Като изпада в изстъпление, санаторът Макарти доказва, че самото правителство на Труман е едва ли не «прокомунистическо». Следният факт например говори колко наплашени са били буржоазните американски политици от Макарти. Макарти обявява известния генерал, участник във Втората световна война, Джордж Маршал, за «човек, затънал в лъжи». И какво става? Дори близкият приятел на генерал Маршал — Дуайт Айзенхауер, кандидат за президент от републиканската партия, не се решава да защити своя другар по оръжие. Айзенхауер не иска да влиза в борба с Макарти.

Същевременно, вземайки пред вид протестите на своите избиратели, Кенеди се опитва да намери общ език и с хората, обезпокоени от макартизма. Той им доказва, че за страната е необходимо «да се осигури безопасност». Нежеланието на Кенеди да се обяви против макартизма е окачествено от най-твърдите либерали като фактическа подкрепа на действията на Макарти от негова страна. Кажи-речи така си е било. Кенеди изчаква по-добри времена, когато, както сам признава, «бурята, която бушува около сенатора Макарти», ще поутихне.

Трябва да се каже, че между сенаторите все пак имало хора, които се обявявали повече или по-малко енергично против действията на сенатора Макарти. Това са например Лиман, Фулбрайт, Фландърс. През юли 1954 г. либерално настроеният сенатор Ралф Фландърс внася в сената резолюция, осъждаща Макарти. Тя предизвиква бурни разисквания в Конгреса. Кенеди отново предпочита да остане в сянка, като прави само едно малко изказване, в което заобикаля същността на въпроса. Казват, че в края на краищата Кенеди бил решил да гласува за резолюцията, осъждаща Макарти, но не по мотивите, които изтъквал Фландърс.

Макартистите, възглавявани в сената от лидера на мнозинството — републиканеца Ноуленд, се опитват да провалят приемането на резолюцията, с която се осъждат действията на Макарти. Под техния натиск 75 сенатори подкрепят предложението на Ноуленд да се отложи обсъждането на резолюцията на Фландърс. Между тях е и Кенеди. Само 12 сенатори се обявяват против отлагането. Но въпреки че обсъждането на фашистките методи на сенатора Макарти било отложено временно, решаващата схватка на либерално настроените сенатори с него бързо наближавала. Кенеди обаче не можел да вземе участие в по-нататъшните събития. Болестта му в гръбнака внезапно се изостря. На 2 декември 1954 г., в деня, когато става решаващото гласуване по резолюцията, осъждаща Макарти, Кенеди лежи в хирургическата болница и чака да го оперират.

По-късно Кенеди неведнъж се опитва да обясни пасивното си поведение по отношение на Макарти. Той се позовава например на това, че през 1953 г. брат му Робърт Кенеди е служил кратко време в апарата на Макарти, и твърди, че поради това за него, Кенеди, «би било нетактично» да се обявява против Макарти. Но веднъж Кенеди все пак признава, че поведението му по отношение на Макарти «може би е било неправилно».

Подобни обяснения на Кенеди не задоволяват либералите и те постоянно го критикуват. Дълго време един от най-решителните критици на поведението на Кенеди е Елеонора Рузвелт. Като се отказва да подкрепи кандидатурата на Кенеди за президент от демократическата партия, госпожа Рузвелт заявява, че Белият дом не трябва да зависи от «хора, които разбират какво представлява мъжеството, възхищават се от него, но самите те не са достатъчно самостоятелни, за да го проявяват». «Според мен — казва Е. Рузвелт — макартизмът е такъв въпрос, по който всички обществени дейци трябва да изказват мнението си. И то трябва да се има пред вид. Не мога да бъда уверена в политическото бъдеще на един човек, който не изразява открито каква позиция заема по дадения въпрос.»

ЖЕНИТБА И БОЛЕСТ. През 1953 г. Джон Кенеди се оженва за Жаклин Бувие — дъщеря на един нюйоркски банкер от френски произход, фоторепортерка на вашингтонския «Таймс хералд». Една седмица преди сватбата тя попитала Джон: «Коя черта от характера си смяташ за най-хубава и коя за най-лоша?» Както си спомня по-късно съпругата на бъдещия президент, Кенеди ѝ отговорил, че за най-хубава черта на своя характер той смята любознателността, а за най-лоша — раздразнителността.

Отстрани човек би могъл да помисли, че в началото и в средата на 50-те години Джон Кенеди е само един преуспяващ млад политически деец, доста способен деец, който притежава голямо богатство и не познава особени грижи. Малцина по онова време знаели колко тежко болен е той. Болестта на сенатора била прикривана старателно, тъй като можела значително да попречи за новото му издигане на политическата арена.

Болките в повредения гръбнак стават все по-силни. Първата операция не дава положителни резултати. Лекарите също така предупреждават Кенеди, че може би се развива рак в кръвта му и много вероятно е да живее само няколко години още. Едва след три години става ясно, че няма никакъв рак в кръвта на Кенеди, а само едно силно усложнение след маларията, която той прекарал през време на военната си служба в Тихия океан.

В началото на 1954 г. болките в гръбнака толкова се засилват, че Кенеди се решава на повторна операция. На лекарите, които изразяват съмнение в успешния ѝ изход, той заявява: «Това ми е безразлично, повече не мога да живея така.» Правят втора операция на Кенеди и закрепяват в гръбнака му една стоманена пластинка. Но състоянието на болния повече се влошава. Налага се бързо да отстранят пластинката.

Кой знае как би протекъл по-нататъшният личен живот и политическата кариера на Джон Кенеди, ако през пролетта на 1955 г. той не бе чул за нюйоркската лекарка Жанет Травел. Прилаганите от нея новокаинови инжекции временно облекчават състоянието на Кенеди. И тук му помага случаят. Доктор Травел открива, че в резултат на раняването и на операциите, на които бил подложен Кенеди, левият му крак станал по-къс от десния. Това усилвало болката в гърба. Бързо били поръчани специални обувща и корсет за Кенеди. След това здравето му рязко се подобрява. Сам Кенеди смята, че именно доктор Травел го е върнала към активен живот.

МИСЛИ ЗА МЪЖЕСТВОТО. Прикован от болестта към леглото, Джон Кенеди пише книгата си «Черти на мъжеството», която излиза в началото на 1956 г.

Книгата «Черти на мъжеството» има доста шумен успех в САЩ и без съмнение спомага за още по-голямото популяризиране на Кенеди. Тя попада в числото на бестселерите, т. е. най-популярните книги. Една година след публикуването на книгата си Кенеди получава за нея наградата Пулитцер — за раздела Биографии. Връчват му наградата, която той веднага предава на негърския колеж. С тази си стъпка той цели да спечели на своя страна избирателите негри.

А какво представлява книгата на Кенеди «Черти на мъжеството»?

Според замисъла на Кенеди тя трябвало да даде отговор на въпроса, какво представлява политическото мъжество. Това качество Кенеди обявява за най-забележителното достойнство. Чрез примери от живота на десет американски сенатори той се опитва да проследи това мъжество и трябва да се каже, прави това доста несполучливо. Достатъчно е да споменем, че «героите» на Кенеди са такива хора като сенатора Е. Рос, спасил при гласуване в сената корумпирания президент Ендрю Джонсън от обвинителна присъда, или сенатора Робърт Тафт, който се обяви в защита на главните нацистки престъпници.

Книгата е по-скоро не отговор на въпроса за политическото мъжество, а ярка илюстрация на истинския характер на американските политически институции, показва истинския лик на редица американски буржоазни дейци.

Кенеди полемизира с известния американски журналист Уолтър Липман. Последният например твърди, че в САЩ преуспяват като политически дейци нестабилни хора. Такива хора само външно изглеждат силни по дух. В действителност, отбелязва Липман, те постигат политически успех, ако «спечелват с подаръци и услуги, умиротворяват, подкупват, отклоняват от правия път, мистифицират, или кой знае още как манипулират, за да се справят с взискателните, заплашващите ги хора в своите избирателни райони“.

Кенеди се опитва да опровергае това изказване на Липман, но всъщност потвърждава, че в политическия живот на САЩ господствуват «групите за натиск», или лобистите. Той се оплаква, че върху членовете на сената в САЩ се упражнява «ужасен натиск» буквално от всички страни. Този натиск, отбелязва той, убива всяко желание за политическо мъжество. Налага се да живееш в съгласие със своите колеги.

Какво говорят тези изказвания на Кенеди? Много. Те означават, че членовете на такава влиятелна политическа институция в САЩ като върховната камара на Конгреса — сената, трябва понякога, дори въпреки личните си убеждения, да проявяват единодушие по най-важните въпроси на американската вътрешна и външна политика. Не е ли това признание за съществуването на класова дисциплина у хората, които служат на монополистичния капитал! Същевременно това е и напомняне, че противно на твърдението на буржоазната пропаганда, че членовете на конгреса са «отговорни само пред своите избиратели», всъщност положението е друго.

Да се държиш в сената «като всички», «да живееш в съгласие със своите колеги» означава да се намираш под контрола на републиканския или демократическия партиен механизъм. Разбира се, би било погрешно да се смята, че един или друг сенатор е само пионка в ръцете на републиканския или демократическия партиен лидер в сената и в ръцете на техните помощници. Сенаторът е «независим» до известна степен. Но само в твърдо определени граници. Ако пък един или друг от «народните представители» започне да игнорира мнението на партийното ръководство в сената, започват да го заплашват, меко казано, големи неприятности.

Разбира се, сенаторите могат да заемат «независима позиция »по една или друга вътрешна или международна проблема. Това се обяснява с противоречивите интереси на американските монополи и с нищо друго. А когато един или друг сенатор започне да се отклонява от официалното течение и да счита, че приетият от правителството курс води в крайна сметка до подкопаване на американския престиж на международната арена, тежко му и горко. Политическите съперници го обявяват за «наивен и късоглед политически дилетант», за «парвеню», започват открито да намекват, ако не за «червения», то във всеки случай за «розовия» характер на неговите мисли и дори го обвиняват, че помага на противниците на Америка.

Разсъжденията на Джон Кенеди, че в сената е невъзможно да заемаш независимо становище и че трябва да живееш в съгласие с всички, целят да оправдаят и собствените му позиции. Той е принуден и преди това, и след това да се погажда и с макартистите, и с бърчистите, и с диксикратите, тъй като всички те биха могли да попречат на политическата му кариера. И макар че в избирателните кампании Кенеди винаги се надява главно на собствените си сили, а не угодничи така открито пред партийните водачи на демократическата партия, както правят повечето от неговите колеги, все пак не му се иска да влиза в конфликт с тях. Той добре знае, че именно те контролират избирателната машина на демократите в най-важните щати, която се финансира от големия бизнес.

Затова не случайно Кенеди подчертава също, че голяма пречка за проявяване на политическо мъжество е желанието да бъдеш избран отново. Ако не те изберат отново, ще бъде невъзможно да се бориш за своите принципи, поне в стените на конгреса, разсъждава той. Кенеди отхвърля твърде праволинейната концепция на политическите дейци, които служат изключително на интересите на хората, осигуряващи избирането им в щата, и забравят общите проблеми на американския капитализъм. Той смята, че е нужно да се отстояват както «местните интереси, така и общонационалните интереси». С други думи, той призовава към гъвкавост и умело маневриране на политическата арена.

Наред с това не можем да не отбележим, че мислите на Кенеди, изказани в книгата «Черти на мъжеството», отразяват и някои нови веяния, които ни помагат да оценим по-късните му действия. Кенеди например пише: «Избирателите ни избират, защото вярват, че сме способни да разсъждаваме трезво.. Това значи, че в съответните случаи ние трябва да ръководим общественото мнение, да информираме избирателите, да ги насочваме и понякога дори да ги игнорираме. . .» Разбира се, това изказване лесно може да бъде причислено към антидемократичните, тъй като Кенеди призовава «да се игнорират избирателите». Трябва обаче да имаме пред вид следното. В условията на вътрешнополитическия живот на САЩ, когато значителна част от общественото мнение се формира от реакционната пропаганда в антикомунистически и антисъветски дух, това изказване на Кенеди не е лишено от известен положителен смисъл.

Книгата на Кенеди «Черти на мъжеството» става негово политическо кредо. Стремежът му да оправдае ««гъвкавостта» на политическата мисъл и дейност в рамките на буржоазната идеология, както не е трудно да забележим, се проявява веднага след мрачните години на макартизма в САЩ. Много американци обаче са склонни да смятат, че тази книга е само един акт на разкаяние за примиренческата позиция на Кенеди по отношение на Джозеф Маккарти.

Либералните среди на САЩ се отнасят към идеите на Кенеди за политическото мъжество открито иронично, като смятат, че думите на сенатора се различават от делата му. Политическата дейност на самия Кенеди дълго време е пример по-скоро не за политическо мъжество, а за политическо лавиране. Кенеди започва да осъществява позитивната част от своите идеи едва когато се изкачва на върха на политическата власт, и то съвсем не изведнъж .А когато започва да го прави, то му струва големи усилия и в крайна сметка може би дори живота.

ОТНОВО НА РИНГА. По време на кампанията за избиране президент на САЩ през 1956 г. Джон Кенеди обявява, че подкрепя кандидатурата на видния деец на демократическата партия Адлай Стивънсън за президент. Кенеди възлага на своя брат Робърт, под предлог, че ще помага на Стивънсън, да вземе най-непосредствено участие в предизборните обиколки на последния из страната.

През цялото време Робърт Кенеди е в групата на лицата, които придружават Стивънсън. Робърт го следва буквално навред, като с целия си вид дава да се разбере, че е готов да помогне на кумира на демократите. Организаторите на избирателната кампания на Стивънсън обаче избягват да се ползват от услугите на Робърт. Въпреки това той внимателно наблюдава перипетиите на избирателната кампания на Стивънсън. Както става ясно по-късно, Робърт Кенеди набирал опит за водене на избирателна кампания. И трябва да кажем, че в изборите за президент през 1960 г. този опит много помогна на Джон Кенеди.

Във взаимоотношенията на Джон Кенеди и Адлай Стивънсън голям отпечатък оставя избирателната борба в демократическата партия през 1956 г. Именно през това време се заражда тяхната вражда един към друг. Кенеди се надява, че още същата година Стивънсън ще му предложи да се кандидатира за вицепрезидент. Но това са напразни надежди. Най-видните демократи не подкрепят кандидатурата на Кенеди. Влиятелният деец на демократическата партия Фарли например заявява на Стивънсън: «Америка не е готова да избере католик». Хари Труман отбелязва без колебание, че той изобщо е против «целия този кроеж». А говорителят на камарата на представителите Сам Рейбърн презрително казва: «Ако ни потрябва католик, надявам се няма да издигнем този незначителен · · · Кенеди.» Стивънсън започва да се колебае, но не се решава да каже открито на Кенеди, че неговата кандидатура не се одобрява от лидерите на демократите. До последния ден на конгреса на демократическата партия Стивънсън не съобщава на Кенеди своите планове.

Впрочем Стивънсън дава възможност на Кенеди да издигне на конгреса неговата, на Стивънсън, кандидатура за поста президент. Кенеди прави това. Избират Стивънсън за кандидат за президент от страна на демократическата партия още в първия тур на гласуването. Що се отнася до посочването на кандидат за вицепрезидент, Стивънсън в края на краищата решава да не оказва предпочитание на никого от демократите, включително и на Джон Кенеди. Кенеди не е очаквал това. Със съгласието на Стивънсън на конгреса се гласува открито за правото на кандидатиране за поста вицепрезидент. След напрегната борба надделява сенаторът Кефовър.

Кенеди е принуден да се изкачи на подиума на залата и със свито сърце да призове своите привърженици да гласуват за Кефовър. По традиция победилият кандидат трябва да бъде избиран в края на конгреса единодушно.

Кенеди стига до извода, че Стивънсън го е подвел сериозно.

Продължавайки политическата борба, през 1957—1958 г. Кенеди се обявява за разширяване на правителствените кредити за образованието и за повишаване на минималната работна заплата, за увеличаване на помощите при безработица и за смекчаване нормите за имиграция.

През 1958 г. Кенеди отново потвърждава умението си да печели избирателите. В повторните избори за сенат той получава от щата Масачусетс 73% от гласовете. За това например допринася следният факт. През 1956 г. Кенеди успява да изтръгне от ръцете на члена на камарата на представителите Маккормик контрола върху организацията на демократическата партия в този щат. Укрепват връзките на Кенеди с партийните водачи и в други щати на Нова Англия. Подобряват се връзките му с политическите, журналистическите и деловите среди в страната. Все пак през 1958 г. Кенеди продължава да бъде сравнително незначителна фигура за американците. Никой не предполага сериозно, че след две години той ще бъде избран за президент на САЩ.

През 1958—1959 г., в навечерието на схватката за поста президент, Кенеди подкрепя всички предположения на либералното крило на демократите в Конгреса както по социалните мероприятия, така и по въпроса за гражданските права. Така например Кенеди подкрепя законопроектите против линчуването и за отменяне на избирателния данък. Той отделя голямо внимание и на въпроса за повишаването на минималната работна заплата за час. Кенеди разбира, че всичко това засилва неговата популярност сред по-голямата част от американците.

Желанието на Кенеди да се бори за поста президент се затвърдява, след като през 1956 г. Адлай Стивънсън втори път претърпява поражение в изборите от президента

Айзенхауер. При Кенеди работите вървят другояче. Лесната победа на Кенеди в изборите за сенат в щата Масачусетс през 1958 г., ефективността на неговата избирателна машина, засилването на влиянието му в политическите среди на другите щати в Нова Англия го убеждават, че той може да се прояви и в национален мащаб.

Братята на Кенеди, както и близкият им политически съветник Соренсън, грижливо обмислят въпроса, какви основни пречки могат да възникнат по пътя на Джон Кенеди, ако обяви намерението си да се кандидатира за президент на САЩ. Всички стигат до извода, че главните трудности са следните:

Първо, никога досега за президент на САЩ не е избиран католик; второ, никога досега Америка не е избирала такъв млад по възраст президент: през ноември 1960 г., месеца на изборите, Кенеди ще бъде само на 43 години. Най-сетне, само един път в изборите президентът на САЩ е бил победен от сенатор.

Всички разбират, че това са достатъчно сериозни причини, за да отблъснат на първо време водачите на демократическата партия от Кенеди. Остава само един път, за да бъдат те убедени, че Кенеди все пак може да разчита на победа над републиканския кандидат. Кенеди трябва да вземе участие в предварителните избори, т. е. да излезе на борба със своите конкуренти с открито лице. Задкулисното лавиране не се изключва от сметките, но то не е главният начин, по който Кенеди би могъл веднага да привлече вниманието на ръководството на демократическата партия.

В САЩ, за да бъдеш избран на високия пост президент, трябва да имаш подкрепата на апарата на една от главните буржоазни партии, а също и да притежаваш или да разполагаш с големи финансови средства. И решаваща роля играе обикновено подкрепата от страна на едни или други основни групи на монополистичния капитал.

Когато различните политически дейци започват борба за власт, често като че ли не личи ясно разграничаване на силите на политическата арена в САЩ. Понякога могат само да се правят догадки коя монополистична групировка поддържа или, обратно, се обявява против един или друг кандидат. Но именно през този период, до момента, когато демократическата и републиканската партия изберат своите кандидати за поста президент на САЩ, между различните монополистични групировки, които се стремят да прокарат свой човек, се води остра борба. А тъй като всяка партия може да предложи само един официален кандидат за президент, естествено не всички монополистически групировки успяват да поставят на власт най-приемливия за тях човек. Затова и предизборната борба е толкова ожесточена.

В края на 50-те години в САЩ се водеше особено остра вътрешнополитическа борба както в демократическата, така и в републиканската партия. Причината за това беше, че от политическата арена слизаше престарелият президент Дуайт Айзенхауер. Освобождаваше се един пост, в борбата за който порано малцина са можели да съперничат с него.

Популярността на Айзенхауер сред американците се обяснява до голяма степен, разбира се, не само с шумотевицата, която бе вдигната около името му през 1952 г. от пропагандния апарат на републиканската партия. Американците не бяха забравили, че на времето генерал Айзенхауер като главнокомандуващ съюзническите сили на САЩ и Англия в борбата против хитлеристка Германия даде известен принос за победата над фашистка Германия. Немаловажна роля за популярността на Айзенхауер сред американския народ играеше и обстоятелството, че през негово време САЩ сключиха примирие с Корея.

Малцина от американците през периода на президентството на Айзенхауер знаеха, че здравето на генерала е разклатено, че той слабо се занимава с държавните работи и предпочита да ги дава на откуп на своите подчинени. Айзенхауер всъщност не се занимаваше и с проблемите на републиканската партия. И тук той се облягаше на партийните водачи. А републиканската партия губеше влиянието си сред избирателите. Това личи например от следния факт. През 1950 г. в изборите за конгрес републиканците получават 49% от гласовете на избирателите, през 1954 г.— 47%, а през 1958 г. — 43%. През 1958 г. републиканците контролираха само 14 губернаторски поста в щатите от всичко 48 и имаха мнозинство само в 7 законодателни събрания на щатите.

Такива бяха някои от особеностите на вътрешнополитическата обстановка в САЩ в навечерието на «първия звънец», който трябваше да възвести, че наближава времето за решителна схватка между претендентите за поста президент.

СЪВЕЩАНИЕТО В ХИАНИСПОРТ. На 28 октомври 1959 г. в малкото градче Хианиспорт, щата Масачусетс, в дома на Робърт Кенеди се бе събрала група хора. Те се бяха разположили удобно в гостната, в която се виждаха като живописни островчета зелени и жълти кресла. Навън беше златна есен. Все още изумрудната тревна площ пред къщата бе засипана със сухи окапали листа.

На съвещанието, свикано от Джон Кенеди, присъствуваха 16 души. Не всички от тях оставиха ярка следа в избирателната кампания на Кенеди. Но без помощта на повечето от присъствуващите Кенеди едва ли би станал президент.

Кои бяха тези хора?

Освен Джон Кенеди и брат му Робърт в стаята присъствуваха двама ирландци, отдавнашни помощници на Кенеди. Единият от тях бе Кенет О'Донел, възсух брюнет, 35-годишен, бивш капитан на футболния отбор при Харвардския университет. Другият — Лоуренс О' Брайн, 42-годишен, пълен мъж с широки скули. И двамата служеха на Джон Кенеди вече от 8 години.

О'Донел и О'Брайн имаха всеки свое амплоа. О'Донел беше отличен тактик в избирателните кампании, докато О'Брайн си бе спечелил славата на превъзходен организатор. Тази двойка се бе сработила добре помежду си и бе станала своеобразен тендем, с помощта на който Кенеди оставяше назад съперниците си и побеждаваше в изборите. Като използваха средствата на семейството Кенеди, О'Донел и О'Брайн съумяха да привлекат на страната на своя патрон голям брой честолюбиви млади хора, които също така допринасяха за да постигне Джон Кенеди успехи в политическия живот на щата Масачусетс.

Близо до ирландците се бе настанил в креслото един още съвсем млад човек на име Теодор Соренсън, 31-годишен. Соренсън никога не говореше високо. Той сякаш повече слушаше, отколкото да убеждава другите. Соренсън служеше при Кенеди вече 7 години. Той беше компетентен, високообразован човек, който умееше точно, бързо и ясно да излага мислите си в хубав литературен стил. Кенеди го наричаше «моята интелектуална банка». Но най-главното беше, че Джон Кенеди и Соренсън обикновено мислеха «на една вълна». Именно на Соренсън Кенеди по-често, отколкото на другите, възлагаше да подготви проектите за неговите речи. Соренсън стана «алтер его» — «второто аз», на Кенеди. Той участвуваше най-непосредствено в оформянето на политическата платформа на Кенеди, беше един вид негов доставчик на идеи.

Имаше още един участник в съвещанието — Стефан Смит, мъжът на сестрата на Кенеди — Джейн, човек с големи административни и организаторски способности. По-късно, през време на избирателната кампания, той стана лицето, което отговаряше за финансовата ѝ страна. На Смит беше възложена и задачата да мобилизира хиляди «доброволци», които трябваше да изпълняват указанията на избирателния щаб на Кенеди.

Между другите трябва да споменем Луис Харис, виден специалист по проучване на американското обществено мнение. Още като съвсем млад човек Харис бе създал фирма за проучване на търговския пазар в САЩ. При него тази работа потръгна толкова успешно, че Кенеди забеляза Харис и го покани на служба при себе си.

Немаловажна роля предстоеше да изиграе Пиер Селинджър, 34-годишен. У този брюнет с кръгло лице имаше нещо френско. Той умееше да се разбира с журналистите. По-късно Селинджър стана представител на Джон Кенеди по въпросите на печата.

И най-сетне не можем да не споменем Джон Бейли, председател на демократическата партия в щата Кънектикът. Той беше висок плешив човек, говореше с уверен тон. Бейли ръководеше една от най-ефикасните местни политически машини в САЩ. Той възглави избирателната кампания на Джон Кенеди в североизточните щати — главната политическа база на борбата на Джон Кенеди за президент на САЩ.

Както лесно може да се забележи, събралите се в Хианиспорт бяха сравнително млади хора. Никой от тях, с изключение на Джон Бейли, не беше политически бос на щата или на някой голям град. А именно тези босове обикновено играят значителна роля в избирателните кампании. И тъй, през есента на 1959 г. Джон Кенеди не разполагаше с хора от националния апарат на демократическата партия. И това беше естествено, тъй като в общонационален мащаб Кенеди все пак беше нов човек в политическия живот на САЩ. През октомври 1959 г. на американския небосклон грееха «звезди» от много по-голяма величина. Към тях именно бяха насочени погледите на по-голямата част от политическите водачи на щатите и градовете, тъй като на тези «звезди» предричаха победа в изборите.

Кенеди обаче гореше от желание да влезе в решителната схватка. Той бе събрал гореспоменатата група способни хора, за да обсъди с тях подробно плановете за кандидатирането си за президент на САЩ. Разбира се, техните способности едва ли биха значили нещо, ако семейството Кенеди не притежаваше голямо лично богатство, което то бе решило да използва за осъществяване плановете на Джон Кенеди.

В споровете и сблъсъците на мнения се раждаше стратегическият план, с помощта на който Кенеди реши да се бори за властта. Но тук е необходимо да кажем няколко думи за предварителните избори в САЩ, или както ги наричат праймериз.

Борбата в предварителните избори се отличава с крайна ожесточеност. Те дават възможност на политическите дейци, които притежават достатъчно капитал, да покажат влиянието си върху избирателите, прескачайки до известна степен избирателните машини на партийните босове. Професионалните политици както от републиканската, така и от демократическата партия на САЩ не се отнасят добре към предварителните избори, понеже в тези избори на повърхността неочаквано може да изплува и да покаже силата си някой кандидат, когото босовете по едни или други причини не поддържат. Според тяхното мнение предварителните избори освен това поглъщат значителни средства, които би било по-целесъобразно да бъдат използвани не в междуособна борба, а в общите избори против съперниците от другата партия. Според босовете предварителните избори разкриват тактиката и аргументите на кандидатите и дават възможност на съперниците им да се подготвят по-добре за главните избори.

Недоволството на политическите водачи и на двете партии от предварителните избори се обяснява и с това, че са безсилни да забранят на един или друг кандидат да постави кандидатурата си. Те биха предпочели изобщо да няма предварителни избори, защото в такъв случай щатите биха изпращали за националните конгреси и на двете партии само «мирни делегати», протежета на политическите босове. Всъщност в САЩ така си и беше в течение на един дълъг период.

През периода от 1865 до 1900 г. подборът на кандидатите за президент от републиканската и демократическата партия се намираше изключително в ръцете на политическите босове, които ръководеха конгресите самолично. Тази практика в края на краищата престана да бъде удобна за управляващите среди в САЩ. Тя не осигуряваше издигането на най-способните буржоазни кандидати на ръководните държавни постове в САЩ. В началото на XX век в САЩ започнаха да се въвеждат в практиката предварителните избори за президент.

Тази тенденция, срещу която енергично се съпротивяваха политическите босове, не победи във всички щати. Ръководейки се от своите користни интереси, партийните водачи продължаваха да блокират приемането на закони, които биха позволили въвеждането на предварителните избори във всички щати. В редица щати решенията за провеждане на предварителни избори ту се приемаха, ту се отменяха. В резултат на това към 1960 г. само в 16 щата на САЩ действуваше система, според която се провеждаха открити предварителни избори за президент. Това показва до известна степен, че политическите босове продължават да държат здраво в ръцете си политическите машини в повечето щати. В широк план те, разбира се, служат на американския монополистичен капитал, но и не искат да се лишават от привилегията да влияят върху подбора и издигането на едни или други дейци на високи държавни постове, включително и на длъжността президент.

Тъй като Джон Кенеди нямаше голям брой активни привърженици в професионалния апарат на демократическата партия, за него единствено верният път да покаже влиянието си върху избирателите бе да участвува в предварителните избори. Те бяха онази висока бариера, която Кенеди трябваше непременно да превземе, за да излезе на финиша с необходимия запас гласоподаватели.

Но да се върнем към съвещанието в Хианиспорт. Пръв взе думата Джон Кенеди. Той направи характеристика на положението в основните щати на страната, спомена противостоящите групировки, отбеляза пред присъствуващите кои хора в щатите трябва да се опитат да спечелят на своя страна. Кенеди показа, че добре разбира вътрешнополитическото положение в САЩ. От време на време той молеше някого от присъствуващите да направи коментар на неговите изказвания за политическото положение.

Главните особености на това положение се свеждаха до следното. Предварителни избори има само в 16 щата. Те се регулират от законите на съответния щат. В някои от предварителните избори е почти безполезно да се участвува, тъй като отнапред е известно, че в тях с помощта на политическите босове ще бъдат избрани така наречените «популярни синчета» на щатите, най-често самите губернатори. В други щати не струваше да се участвува в предварителните избори, поради това, че те бяха незначителни и даваха само малък брой гласове, които биха могли да бъдат използувани на конгреса на демократическата партия.

И все пак между тези 16 щата имаше няколко, където непременно трябваше да се вземе участие в предварителните избори. Към тези щати спадаха Ню Хемпшир, Висконсин, Мериленд, Индиана, Орегон, Уест Вирджиния, Охайо и Калифорния. В тези щати Кенеди трябваше да докаже на ръководителите на демократическата партия, че той може да бъде неин достоен кандидат.

. . . Вечерта съвещанието продължи. Този път то се ръководеше от Робърт Кенеди. Джон седеше малко настрана и с удоволствие наблюдаваше брат си. Той ценеше Робърт като организатор. Робърт може би не познаваше достатъчно дълбоко американския политически живот, но що се отнася до неговите организаторски способности по-големият му брат изцяло разчиташе на него.

Разпределяха се задачите. На Джон Бейли се падна Нова Англия и щата Ню Йорк, както и северната част на щата Ню Джърси. За западните щати отговаряше чикагският юрист Ръскин. Той трябваше да осигури успеха на Кенеди в родния си щат Айова. В помощ на Ръскин беше придаден по-малкият брат на Джон — Едуард Кенеди (негов «обект» бяха главно щатите от района «Роки Маутенз», Скалистите планини).

На Робърт Кенеди се падна един от най-сложните райони. Възложиха му да установи контакт с лидерите на организациите на демократическата партия в южните щати и да разбере може ли Кенеди да разчита на тях. О'Брайн осигуряваше създаването на гръбнак на организацията в подкрепа на Кенеди във всички щати. Негово задължение беше също така да следи политическата ситуация в щатите Мериленд, Индиана и Висконсин.

С няколкото основни щати, които имаха голям брой гласоподаватели, като например Охайо, Пенсилвания, Мичигън и Калифорния, Кенеди реши по-късно да се заеме сам. От успеха преди всичко в тези щати зависеше успехът на цялата кампания. Ето защо беше необходимо да се установи личен контакт с ръководителите на местните политически машини на демократическата партия.

Не останаха без задачи и Селинджър, О'Донел и Харис.

А само след няколко дни личният самолет на Кенеди докара целият «екип» във Вашингтон. Оттук и от Ню Йорк неговите членове предприеха къртовската си работа, която продължи малко повече от два месеца. Първите резултати вдъхваха надежда. Но това беше известно само на приближените на Кенеди. Оставаше да се хвърли открито предизвикателство към съперниците.

На 2 януари 1960 г. за учудване на мнозина сравнително малко известният сенатор Джон Фицджералд Кенеди обяви, че се кандидатира за президент на Съединените американски щати.

ПРИЯТЕЛИ — СЪПЕРНИЦИ. Кои бяха съперниците на Кенеди от демократическата партия? Кой стоеше на пътя му към издигане на кандидатурата му за президент? Това бяха няколко души.

В началото главен съперник на Кенеди беше сенаторът Хубър Хорацио Хъмфри. На времето той бил кмет на един малък град. През 1952 г. Хъмфри подкрепя кандидатурата на Адлай Стивънсън за президент. При това Хъмфри се надява, че неговите «заслуги» ще бъдат оценени и ще предложат кандидатурата му за вицепрезидент. Но тогава тези негови мечти не се осъществяват.

През 1956 г. Хъмфри отново храни същата надежда. Разказват, че когато Стивънсън предоставил на конгреса на демократическата партия, където позициите на Хъмфри били доста слаби, правото за избиране на кандидат за вицепрезидент, той заплакал от обида. За вицепрезидент била издигната кандидатурата на сенатора Кефовър.

Но Хъмфри не пада духом и продължава упорито да върви към набелязаната цел. През периода от 1956 до 1960 г. сенаторът развива особена активност. Той предприема няколко пътувания в чужбина, посещава Съветския съюз. Неговата известност сред американците расте доста бързо. Монополистическият печат все повече се вглежда в него. През 1958 г. портретът на Хъмфри бе отпечатан върху корицата на влиятелния американски седмичник «Тайм». Той отново чувствува в себе си сили да стане лидер на демократите, съветва се с Адлай Стивънсън и Линдън Джонсън. И двамата съперници, изхождайки от тактически съображения, му дават да разбере, че няма да възразяват против издигането на кандидатурата му за президент на САЩ.

През този период сенаторът от щата Минесота отново е пълен със светли надежди. Веднъж в изблик на откровеност той заявява, че смята себе си толкова компетентен да стане президент на САЩ, както и всеки друг кандидат, с изключение на Стивънсън.

Същевременно Хъмфри признава, че се бои най-много от Кенеди. От вниманието на опитния сенатор не убягва изключително добрата реклама на Джон Кенеди в списанията и вестниците. Тази реклама се разпространява в печатните органи, които излизат в масови тиражи. У Хъмфри отново възникват сериозни опасения, че и този път не ще успее да победи съперника си. Причината за опасенията му? Ето какво казва за нея самият той: «Единствената организация, която аз контролирах, беше организацията на щата Минесота. Аз нямах нито пари, нито големия печат на моя страна, нито хора, които да се заемат с рекламирането ми». И макар че до известна степен Хъмфри, разбира се, се прави на по-беден, отколкото е, не може да му се отрече откровеността. Малко по-късно Кенеди го победи именно с онова оръжие, от което сенаторът се боеше — със силата на парите и рекламата.

Огромното значение на рекламата в американския политически живот е добре известно. Мъчно е дори да си представим колко важна е рекламата, за да може един или друг политически деец да има макар и наймалък шанс да бъде избран за президент. Тази реклама, подобно на чудовище, поглъща стотици хиляди долари. Без тях предизборната кампания е като мотор без гориво, още повече когато се води борба за най-високия държавен пост в страната. Тук вече са нужни милиони.

На арената на съвременния политически живот в Америка без пари нищо не може да се направи. Без тях политическият деец, колкото и виден да е той, просто не може да разчита на успех. Познавачът на задкулисната страна на политическия живот в САЩ Теодор Уайт открито признава: «Купуването на признание или организирането на представления, които спомагат за спечелване на известност, са игра на богатите хора». Разбира се, това не значи, че в САЩ един човек, който е решил да се включи в политическата борба, трябва непременно да притежава голям личен капитал. Но ако той няма такъв капитал, тогава доларите трябва да бъдат хвърлени пред олтара на предизборната борба от друго лице или лица.

От самото начало на предизборната кампания на Хъмфри бе ясно, че той не ще може да участвува в толкова предварителни избори, както предвиждаше да направи Кенеди. Но Хъмфри, както и Кенеди, вярваше в своята популярност. Затова именно той се надяваше да издържи в борбата с избирателната машина на съперника си. И той като Кенеди искаше да докаже на демократическата партия, че е човекът, който се ползва с авторитет сред избирателите и ще осигури победа на демократите в общите избори. Разликата между Кенеди и Хъмфри обаче беше тази, че първият бе щедро финансиран, докато вторият нямаше достатъчно пари за борбата със своя съперник.

Друг съперник на Кенеди беше сенаторът Стюърт Саймингтън. Звездата на Саймингтън блесна особено ярко на политическия небосклон на САЩ през ноември 1958 г. В изборите за сенат на САЩ той лесно победи своя конкурент, като получи 66,4%. Това беше солиден превес.

Саймингтън не беше нов човек в американските делови среди. Дълго време той бе заемал важни правителствени постове, служил бе в сената. Изобщо Саймингтън смяташе, че служебното му досие е достатъчно добро, за да го признаят американските монополи като подходящ кандидат за президент.

Минус за Саймингтън, както и за Кенеди и Хъмфри беше това, че бяха сравнително малко известни извън пределите на своя щат. Но за разлика от другите двама Саймингтън не искаше да рискува. Той смяташе, че шансовете му много ще намалеят, ако претърпи неуспех в предварителните избори. Неговата тактика беше да си осигури подкрепата на ръководителите на демократическата партия без всякакви предварителни избори. Саймингтън започна да се надява на . . . безизходицата. Той считаше, че на конгреса на демократическата партия нито един от «приятелите-съперници», включително и Кенеди, няма да получи достатъчен брой гласове, за да победи. Саймингтън смяташе, че в случай на такава безизходица няма да има по-подходящ кандидат за президент от самия него.

Саймингтън решава да «завладее крепостта отвътре», т. е. да получи подкрепата на водачите на демократическата партия в щатите. Тази тактика бе подкрепена от бившия президент Труман, който клонеше на страната на Саймингтън. Това беше особено важно за Саймингтън. Труман продължаваше да се ползва със значително влияние в демократическата партия, вслушваха се в неговите съвети. Труман и Саймингтън смятаха, че в големите американски градове и в най-важните щати партийните босове ще признаят Саймингтън за най-удобен и сговорчив кандидат за президент.

Саймингтън се чувствуваше още уверен и затова, защото той беше един от най-върлите защитници на милитаризирането на икономиката на САЩ. Саймингтън неуморно проповядваше надпреварване във въоръжаването, особено настояваше за бързо развитие на авиационната военна промишленост в САЩ. Той винаги бе поддържал исканията на Пентагона. Изобщо правеше впечатление на американските делови кръгове като «солиден човек», който много добре знае какво върши и как да го извърши и главното разбира «грижите» на военнопромишления комплекс.

През март 1960 г. Саймингтън обяви, че се кандидатира за президент на САЩ.

Третият конкурент на Кенеди беше сенаторът Линдън Джонсън. Той също така отдавна мечтаеше да се кандидатира за президент на САЩ от демократическата партия. В края на 50-те години Джонсън, който представляваше в конгреса интересите на южните щати, беше един от най-влиятелните нейни ръководители. Южните щати се ползваха със значително влияние на конгресите на демократическата партия, тъй като притежаваха близо 25% от гласовете на избирателите.

Разбира се, влиянието на Л. Джонсън се обяснява не само с това. Дълго време той беше лидер на демократите в сената и осигуряваше в горната камара на конгреса на САЩ прокарването на удобни за правителството законопроекти. Ако при това вземем под внимание, че говорителят на долната камара — камарата на представителите — беше също така южняк — Сам Рейбърн, ще ни стане ясно защо именно представителите на южните щати контролираха до голяма степен механизма на конгреса.

Политическите дейци, които се стремяха да влязат в конгреса на САЩ, на драго сърце поддържаха Джонсън. Те имаха пред вид, че ако влязат в конгреса и станат членове на камарата на представителите или може би дори на сената, назначаването им в постоянните комисии на конгреса ще става с помощта на партийната машина, ръководена от Джонсън и Рейбърн. Ето защо макар мнозинството от представителите на демократическата партия и да не подкрепяха активно кандидатурата на Джонсън, но и не пречеха на усилията му да излезе на първо място сред съперниците си.

През октомври 1959 г. на пресконференция в Далас Сам Рейбърн обяви, че се създава комитет по избирането на Линдън Джонсън за президент на САЩ.

Най-известният съперник на Кенеди в навечерието на конгреса на демократическата партия от 1960 г. беше Адлай Стивънсън. Известността си е известност, но през 1952 и през 1956 г. той вече два пъти бе загубвал президентските избори (като кандидат за президент от демократическата партия). Като имаше пред вид това, Стивънсън реши, че до самия конгрес той не трябва да се кандидатира за президент. Той избра друг път, «по-удобен», както му се струва. Стивънсън смяташе, че самият конгрес на демократическата партия трябва трети път да го предложи като кандидат за президент.

И тъй през цялата предизборна кампания в 1960 г., включително до конгреса на демократите в Лос Анжелос, Стивънсън предпочете да остане в сянка.

Тези бяха четиримата главни съперници на Кенеди, които представляваха интересите на различните среди на демократическата партия и претендираха да бъдат предложени кандидатурите им за президент на САЩ.

Кое най-напред се хвърля в очи при запознаването с политическата кариера на тези дейци?

Първо, всички те — и Кенеди, и Хъмфри, и Саймингтън, и Джонсън, и Стивънсън — бяха професионални политици от демократическата партия.

Второ, необходим атрибут на кандидата в борбата за поста президент на САЩ е финансовата подкрепа от страна на американските делови кръгове, както и от страна на партийните босове. Без свои капитали или финансова подкрепа от други лица, без рекламиране на своята кандидатура, което се осигурява от масовите средства за информация: радиото, телевизията и печата, е невъзможно да се победи в изборите в САЩ. Може да се ползваш с известност, може да скалъпиш своя групировка и на книга да създадеш организация. Но без пари това ще бъде мъртъв товар, балон без газ.

В никоя друга страна в света влиятелните съперничещи си групи от политикани и стоящите зад гърба им финансови магнати не притежават такива ефикасни лостове на властта, за да наложат на избирателите удобната за тях кандидатура за ръководител на правителството и държавата.

Не случайно, като се спираме на тактиката на главните съперници на Кенеди за президент на САЩ, ние всеки път се сблъскваме с факта, че техните кандидатури се замислят и издигат не на обществени митинги, не на събрания на представители на избирателите, а от тесен кръг лица. Старт на предизборната кампания на всеки от кандидатите обикновено са тайните срещи между частни лица. На тях се изработва «планът за победата» над съперниците. При това на тези срещи хората не си блъскат главите над предизборни програми на кандидатите, не се замислят над въпроса, какво трябва да се направи за американския народ, ако кандидатът стане президент на САЩ. Не, политическите водачи и техните кандидати ни най-малко не се интересуват от това.

Характерна черта на американския вътрешнополитически живот е това, че до конгресите на демократическата и републиканската партия, кандидатите, които претендират за най-високия държавен пост в страната — поста президент, — всъщност почти никога не излизат с никакви избирателни програми, които биха дали възможност да се съди за техните възгледи, политика и цели. Програмата за дейност (твърде неясна) се съставя едва на самия конгрес. Освен това тя не е и задължителна за кандидатите.

През този период демократите — кандидати за поста президент, мислят не как да победят своите републикански съперници. Така, както и техните съперници — републиканците, те са заети преди всичко с борба помежду си. Всичко останало се измества на заден план. В тази междуособна борба се прилагат позволени и непозволени методи. Понякога само една единствена грешка на единия или другия съперник, необмислено тактическо решение, недалновидна сделка решават съдбата му.

РЕПУБЛИКАНЦИТЕ ТОЧАТ НОЖОВЕ. А кои бяха главните съперници на демократите, и по-специално на Кенеди, в републиканската управляваща партия? Това бяха вицепрезидентът на САЩ Ричард Никсън и губернаторът на щата Ню Йорк Нелсън Рокфелер. За фаворит се смяташе Никсън.

Още през декември 1958 г. в щата Флорида бе свикано тясно съвещание, в което взе участие и Никсън. Съвещанието ставаше във вилата на бизнесмена Робозо, който, както се говореше тук-там, още от 1940 г. редовно поддържал Никсън. При Робозо се бяха събрали «приятелите на Никсън», както и онези, които в републиканската партия бяха «специалисти по изборите». Всички даваха палмата на първенството в тази област на Леонард Хол. На времето Хол беше председател на Националния комитет на републиканската партия и член на конгреса на САЩ. Той добре познаваше всички «ходове» и «изходи» на избирателната кампания.

Групировката на Никсън се беше събрала съвсем не за да прекара приятно времето си. Обсъждаше се въпросът, как да се осигури издигането на кандидатурата на Ричард Никсън за президент от страна на републиканската партия на предстоящия конгрес.

Най-опасен съперник на Никсън беше Нелсън Рокфелер. Върху фона на провалите на кандидатите от републиканската партия в изборите през 1956 г. Рокфелер изглеждаше като «светло петно». В изборите за губернатор на щата Ню Йорк например той победи своя съперник-демократ с мнозинство повече от половин милион гласове. Това беше изключителна победа. За всички стана ясно, че Рокфелер няма да се спре дотук, че американският милиардер ще се стреми към върховната власт.

Борбата между Никсън и Рокфелер стана ос на предизборната кампания на републиканците през 1960 г. Както е известно, в тази борба Никсън надделя. Наистина, по-късно милиардерът Рокфелер успя да накара Никсън да приеме много негови искания и да докаже на всички кой е истинският господар при формирането на политиката на републиканската партия.

Фактът, че Никсън надделя над Рокфелер е на пръв поглед един от парадоксите на американския политически живот, но той си има обяснение и то е следното.

Както е известно, семейството Рокфелер спада към управляващия елит на американските милиардери. На пръв поглед за американските управляващи кръгове е изгодно да поверят защитата на своите интереси именно на представителя на Рокфелеровци. В действителност обаче не беше така. Яростната конкурентна борба, която водят помежду си американските монополи, повлия най-отрицателно върху плановете на Нелсън Рокфелер. Монополистичните групировки, които поддържаха републиканската партия, се изплашиха не на шега, че един от монополистите-съперници ще застане на кормилото на държавната власт и ще започне да използва в по-големи от допустимите за тях предели влиянието на държавната машина за по-нататъшно обогатяване преди всичко на собствения си монопол. Но и Рокфелер не мислеше да отстъпва. Работата удари на камък. Докато преди предизборната кампания от 1960 г. Нелсън Рокфелер печелеше успехи без всякакви затруднения и самият той заявяваше, без да се стеснява, че семейството му никога не е пречило на неговата политическа кариера, този път не става така.

Стремежът на Нелсън Рокфелер да заеме първо място на политическата авансцена на САЩ, а не само да действува зад кулисите ѝ, се обяснява с редица причини. Рокфелер смяташе, че при Айзенхауер САЩ са вървели от криза към криза. Тук той беше прав. Но Рокфелер не разбираше главното — защо на международната арена САЩ търпят поражение след поражение. На него му се струваше, че ако на кормилото на държавната машина бъде поставен по-енергичен човек, работите на американските монополисти на международната арена ще тръгнат по-добре.

В доверителни разговори Нелсън Рокфелер е изказвал мнение, че САЩ навлизат в периода на «брожение в целия свят», което «може да ги унищожи». Семейството Рокфелер, мислеше той, създаде «славата и богатството» на Америка. Ето защо то е отговорно за нея и трябва да участвува по-активно в политическия живот на САЩ. Особено тревожеше Рокфелер липсата, както смяташе той, на обмислено планиране в американската външна политика, която според него само реагирала на международните събития. На американския милиардер се струваше, че е достатъчно да се заемат с «планирането» на американската външна политика за пет, а дори и за десет години напред, и всичко ще се оправи.

Рокфелер не криеше, че не обича твърде Никсън и смяташе, че е неспособен да изпълнява ролята на президент. В разговор с един от своите привърженици Нелсън Рокфелер открито заявява: «Аз мисля с ужас за това, че Дик Никсън може да стане президент на Съединените американски щати». И ето Рокфелер реши да влезе в ролята на «спасител на САЩ» от некомпетентните управници.

В края на 1959 г. в Ню Йорк на 55-а улица започна работата по преобзавеждането на двете големи сгради, в които се намираха учрежденията, занимаващи се с филантропска дейност от «пожертвуванията» на семейство Рокфелер. Започна тяхното преустройване за щаб по агитацията за издигане кандидатурата на Нелсън Рокфелер за президент от страна на републиканската партия. Сградите бяха снабдени с най-съвършена техника и обзаведени със скъпи мебели. Постлаха подовете с меки сиви килими, които заглушаваха стъпките на многобройните канцеларски служещи. За Рокфелер и неговите приближени обзаведоха център по печата и студия за телевизионни предавания. Всичко това направи центърът по агитацията за кандидатурата на Нелсън Рокфелер много по-внушителен по вид, отколкото националният щаб на републиканската партия във Вашингтон.

Един от големите представители на управляващия елит в САЩ, който подкрепи издигането на кандидатурата на Рокфелер за президент от страна на републиканската партия, беше друг милиардер — Хенри Форд. Той също смяташе, че републиканската партия трябва да обърне поглед към Рокфелер, тъй като Ричард Никсън ще загуби изборите. Но, както скоро стана ясно, повечето от представителите на американския голям бизнес все пак предпочитаха Никсън. Те бяха уверени, че след Айзенхауер Никсън ще продължи да води политика на задоволяване на техните общи интереси. Колкото до Рокфелер, за тях той беше преди всичко един от най-опасните конкуренти.

Такова беше положението в републиканската партия в навечерието на конгреса и на изборите през 1960 г.

И тъй Рокфелер не успя да победи Никсън. Никсън обаче се съгласи с «програмата на Рокфелер», която той изложил пред него в една тайна среща, преди да се откаже от борбата със съперника си. Това даде възможност на Никсън без особен труд да стане кандидат за президент от страна на републиканската партия.

ПЪРВИТЕ УСПЕХИ. Схватката между Кенеди и Хъмфри трябваше да стане на 5 април 1960 г. в щата Висконсин. Главен лост, с помощта на който Кенеди се надяваше да победи Хъмфри на предварителните избори в този щат, беше преди всичко грижливо организираната избирателна кампания.

Кенеди поведе тази своя първа голяма предизборна кампания твърде гъвкаво и активно. Той например по всякакъв начин използваше факта, че местните партийни босове че са склонни да подкрепят кандидатурата му. Нещо повече. Кенеди се представяше за противник на тези босове. Той призоваваше избирателите от щата да помислят над въпроса, каква трябва да бъде президентската институция. «Президентът — казваше Кенеди на митингите — е основната фигура в американския политически живот. Той трябва да защищава страната . . .» Тази малко праволинейна тактика даде своите плодове. На избирателите допадаше, че към тях се «обръщат за съвет» по конституционни въпроси. Поставянето на проблеми от национален мащаб, така да се каже, разширяваше рамките на избирателната кампания на Кенеди.

Същевременно още предварителните избори в щата Висконсин показаха, че главното оръжие на Кенеди в избирателната борба е ефикасното организиране на рекламата на собствената му кандидатура. Кенеди постоянно имаше на разположение един многоместен реактивен самолет. Из целия щат трескаво се набираха гласоподаватели с помощта на клана Кенеди. В тази борба взеха участие почти всички негови и далечни роднини. Из щата Висконсин обикаляха, като произнасяха речи, уговаряха, обещаваха, братята и сестрите, шуреите и братовчедите на Кенеди. Кампанията «Гласувайте за Кенеди!» се водеше от хиляди хора.

Резултатите от тези усилия не закъсняха. Кенеди победи Хъмфри, макар и мъчно. В предварителните избори в щата Висконсин той получи 55% от гласовете на избирателите. Всички обаче разбраха, че такова предимство не е достатъчно ярко, за да убеди ръководството на демократическата партия, че именно Кенеди е най-подходящият кандидат за президент. Нужна беше по-убедителна победа.

Освен това, макар Кенеди да бе победил в повечето от избирателните окръзи, все пак в четири окръга, в които мнозинството от населението бяха протестанти, той претърпя поражение. Гласовете, които Кенеди получи, бяха от избирателните окръзи с предимно католическо население.

Анализирайки обстановката, Кенеди разбра всичко това и беше недоволен от резултатите от предварителните избори в щата Висконсин. Неговият съперник Хъмфри, напротив, радостно потриваше ръце и смяташе, че успехът в четири от десетте избирателни окръга в щата за него е почти победа.

Мрачното настроение на Кенеди се засилваше и от това, че следващите предварителни избори трябваше да се състоят в щата Уест Вирджиния, където 95% от населението бяха протестанти и само 5% — католици. Ето къде трябваше да се реши по-нататъшната му съдба!

Кенеди хранеше известни надежди, че Хъмфри, изпитвайки остър недостиг от средства, ще се откаже от ново участие в предварителните избори. Хъмфри обаче с нова енергия започна да събира средства, за да продължи избирателната кампания. С цената на големи усилия успя. Постъпваха финансови средства от неговите «приятели».

«Приятелите» бяха главно хора на Адлай Стивънсън, заинтересовани в предварителните избори Хъмфри да действува активно против Кенеди и дори да му нанесе поражение. Привържениците на Стивънсън смятаха, че като направи сериозна конкуренция на Кенеди, Хъмфри ще си спечели подкрепата на значителен брой от избирателите и на конгреса на демократическата партия ще блокира пътя на Кенеди. Според техния замисъл това би спомогнало решително за успеха на Стивънсън.

Избирателната машина на Кенеди заработи с нова сила. Ядосан от това, че Хъмфри продължава борбата, Кенеди се нахвърля срещу своя съперник, като заявява без заобикалки, че Хъмфри няма никакви шансове да спечели в изборите на конгреса на демократите и следователно действува само като подставено лице за други кандидати.

В Уест Вирджиния хората на Кенеди развиха още по-голяма дейност по рекламирането на неговата личност, отколкото във Висконсин. «Доброволците» разгърнаха широка избирателна кампания. Те разнасяха по къщи и квартири, разпращаха по пощата хвалебни брошури за Кенеди. Из целия щат се даваха многобройни светски приеми, на които уж мимоходом се агитираше сред гостите за Кенеди.

По цялата страна бяха «мобилизирани» известни дейци, които поддържаха Кенеди. Използувани бяха също така съученици на Кенеди и колеги от армията; синът на бившия губернатор на щата; артисти; бивши кметове на редица градове; партийният апарат на комитета на демократическата партия в щата Масачусетс; юристи; целият канцеларски щат на Кенеди в сената; хора от радиото и телевизията. Кенеди и неговото обкръжение представяха работата така, като че ли всички тези хора помагат на Кенеди от симпатия. Мъчно може да се каже дали е било така в действителност. Но фактът си е факт: под ръководството на О'Брайн броят на «доброволците» в щата, които работеха в полза на Кенеди, към края на местната избирателна кампания достигна 9 хиляди души. Това накара мнозина да се позамислят.

А на всичко отгоре плъзнаха слухове, че през време на избирателната кампания в щата Уест Вирджиния имало широко подкупване на избирателите. В местния печат се появиха съобщения, че например в градчето Логан «цената на един глас се колебае от два долара и една чаша уиски до 6 долара и 6 пинти уиски». Вестник «Ню Йорк таймс» препечата това и други подобни съобщения. Наистина, правеше се уговорката, че корупция се наблюдава «в местните избори, а не в изборите за сенатори».

Подозренията, че съществува корупция в избирателната кампания на самия Кенеди, се подклаждаха не от някой друг, а от вицепрезидента Ричард Никсън. Той възложи на генералния прокурор Уилям Роджър най-внимателно да «проучи» избирателната кампания на Кенеди. Роджър включи в «проучването» Федералното бюро за разследвания. Не успяха обаче да открият никакви резултати, които биха ползвали Никсън.

Още от самото начало на избирателната си кампания в щата Уест Вирджиния Кенеди смяташе, че главна пречка за победата над Хъмфри ще бъдат неговата, на Кенеди, католическа вяра и религиозните убеждения на избирателите. Размисляйки върху тактиката на избирателната кампания, Кенеди стигна до един малко неочакван извод, че в негов интерес е да направи въпроса за религията център на кампанията. Както заявяваше Кенеди в речите си по телевизията, той не вярва, че могат да му откажат правото да бъде президент само защото е католик.

Кенеди не се ограничи с това. Той уверяваше избирателите, че като стане президент, ще осъществява държавната политика независимо от религиозните си убеждения. «Ако наруша тази клетва — заявява Кенеди, — с това не само ще извърша престъпление против американската конституция, престъпление, за което конгресът трябва да ме съди, но и клетвопрестъпление против бога.» Такава беше психическата атака, предприета от Кенеди срещу протестантското население в щата Уест Вирджиния.

Неговият пропаганден апарат активно използваше в изборите в щата Уест Вирджиния факта, че Кенеди бе участвувал във войната против Япония. Най-широко се популяризираше случаят, станал през август 1943 г. с екипажа на торпедния катер, командуван от Кенеди. Местните вестници превъзнасяха Кенеди като герой от войната. В полза на Кенеди се обяви в щата синът на бившия президент на САЩ — Рузвелт. По телевизията предаваха документален филм за Кенеди. Той започваше с представянето на торпедния катер, който се носи в тъмна нощ по вълните на Тихия океан. «Ако човек послуша всички тези приказки, може да помисли, че Джон сам е спечелил войната» — ядосано ръмжаха привържениците на Хъмфри.

И най-сетне характерна черта на избирателната кампания на Кенеди в щата Уест Вирджиния, един от найбедните щати в САЩ, е това, че той открито критикуваше факта, че много американски семейства влачат полугладно съществуване. Кенеди заявяваше, че е потресен от това, което е видял в щата. Действително Кенеди, който никога не е знаел що е нужда, бе принуден да се убеди със собствените си очи, че в Уест Вирджиния много деца на бедняци не познават вкуса на млякото.

Усилията на семейство Кенеди скоро започнаха да се отразяват върху хода на предизборната кампания. Докато първите допитвания до общественото мнение показваха, че в щата Уест Вирджиния 64% от избирателите са настроени в полза на Хъмфри и само 36% в полза на Кенеди, то в навечерието на предварителните избори данните от анкетата показваха, че шансовете на двамата кандидати почти се изравняват. В полза на Хъмфри се изказаха 45% от избирателите, а в полза на Кенеди 42%. Останалите се колебаеха.

Работата, разбира се, не беше само в пропагандната машина на Кенеди. По-важно е може би това, че Хъмфри имаше много по-малко пари за своята избирателна кампания, отколкото Кенеди. През време на избирателната кампания в щата Уест Вирджиния Хъмфри изразходва около 25 хиляди долара. За американските мащаби това, разбира се, не е голяма сума. Същевременно разходите на Кенеди само за реклама по телевизията възлизаха на 34 хиляди долара. Тъй като Хъмфри нямаше такава ефикасна организация, каквато имаше Кенеди, дори средствата, с които Хъмфри разполагаше, не ги използваше по най-добрия начин.

Хъмфри реши например да отговаря по телевизията на въпросите, които избирателите му задаваха по телефона. Още в първия въпрос, който му бе зададен, се изразяваше съмнение, че Хъмфри може да бъде президент. След това беше изразено съмнение дали той ще може да победи на конгреса на демократическата партия. Но най-неприятното щеше да дойде тепърва. В телефонната слушалка, която Хъмфри държеше, се чу скрибуцащият глас на някаква престаряла лейди, която посъветва Хъмфри да се маха от Уест Вирджиния. Хъмфри се опита да ѝ отговори нещо, но гласът на старицата го прекъсваше. «Махайте се оттук — настояваше тя. — Чувате ли, махайте се. Вие не можете да победите републиканците. Защо не се махнете оттук?»

И ето настъпва денят на предварителните избори — 10 май. Въпреки положените усилия, в душата си Кенеди не вярва твърде, че ще победи. Този ден той съвсем пада духом.

Скрил се от очите на натрапчивите журналисти и фоторепортери, Кенеди поканва на гости двама свои стари приятели, приготвя една бутилка шампанско; която, както той обявява, «трябва да се изпие по един или друг случай». Впрочем на Кенеди не му се оставя в къщи и той отива на кино.

Като се връща в избирателния си щаб, Джон Кенеди бързо набира един номер по телефона. На другия край на линията брат му Робърт вдига слушалката. Затаил дъх, Кенеди го слуша известно време, а след това хвърля телефонната слушалка и започва да танцува из стаята. Успех, пълен успех!

Зашумява и заискрява шампанското. Присъствуващите пият за победата на Кенеди на предварителните избори в щата Уест Вирджиния. Той бе «нокаутирал» Хъмфри с преобладаващо мнозинство от гласовете. Мрачните опасения остават назад. Победата на конгреса на демократическата партия започва да се струва на Кенеди напълно реална.

ПОСЛЕДНИ УСИЛИЯ. Победата на Джон Кенеди в предварителните избори в щата Уест Вирджиния имаше важни последици. Позициите на много негови съперници бяха сериозно разклатени. От успехите на Кенеди особено силно пострада Саймингтън. Той очакваше, че «религиозният въпрос» ще сложи толкова силен отпечатък върху предизборната борба между Кенеди и Хъмфри, че партийните босове на демократическата партия ще стигнат до един единствен извод: най-перспективният кандидат за президент е Саймингтън. Това предположение обаче не се оправда. В Уест Вирджиния Кенеди спечели блестяща победа и от този момент Саймингтън всъщност отпадна от числото на сериозните претенденти.

Другите съперници на Кенеди — Стивънсън и Джонсън — също не бяха очаквали, че в един щат с протестантско население Кенеди ще успее да постигне толкова много. Те и двамата обаче все още смятаха, че са на прав път в борбата с Кенеди.

Щабът на Джонсън предприе интензивна кампания против Джон Кенеди. В своите речи Линдън Джонсън неуморно повтаряше, че Кенеди е твърде млад и неопитен, за да бъде президент на САЩ. На страната, възкликваше Джонсън, е нужен «човек с побелели коси». Джонсън критикуваше Кенеди, че е осъдил полета на американския шпионски самолет Ю-2 над съветска територия. Особено недоволство предизвика у Джонсън предложението на Кенеди американската страна да се извини пред Съветския съюз за това най-грубо нарушаване нормите на международното право. По мнението на Джонсън САЩ не трябвало да отстъпват пред русите «нито дюйм». Както отбелязват американски политически наблюдатели, кампанията на щаба на Джонсън против Кенеди беше много по-остра от критиката, която му отправяха привържениците на републиканеца Никсън. А веднъж в поверителен разговор със Стивънсън Джонсън заявил, че той «не може да позволи да го разиграва един четиридесет и двегодишен хлапак», т. е. Джон Кенеди.

Самият Кенеди реагираше сравнително спокойно на нападките от страна на главните му съперници. Той продължаваше да отделя най-голямо внимание на организационната страна на своята избирателна кампания. Към лятото на 1960 г. Кенеди успя да докаже, че той е най-перспективният кандидат от демократическата партия за поста президент на САЩ: популярността на сенатора беше показана в много щати с най-различно население. Още в предварителните избори Кенеди успя да си осигури подкрепата на голям брой избиратели.

От всички кандидати за поста президент Кенеди бе предприел най-много обиколки в различните щати, по-често от другите кандидати бе говорил на предизборни митинги. Към лятото на 1960 г. не остана нито един щат, който Кенеди да не бе посетил. Неговата обширна лична картотека на местните политически дейци отразяваше структурата на властта в основата на демократическата партия и му даваше възможност да преценява реално перспективите за победата в един или друг щат.

Привържениците на Кенеди умело използуваха разногласията в различните местни организации на демократическата партия. Можем да отбележим, например, че в Ню Йорк хората на Кенеди съумяха да изолират ръководителите на партийната машина на демократите в щата — Пендергаст и Де Сапио, които не желаеха да се обвързват с предварителни задължения в подкрепа на Кенеди. Привържениците на Кенеди видяха плодовете на своите усилия на конгреса на демократическата партия в Лос Анжелос, където щатът Ню Йорк гласува за Кенеди.

Хората на Кенеди прилагаха особена тактика в онези щати, където не можеха да изолират партийното ръководство. В такива случаи те предпочитаха да се споразумяват с партийните лидери за своеобразен «неутралитет». Тази тактика даде възможност например да се неутрализират губернаторите на щатите Охайо и Калифорния.

Към края на юни картината на успехите на Кенеди беше горе-долу такава: той можеше твърдо да разчита на 114 гласа от щатите в Нова Англия, 265 гласа трябваше да му дадат щатите в североизточната част на САЩ — Мичиган, Ню Йорк, Делавер, Индиана, Мериленд и Охайо. По-лошо беше положението в южните щати и в щатите от «фермерския пояс». Тук Кенеди можеше да разчита само на 67 гласа. Положението донякъде се подобряваше от това, че в планинските щати за Кенеди обещаваха да гласуват 61 избиратели. Съвсем лошо беше положението в щатите по крайбрежието на Тихия океан. Тук в сметката на Кенеди влизаха само 28 потенциални гласа. Общият резултат обаче беше извънредно внушителен. Още преди откриването на конгреса на демократическата партия в Лос Анжелос Кенеди можеше да разчита на около 550 гласа. Нито един от неговите съперници нямаше подобен «солиден запас». Нещо повече, никой от тях не можеше дори да мечтае за такава цифра.

Победата на Кенеди в предварителните избори бе решена от няколко фактора.

Първо, семейството Кенеди принадлежеше към бостънската монополистична групировка, тясно свързана с Уолстрийт, и напълно задоволяваше исканията на тази най-могъща регионална монополистична групировка. Джон Кенеди бе напълно удобен за монополистите от североизточните щати. Когато той изяви сериозни претенции за властта, много не му пречеха в борбата с другите съперници измежду демократите.

Второ, през време на предизборната борба Кенеди изразходва значително повече средства от всеки друг кандидат. Избирателните кампании на Стивънсън, Хъмфри и Джонсън струваха по 250 хиляди долара всяка една. Саймингтън изразходва 350 хиляди долара, а Кенеди изразходва около 1 милион долара — почти толкова, колкото изразходваха четиримата гореспоменати кандидати, взети заедно. Той не изпитваше недостиг на средства. Богатството на Джозеф Кенеди, който активно помагаше на сина си, според най-минимални оценки, достигаше 400 милиона долара.

Трето, Кенеди съумя да създаде ефикасно действуваща собствена избирателна машина, комплектувана от предани нему и способни хора. Кенеди използва по-голям брой помощници от който и да било свой съперник. Както вече отбелязахме, за Кенеди работеха хиляди «доброволни организатори».

Четвърто, значителна роля изигра активността на самия Кенеди. През периода 1956—1960 г. нито един деец на демократическата партия, дори нейният лидер Адлай Стивънсън, не беше произнасял толкова често речи в различните щати, както Джон Кенеди. Неговата енергия беше наистина поразителна и спечели мнозина на негова страна.

Пето, Кенеди използва предварителните избори за активно печелене на гласовете на делегатите на конгреса на демократическата партия и за да популяризира своята личност. Това беше доста рискован път, но може би единственият, ако Кенеди искаше да стане президент на САЩ. Пътят на прякото обработване на ръководството на демократите, без да се обръща към избирателите, му обещаваше в най-добрия случай второ място — кандидат за вицепрезидент. Кенеди разбира се, използва и този метод, но само като допълнителен.

И най-сетне, шесто, Кенеди широко използваше такова остро оръжие като критиката срещу вътрешната и особено външната политика на правителството на Айзенхауер. Той провъзгласи концепцията за «новите хоризонти» (на която по-нататък ще се спрем по-подробно), като се стремеше от самото начало на предизборната борба да внуши на обикновените американци, че ако бъде избран за президент, ще внесе съществени поправки в политиката на САЩ. При това, разбира се, Кенеди не забравяше да използва в своите речи и редица полезни според него стари клишета на политиката «от позиция на силата», като разбираше отлично, че ако не направи това, против него ще се обявят всички сили на дясната реакция.

И тъй победата на Джон Кенеди на наближаващия конгрес на демократическата партия беше предопределена от благоприятната за него позиция на представителите на нюйоркската монополистична групировка, от парите, от ефикасната избирателна машина и личната му активност, от умелата тактика и острата му критика срещу външната политика на републиканците.

СХВАТКАТА В ЛОС АНЖЕЛОС. Настъпи времето на решаващата схватка. През юли 1960 г. в Лос Анжелос бе свикан националният конгрес на демократическата партия.

Може би няма друг град в САЩ така странно планиран, както Лос Анжелос. Градът се простира като тясна лента по крайбрежието на Южна Калифорния. Няколко булеварда го пресичат от север на юг. В Лос Анжелос няма ярко изразен градски център. Всичко в него е извънредно разхвърляно, включително и хотелите. Разпръснати и откъснати един от друг в различните хотели бяха и делегациите на щатите.

Но в Лос Анжелос имаше един хотел, в който отседнаха всички главни съперници, в това число и Кенеди. Това беше «Билтмор-отел», една старомодна 11-етажна сграда. В «Билтмор» се настани Националният комитет на демократическата партия, а също Кенеди, Джонсън, Стивънсън, и Саймингтън. Тук се настаниха и представителите на главните американски радио- и телевизионни компании.

Към края на първата седмица на юли в Лос Анжелос се събраха от всички краища на САЩ делегати, които представляваха гласовете на избирателите от щатите. Според изчисленията на местните власти в града бяха пристигнали всичко 45 хиляди души, така или иначе свързани с работата на конгреса, от които 4750 кореспонденти. Хотел «Билтмор» стана епицентър на всички страсти. Натам бързаха ръководителите на делегациите. Пред входа на хотела се събираха големи тълпи зяпачи. Тук денонощно дежуреха фоторепортери. Книгите на Кенеди и Стивънсън бързо се разпродаваха от книжарниците в Лос Анжелос.

Отстрана човек би могъл да помисли, че конгресът на демократическата партия протича доста хаотично. Но това беше измамно впечатление. Невидими нишки се простираха от «Билтмор» към делегациите, които пристигаха за конгреса. Особено многобройни контакти се осъществяваха от № 8315, където се намираше оперативният център на Джон Кенеди. Тук се бяха събрали всички негови главни помощници, почти всички онези, които на съвещанието в Хианиспорт определяха тактиката и стратегията на предизборната кампания на Кенеди. Нишките, които контролираха гласовете на избирателите, се държаха от братята на претендента Робърт и Едуард Кенеди, както и от Кенет О' Донел, Лоурънс О' Брайн, Джон Бейли, Хай Ръскин, Пиер Селинджър и другите помощници на Кенеди. Робърт Кенеди непосредствено ръководеше работата на 40 души, които осигуряваха постоянен контакт с всички делегации на щатите.

Джон Кенеди бе направил всичко възможно, за да стане кандидат за президент на САЩ от страна на демократическата партия. Той чакаше решителния час и този час бе дошъл.

Настъпи денят на гласуването. То започна от щата Алабама. Алабама дава 20 гласа на Джонсън, 3,5 гласа на Кенеди[1], 3,5 гласа на Самингтън и половин глас на Стивънсън . . . Гласува щатът Илинойс — за Кенеди са подадени вече 100 гласа . . . Щатът Айова — броят на гласовете «за» нараства на 200. . . Щатът Масачусетс — «за» са подадени 300 гласа . . . Щатът Ню Йорк — близо 500 гласа . . . Гласува щатът Пенсилвания — Кенеди получава повече от 650 гласа.

Докато гласуването стигне до щата Вайоминг, за Кенеди вече бяха подадени 748 гласа. Напрежението в залата достигна своя връх.

---

[1] Редица делегати на конгресите на демократическата партия имат по $^1/_2$ глас, т. е. един глас се дели наполовина между двама делегати. Те могат да гласуват за различни кандидати.

Вглеждайки се в телевизионния екран, Джон Кенеди очаква резултатите от следващото гласуване. Телевизионните камери улавят от заседателната зала делегацията на Вайоминг. Между нейните представители ясно се вижда фигурата на по-малкия брат на Джон Кенеди — Едуард, който разпалено убеждава в нещо делегатите от щата. И ето гласуването. Щатът Вайоминг дава своите 15 гласа за Джон Кенеди. Това беше дългоочакваната победа. Кенеди получи 763 гласа — повече отколкото е нужно, за да стане кандидат за президент от демократическата партия.

Когато гласуването приключи, за Кенеди бяха подадени 806 гласа, за Джонсън 409, за Саймингтън — 86, за Стивънсън — 79,5, за другите кандидати — 140,5.

Прави впечатление незначителният брой гласове, подадени за Адлай Стивънсън. А само един ден преди гласуването заседателната зала, в която се бяха събрали делегатите, се тресеше от гръмки възгласи: «Искаме Стивънсън!» Хиляди негови привърженици бяха изпълнили залата. Те непрестанно скандираха лозунги в подкрепа на своя кумир. Техният ентусиазъм сякаш започна да се предава и на делегациите на щатите. Но одобрителните възгласи по адрес на Стивънсън не можеха да заменят контрола над делегациите на щатите, който бе в ръцете на Кенеди. Стивънсън дойде на конгреса без своя организация и това провали всички усилия на неговите привърженици.

Предстоеше борба с Никсън.

Джон Кенеди разбираше, че за да победи в тази борба, ще му бъде необходима подкрепата не само на партийните босове от източните и североизточните щати, но и подкрепата на организациите на демократическата партия в южните щати. На новия кандидат за президент беше необходимо малко време, за да стигне до извода, че Линдън Джонсън, който до този момент беше главният му съперник, е по-подходящ да се кандидатира за вицепрезидент на САЩ. След известно колебание и светкавични консултации, включително и с деловите кръгове в Тексас, Джонсън се съгласи с това предложение.

Два дни след като бе избран за кандидат за президент, Джон Кенеди произнесе реч по телевизията на САЩ, в която призова американците да гласуват за него. Гледаха го и го слушаха 35 милиона американци. Един от тях беше вицепрезидентът на САЩ Ричард Никсън.

Този ден Кенеди не беше в най-добрата си форма. На лицето му личеше явна умора. Всичко това не се изплъзна от вниманието на Никсън. Той със задоволство наблюдаваше как умореният Кенеди бърза да завърши речта си. По мнението на Никсън той имаше един доста слаб, «изчерпал се» съперник в изборите за президент.

ОСТАВА ЕДНА ПРЕГРАДА — НИКСЪН. Борбата на Джон Кенеди за поста президент на САЩ навлезе в решаващия стадий. Положението на съперника на Кенеди — вицепрезидента Ричард Никсън — беше по-изгодно от положението на Кенеди. Никсън бе достатъчно добре известен на американските избиратели. Той имаше активната подкрепа на президента Айзенхауер. В републиканската партия и в повечето от вестниците на монополистичния печат хвалеха Никсън по всякакъв начин. Американската реакция му симпатизираше открито. Редица ръководни политически наблюдатели уверено заявяваха, че Никсън е достоен да заеме поста президент на САЩ. В началния етап на избирателната кампания според анкетата за общественото мнение Никсън вървеше пред Кенеди.

За групировката на Кенеди бе ясно едно: «бесният Дик» може да бъде победен само в ожесточена схватка. Но необходимо беше още едно нещо: мъничко късмет. И трябва да се каже, че съдбата и тук се усмихна на Джон Кенеди. През време на избирателната кампания Никсън прави доста грешки, които улесниха идването на Кенеди в Белия дом.

Трябва да отбележим, че и след победата на Кенеди на конгреса в Лос Анжелос положението в демократическата партия си оставаше напрегнато. Либералното крило на партията беше недоволно от решението на Кенеди за кандидат за вицепрезидент да бъде избран южнякът Линдън Джонсън. Мнозина видни демократи смятаха това решение на Кенеди за «предателство», «удар в гърба» на групата на Стивънсън. Работата стигна до открити обвинения. Ръководителите на делегациите на редица щати започнаха да заявяват недвусмислено, че гласувайки за Кенеди, техните представители са били уверени, че Кенеди ще избере за кандидат за вицепрезидент Адлай Стивънсън, но това не стана.

Разочарованието на мнозина демократи от избирането на Джонсън беше толкова голямо, че Джон и Робърт Кенеди дори започнаха да се съмняват дали не са направили грешка, като са свързали името на Джон Кенеди с името на Линдън Джонсън. И самият Джонсън беше недоволен от реакцията срещу издигането на кандидатурата му за вицепрезидент. Разказват, че той дори започнал да упреква съветниците си, че «го убедили» да приеме предложението на Кенеди.

При това положение само един човек си оставаше напълно невъзмутим — бащата на Джон Кенеди — Джозеф Кенеди. При среща със сина си той му казва: «Не се безпокой, Джон. След две седмици всички ще говорят, че ти си направил най-умния избор.» След като се разпръсна пушилката, вдигната от суетнята на конгреса в Лос Анжелос, така и стана.

Важна проблема за Кенеди беше и спечелването на представителите на по-старото поколение лидери на демократическата партия — Хари Труман, госпожа Рузвелт и Адлай Стивънсън.

За да ги привлече на своя страна, Кенеди трябваше да се потруди доста. Защото преди конгреса в Лос Анжелос Труман, госпожа Рузвелт и, разбира се, Стивънсън активно се обявяваха против кандидатурата на Кенеди за президент. Кенеди се среща с тях. Той беседва със Стивънсън, посещава Елеонора Рузвелт в нейното имение в Хайдпарк, среща се с Хари Труман. Моли всички за подкрепа. Тази подкрепа му бе обещана. Защото се касаеше за победа над републиканците и за това с излизането на Айзенхауер да се осигури вече възможност не само за Кенеди, но и за стотици привърженици на демократите да заемат държавни постове.

Кенеди прави няколко съвещания, на които се изработват стратегията и тактиката на борбата с Никсън. Както и преди, ударението се поставя отново върху строгото организиране на предизборната кампания. Но сега вече Кенеди поставя на свое разположение целия апарат на демократическата партия.

За основа на организацията бе взет старият кръг хора, които и преди победата в Лос Анжелос подкрепяха групировката на Кенеди. Към тях обаче бяха добавени хиляди нови организатори. Като прие принципното решение за сливане на своята организация с организацията на Националния комитет на демократическата партия, Кенеди реши, че самият той няма да се занимава повече с организационни въпроси. Начело на цялата избирателна машина на демократите Джон Кенеди постави брат си Робърт. Главни негови помощници си оставаха все същите хора — О' Брайн О' Донел, Джон Бейли, Стефан Смит и Пиер Селинджър. Кенеди разбираше, че все още не е достатъчно популярен за мнозинството от американците и реши да насочи цялата си енергия за произнасяне на публични речи и речи по телевизията.

По цялата страна се създаваха организации «Привърженици на Кенеди». Най-голямо внимание се отделяше на избирателната кампания в западните щати, където позициите на Кенеди не бяха силни. За този район отговаряше вторият брат на кандидата за президент — Тед Кенеди. Сарджент Шривър и Харис Уфорд трябваше да осигурят подкрепата на Кенеди от страна на избирателите негри. Хари Труман се зае да агитира за Кенеди сред баптистите. Адлай Стивънсън му обеща помощ в Калифорния. Сенаторът Хъмфри предложи услугите си в щата Минесота. Джозеф Кенеди излезе прав. Всички разпри сред демократите бяха прекратени временно. Те мислеха само за едно — как да победят Никсън.

Но общо взето обстановката доста се усложняваше.

Личното богатство на семейство Кенеди вече не беше достатъчно, за да се води избирателната кампания. Особено ако се има предвид, че мнозина влиятелни делови хора, очаквайки победата на Никсън, даваха голяма част от средствата си на републиканската партия. Вноските за фонда на избирателната кампания на Никсън в размер на 10 хиляди долара и повече, бяха по-многобройни, отколкото за избирателния фонд на демократическата партия. Финансовите средства, предназначени за Никсън, текат като река. Те дори надхвърляха финансовите постъпления за Айзенхауер в навечерието на изборите през 1952 и 1956 г. Монополите, разбира се, не забравяха и кандидата за президент от демократическата партия. Мнозина от тях предпочитаха да внасят пари в избирателните фондове както на Никсън, така и на Кенеди. Доста капиталисти бяха готови да си поотупат джобовете, само и само да фигурират в списъците на хората, които са помагали на кандидата да стане президент. Както показва практиката в случай на успех кандидатите за президент след това си «спомняха» за най-активните в това отношение. Това се смяташе за съвсем обикновено нещо. И Кенеди не правеше изключение.

В своята предизборна кампания Кенеди използваше външнополитическите провали на правителството на Айзенхауер.

На предизборните митинги Кенеди остро критикуваше дейността на републиканското правителство. Той навсякъде подчертаваше пред американците, че престижът на САЩ пада в цял свят. Кенеди призоваваше американците «да не стоят на едно място» и обещаваше «да поведе Америка напред». Лайтмотивът в речите на Кенеди — недоволството от американската външна и вътрешна политика — намираше широк одобрителен отзвук. Повечето от американците бяха недоволни от положението в САЩ. И макар младият кандидат за президент да отправяше твърде обща критика срещу действията на правителството на Айзенхауер, той все повече допадаше на мнозина, които по-рано изобщо не го познаваха. Никсън беше друг. Той непрекъснато хвалеше дейността на правителството на Айзенхауер и самия себе си, а това предизвикваше раздразнение у мнозина.

Като рекламираше своя «държавен опит» Никсън например заявяваше: «Аз бях там (т. е. в Белия дом. — А. Г.) онази сутрин, когато се вземаше решението за Ливан. Аз бях там, когато се решаваше въпросът за

Триест. Аз бях там, когато . . . се вземаха други решения, които запазиха мира . . . Аз съм убеден, че в наше време Америка не може да си позволи да използва Белия дом като тренировъчна площадка, на която някой си да набира опит за сметка на Съединените американски щати.»

Не оставаше длъжен и Кенеди, като парираше нападките на Никсън. «Господин Никсън не разбира, че президентът на Съединените щати, господин Айзенхауер, не е кандидат. Вие сте виждали слонове в цирка . . . знаете как се движат те по арената, хванали с хобота си опашката на слона, който върви отпред. Това можеше да мине през 1952 и 1956 г. Тогава господин Никсън се хвана много здраво. Но сега господин Никсън излезе пред народа. Избират не Айзенхауер. Въпросът е иска ли народът на тази страна да види за свой лидер господин Никсън и републиканската партия — партията, която никога не се е борила за прогрес.»

И така продължаваше ден след ден, седмица след седмица.

Към края на избирателната кампания републиканците започнаха да прибягват например към такива похвати в борбата. По стените на сградите на големите промишлени центрове, особено на онези, където се произвеждаше оръжие, се появиха плакати с надпис: «Джон Кенеди иска да отнеме вашата работа». Така пропагандният апарат на републиканците се опитваше да използва някои изказвания на Кенеди в полза на разоръжаването. Той обаче отбиваше удара: «Аз искам да отнема работата на господин Айзенхауер».

Никсън бе подведен до голяма степен от собствената си самоувереност. Той се смяташе за добър оратор и се зарадва, когато му предложиха да участвува заедно с Кенеди в една серия предавания по телевизията. Тези предавания трябваше да бъдат нещо като съревнование между двамата кандидати. Предимствата, които Кенеди можеше да получи от тези дебати, бяха напълно очевидни. Като участвуваше в една дискусия с вицепрезидента, Кенеди без съмнение издигаше личния си престиж, а в случай че дебатите бъдат успешни за него, той можеше да опровергае мнението, че е млад и неопитен като кандидат за президент. Това беше ясно за всички, само не и за Никсън. Той дотолкова беше повярвал, че умее да води спор, та се готвеше лесно да вземе връх над Кенеди.

Всички ръководни републиканци, включително и президентът Айзенхауер, съветваха Никсън да не участвува в телевизионната дискусия с Кенеди. Но Никсън отхвърли тези съвети.

Преговорите на двете страни за организирането на интервюто по телевизията започнаха през лятото на 1960 г. Скоро беше постигнато споразумение да бъдат организирани четири интервюта, всяко от които трябваше да продължава един час.

Първата телевизионна схватка между Кенеди и Никсън стана на 26 септември в Чикаго. Тя се предаваше по цялата страна. Обсъждаше се вътрешната политика на американското правителство. Преди да започнат дебатите, Кенеди и Никсън нервно се усмихнаха един на друг и си размениха нищо незначещи банални фрази. В 8,30 часа вечерта започна предаването по телевизията.

Още в първото си изказване Кенеди се нахвърли срещу правителството на Айзенхауер с остра критика. Той заяви, че не е доволен от икономическото положение на САЩ и от темповете, с които се развива страната. Докато в Съветския съюз, отбелязва Кенеди, се подготвят два пъти повече учени и инженери, отколкото в САЩ, в неговата страна са станали обикновени явления препълнените училища и лошо платените учители. Расовата дискриминация не дава възможност да се използват рационално талантите и способностите на много американци. Америка трябва отново да тръгне напред, каза в заключение Кенеди.

Никсън не очакваше такава остра критика срещу републиканското правителство от страна на Кенеди. Той се обърка и започна не толкова да защищава дейността на правителството, колкото да се съгласява с критиката на Кенеди. Това беше толкова необичайно, че политическите привърженици на Никсън, които гледаха предаването, се хванаха за главите.

Кенеди отговори по-сполучливо от Никсън и на въпросите, зададени му от представители на печата. След като бе показано по телевизията първото интервю, американският печат писа, че «Никсън загуби».

Следващите дебати между Никсън и Кенеди по телевизията станаха на 7, 13 и 21 октомври. Заключителното предаване се състоя в Ню Йорк. По време на обсъждането на американската външна политика Кенеди отбеляза, че престижът на САЩ навсякъде пада. Никсън обратно, въпреки фактите твърдеше, че този престиж е по-висок от всякога. Кенеди отбеляза компетентно, че правителствената служба по пропагандата в САЩ (ЮСИА) е направила проучване извън пределите на САЩ, резултатите от което противоречат на изказването на Никсън. Той предложи на Никсън да бъдат публикувани резултатите от тези секретни проучвания. (Впрочем проучванията на ЮСИА преди президентските избори изобщо не бяха обнародвани. Те биха потвърдили правотата на Кенеди.)

В своите изказвания Кенеди критикуваше също така действията на кликата на Чан Кай-ши, отбелязвайки нейната агресивност и възможността САЩ да бъдат въвлечени във война с Китай. Никсън не намери нищо по-добро освен да обвини Кенеди в «умиротворяване» на комунистите. След това Никсън от своя страна премина в атака. През последните петдесет години, заяви той, трима президенти от демократическата партия ни въвлякоха във война. «Аз обаче не смятам, че тази партия е партия на войната»— веднага се поправи Никсън. Така Никсън се опита да спекулира с миролюбивите чувства на обикновените американци. Характерно е, че той постави на една плоскост борбата на народа в САЩ против хитлеристка Германия и агресията на правителството на Труман в Корея.

Трудно можем да оценим влиянието на телевизионните дискусии между Никсън и Кенеди върху американските избиратели. От 50 до 75 милиона души гледаха всяко едно от тези предавания. Според някои изчисления, повече от 3 милиона от тези зрители са взели решение за кого ще гласуват, след като са гледали тези предавания по телевизията. Всички видни политически наблюдатели бяха единодушни, че значителното мнозинство от колебаещите се американци са решили да гласуват за Кенеди.

На 8 ноември 1960 г. в САЩ се състояха изборите за президент. За Джон Кенеди бяха подадени 49,7% от общия брой на гласовете, а за Ричард Никсън — 49,6%. Това беше безпрецедентно малка разлика между гласовете, подадени за двамата главни кандидати.

Кенеди победи Никсън в щатите от Нова Англия и в източните щати. Той надделя също и в южните щати, където без съмнение оказа влияние кандидатурата на Линдън Джонсън. В Средния Запад гласовете се разделяха почти по равно между Кенеди и Никсън. Традиционното влияние на републиканците в западните щати помогна на Никсън да спечели победа над Кенеди в тях. Кенеди беше по-напред в такива влиятелни щати като Ню Йорк, Ню Джърси, Масачусетс, Пенсилвания, Мичигън, Илинойс и Тексас. Никсън победи само в два главни щата — Охайо и Калифорния.

През цялата кампания за избирането на президент победата на Кенеди над Никсън висеше буквално на косъм. Това обаче не можа да промени окончателния резултат. Пътят на Джон Кенеди към Белия дом завършваше. Оставаше му да чака инаугурацията — официалното встъпване в длъжността президент на САЩ.

НАСТРОЕНИЯ. Преди половин век бе сложен край на пълното господство на буржоазията в международните работи. На световната арена се появи и бързо си спечели подкрепата на народите една качествено нова, социалистическата политика, подхранвана от идеите на марксизма-ленинизма. Това беше велика промяна в международните отношения. С течение на времето външната политика на империалистите, която се опираше на традиционните методи на военната сила, натиска и заплахите, навлизаше все по-дълбоко в задънена улица. Давайки оценка на историческия прелом в международната политика, сенаторът Фулбрайт пише:

«В продължение на четири столетия преди започването на Първата световна война световната история беше до голяма степен история на западната цивилизация, на нейния динамизъм и творчески сили, на нейните вътрешни връзки и разногласия, история на нейното въздействие върху останалия свят. В резултат на големите конфликти през XX век Западът загуби превъзходството си в сила, благодарение на която до 1914 г. неговите идеи, интереси и институции преобладаваха в целия свят. А днес за пръв път в съвременната история е хвърлено сериозно предизвикателство отвън към мощта и интересите на западните държави: сега Западът вече не може (ако и да е имал по-рано такава възможност) да смята, че неговите идеи и ценности имат всеобщо приложение. Тази велика историческа промяна е главният фактор, който определя перспективите на Запада през втората половина на XX столетие.»

През целия период на 50-те години в САЩ се засилваше кризата в политиката на «студената война». Американците все по-ясно чувствуваха, че въпросите на външната политика, които някога за мнозина от тях нямаха особено значение, започват все по-често да нахлуват в живота на всеки. Надпреварата във въоръжаването предизвика стремително нарастване на данъците. Войната в Корея, а след това и във Виетнам отне живота на много млади американци. Атомната, а след това и водородната бомба не станаха монопол на САЩ, както се надяваха във Вашингтон. В Азия, Африка и Латинска Америка продължаваше да се развива и да печели успехи националноосвободителното движение. А главното — все повече укрепваше световната социалистическа система. При тези условия старата основа на външната политика на САЩ влезе в остро противоречие с новите фактори в международните отношения.

В края на 50-те години все повече американци започнаха да се уморяват от «студената война». Виждайки пораженията и провалите на нейните вдъхновители, те чакаха промени във външнополитическия курс на правителството на САЩ в полза на мира. За падането на престижа на републиканското правителство, както е известно, значително влияние оказа провокационната авантюра с изпращането на шпионския самолет Ю-2 (1960 г.) в пределите на Съветския съюз. Разбира се, това съвсем не беше първата провокация на американските власти спрямо съветската страна. Но тази провокация беше може би една от най-нескопосните.

Президентът Айзенхауер обяви, че той носи непосредствената отговорност за нея. В опита си да се оправдае Държавният департамент отначало се оплете в лъжи, а след това зае провокационна позиция. В резултат на това дори онези американски избиратели, които преди инцидента с Ю-2 сляпо вярваха в «миролюбието» на президента Айзенхауер, можаха да се убедят, че външната политика на САЩ съзнателно се тласка от официален Вашингтон в посока, опасна за мира. Вместо «политика на мир» на американския народ бе поднесена нова провокация, въздигната при това до степен на държавна политика. Инцидентът с Ю-2 неочаквано удари като бумеранг по правителството на Айзенхауер и намали до известна степен броя на гласовете за протежето на Айзенхауер — кандидата за президент Никсън.

Трябва да се каже, че ултрадесните кръгове в САЩ бяха донякъде обезпокоени от възможността Джон Кенеди да дойде на власт. Те не искаха външната политика на САЩ ни най-малко да еволюира в посока на реализма и на отказа от «студената война».

Така например в навечерието на изборите американският политически наблюдател Дейвид Лоурънс заплашваше избирателите с възможността Кенеди да победи. В статията си «Чия победа?» Лоурънс пише: «Поражението на кандидатурите на Никсън — Лодж ще се смята в цял свят като определен отказ от политиката на президента Айзенхауер и неговата администрация». Освен това Лоурънс направо се обявяваше за продължаване политиката на «студената война», като изразяваше несъгласие с някои речи на Кенеди.

Лоурънс, както и много други реакционни американски наблюдатели, считаше, че изказванията на кандидата за президент означават, че Кенеди, ако само не хвърля думи на вятъра, може да се опита да измени американската политика в много от нейните важни аспекти. Такава перспектива не беше изгодна за американската реакция. Нещо повече, тя искаше да се засили агресивността и експанзионизмът на американската външна политика.

Някои се страхуваха, че Кенеди може да стане един нов Рузвелт. Трябва да кажем, че «призракът на Рузвелт» винаги е плашил американските десни среди. Те не са забравили, че именно Рузвелт взе курс към нормализиране на съветско-американските отношения, които по-късно прераснаха в съюз, изиграл важна роля за разгромяването на фашистка Германия.

Реакцията в САЩ никога не е одобрявала подобни далновидни стъпки на този президент. Както е известно, в своя арсенал от средства за борба със Съветския съюз тя разчиташе отначало на въоръжената интервенция, на «непризнаването», а след това и на «студената война». На нея напълно ѝ допадаше курсът на правителството на Айзенхауер, което само кокетираше с «духа на Женева» и на «Кемп-Дейвид». Ето защо голяма част от американската пропагандна машина атакуваше кандидата за президент Кенеди отдясно, като защищаваше тезата, че американската външна политика не се нуждае от някакви нови «опасни» поврати и трябва да върви по стария, изпитан път.

Когато Джон Кенеди се изказваше например в полза на преговори със Съветския съюз за забрана на опитите с ядрено оръжие, това се посрещаше на нож от ултрадесните. Дразнеше ги самият тон на речите на Кенеди, в които се искаха промени. И макар че, както беше ясно на всеки внимателен наблюдател, много от изказванията на Кенеди за «нова» политика се правеха с тактически цели, реакцията все пак не искаше да рискува в Белия дом да се появи един човек, който няма да ѝ бъде послушен във всичко. Призивите на Кенеди за необходимостта от сериозни преговори със Съветския съюз донякъде напомняха декларациите, които Рузвелт правеше на времето. Малко преди смъртта си Рузвелт например заявяваше: «Американският народ се радва и гордее, че е в съюз с храбрия народ на Русия не само в борбата за военна победа, но и в полагането на основите за всеобщия мир, който, както се надявам, ще настъпи след войната, и в запазването на този мир.»

Както е известно, след 1945 г. управляващата класа в САЩ — монополистите — избра съвсем друг курс по отношение на СССР, курс, чиято същност се свеждаше до отказ от сътрудничество със Съветския съюз и до опити за сваляне на социалистическите правителства. Всяко, дори мимолетно, изказване на младия Кенеди, че е необходимо да се ревизира политиката на Дълес, се посрещаше крайно отрицателно от откритите привърженици на «студената война». Оттук и резервираността по отношение на кандидатурата на Кенеди. Оттук и тактиката на яростен антикомунизъм и антисъветизъм, избрана от Никсън. С помощта на тези именно средства хората, които поддържаха Никсън, се надяваха да поставят на власт протежето на Айзенхауер. И се излъгаха. Кенеди излезе по-далновиден от Никсън, Лоурънс и тем подобни.

Колкото до американските избиратели, Кенеди очевидно чувстваше, че провалите на американската външна политика през 50-те години, банкрутирането на различните агресивни доктрини, като «задържането» и «отхвърлянето», изискваха кандидатът за президент да промени поне тона в подхода към основните проблеми на международните отношения. Атмосферата на уравновесеност в много от речите на Кенеди доста рязко контрастираше с озлобеността и агресивността на неговия съперник Никсън, когато ставаше дума за проблемата за мира и войната и за съветско-американските отношения. И американският избирател, впрочем твърде неуверено, гласува за уравновесеността на Кенеди, като отхвърли агресивността на Никсън.

Не бива обаче да си затваряме очите пред факта, че през 50-те години в САЩ се засилваха не само реалистичните тенденции, но и интензивно нарастваха могъществото и броят на екстремистки настроените и щедро финансирани ултрадесни организации. За тях милитаризирането на икономиката на САЩ и курсът на насилие в международните отношения бяха нещо естествено. Зад гърба на американските ултрадесни елементи винаги са стояли най-алчните и авантюристични среди на монополистичния капитал. Те отхвърляха всяка възможност за мирно съвместно съществуване със социалистическите страни. Представителите на военнопромишления комплекс искаха не прекратяване, а активизиране на «студената война». Те се обявяваха против «новите» гъвкави методи за водене на външната политика на САЩ, страхувайки се, че в гонитбата на «по-изкусни» външнополитически стъпки Вашингтон постепенно ще отстъпи от някои стари догми. С една дума, ултрадесните се обявяваха против всякакви, дори символични, промени, които биха могли да приведат американската външна политика в съответствие с действителността.

Главните цели на реакционните политици и на ултрадесните в САЩ в областта на външната политика бяха и са: отказ от мирното съвместно съществуване със социалистическите страни, смазване на националноосвободителното движение с военна сила, засилване на международното напрежение чрез надпреварата във въоръжаването, запазване на военнополитическите блокове на империалистите в цял свят, залагане на германския милитаризъм и реваншизъм, отказ от най-малките позитивни крачки в съветско-американските отношения и подкрепа на реакционните, прогнили режими на международната арена. За да прикрият своите цели, реакционните среди в САЩ постоянно използват най-наглата пропаганда на антикомунизма.

По своята численост и влияние здравомислещата група американски политически дейци и организации далеч отстъпваше и отстъпва и досега на реакционните, ултрадесните организации. Но към нея се присъединяват все повече хора, които по-рано заемаха пасивна позиция или позиция на изчакване по въпросите на външната политика.

Между трезвомислещите дейци и ултрадесните елементи в САЩ се намира разноликата по своите настроения и най-голяма група на доста аморфния «център». Неговите представители обикновено послушно следват американската официална пропаганда. В преобладаващото си мнозинство групата на «центъра» се намира под влиянието на различните агресивни доктрини на американския империализъм и на митовете, разпространявани от пропагандния апарат на правителството и монополите. Наред с това под влияние на революционните изменения, които стават в света, и у представители на тази група расте интересът към събитията в международния живот. Много американци трескаво търсят отговори на проблеми, които по-рано не са ги интересували. И главната от тях е проблемата за войната и мира. Как да не се допусне войната и да се заздрави мирът? Извършва се своеобразна поляризация на американското обществено мнение по тези въпроси, което от своя страна води към изостряне на вътрешнополитическото положение в САЩ. Това особено личи днес, когато американското общество все повече се разделя по въпроса за отношението към агресивната война, която САЩ водят във Виетнам.

В навечерието на идването на Кенеди на власт огромно въздействие върху настроенията на управляващите среди в САЩ оказваше състоянието на икономиката.

Както е известно, в края на XIX век САЩ излязоха на първо място в света по своята икономическа мощ. Към началото на XX век в промишлено отношение САЩ станаха най-силната страна в капиталистическия свят. Както Първата, така и Втората световна война допринесоха за още по-голямото заздравяване на икономическото и политическото положение на САЩ сред капиталистическите страни. В края на 20-те години на XX век САЩ даваха повече от 44% от промишлената продукция на капиталистическия свят. След това, както е известно, САЩ на два пъти бяха разтърсени от остра криза, от чиито последици те не можаха да се оправят до Втората световна война.

През време на войната в САЩ отново настъпи икономически бум. Техните империалистически съперници в Западна Европа, с изключение на Англия, твърде много отслабнаха във военно и икономическо отношение. Три години след свършването на Втората световна война, в 1948 г. САЩ даваха 54% от промишлената продукция на капиталистическия свят. Но след това се наблюдава относително намаляване на тяхната икономическа мощ. През 1953 г. делът на промишлената продукция на САЩ съставлява 52% от продукцията на капиталистическия свят, а през 1960 г. — 45%.

Показателни са и следните цифри. Докато делът на САЩ в световния износ през 1947 г. беше 32%, то през периода, когато Кенеди стана президент, той съставляваше всичко 20%, а през 1962 г. — 17%.

Намаляването на дела на промишлената продукция и на износа на САЩ сред капиталистическия свят е само едната страна на медала. Другата негова страна е все по-голямата зависимост на американската промишленост от вноса на суровини. Достатъчно е да кажем, че нуждите на САЩ от внос на такива метали като олово, цинк, волфрам, живак надвишават 50%, а на манган, калай, никел, хром, антимон и кобалт — 90%.

Разбира се, след Втората световна война американският империализъм далеч не по всички точки постепенно предава своите позиции на империалистическите си съперници. САЩ все още са неизмеримо по-мощни от който и да било измежду тях. Докато преди Първата световна война САЩ бяха страна длъжник, след войната те вече станаха най-големият износител на капитал. Широката експанзия на долара е една от най-характерните черти на международните икономически отношения през 50-те години. Достатъчно е да кажем, че докато през 1913 г. на САЩ се падаха по-малко от 10% от всички чужди капиталовложения на главните империалистически държави, то към 1960 г. американските капиталовложения вече възлизаха на 50% от всички чужди капиталовложения.

И все пак 1960 г., когато Кенеди дойде на власт, беше година, която не вдъхваше светли надежди в сърцата на представителите на деловите кръгове. През втората половина на 1960 г. все по-силно започна да се проявява тенденцията към намаляване темповете на развитие на американското промишлено производство. Все по-непълно се използваха производствените мощности на предприятията. Растеше масовата хронична безработица. През 1960 г. промишленото производство в САЩ се увеличи само с 2,8% в сравнение с 1959 г., и то главно чрез известно увеличаване на производството през първата половина на годината. Все повече икономически показатели говореха, че САЩ навлизат в период на кризисно спадане на производството.

Кенеди и неговите икономически съветници бяха дълбоко разтревожени от създалото се положение. По указание на Кенеди се създава специална икономическа група под ръководството на професор Самюелсън. В самото начало на 1961 г., след трескаво, бързо проучване на състоянието на американската икономика, групата прави извода, че «икономиката на страната преживява упадък». Това беше, разбира се, меко казано. Достатъчно е да отбележим, че производството на стомана например намаля от 10,9 млн. т през януари 1960 г. на 5,4 млн. т. през декември. Съответно намаля от 96 на 49% и натовареността на стоманодобивните предприятия. През 1960г. в САЩ бе произведена с 16 милиона тона стомана по-малко, отколкото например през 1955 г.

През 1960 г. в сравнение с 1959 г. в САЩ също рязко спадна производството на леки коли и добивът на каменни въглища, намаля производството на такива отрасли на промишлеността като машиностроенето, производството на метали, на текстилната, каучуковата промишленост и др. През последното тримесечие на 1960 г. намаля обемът на капиталовложенията. Намаля също обемът на жилищното строителство.

Разбира се, не във всички промишлени отрасли се наблюдаваха подобни явления. Значителна част от тях тъпчеха на едно място. В някои, като например производството на електрическа енергия, радиоелектрониката и полупроводниковите съоръжения, производството дори се увеличи донякъде. Но общо можем да кажем, че перспективите на американската икономика за 1961 г. бяха тревожни.

При тези условия от правителството се искаше да използва ефикасно държавномонополистическия механизъм. Както и по-рано, големи надежди се възлагаха на надпреварата във въоръжаването и на новото увеличаване на военните разходи като антикризисно мероприятие при подобни ситуации.

През втората половина на 1960 г. министерството на отбраната при правителството на Айзенхауер разви особено бурна дейност по разпределянето на новите военни поръчки. Можем да отбележим например, че през първото тримесечие на 1960/1961 финансова година техният обем в сравнение с първото тримесечие на предишната финансова година се увеличи близо с 50%. Тази именно щафета на надпреварата във въоръжаването бе предадена в края на 1960 г. на правителството на Кенеди. Както ще видим по-нататък, новият президент не наруши традициите и продължи да форсира надпреварването във въоръжаването, в което виждаше средство за стимулиране на американската икономика.

Икономиката на САЩ сериозно се подкопаваше и от друга хроническа болест на капитализма — масовата безработица, която постоянно се колебаеше в рамките на няколко милиона души; броят на напълно безработните упорито не слизаше по-долу от три милиона.

Но може би нищо друго така не вълнуваше американските капиталисти в края на 50-те години, както бързото намаляване на златния запас на САЩ.

Като разруши и обезкърви значителна част от Европа, Втората световна война същевременно спомогна за рязкото увеличаване на златния запас на САЩ. През 1950 г. той възлизаше на 22 млрд. и 820 млн. долара. Златният запас на САЩ се задържа на това равнище до 1957 г., а след това започна бързо да намалява. През 1958 г. той възлизаше на 20 милиарда и 582 млн. долара, през 1959 г. — на 19 млрд. 456 млн. долара, а през 1960 г. спадна на 17 млрд. и 766 млн. долара.

Засили се отливът на злато от САЩ особено към страните на Западна Европа. През 1958—1960 г. общият дефицит на платежния баланс на САЩ беше 11 млрд. долара (за 1960 г. — около 4 млрд. долара).

Дефицитът в платежния баланс беше свързан до голяма степен с огромните военни разходи на САЩ в чужбина. Само през 1960 г. разходите за издръжка на американските въоръжени сили в чужбина достигнаха 3 милиарда долара. При осъществяването на своята експанзия в Западна Европа и в развиващите се страни през 1958—1960 г. САЩ изразходваха като «помощ» за други държави около 14 млрд. долара, от които 7 млрд. — непосредствено за военна помощ.

Всичко говореше, че не ще бъде лесно да се спре понататъшното намаляване на златния запас. Но именно това очакваха финансовите среди от президента Кенеди и настояваха той да възстанови разклатилото се доверие към долара в Западна Европа.

Но въпросът беше не само да се отстранят едни или други конкретни финансови или валутни трудности. Новият президент встъпваше в длъжност в обстановката на дълбока и всестранна криза, която Съединените щати преживяваха. Криза, която порази икономиката, политиката, идеологията на буржоазния строй.

Причините за тази криза са обусловени от самия характер и от основните тенденции на съвременната епоха.

Историята на човечеството върви напред. Посоката на движението е социализмът и комунизмът. Комунистическата идеология все повече доказва своята правота и привлича на своя страна милиони нови борци за преустройство на несправедливия стар свят. Това не могат да не виждат и управляващите среди в САЩ. Тези хора, поне най-далновидните от тях, вече разбраха, че не ще могат не само да «унищожат», но и да спрат разпространението на комунистическите идеи. Осъзнаването на това дотолкова подкопа вярата на американския капитализъм в своите духовни сили, че той до голяма степен загуби способността си да преценява трезво фактите.

Да, американският империализъм се бои от комунистическата идеология, бои се, че стремително носещата се напред могъща река на социалистическите и комунистическите идеи дотолкова ще подмие основите, върху които се крепи сградата на капитализма, че тя ту бавно, свличайки се, ту бързо, пропадайки, ще рухне и ще разчисти място за новите строители и архитекти на човешкия живот.

Настроенията на хората, които заседават в Пентагона, в Държавния департамент и в Централното разузнавателно управление, са известни. Повечето от тях и досега продължават да мислят горе-долу така: «Съветите и комунистите са наши врагове, те продължават да ни изтикват все повече и повече. В борбата с тях всички средства са добри.» Не е мъчно да се досетим каква препоръка дават подобни «експерти» по международните въпроси и «съветолози» на своите шефове, а те от своя страна — на министрите и на президента. При него буквално се сипят десетки и стотици докладни записки, в които всички хора в Азия, Африка и Латинска Америка, мислещи другояче, се обявяват за врагове на САЩ и дори за комунисти. В резултат на това пред Труман, Айзенхауер и Кенеди се разгръщаше такава картина на международния живот, където навсякъде уж «поради интригите на комунистите» се наблюдава упадък на американското влияние и мощ.

Страхът, който капиталистическите Съединени щати изпитват пред страните от социалистическата общност, стана постоянен спътник на американската външна политика. САЩ започнаха да се отнасят все по-недоверчиво към своите съюзници, да се страхуват от всяко прогресивно социално движение, което възниква в една или друга страна. Именно в такава атмосфера започваше дейността си като президент Джон Кенеди и това без съмнение наложи отпечатък върху нея.

Американската буржоазия все повече губи вяра в силата на своите идеи. Тя чувствува, че те не ѝ помагат. И мнозина представители на американската монополистична буржоазия загубват доверие към теорията изобщо. Това загубване на доверие е изразено в книгата на американския сенатор Джеймс Фулбрайт «Перспективи за Запада» например по следния, и то доста оригинален начин. «Идеите — това са затвори, изобретени от идеолозите» — убедено заявява той.

По мнението на Фулбрайт идеите «се изобретяват от идеолозите» ни повече, ни по-малко. Ето защо според него те са вредни за човечеството. «Великите проекти и универсалните идеи — твърди сенаторът — са желателни само теоретически и далеч надхвърлят рамките на известните нам човешки възможности и човешка мъдрост...»

Имайки пред вид американската външна политика, Фулбрайт веднъж откровено заяви, че «понякога ние (САЩ — А. Г.) действуваме така, като че ли не вярваме в своето величие, като че ли нашият престиж е бил постоянно под заплаха и е изисквал неуморни усилия, за да се докаже на света несъмненият факт, че ние действително представляваме една велика и могъща нация.»

Както се казва, сенаторът Фулбрайт улучи. Мнозина представители на управляващите среди в САЩ чувствуват как «почвата се изплъзва под краката им» изведнъж на няколко места и действително не вярват повече във величието на американския капитализъм. Що се отнася до престижа на САЩ, поради агресивната външна политика на Вашингтон той пада все повече и повече.

Не е необходимо да изреждаме и други песимистични изказвания в САЩ през този период. Може би е добре да приведем само едно, направено от Хенрих Кисингер в книгата «Необходимостта от избор»: «Съединените щати не могат повече да си позволят упадъка, с който се характеризираха последните петнадесет години. Още петнадесет години такова влошаване на нашето положение на международната арена и ние ще се превърнем в изолирана Америка в един свят, на който до голяма степен станахме чужди.»

Подобни настроения господствуваха и в окръжението на Кенеди. Самият той с безпокойство преценяваше положението, в което САЩ изпаднаха към 1960 г., него го тревожеха повсеместните провали в американската външна политика на световната арена.

През 1960 г. излезе сборник от речи на Кенеди «Стратегия на мира». В предговора към него той пише: «Главната мисъл на тези речи се състои в това, че ние не излизаме от кризисното състояние поради две причини: първо, защото все още не сме си изработили стратегия на мира, която би отговаряла на новия свят, в който живеем, и, второ, защото не плащаме цената, която такава една политика изисква».

Според Кенеди до 1960 г. американската външна политика се основаваше на монопола, който САЩ имаха след Втората световна война в две области: «Монополната възможност да изнасят капитал и да оказват техническа помощ на Европа и на слаборазвитите страни» и «монопола в притежаването на атомно оръжие и в способността да го доставят до целта».

Кенеди обаче си даваше сметка, че отдавна е дошъл краят на този монопол. Още през 1949 г. Съветският съюз ликвидира атомния монопол на САЩ. Съветските учени и техници създадоха водородна бомба по-рано от американските. Работейки в условията на развихрената от Запада надпревара във въоръжаването, те създадоха блестяща военна техника, включително и ненадминати средства за доставяне на ядреното оръжие. «Смайващият прогрес в техниката на ракетостроенето доведе Съветския съюз до превъзходство над Съединените щати в способността да достави ядрените бомби до целта» — пише Кенеди

Кенеди придаваше голямо значение на обстоятелството, че през 50-те години Съветският съюз започна да оказва братска техническа помощ вече не само на социалистическите страни, но и на развиващите се страни. Кенеди считаше успехите на Съветския съюз

1

2

1. 1938 Г. ДЖОЗЕФ КЕНЕДИ ЗАМИНАВА ЗАЕДНО СЪС СИНА ДИ ДЖОН ЗА ЛОНДОН. СТАРИЯТ КЕНЕДИ, КОЙТО БЕ НАЗНАЧЕН ЗА ПОСЛАНИК НА САЩ В АНГЛИЯ, НЕ СЕ ИЗКАЧИ ПО-ВИСОКО ПО СЛУЖЕБНАТА СТЪЛБА

◀ 2. 1943 Г. КОМАНДИРЪТ НА ТОРПЕДНИЯ КАТЕР PT-109 ДЖОН КЕНЕДИ ПОЛУЧАВА НАГРАДА ЗА ХРАБРОСТ

3

3. „О, ДА, АЗ ОТЛИЧНО ПОЗНАВАМ НУЖДИТЕ НА СТАРИТЕ ХОРА...“ ТАКА МЛАДИЯТ КЕНЕДИ, БОРЕЙКИ СЕ ЗА СЕНАТОРСКО МЯСТО, ПЕЧЕЛЕШЕ ГЛАСОВЕТЕ НА ИЗБИРАТЕЛИТЕ

4. АВТОГРАФИ... АВТОГРАФИ... „МОЖЕ БИ ТОЗИ ЧИЧКО НАИСТИНА ЩЕ НИ ПОМОГНЕ“ — ГОВОРЯТ ОЧИТЕ НА МАЛКОТО ИНДИАНЧЕ

4

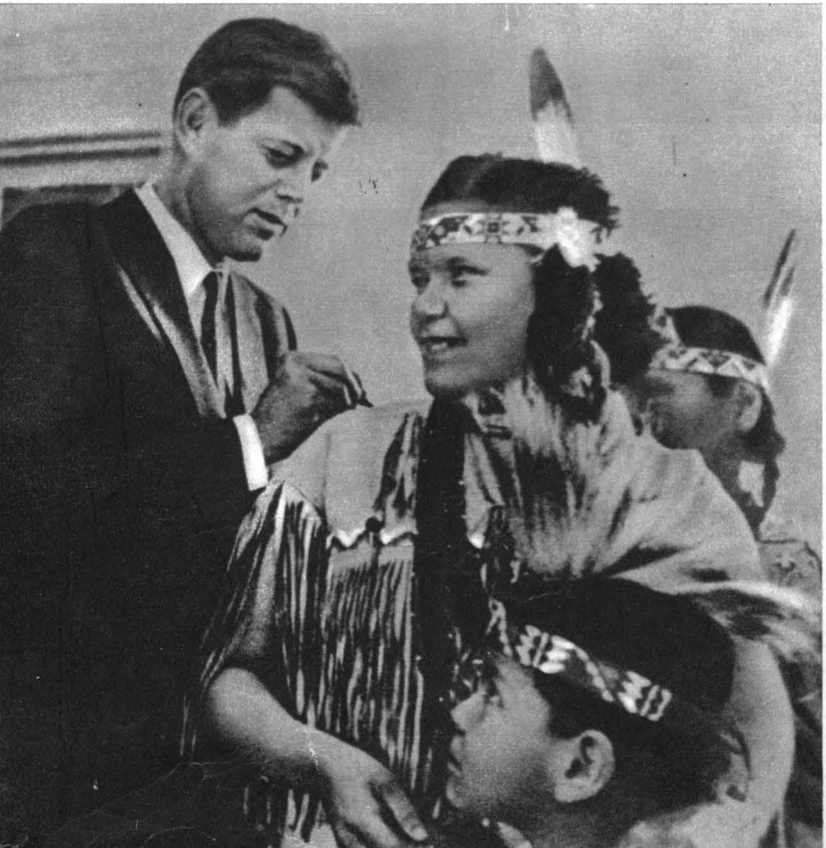

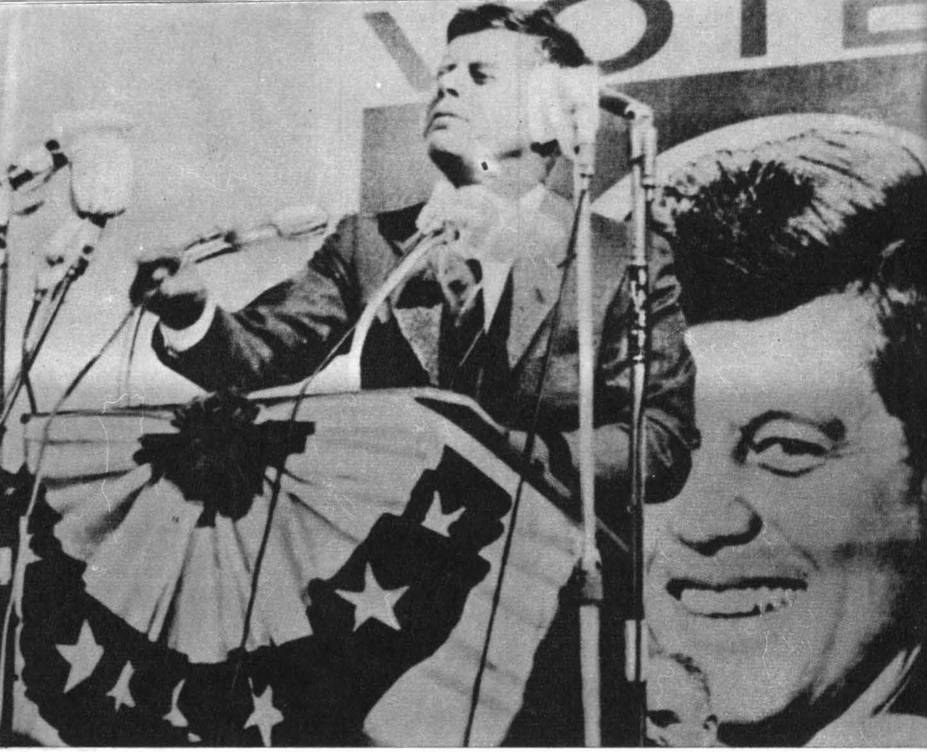

5

6

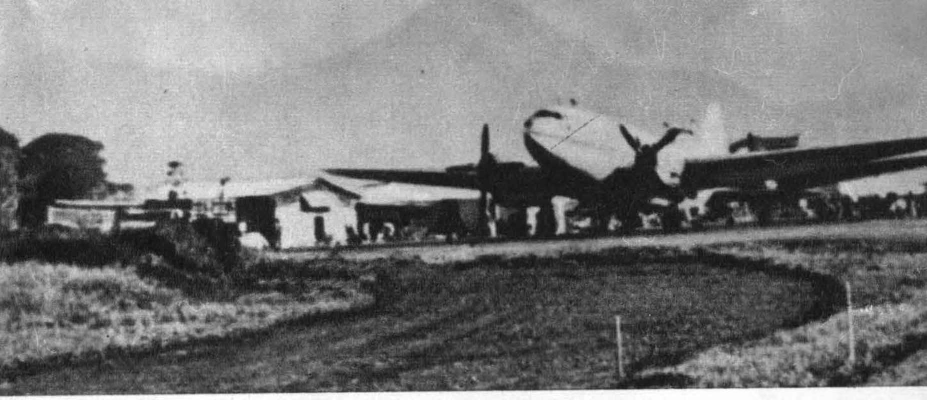

7. ТАЙНАТА АВИОБАЗА НА ЦРУ. ОТТУК НА 16 АПРИЛ 1961 Г. ВЪЗДУШНИТЕ ПИРАТИ СЕ НАСОЧИХА КЪМ КУБА

7

◀ 5. ИЗБИРАТЕЛНА КАМПАНИЯ Е В РАЗГАРА СИ

◀ 6. В НАВЕЧЕРИЕТО НА ПРЕДИЗБОРНИЯ ДВУБОЙ. КЕНЕДИ И НИКСЪН

8. ПРЕДСТАВИТЕЛЯТ НА САЩ В ООН А. СТИВЪНСЪН ОБМИСЛЯ АНТИКОМУНИСТИЧЕСКАТА СИ ТИРАДА, ДЪРЖЕЙКИ В РЪЦЕ ИЗФАБРИКУВАНИТЕ ОТ ЦРУ СНИМКИ НА „КУБИНСКИ“ САМОЛЕТИ

8

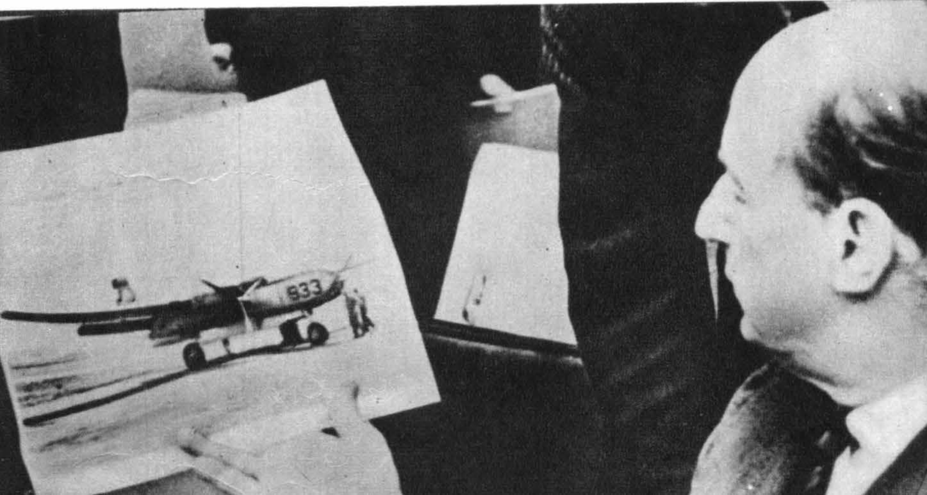

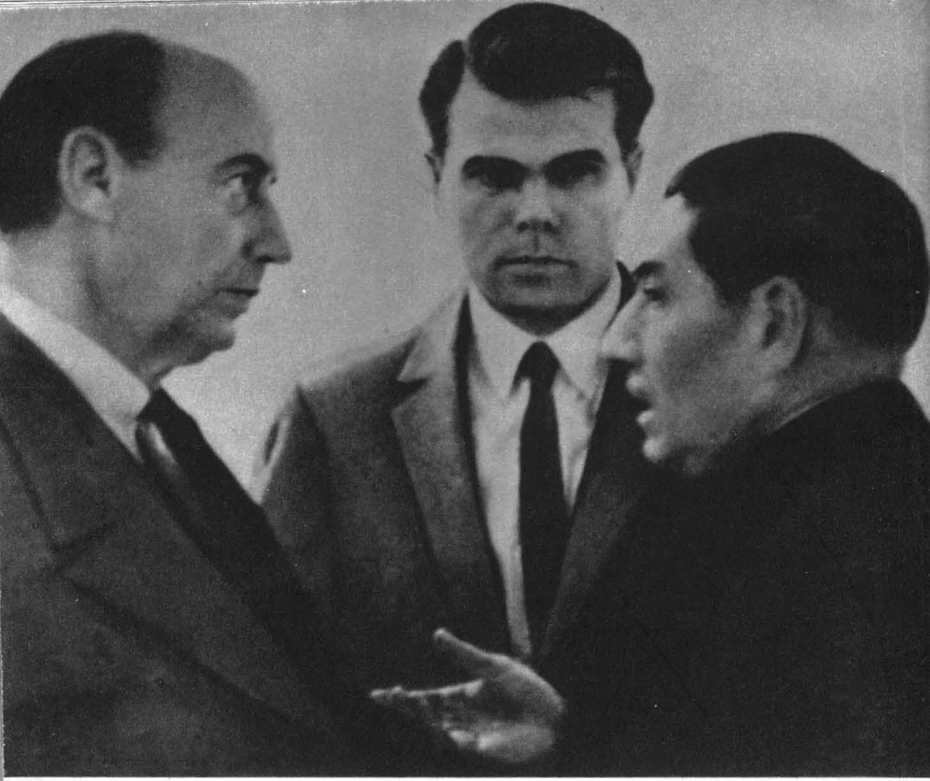

9

9. В КУЛОАРИТЕ НА ООН СЛЕД ПРОВАЛА НА КУБИНСКАТА АВАНТЮРА. СТИВЪНСЪН ЯВНО Е ЗАГУБИЛ ЖЕЛАНИЕ ДА ГОВОРИ

10. В САЩ СЕ ЗАСИЛВА НАДПРЕВАРАТА ВЪВ ВЪОРЪЖАВАНЕТО. НА СНИМКАТА: АТОМНАТА ПОДВОДНИЦА „ТРИТОН"... ▶

11. ...ПОДВОДНА ЕКСПЛОЗИЯ НА ЯДРЕНА БОМБА ▶

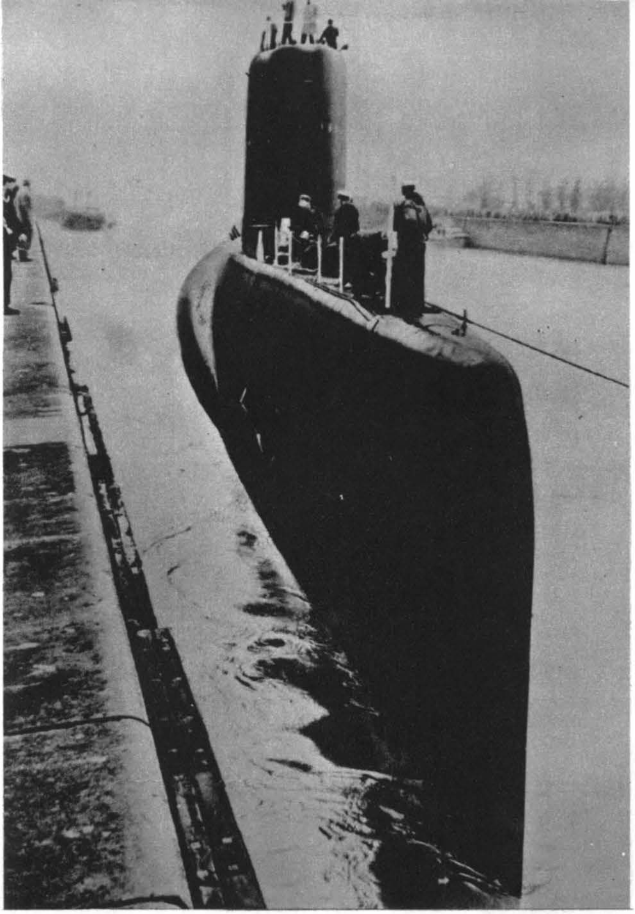

10

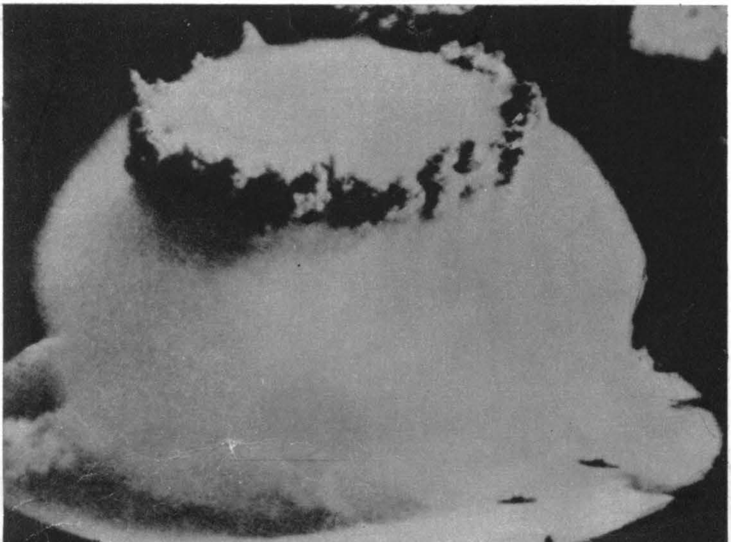

11

12

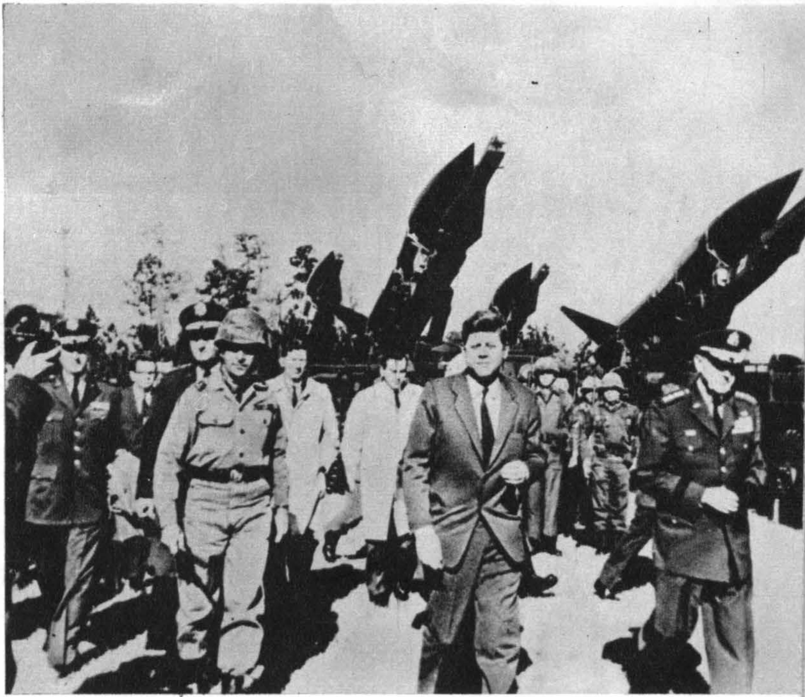

13. КЕНЕДИ И „ЗЛАТНИТЕ НАШИВКИ“ НА ПЕНТАГОНА

◄ 12. КЕНЕДИ ПРЕЗ ВРЕМЕ НА ИЗПРОБВАНЕ НА ТАКТИЧЕСКО ОРЪЖИЕ. ВОЕННАТА КЛИКА СИ ВЪРШИ РАБОТАТА, А КЕНЕДИ НАБЛЮДАВА. . .

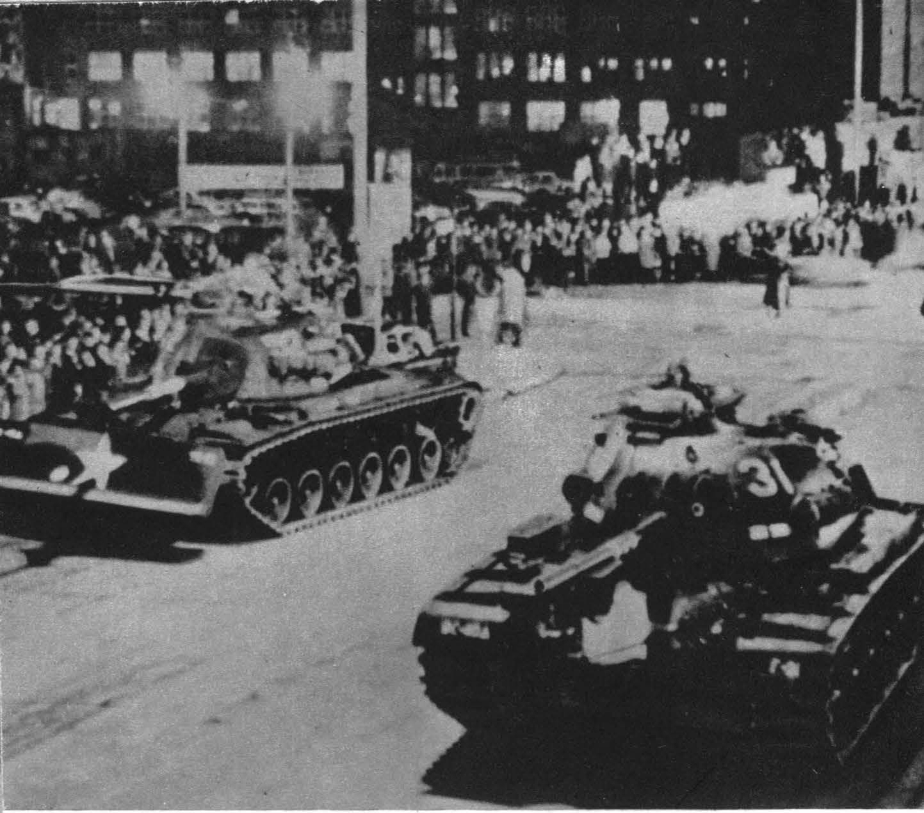

14. НАПРЕЖЕНИЕТО СЕ ЗАСИЛВА... АМЕРИКАНСКИ ТАНКОВЕ ПО УЛИЦИТЕ НА ЗАПАДЕН БЕРЛИН. ТУК, ПРИ „БЕРЛИНСКАТА СТЕНА“, Е БИЛ И ПРЕЗИДЕНТЪТ КЕНЕДИ

16. ПЪРВИТЕ СТЪПКИ НА ВОЕННАТА ЕСКАЛАЦИЯ В ЮЖЕН ВИЕТНАМ. АМЕРИКАНСКИ СЪВЕТНИЦИ ОБУЧАВАТ ВОЙНИЦИ ОТ САЙГОНСКАТА МАРИОНЕТНА КЛИКА

▶

15. НЯКЪДЕ В САЩ... ПОДГОТВЯНЕ НА СПЕЦИАЛНИ ВОЙСКОВИ ЧАСТИ, ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА „АНТИПАРТИЗАНСКИ“ БОЙНИ ДЕЙСТВИЯ

15

16

17

17. ПРЕЗИДЕНТЪТ ДЖОНСЪН НАПРАВИ ТОВА, НА КОЕТО КЕНЕДИ НЕ СЕ РЕШАВАШЕ: ВЪВ ВИЕТНАМ БЯХА ХВЪРЛЕНИ БОЙНИ СЪЕДИНЕНИЯ ОТ АМЕРИКАНСКАТА АРМИЯ

18

18. „ПРЕКРАТЕТЕ ВОЙНАТА ВЪВ ВИЕТНАМ!“, „ВЪРНЕТЕ НАШИТЕ ВОЙНИЦИ ПО ДОМОВЕТЕ ИМ!“ — ТОВА Е ГНЕВНИЯТ ГЛАС НА ОБИКНОВЕНИТЕ АМЕРИКАНЦИ

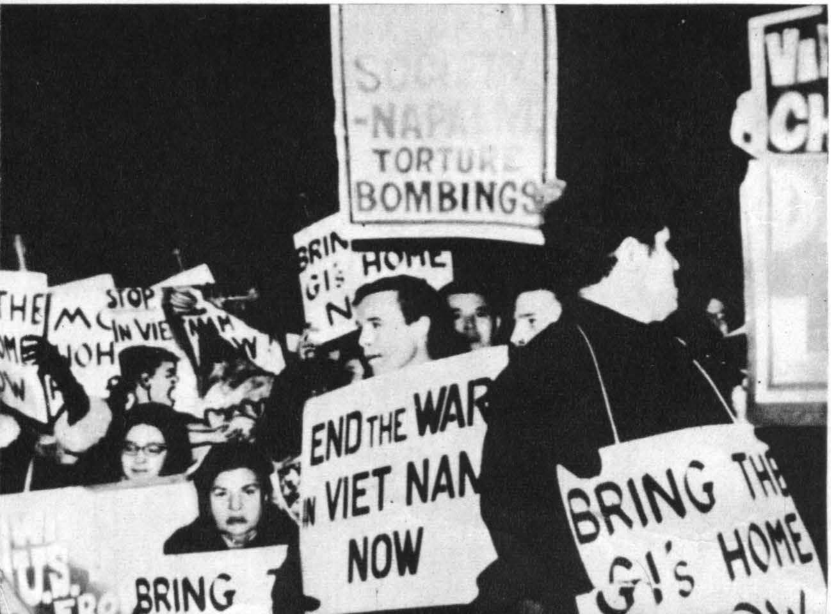
TORTURE
BOMBINGS
HOME
STOP
IN VIETNAM
NOW
END THE WAR
IN VIET NAM
NOW
BRING THE
GI's HOME
BRING

19. ПО ПОРЪЧЕНИЕ НА КЕНЕДИ „ПОЗНАВАЧЪТ НА АФРИКАНСКИТЕ ВЪПРОСИ“ МЕНЪН УИЛЯМС ЗАМИНА ЗА АФРИКА, ЗА ДА ПРОПАГАНДИРА АМЕРИКАНСКАТА ДЕМОКРАЦИЯ

19

20. А ЕТО Я ТАЗИ „ДЕМОКРАЦИЯ“ В ДЕЙСТВИЕ: ПОЛИЦЕЙСКА РАЗПРАВА С НЕГРИТЕ В АЛАБАМА

20

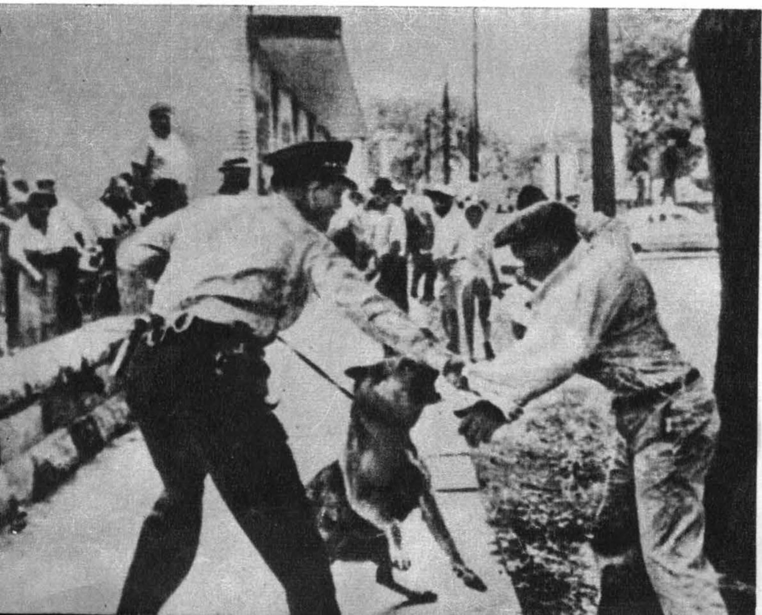

21

22

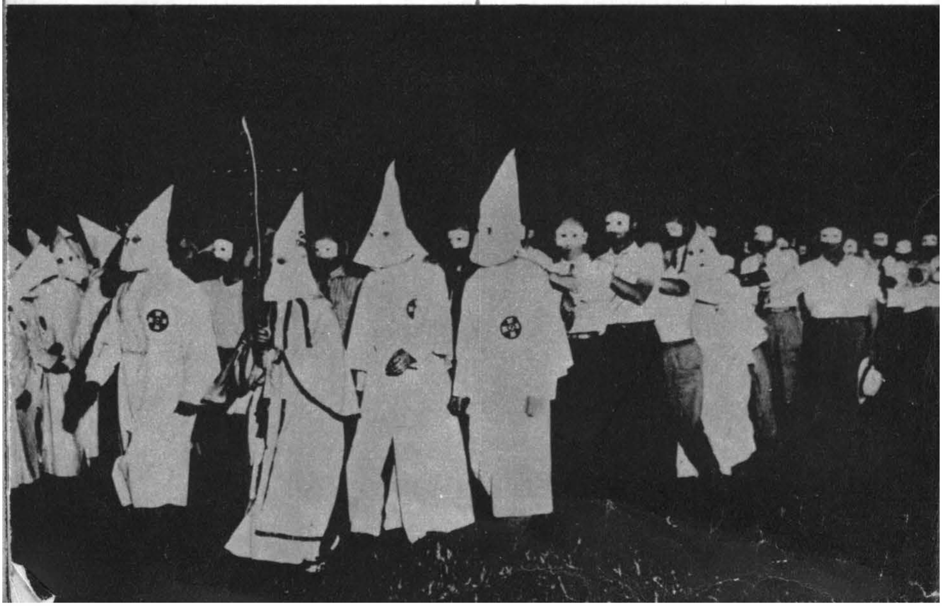

21. „НАЦИОНАЛЕН ВЪПРОС НОМЕР ЕДНО“ — ТАКА КЕНЕДИ НАРИЧАШЕ ОСТРИТЕ РАСОВИ КОНФЛИКТИ В АМЕРИКА. ПАЛКИ, СЪЛЗОТВОРНИ ГАЗОВЕ, ПИСТОЛЕТИ — ВСИЧКО Е ГОТОВО ЗА „ПОСРЕЩАНЕ“ НА БОРЦИТЕ ЗА РАВНОПРАВИЕ НА НЕГРИТЕ

22. ТОВА Е СЪЩО РОЖБА НА „АМЕРИКАНСКАТА ДЕМОКРАЦИЯ“ — КУ-КЛУКС-КЛАН. СЕЯЧИ НА ОМРАЗА, САДИСТИ, НАЕМНИ УБИЙЦИ... ТЕ СА ГОТОВИ НА ВСИЧКО. ЗА ТЯХ И КЕНЕДИ Е ОТ „ЧЕРВЕНИТЕ“

23. СЛЕД КУБИНСКАТА КРИЗА ПРЕЗ ЕСЕНТА НА 1962 Г. А КАКВО ЩЕ СТАНЕ ПОНАТАТЪК?

24

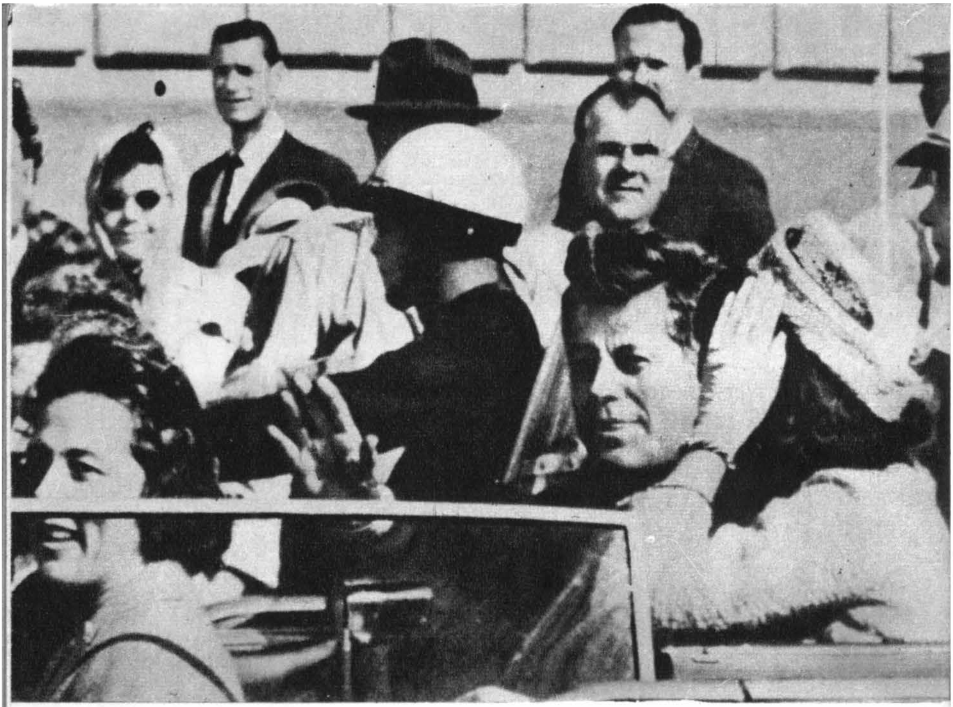

24. ДАЛАС, 22 НОЕМВРИ 1963 Г. СЛЕД НЯКОЛКО СЕКУНДИ ЩЕ ПРОЕХТЯТ ИЗСТРЕЛИТЕ. . .

25

25. ПОКУШЕНИЕТО Е ИЗВЪРШЕНО. . . 1036 ДНИ НА ДЖОН КЕНЕДИ В БЕЛИЯ ДОМ СА ВЕЧЕ МИНАЛО

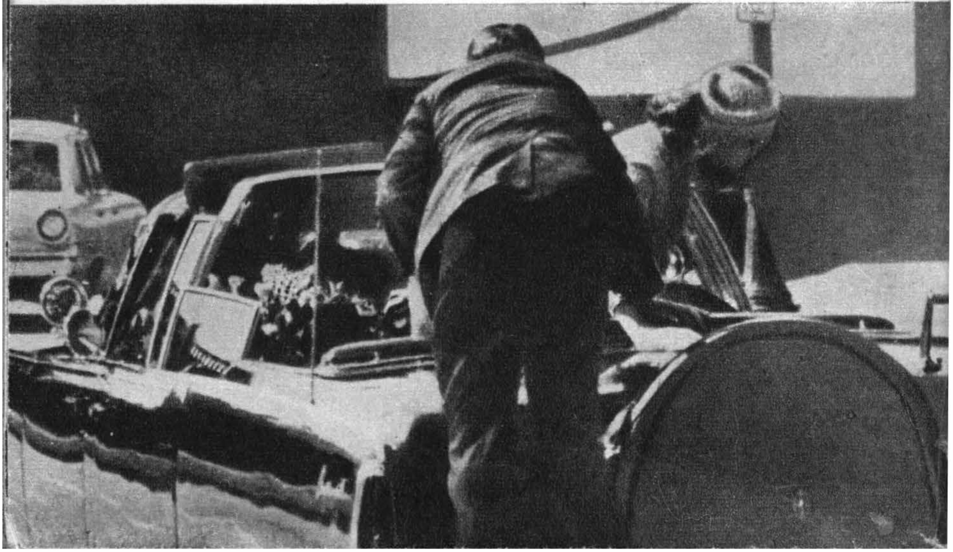

в тази област за «изключителни» и изказваше мнение, че те ще имат «по-голямо значение, отколкото техният триумф във военната техника».

А какви изводи правеше Кенеди от тези свои разсъждения и оценки? На пръв поглед доста трезви. Преди всичко той обяви прословутата политика на «освобождение», водена от президентите Труман и Айзенхауер, за «измама и илюзия». Кенеди заяви без забикалки, че САЩ нямат възможност да «освободят Източна Европа». Нещо повече, той изказа една от най-реалистичните си мисли, когато призоваваше американските управляващи среди да «покажат своята мъдрост и зрелост, като започнат конструктивна размяна на мнения и преговори със Съветския съюз». В това изказване на президента, разбира се, най-голям интерес предизвиква думата «конструктивна». Тогава той още не разкриваше нейното съдържание. Но върху фона на ожесточената антикомунистическа и антисъветска кампания, която периодично заливаше САЩ, самото поставяне на въпроса в позитивен аспект вече представляваше определена крачка напред.

ДВИЖЕЩИТЕ СИЛИ. Настроенията са си настроения, но в САЩ има фактори, много по-осезателни и реални от настроенията. Това са силите, които стоят зад фасадата на външната и вътрешната политика на САЩ. Те стояха и зад гърба на Джон Кенеди.

Капиталистическата система в САЩ господствува от двеста години. През това време тя натрупа голям икономически и военен потенциал, но същевременно и сериозно загни. В това стареещо общество постепенно се оформи един реакционен комплекс от сили, които диктуват вътрешната и външната политика на САЩ.

Това е монополистичният капитал. Именно неговите протежета стоят на кормилото на държавната власт.

Веднъж министърът на отбраната на САЩ Ч. Уилсън, който преди назначаването му на този пост беше ръководител на могъщия концерн «Дженерал мотърс», произнесе една цинична фраза, която се разнесе из целия свят. Той каза: «Което е добро за «Дженерал мотърс», е добро и за страната». По такъв начин

Уилсън открито призна, че интересите на едрите монополи са компасът, от който правителството на САЩ се ръководи в своята дейност. Президентът на САЩ, маститите сенатори, бойките членове на камарата на представителите, целият чиновнически апарат фактически се намират в служба на монополистите. Монополистичният капитал е главната и решаваща сила, която контролира американската външна политика. Монополистите командуват и в американската вътрешна политика. И тук им се подчиняват почти всички.

Външната политика на САЩ се определя от интересите на монополистичния капитал като цяло. Тези общи интереси на всички групи американски монополисти могат да бъдат сведени горе-долу до следното: борба против социалистическите страни и прогресивните идеи; подкрепяне на най-реакционните, антинародни режими; борба с помощта на старите колониалистки и новите, по-гъвкави методи на неоколониализма против националноосвободителните движения.

И тъй, общият интерес на американските монополи на международната арена се свежда до това, да не допускат нови страни и народи да се развиват по социалистически път, да запазят и да развият в тях капитализма в зависимост от конкретната обстановка.

Наличието на обща основа на външната политика на САЩ е органично свързано с факта, че всички монополистични групировки са обединени от дълбоката си враждебност към социализма и комунизма като противостояща им революционна идеология и практика. Същевременно тази външна политика има и редица твърде противоречиви фактори, които се пораждат от специфичните интереси на една или друга монополистична групировка. Без съмнение в сегашния период от вътрешното развитие на САЩ общата антикомунистическа основа на американската външна политика оказва решаващо влияние върху нея. Оттук и постоянната антикомунистическа насоченост на външната политика на Вашингтон. Но на този общ фон в по-малка или в по-голяма степен се забелязват известни различия, нюанси в подхода на представителите на различните монополистични групировки към формите и методите за осъществяване външната политика на САЩ. Тези нюанси се обясняват преди всичко с непосредствените интереси на едни или други капиталисти. Така например едни монополисти имат по-голям интерес от проникването в икономиката на чужди страни (и следователно са по-агресивно настроени), отколкото други. В САЩ има и такива монополи, които виждат по-голяма изгода за себе си в разширяването на пазара за пласиране на своята продукция в самите САЩ. Те са склонни да концентрират вниманието си върху вътрешните проблеми на САЩ, а не върху външните, макар, разбира се, да не изпускат от погледа си и тях.

Известна е също жестоката конкуренция, която се води в САЩ между различните монополистични групировки, компании и фирми. По самата си природа монополистите не могат да не се конкурират. При тези условия една група монополисти може да бъде напълно доволна от отслабването на позициите на нейния икономически конкурент не само на вътрешните, но и на външните пазари. В САЩ има и промишлени компании, за които изобщо би било изгодно средствата, които държавата отпуща за въоръжаване, да бъдат използувани в друга област, която няма непосредствено отношение към военното производство. Те биха искали това по простата причина, че сферата на приложение на техния капитал, а следователно и получаването на печалба са в гражданската промишленост.

Разбира се, процесът на концентрация и централизация на американския капитал доведе дотам, че в САЩ вече няма или почти няма резки граници между много монополистични обединения. Повече или по-малко ясни граници често личат само между отделни компании, корпорации и фирми. При тях, разбира се, е по-лесно да се види конкретната заинтересованост от развитието на една или друга област на промишлеността и от капиталовложенията в самите САЩ или извън техните граници. Общата картина обаче се усложнява от това, че различни по характер фирми и корпорации, както предразположени към по-експанзионистичен курс, така и по-малко заинтересовани от него, често влизат в състава на едни и същи монополистични групи. Оттук например произтича една от трудностите да се определи ясно влиянието на тези групи върху външната политика на САЩ, да се разкрие тенденцията сред американските монополистични групировки към водене на по-малко агресивна, по-малко експанзионистка политика извън границите на САЩ.

И тъй, основната движеща сила във външната политика на САЩ е монополистичният капитал. Каква е неговата «география»? До каква степен се преплитат и сблъскват интересите на различните монополистични групировки? Как влияе всичко това върху външната политика?

Най-мощната монополистична групировка в САЩ и досега си остава североизточното обединение на монополистите. Често наричат тази групировка «Уолстрийт», по името на улицана на банките в Ню Йорк. Достатъчно е само да споменем имената на някои монополистични семейства, които влизат в нея, и сумите, които те контролират, за да разберем значението и влиянието на тази групировка: Моргановци (активи — 92 милиарда долара), Рокфелеровци (82 млрд. дол.), Дюпоновци (20 млрд. дол.), Мелъновци (15 млрд. дол.).

Силата на тази групировка е преди всичко в това, че тя контролира най-големите банки и застрахователни компании в страната. Всъщност това означава издаване на най-голям брой ценни книжа (70% от операциите) и почти пълен контрол върху операциите на застрахователните компании (90%.)

Групировката на Морган не се стреми да се перчи със своята икономическа власт и финансово могъщество по-често, отколкото е нужно. Тя избягва да влиза непосредствено в състава на правителството, действува повече чрез подставени лица и чрез лобистите. Тази тактика, която прикрива нейното действително влияние върху външната и вътрешната политика, е по-изгодна за нея, отколкото тактиката на «открития шлем».

Предпазливата тактика на групировката на Морган се отличава от нейните действия в миналото, когато тя сериозно доминираше икономически над останалите американски монополистични групировки. На времето тя по-открито прокарваше своите хора на правителствените постове, в това число и президентите (Т. Рузвелт, У. Уилсън).

Основата на финансовата империя на групировката на Моргановци са стоманодобивната и каменовъглената промишленост, както и железопътният транспорт. Както е известно, в тези «стари» отрасли на промишлеността след Втората световна война САЩ се сблъскаха с особено значителни трудности. Всичко това до известна степен подкопа значението и влиянието на групировката на Морган главно поради бързото засилване на нейните монополистични съперници. Групировката на Морган, разбира се, също не стои на едно място. В остра конкурентна борба тя например заграбва все по-голям контрол над атомната промишленост.

Моргановци се ориентират главно към републиканската партия, но «не забравят» и демократите. Всъщност тяхната «империя» заставя както първите, така и вторите да работят за тях. Това обаче става в условията на ожесточена конкурентна борба с другите монополисти, когато техните интереси се сблъскват.

Добре известен е и експанзионизмът на Моргановци, които имат грамадни капиталовложения в чужбина, особено в Западна Европа.

Подобна на групировката на Морган по своето икономическо и финансово могъщество е групировката на Рокфелер. Нейните представители контролират един капитал, който почти не отстъпва на капитала на Морган. При това важно е да имаме предвид, че богатството на семейство Рокфелер след Втората световна война, първо, растеше особено бързо и, второ, се влагаше в един от основните отрасли на икономиката — в нефтодобивната промишленост. Този икономически отрасъл се развиваше с много по-бързи темпове, отколкото стоманодобивната или още повече каменовъглената промишленост. Грамадна част от своето богатство Рокфелеровци успяха да натрупат от експлоатирането на нефтените богатства на други народи. Чуждестранните капиталовложения на Рокфелеровци в нефта са съсредоточени главно в Латинска Америка, Близкия Изток и Азия. Всичко това дава голямо отражение върху външната политика на САЩ. Както казват понякога, тя «мирише на нефт».

Рокфелеровци следват тактика, която се отличава от тактиката на Моргановци. Те участвуват открито, а не завоалирано, в американския вътрешнополитически живот, а един от тях — Нелсън Рокфелер от дълго време се опитва да стане президент на САЩ, но досега безуспешно. Както показа през 1960 г. предизборната борба между Рокфелер и Никсън, за да станат кандидати за президент от републиканската партия, монополистите съперници са нащрек. Те не искат да пускат Рокфелеровци в Белия дом. Това би било неизгодно както за Моргановци, така и особено за представителите на другите монополистични групировки, които не влизат в североизточното обединение на монополистите.

Третият стълб на североизточната групировка е семейството Дюпон.

Дюпоновци са особено тясно свързани с военната промишленост. Започнали с производството на барут, те по-късно станаха най-големите в света монополисти в химическата промишленост. Сега Дюпоновци също са заети с производството на реактивни изтребители, бомбардировачи и ракети за Пентагона. Заедно с Моргановци те контролират значителна част от атомната промишленост на САЩ, както и компанията «Дженерал мотърс».

Когато характеризираме групировката от Уолстрийт, не можем да не споменем семейството Мелън. Неговите капитали са вложени главно в алуминиевата и нефтената промишленост, а също и в машиностроенето и металургията.

Към групировката от Уолстрийт спада и семейството Форд. Неговите интереси са съсредоточени в автомобилостроителната промишленост, в производството на авиационни двигатели и на селскостопански машини. През последните години заводите на Форд все по-широко се включват в производството на оръжие, включително и на танкове. Фордовци притежават голям брой заводи извън границите на САЩ — в Европа, Азия, Африка и Латинска Америка.

Между другите монополисти, които се числят към североизточната групировка, трябва да споменем и Лимъновци, които контролират фирмата «Лимън бръдърз». Тази група владее значителна част от търговската мрежа в САЩ. В края на 50-те години тя завладя и контрола върху военнопромишления концерн «Дженерал дайнемикс». Оттогава фирмата Лимън стана един от главните доставчици на оръжие за американската армия, участвувайки в производството на ракети и подводници.

Такива са главните участници в групировката от Уолстрийт.

Какво беше положението на семейството Кенеди?

Джон Кенеди принадлежеше към влиятелно семейство от бостънската монополистична група, която все повече попадаше под влиянието на Рокфелеровци и Моргановци, т. е. на Уолстрийт. Според американските мащаби личният капитал на самия Джон Кенеди беше сравнително малък — 11 млн. долара. Той обаче укрепи финансовото си положение, като се ожени за дъщерята на един богат банкер, който се ползваше с влияние на нюйоркската борса.

Към началото на 60-те години бащата на президента — Джозеф Кенеди, контролирал, както твърдят различни американски източници, един капитал от 400 до 600 млн. долара, вложен главно в недвижимо имущество. Това е вече доста солиден капитал, за да причислим Джозеф Кенеди, ако не към ръководните американски магнати, то във всеки случай към големите милионери. В бостънската групировка той принадлежеше към дванадесетте най-богати хора.

Като стана президент, Джон Кенеди вложи своите милиони в ценни книжа, които му носеха годишен доход 200 хиляди долара.

Фактът, че бостънската групировка общо взето все повече се контролираше от Рокфелеровци, които имаха големи интереси в развиващите се страни, не можеше да не сложи отпечатък както върху формирането на правителството на Кенеди, така и върху неговата дейност. Вниманието на Кенеди към развиващите се страни съвсем не беше случайно. Но доколкото е известно от американския печат, интересите на семейството Кенеди и лично на Джон Кенеди не бяха свързани в решаваща степен с инвестициите и пазарите в чужбина.

Втората най-мощна монополистична групировка в САЩ е регионалното обединение на американските капиталисти от Средния Запад, в което влизат чикагската и кливлъндската група. Чикагските монополисти контролират около 40 млрд. долара, а кливлъндските — 15 млрд.

Групата на Средния Запад е главният конкурент на монополистичната групировка от Уолстрийт. Интересите на среднозападното обединение се ограничават предимно в икономиката на самите САЩ, то по-малко зависи от чуждестранните капиталовложения и от външната търговия. Чикагската и кливлъндската капиталистическа група са заинтересовани също така по-малко, отколкото монополистите от Уолстрийт, и в надпреварата във въоръжаването. Те са заети повече с банковото дело, със селскостопанското машиностроене, с местната промишленост, автомобилостроенето и металургичната промишленост.

При характеризирането на кливлъндската група не можем да не споменем името на Сайръс Итън, представител на американските капиталисти, които мислят реалистично по въпросите на войната и мира. Под негов контрол се намира капитал, който надхвърля 5 млрд. долара. Верен на капитализма, Итън същевременно не одобрява политиката на «студената война» и се изказва в полза на подобряване на съветско-американските отношения, а също за мирно съвместно съществуване. Той си дава сметка каква опасност представлява за самите САЩ тяхната политика на агресия и авантюри.

Такива представители на влиятелния делови свят в САЩ като Итън са извънредно малко. Но те очевидно вече не са единици. В края на 50-те години капиталисти, подобни на Итън, се появиха и в района на групата на планинските щати. За пример можем да споменем името на индустриалеца и банкера М. Еклес, който неведнъж е критикувал външнополитическия курс на САЩ и е призовавал да се сложи край на «студената война» и да се води борба за всеобщо разоръжаване. Еклес направо изтъква, че американската икономика все повече става зависима от надпреварата във въоръжаването. Това, с основание отбелязва той, крие опасност от инфлация.

Такива представители на американския монополистичен капитал като С. Итън и М. Еклес не определят политиката на Вашингтон, тяхното влияние не е достатъчно силно, а убежденията им противоречат на политическите възгледи на най-големите индустриалци и финансови магнати от Уолстрийт. Същевременно Итън и Еклес са доказателство, че сред американските монополисти се извършва известно разслоение.

Освен монополистичната групировка от Уолстрийт и чикагската в САЩ има няколко други мощни групировки, които са в състояние да оказват известно влияние върху външната политика на САЩ и да съперничат с Уолстрийт и Чикаго.

Между тях можем да споменем например югозападната монополистична групировка (контролира 55 млрд. долара), особено силно свързана с военното производство. Огромно е влиянието на военнопромишления комплекс в Калифорния. Заводите, с които е осеян този щат, дават повече от една четвърт от военната продукция на САЩ. Само корпорацията «Локхид еъркрафт» получи през 1965 г. от Пентагона военни поръчки за 2 млрд. долара. Всеки трети работник в заводите на Калифорния работи в областта на оръжейното производство.

В югозападната монополистична групировка има монополи и фирми, тясно свързани с Уолстрийт. Същевременно там действува повече или по-малко самостоятелната финансова група на Джанини, която контролира 500 банки, включително и най-голямата в САЩ «Бенк ъф Америка». Групата на Джанини осъществява широка експанзия в Япония, Филипините и Тайланд. До голяма степен усилията на тази групировка засилват войната във Виетнам.

Трябва да споменем и тексаското регионално обединение на монополистите, чието главно богатство е нефтът. Тази групировка съперничи доста активно със семейството Рокфелер.

В тексаската монополистична групировка влизат такива финансисти в областта на нефтената промишленост като семействата Кален, Хант, Мърчисън. Тези семейства си играят с капитали от милиарди долари. До известна степен те са независими от групировката на Уолстрийт и водят упорита конкурентна борба с нея. Към началото на 60-те години само личното състояние на всяко едно от тези семейства се оценяваше от 600 млн. до 1 млрд. долара. Кален, Хант, Мърчисън и други тексаски мултимилионери отдавна вече се смятат «обидени» от нюйорската финансова групировка при дележа на баницата на държавната власт. Те искат по-голямо влияние във вътрешнополитическите и външнополитическите работи на САЩ и напоследък като че ли постигнаха нещо.

Така американският монополистичен капитал, представляващ реакционна сила, която трови международните отношения, същевременно е нееднороден и сам изпитва влиянието на обективните процеси, които стават както на международната арена, така и в самите САЩ. Разслоението в самите монополистични среди на САЩ по въпросите за войната и мира е нов процес и засега е твърде слабо изразен, за да могат да се правят смели изводи. Но както смятат мнозина прогресивни американски дейци, включително и комунистите, в американските монополистични среди се забелязват три направления, които се определят както от различието на тактическите съображения, така и понякога от различните икономически интереси.

Първото направление се опитва да не играе по свирката на привържениците на «студената война» и да се приспособи някак към новото съотношение на силите на социализма и капитализма в света. Неговите представители, кой по-зле, кой по-добре, съзнават, че старата основа на външната политика на САЩ — слепият антикомунизъм — е претърпяла поражение не само в развиващите се страни, но и в Западна Европа. Тези представители на деловия свят се боят от ядрен конфликт, защото съзнават, че в огъня на този конфликт ще изгорят всичките им печалби и богатства. В повечето случаи онези, които спадат към тази група, не осъществяват големи експанзионистични планове извън границите на САЩ.

Представителите на второто направление американски монополисти, макар и да се боят от един световен термоядрен конфликт, смятат, че за да се запази влиянието на американския капитализъм на международната арена, е необходимо в борбата против националноосвободителното движение широко да се прибягва към така наречените «малки войни». Тези хора са най-активните привърженици на широкото използване на политическите, икономическите и идеологическите лостове, за да защитят своята политика на гонене на печалби. Тези монополисти имат големи икономически интереси в чужбина, те извличат огромни печалби извън пределите на САЩ.

Второто направление, което е основното в движещите сили на американската външна политика, господствува и има преобладаващо влияние в правителството на САЩ. Сред монополистите от второто направление има доста, които проявяват стремеж към военните средства за решаване на международните проблеми, включително и към термоядрените при известни условия.

И най-сетне трябва постоянно да имаме предвид, че в САЩ между монополистите има и трето направление — най-опасното. Представителите на това направление не искат да се примирят със станалите през последните години изменения на световната арена в съотношението на силите на социализма и империализма. Те са готови да разпалят «превантивна ядрена война» против социалистическите страни и преди всичко против Съветския съюз. В международните отношения представителите на третото направление призовават да се разчита на голата военна сила и на ултиматумите. Те се обявяват против каквито и да било споразумения със Съветския съюз. Главните сили на третото направление са се загнездили във военнопромишления комплекс, олицетворяван от Пентагона и ЦРУ.

Трябва да засегнем специално въпроса за военнопромишления комплекс и за засилването на влиянието на военната клика в САЩ. На времето В. И. Ленин отбелязваше, че САЩ «са затънали напълно в общоевропейското мръсно и кърваво блато на бюрократичновоенните учреждения, които подчиняват всичко, които задушават всичко». И наистина още със започването на Първата световна война ролята на военните в САЩ непрекъснато нараства.

Засилването на милитаризацията на икономиката доведе до нарастване на армията, на офицерския корпус и на генералитета. Американската военна клика е голяма каста от няколкостотин хиляди кадрови военни. Върховният генералски слой на тази каста е тясно свързан с главните военни монополи. Именно те образуват заедно военнопромишления комплекс на САЩ, за който боязливо говореше бившият президент на САЩ Айзенхауер, след като напусна президентския пост. Ако в САЩ влиянието на военната клика и на военните монополи продължава да се засилва, отбелязва той, «военнопромишленият комплекс може да придобие власт, превишаваща властта на президента». Към изказването на Айзенхауер може само да добавим, че неговото предсказание изглежда започва да се сбъдва и военната клика вече дава тон при решаването на редица международни проблеми, които стоят пред САЩ.

Но макар Айзенхауер и да предупреди американското общество за възможността военнопромишленият комплекс да установи господството си върху външната политика на САЩ, самият той, когато беше на власт, направи много, за да затвърди тази тенденция. Айзенхауер поощряваше американската военна клика и военните монополи. Между неговите помощници в Белия дом и правителството имаше много генерали, които вземаха активно участие в разработването на американската външна политика. От услугите на военната клика активно се ползваше и президентът Кенеди. Достатъчно е да кажем, че един от неговите най-влиятелни помощници беше генерал Максуел Тейлър, който покъсно изигра зловеща роля в Южен Виетнам като американски посланик, където той по всякакъв начин съдействуваше за ескалацията на мръсната война на САЩ против виетнамците.

Общоизвестно е, че след Втората световна война в САЩ се наблюдава процес на милитаризация на икономиката, военният бюджет расте непрекъснато. Пентагонът владее собственост, която се оценява на 200 милиарда долара, разпределя всяка година 60—70 млрд. долара военни кредити. Във въоръжените сили и във военната промишленост на САЩ се наброяват общо около 8 милиона души. Военнопромишленият комплекс управлява цяла икономическа империя. Такива отрасли на икономиката като авиационната, корабостроителната и радиоелектронната промишленост обилно се подхранват от военните поръчки. Относителният дял на военните поръчки в общото производство на авиационната промишленост съставлява например повече от 90%. След свършването на Втората световна война САЩ са хвърлили вече в жертва на бога на войната Марс над 900 млрд. долара. Милитаризацията на икономиката на страната доведе до огромно засилване на влиянието на американската военна клика върху политическия живот в САЩ. Амбициите на Пентагона и на ЦРУ се простират даже върху решаването на политически въпроси от първостепенно значение. Американските генерали станаха влиятелна сила в правителството.

Американската буржоазна наука също не остана настрана от процеса на милитаризация. От 12 млрд. долара, които се изразходват за нея от правителствения бюджет на САЩ, повече от 85% отиват за военни изследвания по поръчки на Пентагона. По-голямата част от американските учени, включително и в университетите, по един или друг начин работят за военните отрасли.

Така военният октопод на американските монополи прониква с пипалата си във всички пори на икономиката на страната, като изсмуква всяка година милиарди долари печалба. А заради такава печалба капиталистът е готов на всичко. Трябва ли след всичко това да се учудваме, че военнопромишлените компании в САЩ са яростни врагове на разоръжаването и на намаляването на международното напрежение, а техните представители в конгреса гласуват с две ръце за новите военни поръчки.

Американските капиталисти са обединени в такива големи организации като Националната асоциация на индустриалците (НАИ). Основана още през 1895 г., днес НАИ е мозъчният център на монополистичния капитал в САЩ. В изпълнителния комитет на НАИ първа цигулка винаги са свирили такива некоронованi крале на Америка като Моргановци, Рокфелеровци и Дюпоновци.

Към 1960 г., когато Кенеди победи в изборите за президент, НАИ обединяваше корпорации, които дават 75% от цялата промишлена продукция на САЩ. Само в нейното централно седалище в Ню йорк работеха повече от 400 души, а броят на представителите на промишлените компании в органите на НАИ достигна близо 4000 души. При това всички тези представители са извънредно активни и се смятат в правото си да готвят за правителствените учреждения конкретни предложения по въпросите на външната и вътрешната политика на САЩ. Достатъчно е да кажем, че именно НАИ беше истинският вдъхновител на реакционния закон Тафт-Хартли. НАИ отделя специално внимание на военните поръчки и на по-нататъшната експанзия на долара извън пределите на САЩ.

Кенеди добре знаеше, че американският буржоазен политически деец трябва да бъде в добри отношения с НАИ, иначе ще го унищожат. През декември 1961 г. той произнесе реч пред 66-ия конгрес на НАИ, като призова капиталистите да сътрудничат найтясно с неговата администрация.

Влиятелна капиталистическа организация е и Американската търговска палата (АТП), която обединява около 25 хиляди търговски организации.

Другите големи обединения на американския капитализъм се изграждат по отрасловия принцип. Те са повече от 12 хиляди на брой. В тези обединения особено голямо влияние имат например Асоциацията на авиационната промишленост, Асоциацията на ракетната промишленост и Асоциацията на отбранителната промишленост. Те не изпускат от погледа си американската външна политика.

На политическата арена в САЩ също така активно действува Американската асоциация на банкерите, която обединява около 20 хиляди банки, застрахователни компании и частни лица.

Всичко това са само отделни примери за най-влиятелните национални и регионални обединения на американските монополисти. В тези обединения естествено влизат най-големите промишлени компании и банки в страната, които често сами по себе си са извънредно влиятелни. Толкова влиятелни, че често имат свои представители в правителството. Така например небезизвестният кумир на привържениците на «студената война» Джон Фостър Дълес, който дълги години заемаше поста държавен секретар на САЩ, беше изразител на интересите на една от най-агресивните монополистични групировки на САЩ в правителството — семейството Рокфелер.

Ръководният партиен апарат в САЩ се формира измежду професионалните буржоазни политици, добре известни на монополите. Доста често апаратът и на двете водещи партии в Щатите се ръководи от самите милионери, направили политиката свой втори бизнес. Може да се каже, че днес в САЩ се създава своеобразна каста от партийни босове както в демократическата, така и в републиканската партия. Те не само се борят помежду си, но и не допускат да възникне трета масова партия.

За да разберем правилно периода от президентството на Кенеди, трябва да имаме предвид и следното. През последните десетилетия в САЩ бързо изчезва каквато и да било принципна разлика между демократите и републиканците. Това особено важи за начина, по който едните и другите водят външнополитическите си работи. Всъщност демократическата и републиканската партия са тясно сътрудничещи партии на монополистичния капитал на САЩ и ревностно служат на неговите интереси.

«Двупартийната основа» на американската външна политика си има своята история. Още през Втората световна война президентът Рузвелт започна да привлича широко републиканците да участвуват в работата на правителството. Можем да споменем имената на Стимсън — военен министър, и Нокс — министър на морската флота. Тези назначения могат да бъдат обяснени до известна степен с военновременните условия и с необходимостта от национално единство.

Президентът Труман продължи сътрудничеството с републиканците по изработването на основите на американската външна политика след Втората световна война. Неговото правителство сътрудничеше особено тясно с републиканците в конгреса, където помощник на Труман беше републиканският сенатор Ванденберг. Голямо влияние върху външната политика започна да оказва републиканецът Д. Ф. Дълес. Демократите внимателно се вслушваха в «съветите» на големия бизнес, като привличаха негови представители, например Бернард Барух, в разработването на основите на американската външна политика. Както е известно, нейната основа беше експанзионистка и агресивна. Американските монополисти възнамеряваха да накарат цял свят да им се подчини икономически, а след това и политически.

При Айзенхауер «двупартийната основа» на външната политика на САЩ се засили още повече. Тя стана характерна черта в дейността на републиканската администрация. Работата стигаше до там, че понякога в конгреса на САЩ демократите оказваха по-активна подкрепа на Айзенхауер, отколкото самите републиканци.

Президентът Кенеди, както преди него Рузвелт, Труман и Айзенхауер, смяташе двупартийността на американската външна политика за сигурна опора в дейността на своето правителство. Той никога не забравяше този принцип, който изцяло отговаряше на неговите възгледи.

Още през 1957 г. в списание «Форин афеърз» Д. Кенеди подчерта, че «основната насока на националната цел не може да излиза извън пределите на нейния главен стремеж заради преходни теснопартийни облаги».

«Двупартийната основа» на външната политика на САЩ, разбира се, не означава, че между републиканците и демократите няма различия в подхода към външнополитическите работи. Но главното не е в тях. Разделянето на ролите между представителите на управляващата партия в правителството и конгреса и нейната «опозиция» се диктува от няколко фактора.

Първо, необходимо е да се демонстрира «демократизмът» на американската политическа система. Второ, да се държи сметка за обективните обстоятелства, които пречат за осъществяване целите на американския империализъм. В зависимост от тези обстоятелства «опозиционната» партия «атакува» правителството, като един вид поправя, коригира курса на външната политика на САЩ.

Разбира се, в Конгреса на САЩ се наброяват няколко десетки представители, които понякога се обявяват доста остро против най-авантюристичните стъпки на американското правителство на международната арена. Но не те определят политическата атмосфера във Вашингтон.

Ще отбележим, че през последните десетилетия демократическата и републиканската партия, които представляват интересите на монополистичния капитал в САЩ, предприеха енергични усилия, за да отстранят от американската вътрешнополитическа арена другите партии, както буржоазните, така и действително прогресивните, на първо място Комунистическата партия на САЩ, изразителка на интересите на американските трудещи се. Демократите и републиканците като двуединна партия на американските монополисти всъщност монополизираха изборите в САЩ. Тази «система на 2-те партии», отбелязва В. И. Ленин, беше едно от най-могъщите средства да се попречи за възникването на самостоятелна работническа, т. е. действително социалистическа партия».

Но дори в крепостта на империализма американските капиталисти не успяха да постигнат своята заветна цел — да отстранят комунистите от арената на вътрешнополитическата борба. Американските комунисти доказаха на дело своята преданост към интересите на американския трудов народ. Те се борят последователно за политическите и икономическите интереси на обикновените американци: работниците, фермерите, негърския народ и творческата интелигенция. Американските комунисти са най-последователните борци срещу ултрадесните групировки в САЩ. Американският народ все по-внимателно се вслушва в техния глас. Комунистическата партия на САЩ активно се бори против позорната агресия на империалистите от САЩ във Виетнам.

Дори самият факт, че с помощта на широко разклонения апарат за пропаганда и насилие американският монополистичен капитал се стреми да не позволи на американските комунисти да се борят, както се казва, на равна нога с демократите и републиканците в местните избори и в изборите за президент, говори много. И преди всичко за това, че методите, с които капиталистите в САЩ държат всички нишки на властта в свои ръце, нямат нищо общо с демокрацията, за която толкова обичат да говорят във Вашингтон.

Няколко думи за профсъюзната върхушка в САЩ. Профсъюзните лидери винаги са били сигурна опора на американския капитализъм. Но през последните години и тази опора започна да се пропуква. Открития антикомунизъм на ръководството се отхвърля от все по-голям брой членове на американските профсъюзи, които започват да разбират все по-добре, че мирът е единствената алтернатива на гибелната ядрена война. В профсъюзите остават все по-малко привърженици на политиката «от позиция на силата».

Взаимодействието между правителството на Кенеди и профсъюзите беше особено тясно, понеже по традиция профсъюзите в САЩ поддържат демократическата партия.

И най-сетне за държавния апарат. Монополистите в САЩ вече не действуват отделно от държавния апарат, както се наблюдаваше понякога в началото на XX век. Американският капитализъм отдавна се е превърнал във военно-държавномонополистичен капитализъм. Налице е един постоянен стремеж да се консолидират всички сили на монополите, цялото им финансово могъщество и опитът на държавния механизъм като апарат за принуда и осъществяване политиката на господствуващата класа както в самите САЩ, така и извън техните граници. Монополите се срасназа с държавния апарат, който осъществява външната политика.

Не е лесно това срастване да се проследи на практика, защото то често се прикрива от обстоятелството, че в правителствения апарат господствуват не откритите представители на монополите, а техните протежета. Тезн протежета често са тясно свързани с военните концерни. И при Кенеди държавният апарат на американската външна политика беше тясно свързан с монополистичните обединения в САЩ.

И тъй, основната сила в САЩ, която определя вътрешната и външната политика на страната, са монополите. В това отношение им помагат военната клика и централният политически апарат. Тези три сили именно тласкат САЩ по пътя на агресията и на военните авантюри. В зависимост от обстоятелствата това се прави ту повече, ту по-малко активно.

За да разберем по-точно периода, през който Кенеди заемаше поста президент, трябва да имаме пред вид не само обстоятелството, че възглавяваното от него правителство се подчиняваше на общите интереси на американските монополи, но и факта, че то беше активен помощник на господствуващата класа в осъществяването на нейните цели както в страната, така и вън от нея.

Би било голямо опростителство да се смята, че президентът Кенеди и членовете на неговото правителство сляпо се подчиняваха на заповедите на една или друга група американски монополисти. По редица въпроси Кенеди действуваше самостоятелно, като се ръководеше от буржоазната идеология, от своя мироглед и оценка на обстановката. Кенеди защищаваше предимно интересите на преобладаващото мнозинство от американските капиталисти, а не само на една част от тях.

В стратегическо отношение интересите на различните групи монополисти напълно съвпадат, макар че техните представители понякога могат, разбира се, да следват различна тактика. Поради това във външната политика на САЩ в различните периоди преобладават едни или други тенденции, които, както показва практиката, не съществуват сами за себе си, не се подменят една друга, а по-скоро се преплитат в едно доста пъстро кълбо, от нишките на което именно е изтъкана американската външна политика.

ПОСЛЕДИЦИТЕ. Пр[illegible]-те и 60-те години политическите и военно-стратегическите концепции на управляващите среди в САЩ постепенно се модифицираха. В тях те търсеха теоретично «обосноваване» на своя агресивен курс и изход от растящите затруднения. Засили се още повече надпреварата във въоръжаването. Разшири се експанзията на частния капитал в чужбина. Колкото до позитивните моменти в настроенията на американските политици, те дълго още, включително до 1963 г., не даваха кълнове.

Както е известно, политическата върхушка в САЩ винаги се е стремила да постави външната си политика върху теоретична база. Броят на политическите доктрини в историята на американската външна политика навярно възлиза на стотици. Те винаги са преследвали напълно определени цели и в преобладаващото си мнозинство са целели да затвърдят, закрепят и засилят влиянието на САЩ на международната арена или в отделни райони на земното кълбо. С течение на времето американските външнополитически доктрини все по-често започнаха да изразяват отношението на Вашингтон към група страни или дори към една отделна страна.

Трябва да кажем, че в навечерието на идването на Кенеди на власт много стари външнополитически доктрини на САЩ показаха своята нежизнеспособност, като влязоха в противоречие с изменилите се през 50-те години условия на международната обстановка. Тези доктрини и по-рано бяха нереалистични в смисъл, че не държаха сметка за общите закономерности на общественото развитие и постоянно влизаха в остър конфликт с изискванията на живота. Всъщност именно върху тях лягаше неблагодарната задача да поставят «студената война» върху теоретична база. В продължение на 15 години след Втората световна война с помощта например на такива агресивни доктрини като «отхвърлянето на комунизма», «задържането на комунизма», доктрините на Труман, Айзенхауер и Дълес американският империализъм се опитваше да унищожи социалистическите държави и да нанася удари върху всичко прогресивно в Западна Евро[illegible] в младите развиващи се страни.

През 50-те години, особено при Дълес, външната политика на САЩ имаше характер на «кръстоносен поход» против комунизма, и на първо място против Съветския съюз. Както е известно, този поход претърпя крах. СССР и другите социалистически страни доказаха, че всички опити на Вашингтон да постигне «тотална победа» над комунизма са обречени на провал. Известно време след смъртта на Дълес доктрините и концепциите на «студената война» още продължаваха да действуват в своя първоначален вид. Но когато най-трезвомислещите представители на управляващите среди в САЩ започваха да разбират, че за тях е невъзможно да установят по цялата земя «американския начин на живот», някои стари доктрини и концепции за външната политика на САЩ претърпяха известна трансформация, изменение, коригиране във връзка с новото съотношение на силите между социализма и капитализма на световната арена.

Определен брой американски буржоазни политици и идеолози все повече си даваха сметка, че съществуването на социализма на земята, а следователно и влиянието на социалистическите и комунистическите идеи върху международната арена са станали постоянен фактор, с който американският монополистичен капитал ще не ще ще трябва да се съобразява. В резултат на това в САЩ се формираше концепцията за политика на «гъвкаво реагиране», т. е. за по-гъвкав курс на американското правителство на международната арена. Такива теоретици на американската външна политика като «теоретика разузнавач» Дж. Кенън и сенатора М. Мансфилд заеха по-предпазлива позиция по отношение на Съветския съюз.

Голямата група от американските политици идеолози си оставаше обаче общо взето на старите позиции, като се обявяваше против каквото и да било нормализиране на отношенията между СССР и САЩ.

В това отношение силен натиск оказваха върху тях военната клика и десните кръгове. Тази група призоваваше всяко бъдещо правителство на САЩ да следва предимно стария курс, основан на «максималната твърдост».

Както привържениците на «гъвкавия» курс, така и онези, които бяха за «максималната твърдост», не искаха коренно изменение на външната политика на американския империализъм. В края на 50-те години в управляващите среди на САЩ този въпрос не се поставяше. Въпросът беше външната политика на САЩ по отношение на СССР и на другите социалистически страни, както и по отношение на развиващите се страни да бъде променена отчасти, коригирана с оглед на новото съотношение на силите. На това именно служеха преди всичко «новите хоризонти» във външната политика на Кенеди.

Измененията в съотношението на силите между СССР и САЩ, между социализма и капитализма изобщо, както и разрастването на националноосвободителното движение в Азия, Африка и Латинска Америка повлияха върху военностратегическите концепции на американското правителство и на военната клика. Но през 1960 г. в американските управляващи среди нямаше единство на възгледите в тази област, която се отразява непосредствено върху насоките и обема на надпреварата във въоръжаването. Противниците на старата военностратегическа концепция за «превантивния удар» и на стратегията на «контрасилата», които имаха за основа довеждането на надпреварата в ядреното въоръжаване до възможно най-големите размери, започнаха да стават все повече.

Американската военна клика се раздели на няколко групировки, всяка от които провъзгласяваше своя военностратегическа концепция.

Между тези групировки значително влияние придобиха онези военни, които особено много настояваха за надпревара във военноморските ядрени сили — в атомните подводници «Поларис». Активен проводник на тази линия в правителството на САЩ стана адмирал Бърк. Той провъзгласи «Поларисите» за «единствената в света неуязвима задържаща сила». Смятайки «Поларисите» за неуязвими, представителите на военноморските сили виждаха в тях главната военна сила, която трябва да бъде поставена в служба на външната политика и на военната стратегия на САЩ. Възгледите на тази групировка противоречаха до известна степен на много по-широките искания на откритите привърженици на концепцията за «контрасилата», които се обявяваха за засилване на надпреварата не само във военноморските ядрени сили, но и във всички други видове ядрено оръжие, особено ракетите и военната авиация, способна да носи атомните и водородните бомби. Начело на последната групировка стояха представителите на ВВС на САЩ, особено генерал Лимей, които защищаваха интересите на ракетостроителните и самолетостроителните компании.

Както откритите привърженици на концепцията за «контрасилата», така и адвокатите на атомните подводници «Поларис» всъщност стояха на много опасните за мира позиции на «превантивния удар», т. е. на възможността да започнат по собствено усмотрение атомна война, уж за да «предварят нападението» срещу САЩ.

Не е трудно да се забележи, че и двете военни групировки пристъпваха към по-нататъшната надпревара в ядреното въоръжаване в САЩ от позициите на общата концепция за «масирания контраудар», в който думата «контра» се появи изключително с пропагандна цел. На дело обаче те залагаха на «голямата» ядрена война със социалистическите страни.

Към 1960 г. обаче се появяват все повече теоретици и политици, които смятат, че концепцията за «масирания контраудар» вече не задоволява напълно целите на външната политика на САЩ. На преден план все по-активно започва да се поставя теорията за така наречените «локални войни» за запазване позициите на империализма пред бурния натиск на националноосвободителното движение.

За постигането на тази цел известна част от военните, включително и началник-щаба на армията, а след това, при Кенеди, председател на обединената група на началник-щабовете генерал Максуел Тейлър, предложи в допълнение към съществуващите вече обикновено въоръжени сили да се добавят нови високоподвижни въоръжени части, които биха били в състояние да водят «локални войни» против националноосвободителните сили. Привържениците на този подход особено настойчиво искаха да бъдат запазени стотиците военни бази на САЩ в чужбина, гледайки на тях като на трамплини за агресия не само против СССР, но и против развиващите се страни. Тази група американски военни настояваше за увеличаване на кредитите за сухопътната армия на САЩ, подготвянето ѝ за борба с народите от развиващите се страни.

Общото и между трите групировки на американската военна клика беше това, че те бяха за по-нататъшно засилване на надпреварата във въоръжаването. В правителствените кръгове на САЩ внимателно се вслушваха във всички тези искания.

Кенеди също се отнесе с внимание към исканията на американската военна клика. Той не случайно направи един от лайтмотивите на своите предизборни речи тезата, че правителството на САЩ има много «пропуски» в областта на отбраната. Още през периода на предизборната кампания, противоречейки на неотдавнашните си призиви за разоръжаване, Кенеди се обяви за по-нататъшна надпревара във въоръжаването и за увеличаване на военните кредити с 3 милиарда долара.

Както показаха последвалите събития, настроенията в полза на надпреварата във въоръжаването по всички направления, настроения, които господствуваха към 1960 г. във военнопромишления комплекс, в политическите и военните среди на САЩ, не обещаваха благоприятни перспективи за мира.

Същевременно чувствително въздействие върху военнотеоретическата мисъл в САЩ започва да оказва обстоятелството, че през 50-те години те загубиха своята «неуязвимост» във всенно отношение. Това накара най-далновидните представители на американските управляващи среди да се замислят сериозно над разрушителните последици от една ядрена война за самите САЩ, ако тя бъде натрапена на света от Вашингтон.

Един фактор, който предизвикваше дълбоко безпокойство сред американските капиталисти, беше по-бързото развитие на производството в СССР, отколкото в САЩ. През 50-те години, както е известно, темповете на развитие на съветската промишленост бяха неизменно много по-високи, отколкото в САЩ. Ето защо много представители на деловия свят в Америка настойчиво искаха от правителството на САЩ да вземе всички необходими мерки за ускоряване развитието на американската икономика.

Те смятаха, че правителството на САЩ с помощта на държавния апарат трябва да стимулира с всички възможни средства икономиката на страната. Американският държавномонополистичен капитализъм напрягаше всичките си сили, за да подобри своето положение в икономическото съревнование със социализма.

Американският военен държавен бюджет растеше чудовищно бързо. От 1950 до 1960 г. военните разходи на САЩ нараснаха от 13,5 млрд. долара на 45,6 млрд. долара, т. е. увеличиха се повече от три пъти. Между гласовете на монополистите, които настояваха правителството на САЩ да използва по-активно стимулиращото влияние на държавните лостове върху американската икономика, най-силно звучеше гласът на военнопромишления комплекс. Именно влизащите в него многобройни монополисти измежду най-различните групировки на американския капитал тласкаха работата към по-нататъшно милитаризиране на икономиката в САЩ. За тях военните поръчки и обновяването на военната техника бяха сигурна гаранция за стимулиране на намиращото се под техен контрол промишлено производство. Те упорито прокарваха чрез лобистите в конгреса, както и с помощта на своите непосредствени протежета в сената, в камарата на представителите и в правителството линията на по-нататъшна надпревара във въоръжаването.

Разбира се, през 1960 г. не всички американски монополи еднакво бяха заинтересовани от надпреварата във въоръжаването. Нещо повече, за някои от тях тя нямаше голямо значение от гледище на увеличаване на производството и печалбите. Трябва обаче да се има предвид, че надпреварата във въоръжаването в САЩ е свързана, разбира се, не само с факторите на вътрешния икономически живот, но и в не по-малка степен с агресивната основа на външната политика на Съединените американски щати, «със защитата на интересите» на американския капитализъм изобщо на международната арена. Затова дори някоя американска компания и да не получава непосредствено печалби от надпреварата във въоръжаването и да се занимава например главно с производство на сладкарски изделия, това ни най-малко не довежда до задължително миролюбие на нейните собственици. В дадения случай влизат в сила фактори от идеологически характер — преди всичко омразата на капиталистите към комунизма и към социалния прогрес изобщо.

Същевременно в редица случаи монополистите, несвързани непосредствено с военното производство, могат да смятат, че за тях е по-изгодно държавата да въздействува върху някой мирновременен отрасъл на промишлеността, например производството на мебели или жилищното строителство. Те смятат, че неудържимата надпревара във въоръжаването в крайна сметка спъва нарастването на капацитета на вътрешния пазар и не допринася за устойчивостта на държавните финанси.

Следователно в подхода на тази група американски капиталисти към въпросите за милитаризиране на бюджета и икономиката на САЩ се наблюдава известна предпазливост.

Военнопромишленият комплекс в САЩ постоянно води активна пропагандна кампания против самата идея за международно разведряване и за разоръжаване. Какви ли не страхове се внушаваха на обикновените американци, само и само да бъде оправдана надпреварата във въоръжаването! Дълго време американската пропаганда твърдеше, че ако не догодина, то непременно «след две години» ще се разрази трета световна война. Не минаваха и няколко месеца, без едно или друго списание в Америка да помести ново предсказание на тема «Кога все пак ще се случи това?». После, от втората половина на 50-те години нататък, милитаристичната пропаганда в САЩ малко поизмени тона. На пръв план се поставяше тезата, че една нова световна война «е твърде вероятна». А щом е така, «как може да се говори за разоръжаване?».

В допълнение към масирания психологически натиск се пускаха в ход и аргументи от икономически характер.

Повечето от американските икономисти мрачно предсказваха, че «преминаването от топовете към маслото» ще се придружава с голяма безработица. Предричаше се, че ако се осъществи разоръжаването, десет милиона американски работници ще останат без работа. Броят на безработните се определяше от степента на разоръжаването. По такъв начин плашеха американците с призрака на гладните години от «голямата депресия», по-точно на кризата, за да ги отблъснат от идеята за разоръжаването.

Не бива да се пренебрегва отрицателното влияние на подобна целенасочена пропаганда върху умовете на много американци. Свързали съдбата на милиони американци с военното производство, милитаристите са склонни да използват максимално и този фактор. Сега, както и по-рано, включително и непосредствено преди идването на Кенеди на власт, в САЩ съзнателно свързват въпроса за разоръжаването с въпроса «а какво ще стане с моята работа?». И тъй като последната зависи от онези, които засилват надпреварата във въоръжаването, които са нейни вдъхновители, не е трудно да се види, че в САЩ съществува един своеобразен затворен кръг, създаден от милитаристите, в който идеята за разоръжаването е заключена като в стоманена клетка.

В натиска върху правителството на САЩ особено активни са самолетостроителните компании и компаниите по производство на управляеми снаряди и електронни военни уреди. Можем да споменем например една от най-големите авиационни компании — «Локхид еъркрафт корпорейшън». Именно тя снабдяваше Пентагона и ЦРУ с шпионските самолети Ю-2. Нейните доходи в тази област са свързани непосредствено със «студената война» и със засилването на международното напрежение. Известно е също, че «Локхид еъркрафт корпорейшън» е тясно свързана със западногерманската фирма «Хайнкел-Месершмит», която също така се специализира в производството на оръжие. Така че «визитната картичка» на компанията «Локхид» е напълно определена. Тя яростно защищава надпреварата във въоръжаването и засилването на международното напрежение. От това зависят нейните печалби.

Но не всички американски компании и фирми са така решително настроени в полза на надпреварата във въоръжаването. Техните възгледи понякога намират отражение в решенията на такива органи като например американската Асоциация по въпросите на планирането. В началото на 1960 г. тя публикува декларация, в която призоваваше правителството на САЩ да изработи планове за предотвратяване на «сътресенията» в американската икономика, в случай че бъде постигнато споразумение за разоръжаване. В декларацията на асоциацията, в която влизаха редица видни капиталисти и икономисти, се отбелязваше, че намаляването на разходите в резултат на разоръжаването може да бъде компенсирано с разходи за ликвидиране на бордеите, за образование и здравеопазване. Признаваше се, че разоръжаването ще даде възможност да се намалят данъците. Наистина, «страхувайки се» от пълното и всеобщо разоръжаване, асоциацията се изказа за това, равнището на военните разходи на САЩ да не слиза по-долу от 25 млрд. долара годишно, тъй като това било необходимо за «осигуряване на безопасността».

Асоциацията по въпросите на планирането считаше, че в резултат на разоръжаването в САЩ ще възникнат сериозни икономически проблеми. Характерно е обаче, че тя ги виждаше не в «заплахата от безработица», а съвсем другаде. На първо място, в това, че в резултат на разоръжаването ще се извърши «преместване на производството от едни промишлени отрасли в други, често и от един район в друг, с всички произтичащи от това проблеми по реорганизирането на производството». Ясно е, че тук вече става дума за преразпределяне на поръчките, доходите и печалбите между различните промишлени компании и дори монополистични групировки. Ето защо по-нататък асоциацията открито призна, че преминаването от надпреварата във въоръжаването към разоръжаване ще бъде «трудна работа».

Да, в САЩ наистина е трудно да се осъществи не самото разоръжаване, тъй като използваните средства по принцип биха могли да бъдат насочени, разбира се, за мирни нужди. Трудното е да се заставят милитаристите, които стоят начело на могъщите монополи и имат многобройни слуги в Конгреса и правителството, да се откажат от огромните печалби, които надпреварата във въоръжаването и военните поръчки им дават.

Характерно е, че досега никое американско учреждение или група учени не са се занимали сериозно с проучване на реалните пътища, по които грамадната част от американската икономика би могла да премине от военни върху мирни релси. Това не е изгодно за военнопромишления комплекс.

Много американски монополи, образно казано, са бръкнали дълбоко в джоба на държавата и трупат богатства за сметка на данъкоплатците. А за да не обеднее този джоб, намиращият се под контрола на монополистите държавен апарат на САЩ непрекъснато увеличава данъчното облагане на американския народ. В САЩ $^4/_5$ от целия прираст на сумата на данъците през периода 1950 до 1960 г. отиват за военни разходи. Характерна е и друга една тенденция в надпреварата във въоръжаването. Поне през 50-те години тя свидетелствуваше за концентрирането на все по-голям брой военни поръчки в ръцете на най-големите монополи и фирми, които произвеждат оръжие.

Така например, докато през 1950 г. в ръцете на 100 най-големи доставчици на оръжие се намираха 61% от общата сума на първичните контракти, то към 1960 г. този процент постепенно се повиши близо на 74%. През 1959 г. 15 най-големи корпорации на военнопромишления комплекс («Дженерал дайнамикс», «Бойнг», «Норт американ авиейшън», «Дженерал електрик», «Локхид», «Дъглас еъркрафт», «Юнайтед еъркрафт», «Мартин къмпани», «Спери ренд», «Рейтион», «Груман еъркрафт», «Рипъблик авиейшън», «Интернейшънъл бизнес машинз», «Бендикс авиейшън» и «Уестинхауз») получиха 42% от общата сума на военните поръчки.

Следователно най-големите корпорации все повече вземаха в свои ръце военните поръчки. Тази концентрация на свой ред пораждаше извънредно високи монополни цени за въоръжаването и извличаните от него печалби. Всъщност високодоходните военни поръчки се правят не само за сметка на трудещите се, но и благодарение на данъците, които постъпват от останалите отрасли на капиталистическата икономика, тъй като данъците, които военните корпорации плащат, са многократно по-малки от сумата на държавните поръчки, които те получават. Това също не може да не допринася за възникването на определени противоречия в САЩ между военнопромишления комплекс и монополите, несвързани непосредствено с военния бизнес.

Характерно е, че както правителството на Айзенхауер, така и правителството на Кенеди търсеха изход от всички икономически трудности не чрез намаляване на международното напрежение, което би предизвикало преди всичко намаляване на военните разходи в чужбина и на надпреварата във въоръжаването, а по съвсем друг път.

Вашингтон започна все по-активно да иска от западноевропейските си съюзници да поемат тежестта поне на една част от разходите за военните блокове.

Монополистичните кръгове в САЩ възлагаха големи надежди на увеличаването на износа на американски капитал в чужбина. Едно от основните искания към правителството на САЩ бе искането да създаде благоприятни условия за това.

От експанзията на долара бяха особено много заинтересовани монополистите от Уолстрийт, които отдавна имаха значителни финансови интереси в чужбина и на първо място в Западна Европа. Може да се каже без преувеличение, че в края на 50-те години външноикономическата политика на правителството на САЩ беше насочена предимно към задоволяване интересите на финансовопромишлените среди от североизточната групировка на монополистичния капитал. Още през 1959 г. общият обем на американските частни капиталовложения в чужбина достигна 29,7 млрд. долара, като се увеличи само за една година с близо 2,5 млрд. долара. От тази сума новите капиталовложения бяха 1,4 млрд. долара, а останалите бяха реинвестиция на получените в чужбина печалби.

По обем на изнасяния американски капитал на първо място стоеше Канада (0,9 млрд. долара), на второ — Западна Европа (0,7 млрд.), на трето — Латинска Америка (0,5 млрд. долара). Що се отнася до печалбите, в края на 50-те години на първо място беше Латинска Америка, на второ — Канада и на трето — Западна Европа.

Тези три района, особено Западна Европа, бяха истински резервати на североизточната група американски монополисти.

През 1959 г. от всички свои преки частни капиталовложения в чужбина американските монополисти получиха огромни печалби — 3,3 млрд. долара. При това най-голяма печалба беше получена от инвестициите в нефтодобива — 1,2 млрд. долара.

Експанзията на долара продължи с бързи темпове и през 1960 г. Само през тази година американските монополисти увеличиха своите капиталовложения в чужбина с още 2,5 млрд. долара.

Гореприведените факти показват, че към 1960 г. експанзионизмът на американския монополистичен капитал става ярко изразен фактор в икономическия живот на САЩ. А както е известно, политиката е концентриран израз на икономиката, включително и на американската.

Всяко американско правителство, включително и правителството на Кенеди, трябваше да отделя все по-голямо внимание на външноикономическата експанзия на САЩ. Това означаваше да се създадат за американските вложители на капитал в чужбина още по-благоприятни условия, да им се осигури защита срещу «опасността» от страна на националноосвободителните революции, да се използват неоколониалистките методи, за да се пречи максимално на младите държави от Азия и Африка да се развиват по некапиталистически път.

Правителството на САЩ отделяше първостепенно внимание на традиционните райони на експанзията — Латинска Америка, Западна Европа и Канада.

През този период американските монополисти изпитваха най-големи опасения по отношение на Латинска Америка. Сред управляващите кръгове на САЩ победата на кубинската революция направи впечатление на стихийно бедствие, което можеше да обхване и други страни в Латинска Америка. След като се завърна през април 1960 г. от двумесечното си посещение в Южна Америка, Адлай Стивънсън мрачно констатира: «Латинска Америка преживява период на революции . . . Навред са налице искания за социални изменения». Антиамериканските акции се засилваха във Венецуела и Гватемала, в Боливия и Салвадор. През лятото на 1960 г. вестник «Ню Йорк таймс» писа: «Ние вече не можем да упражняваме в западното полукълбо такъв контрол, какъвто имахме през последните сто и петдесет години». Малко по-късно вестникът изрази още по-явно безпокойството на монополистичния капитал в САЩ от положението в Латинска Америка и поиска от Белия дом да вземе решителни мерки. «Никога досега в нашата страна — пише вестникът — не е имало такъв период, когато САЩ да са били така заети, така обезпокоени, дори така разтревожени от Латинска Америка. Ние имаме всички основания за безпокойство и във Вашингтон много мислят върху въпроса, какво може да се направи, за да се подобрят нашите отношения.» На Потомак действително упорито мислеха как да установят предишния казармен ред в Латинска Америка.

Американският монополистичен капитал искаше да бъде ликвидирана революционната власт в Куба. Примерът на Куба заплашваше баснословните печалби на американските капиталисти в цяла Латинска Америка. А на всичко отгоре се очерта и «олевяване» в Бразилия. Вашингтон изпадна в треска. В Пентагона и ЦРУ започнаха да се разработват тайно планове за нахлуване в Куба. Наред с това, както смятаха мнозина американски политици, включително и Кенеди, по отношение на Латинска Америка беше нужен някакъв «нов подход», с разработването на който се и заеха в държавния департамент.

Все по-голяма загриженост предизвикваше сред управляващите кръгове в САЩ и положението в Европа. Тук все по-силно се проявяваха процесите на постепенното освобождаване на редица западноевропейски страни от американския натиск.

През 1960 г. комисията по външните работи при конгреса на САЩ публикува доклад за политиката на САЩ в Европа. Преценявайки американската външна политика в този район на света, конгресмените стигнаха до нерадостни за тях изводи. Първо, комисията беше принудена да отбележи явното отслабване на международното напрежение в Европа, разширяването на взаимноизгодната търговия между социалистическите държави, от една страна, и все по-голям брой страни от Западна Европа — от друга. Второ, в доклада се отбелязваше, че «липсва единство в НАТО». Особено недоволство се изказваше по адрес на независимата политика на френското правителство.

В Западна Европа не само формално, но и фактически се създаваше мощно обединение на западноевропейските монополисти — конкуренти на американския капитал. Затвореният характер на това западноевропейско обединение не беше изгоден за американските монополи. Те искаха да продължат да свирят първа цигулка в района на Западна Европа. А за тази цел трябваше с всички средства да «размекнат» съюза на страните от «шесторката», да включат в него, както смятаха във Вашингтон, верния съюзник на САЩ — Англия, и да накарат страните от «общия пазар» да приемат исканията на Уолстрийт за постепенна икономическа интеграция на САЩ и страните от Западна Европа в такива форми, които биха били изгодни за американците. Както се надяваха в американската столица икономическата интеграция на Западна Европа със САЩ трябваше да доведе и до политическа интеграция, т. е. до продължаване диктата на САЩ във външната политика на страните оттози район.

И най-сетне, сред управляващите кръгове в САЩ голяма тревога предизвикваше положението в Азия и Африка. В края на 50-те години влиянието на САЩ в тези райони на света рязко намаля. В редица страни бяха съборени проамериканските и проанглийските режими.

През 1960 г. престижът на САЩ в Азия рязко падна. Работата стигна до такъв безпрецедентен провал като отменяването на официалното посещение на президента Айзенхауер в Япония през 1960 г. Реакционният кабинет на Киси падна. В Южна Корея беше свалена американската марионетка — диктаторът Ли Син Ман, в Южен Виетнам кликата на Нго Дин Дием беше заобиколена с всеобща омраза. В Азия и Африка политическият принцип на Дълес «неутрализмът е аморален» претърпя съкрушителен провал. Дори президентът Айзенхауер в речта си пред африканските посланици беше принуден да заяви: «Ние не настояваме, ние дори не искаме (!) вие да принадлежите към един или друг лагер». Впрочем тази нова, лисича тактика не даваше особени резултати, въпреки че обилно се подправяше с обещания за американска «помощ».

В американския печат и в политическата литература се появяваха все повече изказвания, че всъщност САЩ се оказаха лошо подготвени пред мощното разрастване на националноосвободителното движение в Африка. В Африка срочно се изпращаха всевъзможни специални мисии, които да проучат положението на място. Всички те стигат до един единствен извод: САЩ трябва да засилят рязко своята политическа, икономическа и идеологическа дейност в Африка, да изработят по-гъвкава стратегия и тактика и да престанат открито да се свързват със старите колониални държави — Англия, Белгия, Португалия и Франция. Настроенията за необходимостта от засилване на американската експанзия в Африка напълно съвпадаха с възгледите на самия Кенеди.

Такава беше политическата атмосфера в САЩ непосредствено преди идването на Кенеди на власт.

Новият стопанин на Белия дом започна да действува именно с оглед да задоволи исканията на монополистичния капитал. Той заставаше на кормилото на кораба, чийто курс беше прокаран по трасето на «студената война». Почти целият екипаж на кораба се състоеше от върли привърженици на този курс, които смятаха, че всяко изменение в посоката на движението е «крайно опасно».

КОНЦЕПЦИЯТА ЗА «НОВИТЕ ХОРИЗОНТИ». Представа за концепцията на «новите хоризонти» и за външнополитическите възгледи на Джон Кенеди ни дава един сборник от негови речи и изявления, публикуван малко преди конгреса на демократическата партия, който се състоя от 11 до 16 юли 1960 г. В книгата са включени речи и изявления на Кенеди от 1954 до 1959 г. Особен интерес представлява предговорът към сборника, написан от самия Кенеди през януари 1960 г.

В този предговор, озаглавен «Световното предизвикателство», Джон Кенеди дава оценка на външната политика на САЩ през периода след войната и формулира основните ѝ задачи за в бъдеще. Той подчертава, че според него във външната си политика САЩ вървят от криза към криза. Той отбелязва, че в САЩ не е изработена «стратегия на мира» и че те не плащат цената, която тази стратегия изисква.

Трябва да направим уговорката, че «стратегията на мира», както я разбира по онова време Кенеди, има твърде малко общо с действителното миролюбие. Неговите представи за «стратегията на мира» са много утежнени с оценки в духа на «студената война». И това е парадоксалното в политиката на Джон Кенеди, който съчетаваше в изказванията си както реалистичната критика срещу външнополитическия курс на правителството на Айзенхауер, така и искания за вземане на такива нови мерки, които биха могли да направят международното положение само още по-напрегнато.

Тази противоречивост в подхода на Кенеди към въпросите за войната и мира слага голям отпечатък и върху неговата дейност като президент. Кенеди практикът, който се опираше на своята противоречива теоретична програма, така, както и президентът Айзенхауер, дълго време при воденето на външната политика сам вървеше от една криза към друга.

Като дава оценка на американската външна политика непосредствено след Втората световна война, Кенеди смята, че през онзи период САЩ са имали реални сили да водят политика на «задържане» (която, както е известно, служеше като параван за опитите на САЩ да зароби Западна Европа и като средство за подривна дейност против социалистическите страни). Това бяха монополът върху износа на капитал и монополът в областта на ядреното оръжие. Но по-нататък Кенеди признава, че отдавна вече не съществува нито единият, нито другият монопол. И той упреква правителството на САЩ, че не е разбрало напълно значението на това «предизвикателство», отправено към Америка.

Като отбелязва, че сред народите на Азия, Африка и Латинска Америка, «вегетирали през дългия период на колониалната власт, сега за пръв път е започнал кипеж» и че «това представлява велика революция», Кенеди призовава САЩ да «възглавят (?!) тази световна революция».

Американската «демокрация», провъзгласява Кенеди, трябва да се бори «за свободата на човека» в Азия, Африка и Латинска Америка. Всъщност това е призив към управляващите среди в САЩ да се борят още по-настойчиво за запазване и укрепване на своите позиции в младите развиващи се страни.

В предговора на Кенеди към «Стратегия на мира» има и изказвания в друг дух, повече или по-малко реалистични и нестрадащи от демагогия. Така например той се обявява за конструктивни размени и преговори със Съветския съюз, за взаимни посещения на ръководителите на правителствата на СССР и САЩ. «Много по-добре е да се срещнем на съвещание на високо равнище, отколкото на ръба на войната» — заявява той в една своя реч. Но стойността на подобни изказвания на Кенеди рязко се намалява от това, че като че ли от страх пред американската реакция те са гъсто наситени с антисъветски и антикомунистически декларации.

Политиката на «новите хоризонти» на Кенеди общо взето се свежда до искането да се разработи за САЩ «национална стратегия», която да почива върху широка серия от грижливо подготвени дългосрочни политически решения, имащи за цел да се засили мощта на капитализма. Основните насоки на политиката на «новите хоризонти» са набелязани от Кенеди в речта му «Време за решения», произнесена в сената на САЩ през юни 1960 г. Ето какви мероприятия препоръчва той:

да се направи неуязвима способността на САЩ да нанесе ядрен «контраудар». За тази цел да се усъвършенствува ракетното оръжие, да се укрепят военните бази, да се съдействува за «укрепване на политическата и икономическата стабилност» на страните, в които те са разположени;

отново да се «придобие способност» за намеса във всяка ограничена война, «на което и място в света да възникне», като се увеличават и модернизират обикновените въоръжени сили;

да се превърне НАТО в «жизнеспособна и сплотена» въоръжена сила, като се разширят политическите ѝ функции;

да се създаде «свободна световна икономика», да се преодолее водещото към разцепление икономическо съперничество между «общия пазар» и Англия, между «шесторката» (ЕИО) и «седморката» (ЕАСТ);

да се защитят «международните валутни резерви», да се води «по-последователна политика» в областта на митническите тарифи от двете страни на Атлантика;

да се обедини «помощта» на западните държави за развиващите се райони в света. Да се разработи съвсем нова програма за «помощта» на САЩ за другите държави, която програма да почива върху дългосрочни задължения;

в сътрудничество със Западна Европа и Япония да се увеличи значително притокът на капитали в Азия, Африка и Латинска Америка;

да се преустроят отношенията на САЩ със страните от Латинска Америка, като се действува чрез подсилената Организация на американските държави. Не е достатъчно само връщането към «политиката на добросъседство»; нужни са редица нови ориентации;

да се формулира «нов подход» към Близкия Изток, който да укрепва позициите на САЩ; при това обаче не трябва да се допусне у арабите да се «създаде впечатление, че техният неутрализъм и национализъм са застрашени»;

да се активизират усилията в африканските държави; САЩ не могат повече «да водят политика, която не държи сметка за неизбежната победа на национализма в Африка, за неизбежния край на колониализма». Да се задоволи острата нужда на Африка от образовани хора, като се изпращат там все повече технически специалисти и педагози и като се привличат все повече африкански студенти — бъдещи африкански ръководители — да се учат в университети на САЩ;

да се покаже, че САЩ са решени да «защищават» Западен Берлин;

да се подготвят и държат «в състояние на готовност» гъвкави и реалистични средства, които биха могли да бъдат използвани в Източна Европа. При създалото се съотношение на силите политиката на «освобождение», провъзгласена преди осем години, се оказа «капан и заблуждение»;

да се преразгледа политиката по отношение на Китай, но да не се признава Китай и да не се дава съгласие за допускането му в ООН; да се подобрят контактите с Китай;

да започне разработването на «нови реални програми за осигуряване на мира и за контрол върху оръжието», тъй като надпреварата във въоръжаването обременява целия свят с фантастични парични тежести, с прекомерно големи военни машини; при надпреварата във въоръжаването е възможно случайно или безразсъдно разпалване на една гибелна за цял свят война;

да се укрепва ООН, като се засилва ролята ѝ при уреждането на международните конфликти;

да се създаде «силна Америка» с «развиваща се икономика», способна да задоволява новите планове на правителството.

Такава бе програмата, провъзгласена от Кенеди. В нея са отразени напълно експанзионистичните настроения, които господствуваха в американските управляващи среди в края на 50-те години. Но в тази програма ясно се чувствуваше и тревога за позициите на САЩ на международната арена, грижата за нова, «по-гъвкава» тактика в борбата със «световния комунизъм» и с националноосвободителното движение. В последните точки на програмата се плащаше известен данък на противниците на по-нататъшното неудържимо надпреварване във въоръжаването.

Речта на Кенеди предизвика одобрението на сенаторите Менсфилд и Хъмфри. Що се отнася до вицепрезидента Никсън, той демонстративно напусна сената, още преди Кенеди да произнесе речта си, и отиде да раздава автографи на своите почитатели.

Характерен момент в програмата на Кенеди е явният приоритет, който той даваше в нея на проблемите на външната политика пред вътрешнополитическите проблеми.

«Новите хоризонти» намериха израз и в програмата на демократическата партия. Тук те имаха по-неясен характер и засягаха главно въпросите на вътрешната политика. Затова пък обещания се даваха буквално на всички. На работниците обещаваха да бъдат ликвидирани бордеите, да бъдат намалени данъците и увеличено жилищното строителство; на фермите — да бъдат повишени доходите им; на монополите — да се стимулира деловата активност «без инфлация» и да бъде спряно намаляването на промишленото производство; на безработните — да им бъде осигурена «пълна заетост»; на негрите — граждански права; на военнопромишления комплекс — увеличаване на разходите на отбраната.

На 16 юли 1960 г., след като конгресът на демократите в Лос Анжелос приключи работата си, в своята реч като кандидат за президент от демократическата партия Кенеди заяви: «Седемте дълги години суша и глад изтощиха полето на идеите. Гъста мъгла се спусна върху нашите ръководни органи и гнилотата, която води началото си от Вашингтон, се просмуква във всички кътчета на Америка. . . .Време е ново поколение ръководители, нови хора да пристъпят към решаване на новите проблеми, да използват новите възможности. . . . Днес някои ще кажат, че . . . всички хоризонти са проучени, че всички битки са спечелени, че няма вече предел за американците». Не, възкликва Кенеди: «не всички проблеми са решени, не всички битки са спечелени, ние стоим днес пред нов хоризонт — хоризонта на 60-те години, на непроучените възможности и опасности, на неосъществените надежди и заплахи . . . Новият хоризонт е тук, независимо от това търсим ли го или не. Зад този хоризонт се намират неизследваните области на науката и Космоса, нерешените проблеми на мира и войната, непобедените огнища на невежеството и предразсъдъците, неразрешените проблеми на мизерията и излишеството. Суровите факти са такива, че ние стоим на предела, който е повратен пункт в историята». Такава е емоционалната характеристика, дадена от Кенеди, на политиката на «новите хоризонти». В нея прозира остра тревога за съдбата на капитализма.

През периода на президентската избирателна кампания Кенеди неведнъж, макар и в обща форма, е говорил, че трябва да бъде изменен остарелият политически курс и да бъдат отхвърлени загубилите значението си лозунги. Той настояваше за осъществяването на «нови идеи» във външната политика, като отбелязваше, че САЩ нямат никакви реални предложения как да бъде ликвидирана задънената улица по германския въпрос, задънената улица в Западен Берлин, задънената улица по въпроса за «контрола» върху «въоръжаването» и всички останали задънени улици, тъй като единствената американска «голяма стратегия» е надпреварата във въоръжаването и «студената война». Но колкото повече наближаваше денят на изборите за президент, толкова порядко звучеше в речите на Кенеди темата за необходимостта от промяна във външнополитическия курс на САЩ. А по време на неговата инаугурация тя бе почти напълно забравена.

Когато правим характеристика на «новите хоризонти», трябва да имаме предвид, че много неща в тях в действителност са твърде, твърде стари. Например при подхода към редица проблеми, породени от «студената война», Кенеди не се отличаваше от Никсън и от ултрареакционното крило на американските политици. Така например той неведнъж се е обявявал за провеждане в САЩ на «седмица на поробените страни» и е призовавал, като сам си противоречеше, към «освобождаване на страните от Източна Европа».

Но в изказванията на автора на политиката на «новите хоризонти» има и доста неща, които съществено отдалечаваха Кенеди от представителите на лагера на крайно дясната реакция в САЩ. Можем да посочим например следното.

За политиката на «новите хоризонти» в първия етап по редица въпроси е характерен известен реализъм. Така например, като критикува провокацията с Ю-2 през май 1960 г., Кенеди открито заявява, че ако той беше президент, «не би допуснал възможността за инцидент» и «не би разрешил такъв полет.» Освен това Кенеди отбелязва, че провалянето на съвещанието на най-високо равнище в Париж «бе резултат от инцидента с Ю-2». Тази позиция на Кенеди предизвика остра критика срещу него от страна на правителствени лица, а в своите по-късни изказвания Кенеди пак, противоречейки на себе си, заявява, че провалянето на преговорите «бе пряка последица от решението (?!) на съветската страна да осуети преговорите».

Кенеди се изказваше повече или по-малко последователно в полза на разширяване на съветско-американските контакти. На 1 октомври 1959 г. в речта си, произнесена в Рочестърския университет, той заяви, че макар никакви преговори между СССР и САЩ да «не са в състояние да сложат край на разногласията» между тях, това не значи, че такива преговори са «безнадеждни». «Излишният песимизъм не е по-добър от излишния оптимизъм» — отбеляза Кенеди. Той призова САЩ и СССР да се освободят от бремето на надпреварата във въоръжаването, като твърдеше, че САЩ «не искат ядрена война». Кенеди отбеляза, че по-нататъшното разпространение на ядреното оръжие е твърде опасно и призова СССР и САЩ да се съревноват в областта на търговията и производството.

В своите изказвания, и по-специално в речта си в Лос Анжелос на 2 ноември 1959 г., Кенеди се изказа против предложението на губернатора на щата Ню Йорк Н. Рокфелер за възобновяване на ядрените опити. Той не бе съгласен с мнението на онези, които твърдяха, че количеството на радиоактивните отпадъци, които остават след опитите с ядрени бомби, не причинява голяма вреда на човечеството.

Кенеди изказваше редица трезви мисли и по отношение на надпреварата във въоръжаването. Той например подчертаваше, че надпреварата във въоръжаването, ако не бъде намерен начин да бъде спряна тя, може да доведе САЩ до национално самоубийство. «Често казват — пише Кенеди в «Стратегия на мира», — че надпреварата във въоръжаването е само симптом на напрежението, а не причина, която предизвиква напрежението, и че докато съществуват такива ситуации като берлинската, надпреварата във въоръжаването трябва да продължава. Но това в най-добрия случай е полуистина. Атомното и водородното оръжие само по себе си се превърна в главен източник на напрежението».

Кенеди предлагаше на правителството на САЩ да подкрепи «всяко практическо споразумение за разоръжаване». Той се изказваше в полза на споразумение за всеобщо разоръжаване и за «демилитаризиране на някои определени райони на напрежение», като призоваваше управляващите среди в САЩ да не гледат на проблемата за разоръжаване само като на «средство за водене на психологическа война», т. е. да престанат да гледат на този въпрос само като на средство за пропаганда.

Не е мъчно да се забележи, че трезвите изказвания на Кенеди по проблемата за разоръжаването противоречеха на неговите концепции за създаване в САЩ на «продължителна военна сила», т. е. за увеличаване на тяхната военна мощ. Подобни противоречия в теорията и практиката на «новите хоризонти» на Кенеди имаше доста, те отразяваха настроенията на най-различните слоеве на американското общество, често диаметрално противоположни.

Така например, провъзгласявайки основните принципи на политиката на «новите хоризонти», Кенеди се изказваше положително за преговорите като средство за мирно уреждане на международните спорове. В едно свое интервю Кенеди направо заяви, че «нужно е да се водят преговори». Той обаче веднага правеше уговорката, че е за преговори «от позиция на силата».

Трябва да кажем, че преди изборите за президент от 1960 г. концепцията за «новите хоризонти» целеше преди всичко победа в изборната кампания. Като характеризираше Кенеди и неговите «нови хоризонти», известният американски политически наблюдател Уолтър Липман десет дни преди изборите за президент обясняваше по следния начин «тайната на популярността на Кенеди». Според Липман тя «се крие в поражданата от него надежда, че страната ще навлезе в нов период на обновяване и възраждане, на надежда и енергия, на нови интереси и нова увереност». Кенеди, продължава Липман,« не възнамерява да отведе настрана държавния кораб и да го реконструира. Той смята да му осигури капитан и офицери, които знаят накъде вървят и имат воля за това». По този начин Липман потвърждаваше, че Кенеди не се готвел да прави действително големи промени в американската вътрешна и външна политика. Но в стремежа си да осъществи редица стари цели той искаше да прибегне към нови методи и нова тактика.

Твърде любопитно е това, което влиятелното американско списание «Форчън» пише няколко дни преди изборите. В една статия, публикувана в списанието, се казва: «Независимо за какво се изказва един или друг кандидат или каква политика е формулирал, преди да встъпи в длъжността президент, той след това е изложен на натиск, който едва ли е можел да си представи. Като президент той трябва да се приспособява към обстоятелствата». Всичко това има най-непосредствено отношение и към «новите хоризонти» на Кенеди. Онова в тях, което не задоволяваше управляващите среди в САЩ, така си остана теория без практика. Кенеди успя да осъществи само една малка част от своите позитивни мисли през последната година от президентството си, и то въпреки усилията на такива хора като Рокфелер, Никсън и Голдуотър.

ИНАУГУРАЦИЯТА. На 20 януари 1961 г. във Вашингтон се състоя инаугурацията — официалното встъпване на Джон Фицджералд Кенеди в длъжността президент на САЩ. Без палто, на силния пронизващ вятър Кенеди произнесе реч. Какво каза на присъствуващите 35-ят президент на САЩ?

Речта на Кенеди беше кратка. Интересно е, че той всъщност не направи никаква декларация за нов политически курс. Разказват, че Айзенхауер, който седеше на трибуната до Кенеди, бил «приятно развълнуван» от неговата реч. В речта си Кенеди не постави нито една цел, която на времето да не е била засегната от републиканския президент.

Редица изказвания на Кенеди все пак правеха впечатление, тъй като в тях се наблягаше донякъде върху необходимостта за САЩ да държи сметка за изменилата се международна обстановка. «Днес светът е станал съвсем друг» — заяви Джон Кенеди. «Човекът държи в смъртните си ръце сила . . . която е в състояние да унищожи всички форми на човешкия живот.» По-нататък новият президент призова САЩ» заедно с другите страни «отново да почнат да търсят мир». Той обърна внимание върху «твърде голямото бреме на стойността на съвременните видове оръжие, изрази безпокойство от «непрестанното разпространяване на смъртоносния атом» и призова САЩ» да не се страхуват от преговорите». Кенеди искаше също така да «не се изострят» международните проблеми, които резделят света; въпреки «джунглите от подозрения» да се разчиства «терен за сътрудничество»; държавите да поведат борба против общите врагове на човека — «тиранията, нищетата, болестите и самата война».

Всички тези изказвания на Кенеди, макар и твърде неясни, като че ли свидетелствуваха, че новият президент действително възнамерява да води миролюбив курс на международната арена. Животът обаче показа друго.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА НА ВЛАСТ

ВСЕ НАГОРЕ. Отминаха вълненията от предизборната кампания и опияняващата радост от победата над съперниците. До 20 януари 1961 г. — деня на полагането на клетвата и на официалното встъпване в длъжност президент — на Джон Кенеди предстоеше да състави новото правителство. И трябва да кажем, че формирането на правителство съвсем не беше проста работа за него. Причината не е толкова в това, че от 1933 г., когато Рузвелт стана президент на САЩ, демократите нито веднъж не бяха образували след републиканците ново правителство, колкото в подхода на Кенеди към подбора на лицата, с които му предстоеше да работи.

Какъв бе този подход?

Преди всичко несъмненото желание на Кенеди да създаде измежду верните на монополистичния капитал в САЩ чиновници един ефикасен правителствен апарат, в който повечето от главните постове да бъдат заети от послушни на президента хора. При това обаче, както е известно, Кенеди нямаше високо мнение за дейността на правителството на Айзенхауер. Той обясняваше слабостите на своя предшественик не на последно място със слабата компетентност на Айзенхауер и на много от неговите министри по въпросите на вътрешната и външната политика. Според Кенеди нужен бе приток от свежи сили и идеи в правителството на САЩ. А това, както той смяташе, можеше да се осъществи само ако в правителството бъдат включени нови хора — «познавачи» на своята работа.

Оттук и предпазливостта на Кенеди при съставянето на правителството и при включването в него на професионални дейци на демократическата партия. Характерно е, че Кенеди не предложи главните постове в правителството дори на своите най-близки привърженици в президентските избори, включително и на губернаторите на щатите. Той отлично разбираше, че много по-трудно ще му бъде да командува тези хора, на които е задължен до голяма степен за победата над Никсън, отколкото «новобранци».

Същевременно Кенеди, разбира се, не искаше да отблъсква своите най-видни привърженици и се отблагодари на повечето от тях с правителствени постове.

Най-нагледно доказателство за подхода на Кенеди при образуването на своето правителство е участта на кумира на демократите в близкото минало, наистина неудачен, Адлай Стивънсън. Той не само че не стана държавен секретар, но му предложиха един от сравнително второстепенните постове в правителството — представител на САЩ при организацията на обединените нации. За да подсладят горчивия хап, обещаха на Стивънсън да го направят член на кабинета. Стивънсън бе принуден да се съгласи. Той знаеше, че е опасно да се шегува с новия президент. Току-виж останал изобщо вън от новото правителство, което Стивънсън в миналото мечтаеше сам да възглави и на два пъти претърпя неуспех.

Приблизително същата бе и съдбата на друг виден демократ — Честър Боулс, вторият най-вероятен кандидат за държавен секретар. На него Кенеди предложи поста заместник-държавен секретар.

За министър на отбраната на САЩ сочеха един от най-видните демократи, който се ползваше с голямо влияние във военно промишлените среди — сенатора Стюърт Саймингтън. За същия пост предричаха и председателя на Националния комитет на демократическата партия Хенри Джексън.

Но както на Саймингтън, така и на Джексън не бе предложен постът министър на отбраната.

Всички тези факти не са случайни. Те отразяваха явното нежелание на Джон Кенеди да включва в «своя екип» на най-важните постове известни политически дейци, сред които той би бил само пръв между равните. Кенеди не искаше да има в правителството си «феодални князе» като Джон Фостър Дълес, които всъщност биха ръководили самолично една или друга област от американската политика. Кенеди възнамеряваше да запази това ръководство за себе си, като се заобиколи със способни, инициативни специалисти.

Но той, разбира се, не беше толкова наивен, за да не схваща, че едно твърде рязко обновяване на състава на правителството на САЩ, което ще накърни интересите на професионалните чиновници, ще ги настрои против него. Трябваше да помисли и за това, да намери общ език с най-влиятелните републиканци и да успокои деловите кръгове в Америка, които се страхуваха от прибързани действия от страна на младия президент. Както показа по-късно съставът на формираното от него правителство, Джон Кенеди бе взел под внимание всичко това. В резултат на това, още преди новото правителство да започне да функционира, в буржоазния печат на САЩ то си спечели репутацията на «способна администрация». Говореше се, че президентът действително е подбрал за главните постове в кабинета «най-добрите измежду най-добрите» и че политическата атмосфера във Вашингтон е наситена с «нови идеи», както буреносният облак с електричество.

Кой влизаше в правителството на Кенеди? Как се формира то?

Новият президент още от самото начало погреба идеята на Айзенхауер за откриване на нова длъжност в правителството — първи държавен секретар, който да координира дейността на другите министерства. Тази идея бе в разрез с принципите на Кенеди.

Разказват, че когато доложили на Кенеди, че му предстои да посочи и утвърди кандидатурите за повече от 1200 правителствени поста, той изпаднал в силна възбуда и извикал: «Хора, хора, хора! Аз не познавам никого от хората. Аз познавам само избирателите. Как ще попълня тези 1200 места? . . .»

Това малко показно раздразнение у Кенеди е обяснимо. След изборите за президент той бе много уморен и му бе необходима почивка. Освен това Кенеди добре си представяше многобройните трудности, които трябва да преодолее, за да образува правителство. Необходимо бе и да осъществи собствените си идеи за президентството, и да удовлетвори деловите и финансовите среди в САЩ. Без това не може да функционира нито едно американско правителство и Кенеди отлично разбираше това. Естествено, самият той познаваше стотици хора и като че ли разумни хора. Но дали те ще допаднат на ръководните монополистични групировки? Това не беше лек въпрос.

Според Кенеди една от най-актуалните задачи бе да създаде тесни връзки с групата от Уолстрийт. Моргановци и Дюпоновци, Рокфелеровци и Фордовци — в крайна сметка от тяхната подкрепа в огромна степен е зависела и зависи съдбата на всяко американско правителство. На тази групировка се опираха в своята дейност както правителствата на демократите Рузвелт и Труман, така и републиканското правителство на Айзенхауер. Това бе съюз на политици и капиталисти.

Кенеди установява контакт с двамата най-влиятелни представители на интересите на уолстрийтската, или, както още я наричат понякога, нюйоркската групировка: Робърт Ловет и Джон Маклой. Това бе необходимо, тъй като споменатата финансова групировка, според признанието на Шлезингер, «се отнасяше към Кенеди с известно подозрение». Какво представляват Ловет и Маклой?

Ловет беше влиятелен нюйоркски банкер, който известно време бе министър на отбраната на САЩ, влизаше в ръководството на фонда Рокфелер. Джон Маклой също така отдавна бе известен на Уолстрийт. Дълго време, чак до 1940 г., той работеше като юрист на големите нюйоркски корпорации, оформяше финансови сделки от международен характер. Особено тесни връзки имаше със западноевропейските делови кръгове. От април 1941 г. до ноември 1945 г. Маклой бе помощник-министър на отбраната на САЩ. През 1947—1949 г. Маклой заемаше поста директор на Международната банка за реконструкция и развитие, след това в продължение на четири години беше върховен комисар на САЩ в Германия. По това време нюйоркските делови кръгове високо оцениха Маклой. През 1952 г., след като си подаде оставката, той стана председател на директорския съвет на «Чейз Манхатън бенк» — най-голямата банка на семейството Рокфелер. Същевременно той заемаше директорското кресло в редица големи промишлени корпорации.

Главният си контакт с финансовата групировка от Уолстрийт Кенеди поддържаше чрез Ловет. Последният открито признава на Кенеди, че в предизборната борба активно е агитирал за Никсън. Но Кенеди се преструва, че не го е чул. Ловет бе нужен на Кенеди, а Кенеди — на Ловет. Миналото нямаше значение. Необходимо бе да се образува ново правителство, а времето не чакаше. Скоро между Кенеди и Ловет се състояха няколко срещи, на които представителят на интересите на деловите кръгове от Уолстрийт направи редица конкретни предложения на президента по реформирането на правителството.

В стремежа си да премахне каквото и да било недоверие към себе си от страна на големите нюйоркски индустриалци и банкери, Кенеди предложи на Ловет да си избере един от следните три поста: държавен секретар, министър на отбраната или министър на финансите. Ловет се отказа от това предложение под предлог, че здравословното му състояние е лошо. На Кенеди му минава мисълта дали да не остави в новото правителство предишния министър на отбраната Томас Гейтс, чиито връзки с Уолстрийт бяха добре известни. Съветниците на Кенеди го увещаваха да не прави това. Та нали самият Кенеди, а не някой друг, само до неотдавна остро критикуваше работата на министерството на отбраната в правителството на Айзенхауер.

Скоро бе намерен изход от положението и, естествено, предложи го Ловет. Той препоръча на Кенеди за поста министър на отбраната Робърт Макнамара, в миналото председател на «Форд мотърс къмпани». Уолстрийт изцяло разчита на Макнамара. За Кенеди не можеше да има по-добра препоръка от тази.

След известно колебание, като получи разрешение от семейство Форд, Макнамара даде съгласието си да заеме поста министър на отбраната в правителството на Кенеди. Една характерна подробност: Макнамара се съгласи с това предложение едва след като Кенеди в лична среща му обеща пълна свобода на действие при съставянето на щата на Министерството на отбраната. И тъй нюйоркската монополистична групировка получи свой човек на един от главните постове в правителството — във военното министерство.

Подобна тактика Кенеди избра и при подбирането на министър на финансите. Изключителната предпазливост на новия президент по този въпрос се обяснява с факта, че в края на 1960 г. американските финансови среди бяха крайно загрижени от изтичането на златния запас от САЩ. Те се стремяха да прекратят този процес и настояваха на поста министър на финансите да бъде поставен човек от тяхната среда. Това бе доложено на Кенеди от специална група начело с банкера-милионер, който по-късно стана заместник-министър на отбраната, Пол Нитце, когото Кенеди бе изпратил в Ню Йорк, за да разбере настроението на финансистите. Нитце съобщи на Кенеди, че «всички, с които се консултирахме в деловите среди на Ню Йорк», искаха преди всичко да се спре изтичането на златото и настояваха за министър на финансите да бъде назначен човек, на когото да са «близки интересите на банкерите» и който да се «ползва с уважение и доверие в международните финансови среди». Деловият свят от Уолстрийт искаше да види на поста министър на финансите същия този Ловет или Маклой. Като приемлив кандидат се споменаваше също Дъглас Дилън, заместник-държавен секретар при Айзенхауер. Тъй като кандидатурите на Ловет и Маклой скоро отпаднаха, най-вероятен кандидат стана Дилън.

Трябва да кажем, че Кенеди не беше във възторг от перспективата да включи в правителството си републиканец от правителството на Айзенхауер. Известно време той се колебае, като преценява възможността да задоволи интересите на Уолстрийт с някаква друга кандидатура. Някои от неговите съветници споменават името на известния демократ банкера А. Хариман. Но, както скоро стана ясно, тази кандидатура не би намерила достатъчно подкрепа. Редица влиятелни финансисти от Уолстрийт твърде не обичаха Хариман, смятаха го за «ренегат», изменил на консервативните принципи на републиканизма при Рузвелт.

Въпреки предупредителните съвети на някои свои помощници, Кенеди все повече клонеше в полза на кандидатурата на Дилън. Кенеди разбира се, добре знаеше, че в историята на образуването на американските правителства още не бе имало случай новоизбран президент да кани в състава на своето правителство на един от най-важните постове представител на победената партия, който при това по-рано не е бил член на кабинета. Когато започват да досаждат на Кенеди с подобни доводи, той заявява: «Тези съображения са ми безразлични. Способен ли е даден човек — ето всичко, което искам да зная. Ще поддържа ли той нашата програма?» Ако Кенеди беше по-откровен, той, разбира се, би добавил: историята си е история, но исканията на монополистите от Уолстрийт са много по-важни. Пред тях трябва да се преклони и престижът на демократите.

Когато Кенеди предлага на Дилън поста министър на финансите, той бързо дава съгласието си. Кенеди е доволен. Както по-късно признава Артур Шлезингер, «той (Кенеди — А. Г.) намери човека, на когото банкерите ще вярват . . .»

Необходимо бе също да се подбере подходяща кандидатура за поста държавен секретар. Търсенията продължават непрекъснато. Кенеди прехвърля в ума си десетки имена. След като Ловет отклони предложението да стане държавен секретар, Кенеди преценява възможностите на такива хора като Честър Боулс, сенатора Фулбрайт, бившия посланик в Париж и Бон Дейвид Брюс. Скоро обаче стана ясно, че апетитът на нюйоркската монополистична групировка идва, както се казва, с яденето. Ловет започна да настоява енергично за кандидатурата на Дийн Ръск. Дотогава Кенеди малко бе слушал за Ръск. А сега му предлагаха да го вземе на един от най-важните правителствени постове.

Като имаше предвид източника на настойчивата «молба», Кенеди се отнесе към нея с цялата си сериозност. Та всъщност за Ръск ходатайствуваше семейството Рокфелер.

Ръск бе член на управлението на фонда Рокфелер, занимаваше се с разпределянето на средствата за «подпомагане» на слаборазвитите страни. Благотворителният фонд Рокфелер се състоеше от пожертвувани от семейството Рокфелер пари, голяма част от които така или иначе трябваше да бъде приспадната от доходите му като данъци. Тогава не е ли по-добре, решават в семейството Рокфелер, значителна част от тези средства да се използва за популязиране на своето «добро име» и за засилване влиянието на американската буржоазна идеология в развиващите се страни. С тази именно работа се занимаваше Ръск, вършеше я с усърдие, което му спечели доверието на семейството Рокфелер.

Кенеди не оставя да го чакат дълго. Той лично телефонира на Ръск и го кани да се срещнат. След няколко дни Ръск се среща с Кенеди. По това време Кенеди вече е успял да се запознае със статията на Ръск «Президентът» в списание «Форин афеърз», основната мисъл на която се свеждаше до това, че президентът на САЩ и единствено той ръководи вътрешната и външната политика на САЩ. А министрите му помагат. Същевременно Ръск предупреждава новия президент против прибързани срещи на високо равнище и го призовава да повери дипломацията на дипломатите. Статията, особено първата ѝ част, се харесва на Кенеди. По-малко му харесва самият Ръск. Разказват, че Ръск се разделил с Кенеди напълно уверен, че срещата е завършила безрезултатно, понеже той и Кенеди «гледат различно» на много неща. Но на другия ден Кенеди все пак му предлага да заеме поста държавен секретар на външните работи. Искането на Ловет бе удовлетворено.

Следователно и трите най-важни поста в кабинета на Кенеди бяха заети от хора, препоръчани от Ловет. Случайно ли е това? Разбира се, не. Уолстрийт се занимаваше с обикновената си работа — образуваше правителството на САЩ чрез новия преидент.

Останалите постове в правителството Кенеди разпредели главно между най-близките си помощници в изборите, взели неговата страна още преди конгреса на демократическата партия, на който бе издигната кандидатурата му за президент.

Губернаторът на щата Кънектикът А. Рибикоф бе назначен за министър на здравеопазването, образованието и социалното осигуряване. Губернаторът на щата Северна Каролина Л. Ходжес стана министър на търговията, губернаторът на щата Аризона С. Юдъл получи поста министър на вътрешните работи. Юристът А. Голдберг, който имаше тесни връзки с профсъюзите и се ползваше с доверието на капиталистите, бе назначен за министър на труда. На друг един свой най-близък привърженик, бившия губернатор на щата Мичиган М. Уилямс, Кенеди дава важния пост помощник-държавен секретар по африканските въпроси.

Необходимо бе също да бъде решена «проблемата Боби», брата на президента. Робърт Кенеди безусловно бе един от най-способните, ако не и най-способният помощник на по-големия си брат в продължение на много години. Благодарение на неговия тактически усет и огромна работоспособност Джон Кенеди успя да реши не един важен въпрос. Робърт имаше и опит от работата си в Конгреса на САЩ, където бе работил пет години като съветник в комитета при сената по разследване на престъпността.

След като се посъветва с баща си, Джон Кенеди реши да предложи на Робърт поста министър на правосъдието. Самият Робърт Кенеди не беше във възторг от идеята на по-големия си брат. Нещо повече, той решително се възпротиви. Него повече го влечеше, макар и на второстепенни постове, в министерството на отбраната или в държавния департамент. Джон Кенеди обаче настояваше на своето. Веднъж по време на закуска той казва на Робърт с тон, който не търпи възражение, че трябва да заеме поста министър на правосъдието. Робърт бе принуден да се съгласи.

Когато настъпи времето за официалното назначаване на Робърт Кенеди и според обичая трябваше да се обяви това на тълпящите се пред дома на Кенеди репортери, президентът покани Робърт да излезе и промърмори: «Дявол да го вземе, Боби, среши си косата», като добави: «Не се усмихвай твърде често, иначе ще помислят, че сме щастливи от това назначение». С тази шега завърши решаването на «проблемата Боби».

Трябва да отбележим по-специално решението на Кенеди да остави начело на ЦРУ и ФБР Алън Дълес и Едгар Хувър. Кенеди взе това решение веднага след изборите, въпреки мнението на някои свои най-близки приятели, с които на другия ден след президентските избори празнуваше своята победа. Тогава като че ли Кенеди внимателно се вслушваше в отрицателните отзиви на своите гости за ръководителите на ЦРУ и ФБР. Някои от присъствуващите дори смятаха, че Дълес и Хувър могат да бъдат уволнени. Това обаче не стана.

На другата сутрин, когато любителите да дават съвети в неофициална обстановка отвориха вестниците, те бяха поразени, някои дори малко възмутени от съобщението, че Кенеди е предложил както на Дълес, така и на Хувър да си останат на постовете. Но Кенеди знаеше какво прави. С тази стъпка той се стремеше още от самото начало да покаже на влиятелните среди, че той е човек «сериозен», «напълно зрял» и не трябва да се очакват екстравагантни постъпки от негова страна. Това бе тактиката на «печелене на доверие». А Кенеди твърде много държеше на доверието от страна на американските монополисти.

До 17 декември 1960 г. Джон Кенеди завърши формирането на своето правителство с назначаването на Едуард Дей, голям бизнесмен в областта на застраховките, за министър на пощите.

И тъй, основният гръбнак на новата администрация беше формиран и готов за действие. Оставаше да се чака 20 януари 1961 г. — денят, когато Кенеди трябваше да бъде официално провъзгласен за президент на САЩ.

МАКНАМАРА ПОЛУЧАВА ПЪРВАТА СИ ЗАДАЧА. През януари 1961 г., когато Джон Кенеди встъпи на поста президент, американската външна политика бе скована от ледовете на «студената война». Хладилната инсталация на фирмата «държавен департамент — Пентагона — ЦРУ» работеше с пълна пара. Влиятелните привърженици на «студената война» в САЩ се обявяваха против всичко, което макар и в най-малка степен можеше да доведе до затопляне на международния климат. Те водеха постоянна борба против принципите за мирно съвместно съществуване. Тази борба бе отражение на дълбоката криза в буржоазната идеология и показваше отрицателното отношение на американските управляващи среди като цяло към самата идея за отказване от «студената война».

Във Вашингтон смятаха, че в тактическо и стратегическо отношение за американския капитализъм е изгодно да поддържа милитаристичен курс на световната арена, като засилва политическата, икономическата и идейната борба със социалистическите страни и с комунистическата идеология. Империалистите, които не желаеха мирно съревнование с новия строй, предпочитаха да се борят против социализма и комунизма чрез надпревара във въоръжаването и заплаха, чрез военни интервенции и подривни действия, чрез погазване на суверенитета на други държави и чрез тяхното икономическо заробване. Това бяха старите изпитани методи на империалистическите държави. На американските империалисти не им се искаше да се отказват от тях, още повече, че тези методи понякога им носеха определени политически и икономически дивиденти. Така че, когато в студения януарски ден Кенеди полагаше клетва като президент, на политическата арена на САЩ почти напълно господствуваха привържениците на «студената война», които искаха всичко в американската външна политика да си остане както е било.

Именно това преди всичко обуслови обстоятелството, че в началото президентът даваше приоритет на военната политика. Именно тази проблема завладя Кенеди. Той не беше доволен от начина, по който Айзенхауер бе водил работите, свързани с военната политика на САЩ. Нещо повече, той не беше съгласен с нея.

Както е известно, дълго време правителството на Айзенхауер се прекланяше пред доктрината за «масирания ядрен удар». Старият президент дотолкова свято вярваше в непогрешимостта на тази доктрина, че когато началник-щабът на армията М. Тейлър реши да я допълни и видоизмени, той го уволни. Айзенхауер съзря в действията на Тейлър само стремеж на армейския генерал да подцени значението на ядреното оръжие и да издейства за армията допълнителни кредити за обикновените «класически» видове оръжие: пушки, минохвъргачки, танкове, оръдия.

Главният смисъл на исканията на генерал Тейлър беше обаче не толкова в количественото увеличаване на американската армия и на обикновените оръжия, колкото в отличаващия се от доктрината на «масирания ядрен удар» подход към военната стратегия. Генералът провъзгласи нова военна доктрина, която бе наречена стратегия на «гъвкавото реагиране». Нейната цел беше да се приспособи външната и военната политика на САЩ към обстановката през 60-те години, когато САЩ вече не можеха дори и да помислят, че в случай на ядрена агресия против социалистическите страни ще успеят да избягнат унищожителното възмездие. Доктрината на Тейлър имаше и други цели.

Генералът се безпокоеше по-специално за това, че, както смяташе той, САЩ нямали достатъчно военни сили, включително и със специално предназначение, за да се борят срещу националноосвободителното движение. А правителството на САЩ постоянно искаше от американската армия тя да изпълнява ролята на световен жандарм. Според Тейлър на изпълнението на тази мисия най-добре отговаряше неговата доктрина за разгръщане на американската военна мощ на ширина, с една дума, надпревара както в ядреното, така и в обикновеното въоръжаване.

Възгледите на Кенеди бяха близки с тази доктрина. Още като сенатор Кенеди се изказваше против увличането по доктрината за «масирания ядрен удар» във вреда на обикновените въоръжени сили. Същото гледище той защищаваше активно през време на кампанията за избиране на президент. Наистина през 1960 г. Кенеди вече настояваше не само за надпревара в обикновеното въоръжаване, но и за бързо увеличаване производството на стратегически ракети.

С идването си в Белия дом Кенеди назначи Тейлър отначало за свой личен помощник, а след това и за председател на обединената група на началник-щабовете. Тейлър незабавно започна да осъществява плановете си, които имаха вече доста привърженици в правителството на Кенеди, включително и министъра на отбраната на САЩ Робърт Макнамара.

Още през декември 1960 г. Кенеди възложи на Макнамара да се «ориентира» във военната стратегия на САЩ. При това той му изказва едно съображение, което е интересно дори с това, че свидетелствува за лицемерието на официалната американска пропаганда, която твърди, че надпреварата във въоръжаването в САЩ, разгърната интензивно през пролетта и лятото на 1961 г., била предизвикана от предложенията на Съветския съюз за укрепване на мира в Европа, предложения, които се представяха като «заплаха за Запада».

А ето каква беше работата всъщност. Както призна по-късно Соренсън, първото сериозно указание на Кенеди до Макнамара било следното: «При никакви обстоятелства ние не трябва да ограничаваме нашата стратегия или равнището на въоръжените сили с произволни, предварително запланувани финансови ограничения». Като че ли по-ясно от това не може и да се каже. Пред Пентагона откриваха «зелена улица» за надпреварата във въоръжаването.

Една седмица, след като Кенеди зае поста президент на САЩ, през януари 1961 г. Макнамара доложи пред него и пред правителството, че в резултат на извършеното от него проучване е открито, че «американската военна стратегия е завареница на планирания предварително бюджет и че «финансовият таван» на военните кредити е несъвместим с «националната безопасност» на САЩ. Според Макнамара излизаше, че САЩ имат такава една слабичка армия, на която липсва буквално всичко: пехотни дивизии, подводници, ядрени ракети, обикновени оръжия и дори боеприпаси. И за всичко са нужни пари, много пари. В това число и за създаване на специални поделения за борба с националноосвободителното движение. И това се твърдеше от министъра на отбраната на държавата, която има най-големия в света военен бюджет и най-голямата военна машина! Военнопромишленият комплекс имаше на какво да се зарадва. Наближаваше нов златен дъжд от военни поръчки. Той се лееше непрекъснато и през трите години от президентството на Кенеди. Достатъчно е да кажем, че само допълнителните военни кредити за тези три години възлизаха на 17 милиарда долара.

КУБИНСКАТА АВАНТЮРА. За най-важна част от своята дейност като президент Кенеди считаше външната политика. Според признанието на Соренсън Кенеди е давал приоритет на външнополитическите проблеми пред вътрешнополитическите. «Голяма е разликата между провалянето на един законопроект и пълното унищожаване на страната» — подхвърля той веднъж непосредствено след изборите за президент. Това изказване на Кенеди отразява осъзнаването от него на неоспоримия факт, че в началото на 60-те години Америка бе престанала да бъде непристъпна крепост, защитена от катаклизмите на Първата и Втората световна война с водните маси на Атлантическия и Тихия океан. През 50-те години всичко се промени. Водната шир на океаните вече можеше да защити Америка не повече, отколкото един средновековен ров, напълнен с вода, би могъл да защити замъка на феодала например от залпа на «катюшите».

Американските империалисти мъчно привикваха към новото положение на САЩ в света, когато техните генерали загубиха всички военностратегически предимства, които бяха имали някога. Загубиха спокойствие и мнозина политически дейци в САЩ, които дълги години бяха втълпявали в собствените си глави и в главите на другите, че «русите всеки момент ще ни нападнат» и че «нашата военна мощ не им позволява да направят това». Не се сбъднаха и десетките, ако не и стотици предсказания на видни органи на печата в САЩ по въпроса ,«кога ще започне войната» между Америка и Русия. В съзнанието на много американци прониква трезвата мисъл, че е необходимо да се живее в мир със социалистическите страни.

В най-горните слоеве на американските капиталисти обаче лесно може да се забележи зле прикриваният страх пред идеята за мирно съвместно съществуване между капиталистическите и социалистическите страни. Нещо повече, сред тях има много хора, които в душата си смятат, че в процеса на макар и мирната, но непреставаща от това да бъде извънредно остра борба на международната арена между социализма и капитализма, последният ще претърпи поражение. Затова техните искания са да се поддържа в цял свят международното напрежение, да не се позволява да се стопят ледовете на «студената война». А ако е възможно, дори да се направи опит за премахване на самия дух на мирното съвместно съществуване от международните отношения с помощта на военни авантюри.

Разбира се, не всички влиятелни хора в САЩ са мислели и мислят така. Към края на президентството си Кенеди започна все повече да споделя възгледите на хората, които мислят другояче. Тази група политически дейци, така както и явните привърженици на «студената война» и военните авантюри, съвсем не е във възторг от това, че принципите на мирното съвместно съществуване се утвърждават все по-здраво в международните отношения. Те отлично разбират, че всеки нов ден, всяка нова година увеличава силите на социализма и намалява силите на капитализма. В едно нещо обаче тази група се отличава доста много от първата. Дейците, които влизат в нея, още не са загубили надежда, че капитализмът ще успее да изобрети вълшебния «елексир за подмладяване», който ще му даде възможност още дълго време да мери сили с комунизма. Защо не, това, разбира се, е тяхна работа. Както е известно, вярата може да бъде и погрешна. Интересно е друго. Обикновено именно тези хора, които вярват в разклатилите се, но все още изглеждащи им непоклатими устои на капитализма, са по-реалистични политици. Реалистите си дават сметка, че «прекрачването на границата» ще доведе, както и отбелязваше Кенеди, до унищожаването на САЩ. За съжаление далеч не всички, които заобикаляха Кенеди, бяха на такова становище. Мнозинството настояваше да се търси решение на международните проблеми по пътя на старата политика «от позиция на силата». И на първо време Кенеди изпадна под влияние на политиката на Дълес. Наистина при провеждането ѝ Кенеди чувствуваше границите на реалното и се стараеше да не ги прекрачва. Неговият подход към международните проблеми и решения налагаше своеобразен отпечатък върху външната политика на САЩ. Нейната основа обаче бе старата, Дълесовата, и трябваше да мине доста време, за да бъде тя, макар и за кратко време, разклатена.

Предишният агресивен дух се прояви например в кубинската авантюра през пролетта на 1961 г.

В течение на известен период американската дипломация и морската пехота, а след тях и американските монополи се стремяха да превърнат Латинска Америка в бащиния на САЩ. Управляващите американски среди уверяваха себе си, че са успели да направят това.

Кенеди, както и неговите предшественици в Белия дом, считаха за своя главна цел в Латинска Америка запазването на нейната икономическа, социална и политическа зависимост от САЩ. За постигането на тази цел се използваха всички средства и методи.

Годините, непосредствено преди идването на Кенеди на власт, бяха що се отнася до Латинска Америка лоши години за американския империализъм. Латиноамериканците не желаеха повече да живеят по старому. На континента се надигаше мощната вълна на освободителното движение. След това победи народната революция в Куба. Създаваха се партизански отряди в Доминиканската република, Парагвай и Колумбия. В Перу селяните създадоха революционни селски профсъюзи. В Бразилия се засилваха привържениците на самостоятелна политика.

Американските монополи сериозно се безпокояха за съдбата на своите латиноамерикански печалби. Разтревожи се и официален Вашингтон. Латинска Америка стана за известно време най-неотложната текуща проблема.

Новоизбраният президент с тревога четеше секретните донесения на американските посланици. Те повтаряха, че ако САЩ искат да запазят Латинска

Америка като своя полуколония, трябва да се действува. Кенеди бе изправен пред избора какъв метод да избере — камшика или сладкиша, — за да не изпуснат САЩ контрола върху събитията. Той реши да използва и едното, и другото.

През първите дни от президентството на Кенеди най-много го вълнуваше Куба. Той разбираше, че примерът и мъжеството на Острова на свободата отслабват позициите на Съединените щати в Латинска Америка. Там се бе появила една страна, действително свободна от икономическия и политическия контрол на САЩ. В тази обстановка екстремистките среди все по-настойчиво искаха «решителни действия» по отношение на революционна Куба. Тези домогвания не останаха без внимание в правителството.

Подготовката на плана за нахлуване в Куба бе започната още от правителството на Айзенхауер. Най-активна роля в това отношение играеше Централното разузнавателно управление. Не оставаха по-назад от него и представителите на другите ведомства: на държавния департамент, Пентагона и в крайна сметка на Белия дом. Те се събираха периодично и обсъждаха как да задушат кубинската революция. Постепенно в американския държавен апарат узряваше в най-дълбока тайна планът за нахлуване в Куба.

Американските управляващи среди не стигнаха изведнъж до този план. Отначало те крояха да организират «партизанско движение» на територията на Куба. Оказа се обаче, че това е просто невъзможно. После смятаха да завземат остров Пинос, за да създадат военен плацдарм върху територията на Куба. Но кубинският народ, който знаеше за тези планове, превърна остров Пинос в крепост, която наемниците едва ли можеха да се надяват да превземат, Тогава американските ръководители решиха, че е необходимо да се организира внезапно нахлуване. В началото на 1960 г. правителството на Айзенхауер даде разрешение на ЦРУ за подготовката. За да се замаскира готвената операция, Айзенхауер на няколко пъти заяви, че американското правителство «няма агресивни планове» против Куба.

През есента на 1960 г., малко преди изборите за президент в САЩ, ЦРУ изпрати в Гватемала секретни инструкции, смисълът на които се свеждаше до следното: необходимо е да се измени характерът на подготовката на контрареволюционните отряди, които преминават там военно обучение. Само 60 контрареволюционери трябваше да продължат да се готвят за изпращане на територията на Куба като агенти. На другите наемници бе заповядано да овладяват тактиката на десант на крайбрежието.

Нахлуването в Куба се подготвяше припряно. Гръбнакът и основната маса на формиращите се наемнически банди бяха съставени от бивши привърженици на Батиста, избягали от Куба от страх пред гнева на народа. В началото на ноември в базите на контрареволюционерите в Гватемала се появи един американец с прозвище Франк. Никой не знаеше истинското му име. Известно бе само това, че в миналото е бил полковник от американската армия. Другите американски инструктори, които провеждаха военното обучение на кубинските контрареволюционери, се наричаха Гордън, Пат, Големия Джон, Сони, Боб, Джин и т. н. В тайните бази пристигаха американско оръжие и амуниции. В базата «Тракс» бе построена електроцентрала. Базата в Реталула се превърна в голям военен лагер.

Продължаваше вербуването на контрареволюционери и изпращането им в Гватемала за военна подготовка. «Новобранците» се докарваха със самолети от Флорида на групи от по 40—50 души На летището ги стоварваха и незабавно ги откарваха в планините. ЦРУ трупаше сили, за да отнеме свободата на кубинския народ, извоювана от него.

Знаеше ли Кенеди преди избирането му за президент, че се подготвя нахлуване в Куба? По всяка вероятност, да. Близките в миналото до Кенеди хора твърдят, че той «в общи черти» е знаел това, макар и «да не е бил информиран» за подробностите. Впрочем американският печат на няколко пъти съобщи за плановете по подготвянето на контрареволюционните сили в Гватемала. Кенеди имаше пълна възможност да провери достоверността на тази информация със средствата, които му бяха достъпни. Буквално за всички беше ясно: усилено се подготвя агресия срещу Куба.

Ето защо можем почти да не се съмняваме, че Кенеди е преценявал възможността за осъществяване нахлуването в Куба от САЩ в навечерието на изборите през 1960 г. И той не може да не се е съобразявал с това, че такава една акция ще повлияе отрицателно върху неговата избирателна кампания.

Кенеди добре познаваше един от тактическите похвати на буржоазните управляващи партии, когато в навечерието на общи избори те прибягват до съзнателно изостряне на международната обстановка, с цел да накарат колебаещите се избиратели «в страшния час» да гласуват «за запазване на стабилността», т. е. за предишното правителство. Кенеди можеше напълно да очаква подобен тактически удар от Никсън.

Очевидно с това се и обяснява следващата стъпка на Кенеди. На 20 октомври, в самия разгар на предизборната борба с Никсън, Кенеди направи една важна декларация, както предварително съобщи неговият избирателен щаб. «Ние трябва — настоява той — да се опитаме да укрепим демократическите сили. . .,които се намират в изгнание и в самата Куба, с които са свързани надеждите за сваляне на Кастро. До ден днешен тези борци за свобода фактически не са получавали никаква подкрепа от нашето правителство».

Разказват, че когато Никсън чул за тази декларация на Кенеди, той изпаднал в ярост. На другите, както и да е, но на него, на Никсън, бяха добре известни плановете за готвещото се нахлуване в Куба. Секретният характер на подготовката за нахлуване обаче не позволи на Никсън да парира открито нападките на Кенеди. Нещо повече, за да се запази в тайна планът за нахлуване, Никсън бе принуден да заяви, че декларацията на Кенеди е «неправилна и безотговорна».

Ръководителите на ЦРУ посрещнаха със задоволство декларацията, направена от Кенеди на 20 октомври. Те знаеха, че Никсън напълно поддържа плана за нахлуване в Куба и сега смятаха, че и Кенеди, ако стане президент, също ще ги подкрепи.

Изборите за президент приключиха. И още на 18 ноември 1960 г. ръководителят на ЦРУ Алън Дълес, придружен от високопоставения сътрудник на американското разузнаване Ричард Бисъл, в миналото участвувал в изработването на плана «Маршал», целещ икономическото заробване на Европа, пристигна в Палм-Бъч (щата Флорида), където Кенеди е на почивка. Тук разкриват пред него подробно плана за въоръжено нахлуване в Куба (шифровото му название е «план Плуто»).

Междувременно правителство на Айзенхауер, което си отиваше, продължаваше да подготвя американското обществено мнение за кубинската авантюра. На 3 януари 1961 г. правителството на САЩ обяви, че скъсва напълно дипломатическите отношения с Куба. На 20 януари Кенеди официално стана президент. След един ден Алън Дълес и генерал Лемнитцер се срещнаха с Ръск, Макнамара и Робърт Кенеди. Шест дни след тази среща Джон Кенеди свиква в Белия дом първото тясно съвещание на новото правителство, на което се обсъждат плановете за нахлуване.

Военната подготовка на контрареволюционерите в планините на Гватемала продължаваше. Там се създаваха нови тренировъчни лагери. Освен това една част от наемниците се подготвяше на остров Виекес, в Пуерто Рико, както и в САЩ. Обучението на тези отряди не минаваше без трудности. В тях постоянно избухваха ежби между враждуващите контрареволюционни групировки, които се бореха за подялба на командните постове. Веднъж се стигна дотам, че назначеният от американците военен ръководител на бригадата Сан Роман бе принуден да заяви, че се отказва от командуването. Вълненията обаче бяха бързо пресечени от сътрудниците на ЦРУ. В базата «Тракс» пристигна един американец с прозвище Берни, който взе решителни мерки. Дванадесет души от бригадата веднага бяха арестувани и изпратени в затвора. Недоволните си затвориха устата.

Изправен пред необходимостта да вземе решение, Кенеди изведнъж започва да се колебае. Почувствувал това, ръководителят на ЦРУ Алън Дълес започва да настоява заплануваната акция да бъде осъществена колкото може по-скоро. Той запознава Кенеди с разузнавателните данни за постоянното укрепване на позициите на народното правителство в Куба. Същевременно във всички донесения на ЦРУ се изказва убеждението, че нахлуването ще бъде успешно, ако бъде предприето «без по-нататъшно отлагане». Опирайки се на подкрепата на военно-промишления комплекс, ЦРУ настояваше за незабавно нахлуване в Куба. Изпращат плана за нахлуването в Пентагона, а също и на председателя на обединената група на началник-щабовете Лемнитцер. На 3 февруари, точно един месец след скъсването на дипломатическите отношения на САЩ с Куба, американската военна клика официално заяви на Кенеди, че подкрепя разработения от ЦРУ план и му предсказва «пълен успех».

За нова дата за нахлуването в Куба е определен 1 март. Но след това тази дата бива отложена. Съмненията не напущат Кенеди, макар да е изложен на енергичен натиск в полза на авантюрата. Само от декември 1960 г. до 12 април 1961 г. Кенеди свиква над 12 тайни съвещания, на които се обсъждат плановете за нахлуване в Куба. В края на краищата той прави съдбоносната крачка.

Не е трудно да си представим състоянието на Кенеди през пролетта на 1961 г. Мечтата му се бе сбъднала: той бе станал президент на САЩ. Всички говореха само за провъзгласените от него «нови хоризонти». Печатът в чужбина широко коментираше избирането му. Правителството на демократите бе вече формирано. От всички краища Кенеди получаваше поздравления. Имаше от какво да му се замае главата. В тази именно обстановка той взема зловещото решение, което стана тъмно петно в неговата политическа биография. Кенеди се решава на кубинската авантюра.

Самият ръководител на ЦРУ Алън Дълес се заема да разсее последните съмнения на Кенеди. През време на една беседа с Кенеди той му казва буквално следното: «Преди известно време аз стоях тук пред Айзенхауер и му изразих увереността си, че нашата операция в Гватемала (т. е. събарянето на законното правителство на президента Арбенс. — *А. Г.*) ще завърши успешно. Господин президент, перспективите на този план са дори по-добри, отколкото бяха за предишния».

На 3 април Държавният департамент публикува така наречената «бяла книга», в която се доказваше, че кубинската революция била наложена на Куба отвън. Разбира се, тази декларация не почиваше на нищо. Но с нейна помощ, както скоро стана съвсем очевидно, американската реакция предприе пропагандно прикритие на нахлуването, представяйки го като някаква «освободителна мисия».

На 4 април 1961 г. Кенеди свиква в Държавния департамент заседание на Националния съвет за сигурност. Около дългата маса са се разположили държавният секретар на САЩ Дийн Ръск, министърът на отбраната Робърт Макнамара, министърът на финансите Дъглас Дилън, помощник-държавният секретар по въпросите за Латинска Америка Томас Ман, помощник-министърът на отбраната Пол Нитце, директорът на ЦРУ Алън Дълес, неговият заместник Ричард Бисъл, председателят на обединената група на началник-щабовете Лемнитцер и председателят на комисията по външните работи при сената Уилям Фулбрайт. Присъствуват също и тримата съветници на президента по латиноамериканските въпроси: Адолф Берли, Ричард Гудуин и Артур Шлезингер.

Заседанието протича в нервна обстановка. Пръв взема думата Ричард Бисъл, който отговаряше непосредствено за подготовката на плана за нахлуване в Куба. Бисъл бе човекът, който на времето отговаряше за шпионския полет на самолета Ю-2 над територията на Съветския съюз. Всички разбират, че Бисъл ще излага доводите на Алън Дълес.

«Положението в Куба — заявява Бисъл — е узряло за въстание». За бригадата, продължава той, ще бъде лесно да задържи територията, щом направи десанта. Военните самолети ще могат да контролират въздушното пространство над мястото на десанта, действувайки от завладяното летище недалеч от залива Кочинос. Колкото до авиацията на народна

Куба, тя, обещава американският разузнавач, веднага ще бъде унищожена от въздуха. Бисъл заявява също, че ако главният план за нахлуване претърпи неуспех, ще влезе в сила допълнителният план, според който контрареволюционерите ще могат да отстъпят в планините Ескамбрай.

Бисъл завършва. Настъпва мълчание. След него взема думата Дълес. Той заявява, че с Куба ще бъде по-лесно да се ликвидира, отколкото с Гватемала, и настоява да се съгласят с осъществяването на плана.

Кенеди слуша Бисъл и Дълес с напрегнато внимание. Както твърдят американските източници, никой от присъствуващите не рискувал да възрази против операцията.

Между влиятелните американски политически дейци, уведомени от Кенеди относно плана за нахлуване, единствен само сенаторът Фулбрайт в началото изразява пред президента съмнение в целесъобразността на осъществяването на плана, предложен от ЦРУ. Фулбрайт очевидно се е безпокоял за престижа на САЩ, без да поставя под съмнение възможността за военен успех. Другите изобщо не се интересуват от «моралния аспект». И дори Фулбрайт в края на съвещанието се приближава до Кенеди и му казва, че клони «повече в полза на операцията, отколкото против нея».

За да замаскира плана за нахлуване в Куба, на 12 април 1961 г. Кенеди говори на пресконференция. Какъв контраст бе тази пресконференция с великото събитие, станало същия ден! В този ден за пръв път космически кораб с човек на борда бе изведен в орбита около земята и благополучно върнат обратно на земята. Този герой беше съветският гражданин Юри Алексеевич Гагарин. Народите бяха дълбоко възхитени от научно-техническия подвиг на съветската страна.

А в същото време Вашингтон бе зает с осъществяването на своите тъмни планове. Преди всичко Кенеди заяви, че въоръжените сили на САЩ няма да нахлуват в Куба. Той подчерта: «Преди всичко искам да кажа, че въоръжените сили на САЩ в никой случай няма да нахлуят в Куба. Сегашното правителство ще направи всичко, което е по силите му — а аз смятам, че то може да се справи със задълженията си, — за да не бъде *нито един* американец (подчертано от мен. — *А. Г.*) замесен в каквито и да било действия в Куба».

Какво показаха по-нататъшните събития, декларацията на Кенеди не отговаряше на действителността. В операцията в залива Кочинос американците, включително летците, вземаха най-непосредствено участие. Няколко бомбардировача В-26, които действуваха през периода на нахлуването от летището, намиращо се в Никарагуа, се пилотираха от американци от ЦРУ. Един от тях например се наричаше Сейг Симпсън. Същевременно Кенеди не рискува да хвърли против народна Куба американска морска пехота, макар тя да беше готова.

В навечерието на нахлуването на контрареволюционните сили в Куба Кенеди телефонирал на представителя по въпросите на печата при Белия дом Пиер Селинджър и както той си спомня по-късно, мрачно му казал: «Може да ви запитат от печата относно военните действия в района на Карайбско море. Ако ви запитат, отговаряйте, че ви е известно само това, което пишат вестниците».

За да унищожат кубинската авиация, да разрушат летищата и да всеят паника сред населението, ЦРУ и Пентагонът решават с помощта на контрареволюционерите да организират въздушно нападение срещу Куба. За тази цел ЦРУ им дава на разположение американски бомбардировачи В-26. Предвиждаше се нападението да бъде извършено от едно летище в Никарагуа. Американската пропаганда трябваше да представи това разбойническо нападение за действие на «въстанали кубински летци».

. . . На 14 април 1961 г. в Никарагуа имаше прекрасно слънчево време. То обаче не радваше 35-годишния кубински контрареволюционер Марио Сунига. Този ден времето на летището Пуерто Кабесас течеше бавно за него. Той нервничеше. На Сунига предстоеше да изпълни особено важно поръчение на ЦРУ.

Най-сетне жегата започна да намалява. Скоро, както винаги неочаквано в тези краища, мрак обви сухата земя. Внезапно картечен откос раздра тишината на душната тропическа нощ. Стреляха на самото летище. След това напрегнато зареваха моторите на осемте бомбардировача B-26 и скоро те един след друг се издигнаха във въздуха и взеха курс към Куба. На опашните площи на всеки от тях ясно се виждаха отличителните знаци на ВВС на народна Куба. Върху някои от самолетите личаха (на безопасни места) дупки от куршуми Според ЦРУ тези дупки трябваше да служат за доказателство, че срещу самолетите е бил открит огън от зенитната артилерия и от картечниците, дори ако такъв не е последвал и самолетите по една или друга причина не са могли да извършат нападението срещу Куба. Това се изискваше съгласно плана на фалшификаторите от Вашингтон.

На 15 април в 6 часа сутринта три групи бомбардировачи на ЦРУ нахлуха във въздушното пространство на Куба и атакуваха Хавана, Сан Антонио делос-Баньос и Сантяго-де-Куба. Те хвърлиха бомби с голяма разрушителна сила и обстрелваха с картечници мирното население. Агресорите се опитаха да унищожат авиацията на народна Куба, намираща се на летищата.

А какво правеше в това време президентът? Кенеди предпочете да се усамоти в своето имение Глен-Ора в щата Вирджиния. Той си почиваше, а в това време по негова заповед срещу Куба хвърляха бомби.

. . . В 8 часа сутринта контролният диспечерски пункт на летището Майами прие «сигнал за бедствие». «Неизвестен самолет» искаше резрешение да се приземи. То му бе дадено и още в 9 часа сутринта Суньига и другите летци контрареволюционери съобщиха на света нескопосната версия, че били «летци от кубинската армия», «избягали от Куба». Американската пропагандна машина заработи с пълна пара.

Скоро американците с любопитство разглеждаха поместените във вестниците снимки на самолетите, върху опашните площи на които се виждаха отличителните знаци на военновъздушните сили на народна Куба. Тези именно снимки размахваше в ООН американският представител Стивънсън, зарадван от неочаквания «сензационен подарък». Той твърдеше, че «режимът в Куба» не се ползва с подкрепата на народа.

Но твърде рано бе да се тържествува.

Авантюрата на ЦРУ бе разобличена още от самото начало. «Поради наивност» някои американски журналисти започват да искат от местните власти имената на «избягалите летци». Но напразно. Представителите на властите мълчаха като риби. Скоро стана съвсем ясно, че цялата грубо скроена пропагандна версия на ЦРУ се пука по шевовете.

Трябва да кажем, че Кенеди и неговите съветници, а още повече заблуденият от своето правителство Стивънсън не бяха предполагали такъв обрат в събитията. Затова пък Бисъл се успокои. За него разобличаването на глупавата легенда за «избягалите летци» имаше второстепенно значение. Главното бе самият факт, че бомбардирането на кубинските летища от контрареволюционерите бе «успешно», както смяташе Бисъл. Той предвкусваше унищожаването на авиацията на народна Куба. Според него това осигурявало и победата в залива Кочинос. Ето защо Бисъл запланува в понеделник второ нападение на бомбардировачите В-26 срещу кубинските летища. Но на този втори полет не бе съдено да се осъществи.

Страхувайки се от пълно разобличаване на предприетата от него авантюра, в неделя вечерта Кенеди извиква при себе си помощника си по въпросите за националната безопасност М. Банди и му нарежда незабавно да се свърже с Бисъл и да отмени второто нападение на бомбардировачите на ЦРУ срещу Куба. Когато Банди съобщава на Бисъл за решението на президента, последният изпада в треска. Той се втурва за помощ при държавния секретар Дийн Ръск. Ръск внимателно изслушва Бисъл и след минутно колебание телефонира на Кенеди. Президентът потвърждава заповедта си за отменяне на повторното нападение. Според него моментът на внезапност вече е минал и такова едно нападение няма да донесе нищо освен неприятности. Ръск няма какво да възрази.

Въпреки първата засечка Кенеди не отмени нахлуването изцяло и събитията се развиваха по реда си. Флотата на контрареволюционерите бе готова.

Късно вечерта на 14 април корабите на контрареволюционерите се готвеха да отплуват от никарагуанското пристанище Пуерто Кабесас. Непосредствено преди сигнала за отплуване на кея се появи диктаторът на Никарагуа Луис Сомоса, придружен от личната си охрана. Той приветствува наемниците и крещеше разни нелепости. Под неговите дрезгави възгласи корабите на контрареволюционерите се откъснаха от нея. След две денонощия флотата на интервентите наближи залива Кочинос.

Флотата на интервентите се състоеше от корабите «Хюстън», «Лейк-Чарлз», «Рио-Ескондидо», «Кариде», «Атлантико» и два десантни шлепа. Тя се ескортираше от два американски миноносеца. В операцията участвуваха и други кораби от военноморския флот на САЩ. По заповед на американския адмирал Бърк край бреговете на Куба още от началото на април кръстосваха военни кораби на Атлантическия флот. На тях се намираше един батальон американска морска пехота в пълна бойна готовност. Така че ЦРУ и Пентагонът бяха подготвили всичко, та в случай на необходимост непосредствено да подкрепят контрареволюционерите.

Настъпва утрото на 17 април. Колкото повече наближава часът на нахлуването в Куба, толкова повече съмнения възникват у Кенеди относно осъществимостта на плана, подготвен от ЦРУ. Той отново повтаря заповедта: американските военни кораби трябва да останат извън пределите на 20-милната зона от мястото на десанта. Веднага следва ново нареждане: в района на десанта не трябва да има американски подводници. И най-сетне Кенеди, който не се надява на предишните си нареждания, заповядва: военноморските сили на САЩ не трябва да вземат участие в самото нахлуване. Това предизвиква силно недоволство в ЦРУ и Пентагона. Там обаче смятат, че ако операцията е застрашена от пълен провал, Кенеди ще промени последното си решение и ще позволи на американската морска пехота да подкрепи контрареволюционерите.

На 17 април в 5 часа сутринта наемниците направиха десант в Куба. От този момент една мисъл преследва Кенеди — съдбата на нахлуването. Както си спомня по-късно Селинджър, на 17 и 18 април Кенеди го викал поне сто пъти и искал най-последната информация. А за инициаторите на авантюрата тази информация от час на час ставаше все по-неутешителна. Войските на интервентите срещнаха мощния отпор на революционна Куба и търпяха съкрушително поражение. На 18 април привечер стана ясно, че пълният разгром на 1400-те наемници е близък. Авиацията на народна Куба потопи два кораба на контрареволюционерите с бойни припаси. Интервентите бяха притиснати до морето или натикани в блатата. А когато на мястото на нахлуването пристигнаха редовни части от въоръжените сили на Куба, снабдени с модерна военна техника, участта на наемниците бе решена.

На 18 април в Белия дом се дава пищен традиционен прием за членовете на Конгреса на САЩ и техните семейства. По традиция балът се открива от стопаните на Белия дом — съпрузите Кенеди. Първият танц принадлежи на тях. Наближава времето за вечерния прием. Кенеди, който е напълно объркан, не желае дори да слуша за него. Той се мята из кабинета си в Белия дом, като отпъжда напомнянията, че балът трябва всеки момент да започне и е време да си облече смокинга. Буквално само няколко минути преди започването на бала помощниците на Кенеди успяват да го склонят да се преоблече и да отиде при гостите.

В залите на дома на президента е душно. Шампанското и пуншът се леят като река. Оркестърът свири бойки маршове. Всички са много весели. Усмихва се и Кенеди. Но в душата си той чувствува остра тревога. Малко преди полунощ президентът незабелязано излиза. В специалното помещение на Белия дом потиснатите Ръск, Макнамара, Дълес, Бисъл, а също Лемнитцер и други военни вече чакат Кенеди. Никой от тях вече не се съмнява, че нахлуването е обречено на катастрофа. Показен оптимизъм изразява само Бисъл. Той настойчиво внушава на Кенеди, че операцията още може да бъде спасена от провал, стига само президентът да разреши да бъдат използвани американски въоръжени сили и на първо място авиацията от самолетоносача «Есекс».

Адмирал Бърк подкрепя Бисъл. Той иска разрешение да се направи в Куба десант от американска морска пехота, както и да се даде команда на американските миноносци да окажат подкрепа на контрареволюционерите с огъня на своите оръдия. Председателят на обединената група на началник-щабовете генерал Лемнитцер и началник-щаба на ВВС на САЩ генерал Уайт настояват президентът да разреши на американските военни реактивни самолети да действуват над участъка, където ще бъдат стоварени контрареволюционерите. Кенеди отхвърля исканията на Бърк, но военните и Дълес настояват на своето. Съвещанието продължава до 4 часа сутринта и в края на краищата Кенеди отстъпва. Той дава съгласието си американските военни самолети да участвуват в нахлуването в Куба. Така президентът Кенеди още веднъж наруши обещанието си, дадено на пресконференцията на 12 април. И само благодарение на случайното стечение на обстоятелствата американската авиация не влезе в бой с авиацията на народна Куба сутринта на 19 април. Ето какво се случи.

Според циничния план на американската военна клика бе решено американските реактивни самолети да се използват без отличителни знаци, за да прикриват пилотираните от кубинските контрареволюционери и от агентите на ЦРУ самолети В-26. На 19 април последните трябваше да атакуват защитниците на народна Куба, стеснявайки обръча около интервентите. На американската авиация бе заповядано при появяването на самолетите на контрареволюционерите да ги прикрие от ударите на кубинската авиация. Сметката беше такава: щом като кубинските самолети открият огън срещу бомбардировачите В-26, американската авиация ще има предлог да нападне авиацията на народна Куба.

Но съдбата се надсмя над рицарите на политиката на «плаща и кинжала». Бърк и Бисъл изпращат съответните директиви в своите ведомства, но в тях посочват различно време за часовите пояси, без да го съгласуват помежду си. В резултат на това бомбардировачите В-26 и военните американски изтребители от самолетоносача «Есекс» се разминават. На 19 април сутринта над Куба бяха свалени още четири самолета на кубинските контрареволюционери. Между загиналите имаше и четирима американци. Те бяха Шамбургер, Грей, Рей и Бейкър. Петият — Джон, предпочел да не влиза със самолета си в района на залива Кочинос и се върнал обратно.

Кенеди свиква още няколко извънредни съвещания, но прави това по-скоро по инерция, отколкото с надежда, че на тях може да намери изход от положението. Той извиква срочно в Белия дом брат си Робърт, но и той не може да му отговори какво да правят.

Военните отново поискват в Куба да бъде стоварена морска пехота. Политиците предлагат да се извикат на помощ войски от държавите — членки на ОАД. Най-упоритите глави искат незабавно да започне подготовката за втори още по-мощен десант на контрареволюционерите. Кенеди не се съгласява с никое от тези предложения.

По-късно американските власти дълго време скриваха обстоятелствата, при които загинаха гражданите на САЩ във военните действия против народна Куба. Напразно се опитваха жените и майките на «безследно изчезналите» да научат нещо за съдбата им. Напразно изпращаха писма до ЦРУ и Белия дом, в които питаха за съдбата на своите мъже и синове. Оттам уверяваха близките на загиналите, че за съдбата на «изчезналите американци» не се знае нищо. Дори близо две години след интервенцията, на 21 януари 1963 г., министърът на правосъдието Робърт Кенеди заяви пред представители на печата, че нито един американец не е загинал в залива Кочинос. Но един месец след това изявление историята за загиналите американци все пак излезе на бял свят.

На 25 февруари 1963 г. републиканският сенатор Дирксън заяви, че в залива Кочинос са загинали четирима американски летци. Мотивите за «откровенията» на Дирксън бяха напълно ясни. Наближаваха изборите за президент през 1964 г. и републиканците се стремяха да подронят престижа на президента.

Кенеди бе принуден да признае, че американците са участвували във военните действия против Куба. На пресконференцията на 6 март 1963 г. той заяви, че четирима американци наистина са загинали, но характерът на тяхната служба не позволява да се съобщи открито за обстоятелствата, при които са загинали.

По-късно най-близкият съветник на Кенеди Соренсън призна вече без всякакви уговорки, че агресията в Плайя Хирон е била отначало докрай операция на правителството на САЩ. В спомените си за Кенеди той отбелязва, че десантът на наемниците бил «организиран, подготвен, въоръжен, докаран до местоназначението и ръководен от Централното разузнавателно управление на САЩ.“ Соренсън признава, че ЦРУ носи отговорността за операцията. Той премълчава «само мъничко» — че операцията е била ръководена не само от ЦРУ, но практически с нея се е занимавала цялата военна и политическа върхушка на правителството на САЩ, включително и президентът.

След неуспешната авантюра Кенеди е зашеметен. «Още един такъв провал — тъжно възкликва той, — и с моята кариера е свършено.» По-късно Кенеди признава, че очаквал да «му отрежат главата» за провалянето на интервенцията против Куба. Само няколко дни след разгрома на интервентите в Плайя-Хирон Кенеди се оплаква на адвоката Клифорд, че съветниците му дават лоши съвети. На Селинджър той заявява: «Как можа цялата тази тълпа от ЦРУ и Пентагона така да се излъже».

Особено сърдит е Кенеди на Алън Дълес. За това може да се съди дори само по факта, че веднага след провала на авантюрата против Куба президентът предлага на брат си Робърт да заеме поста ръководител на ЦРУ, но после и двамата, след като се посъветвали, решават, че това не е целесъобразно. Кенеди извиква при себе си вицепрезидента Джонсън и в разговора с него остро критикува Дълес и Бисъл. Кенеди и Джонсън обаче стигат до извода, че за тяхното правителство не би било изгодно да уволнява Дълес веднага. Докато той възглавява ЦРУ, казва президентът, републиканците няма да имат възможност да ни критикуват твърде остро за провала. Джонсън се съгласява с този довод на Кенеди.

В стремежа си да снеме от себе си поне част от отговорността за провалилата се агресия против кубинския народ Кенеди възлага на генерал Максуел Тейлър грижливо да проучи причините за провала на нахлуването. Наред с това той дава указание да се запазят в пълна тайна всички материали, отразяващи подготовката за агресията. Истината е твърде неугледна, за да бъде доверена дори на американските политически наблюдатели.

Същевременно Кенеди все още не се отказва от мисълта, да се реваншира след поражението. Той организира цяла серия срещи с ръководни политически дейци, преди всичко измежду републиканците. Кенеди се среща и беседва с бившия президент Айзенхауер, Р. Никсън, сенатора Б. Голдуотър, губернатора Н. Рокфелер. Това бе своеобразна консултация с политическите ръководители, която имаше за цел да бъде смекчена критиката им по адрес на президента. За известно време тактиката на Кенеди дава желания резултат. Краят на април минава сравнително спокойно, но през май критиката срещу президента избухва с нова сила. В основни линии тя се свеждаше до следното: Кенеди няма достатъчно опит и решителност.

Що се отнася до крайно десните, възглавявани от Голдуотър, техните представители обвиняваха Кенеди, че не се решил да хвърли против кубинския народ американска войска и с това обрекъл операцията на провал. Не спаси Кенеди от нападките отдясно и пресконференцията, която той направи на 20 април. На тази пресконференция Кенеди всъщност заяви, че правителството на САЩ не е изоставило плановете си по отношение на Куба. «Ние възнамеряваме — каза той — и занапред да полагаме енергични усилия в една борба много по-сложна от една война». С това Кенеди даде на реакционните среди в САЩ да разберат, че той като президент има намерение само да ревизира тактиката, но да следва предишните цели.

Краят на април и първата половина на май за Кенеди са най-неприятните дни от политическата му кариера. Той става крайно раздразнителен, затваря се в себе си и дори, както твърдят, му идвала мисълта да напусне поста президент. Една вечер в кръга на свои познати Кенеди изведнъж за всеобщо учудване заявява: «Ще предам тази проклета работа на Линдън». Разбира се, никой не приел тази фраза сериозно. Но мислите, че президентското бреме е твърде тежко за него, не напускат Кенеди. Освен това той смята, че мнозина видни политици определено искат падането му. «Това, което наистина ме засяга на болното място — казва Кенеди, — то е, че всички тези хора искат да се проваля. През този период, както отбелязват видни американски политически наблюдатели, изглеждало, че Кенеди като че ли е «загубил контрола над огромната правителствена машина».

Крахът, който силите на империализма и контрареволюцията претърпяха в залива Кочинос, заставя Кенеди занапред да бъде по-гъвкав и внимателен във външната си политика. Твърде големи бяха политическите минуси на толкова безславните провали за престижа на САЩ в чужбина.

Още един такъв скандален провал, разсъждава Кенеди, и в умовете на европейците и азиатците, на африканците и латиноамериканците той ще изглежда не като ръководител на най-мощната капиталистическа държава, а като неопитен капитан на най-големия империалистически кораб, който постоянно засяда в плитчини. Току-виж започнали да му се присмиват и колегите . . .

Дори канцлерът Аденауер в един разговор с Д. Ачесън хапливо подхвърля: «Тъй като бог е ограничил способността на човека да съобразява, очевидно несправедливо е, че не е ограничил и пределите на тъпотата». Западногерманският вестник «Франкфуртер нойе пресе» писа: «Може да се смята, че Кенеди претърпя политическо и морално поражение». А италианският «Куриере дела сера» стигна до извода, че «американският престиж е паднал по-ниско, отколкото през осемте години от президентството на Айзенхауер.»

СЛЕД ШОКА. Провалът на кубинската авантюра не мина безследно за Кенеди. Той ненапразно така се боеше от последиците на този провал. Зад фасадата на външна сдържаност, която демонстрираха по отношение на Кенеди неговите политически колеги и съперници, се криеше пренебрежение към способностите му. От Кенеди очакваха блестящ успех, а той поднесе на управляващите среди в САЩ като свой «първи подарък» един скандален провал. Имаше над какво да се замислят онези, които оказваха решаващо влияние за определянето на външнополитическия курс на САЩ.

Колкото до същността на кубинската авантюра и до несъмнения факт, че тя в действителност бе замислена и наполовина подготвена от предишното републиканско правителство, за това се постараха ако не да забравят, то поне да не припомнят. Главната вина за провала негласно бе стоварена върху Кенеди и той отлично чувствуваше това.

САЩ напомняха разтревожен мравуняк. В частни разговори видни дейци на демократическата партия заявяваха: «Сега ние ще го следим по-внимателно. . . Ще му дадем нова оценка.» Много демократи изпитваха недоволство от Кенеди, а някои от тях вече се готвеха да кажат: «Аз ви предупреждавах . . .»— с което намекваха, че президентът е сравнително млад и няма достатъчно опит. Дори най-запалените привърженици на Кенеди временно бяха объркани.

Републиканците открито тържествуваха и подчертаваха, че бившият президент Айзенхауер не беше чак толкова лош. «Върнете ни Айк» — възкликна на една среща редакторът на един влиятелен американски вестник.

За Кенеди бе нужен някакъв ефектен успех, за да накара недоволните да млъкнат. Скоро му се представи такъв повод.

Сутринта на 5 май 1961 г. Кенеди свиква Националния съвет за сигурност. Обсъждат се важни международни въпроси. Но мислите на президента са заети с друго. Те постоянно се връщат към онова, което става на нос Канаверал. А в това време там завършват последните приготовления за пущането на ракетата «Атлас» с космонавта Алън Шепърд на борда. Бавно текат последните минути преди старта.

«До старта остават пет минути» — развълнувано съобщава секретарката, втурнала се в залата, където се намират членовете на Националния съвет за сигурност. Всички побързват към помещението, където върху синия екран на телевизора изпъкват очертанията на ракетата «Атлас». През цялото време Кенеди мълчи. Всички очакват старта. И ето «Атлас» се обвива в дим и сякаш неохотно започва да се издига над земята, поддържан от игривите езици на бликащия под него пламък. Скоро ракетата набира височина и изчезва. Напрегнато очакване, и ето вече долагат на Кенеди: «Астронавтът е прибран от вертолет. По думите на пилота той се чувствува нормално». Кенеди въздъхва с облекчение и за пръв път през целия ден се усмихва. «Това е успех» — казва той.

Да, това бе успех не само за американската наука, но и за президента. Неговите критици за известно време млъкнаха. Америка получи своя герой. По улиците на американската столица бяха излезли да приветствуват Шепърд повече хора, отколкото през време на инаугурацията на самия Кенеди. По стъпалата на конгреса на САЩ, разгонвайки прекомерно пъргавите фоторепортери, тичаше насам-натам самият говорител на камарата на представителите Сам Рейбърн. «Дайте път на героя и на неговата жена!» — викаше той. Като че ли за известно време всички забравиха за Кенеди, за авантюрата против Куба и за всичко останало. Америка ликуваше. И макар постижението на Шепърд едва ли може да бъде наречено «космически полет», тъй като то по-скоро напомняше космически скок (Алън престоя в космоса малко повече от десет минути), все пак след завръщането на Шепърд на земята, му бе устроено триумфално посрещане. Разбира се, космонавтът го бе заслужил.

«МНОГО НИ Е ТРУДНО». През пролетта на 1961 г. ръководните американски политически дейци оценяваха международната обстановка като извънредно неблагоприятна за САЩ. Братът на президента Робърт Кенеди охарактеризира доста образно тези настроения: «Ние само се опитваме да държим главата си над водата . . . много ни е трудно». И действително в Азия, Африка и Латинска Америка престижът и влиянието на САЩ падаха. Западна Европа започна все по-често да поставя под съмнение основите на политиката на САЩ в Европа и най-сетне, което е най-главното, в международните работи все по-важна роля започнаха да играят социалистическите страни.

След като се пооправя от кубинския шок, Кенеди стига до извода, че твърде много е разчитал на мнението на различните експерти и специалисти. Без да се отказва от техните услуги и занапред, Кенеди решава сам да се ориентира в сложния лабиринт на международните проблеми. Той иска да му бъде подготвено специално досие от факти по най-важните международни проблеми.

Кенеди също така взема решение да се срещне с главните лидери на западноевропейските страни — де Гол и Макмилън. Значителен интерес проявява той и към възможността да се срещне с ръководителя на съветското правителство. Ръководейки се от принципите за мирно съвместно съществуване и от необходимостта да се намали международното напрежение, правителството на СССР подкрепи идеята за среща на съветски представители с новия американски президент. Последвалите преговори обаче показаха, че през пролетта и лятото на 1961 г. Кенеди още не бе успял макар и в най-малка степен да се освободи от плена на догмите на «студената война». Това особено личеше в подхода му към европейските проблеми.

Кенеди се готви за Европа. Ако не смятаме кратковременното му посещение в Канада, това е първият му важен опит да действува с помощта на «личната дипломация». Президентът усилено се готви за пътуването, като смята, че му е крайно необходимо да покаже не само своята «уравновесеност», но и своята «твърдост».

Ще отбележим, че посещението му в Канада имаше неочаквано неприятни последици за Кенеди. Когато посаждал пред сградата на канадското правителство в Отава младата дъбова фиданка, която според замисъла на организаторите на церемонията трябвало да увековечи спомена за посещението на президента в Отава, едно неловко движение на Кенеди със сребърната лопата, с която засипвал с пръст ямата, предизвикало силна болка в гърба. Старата му болест отново се връща. Оттогава тъпата упорита болка дълго време не напуща президента.

Преди заминаването си за Европа Кенеди рязко намалява броя на официалните срещи и разговори, които нямат отношение към европейските въпроси. Същевременно в Белия дом се състояли серия срещи на президента с хора, които, както се струвало на Кенеди, можели да му дадат полезна информация. Кенеди беседва с неотдавнашния си съперник сенатора Хъмфри, с журналистите Липман и Рестън, с бившия посланик в Москва А. Хариман, Д. Кенан, Ч. Болен, с бившия държавен секретар Дийн Ачесън, с представителя на САЩ на преговорите за забрана на ядрените опити Артур Дийн и много други. Кенеди се интересува от тяхното мнение за съветската външна политика, за де Гол и Макмилън. Отново прочита мемоарите на де Гол. Проучва десетки докладни записки. Постепенно започва да се очертава стратегическият план за пътуването на Кенеди в Европа, в което главно място се отрежда на срещите във Виена и Париж.

Срещи на американския президент с ръководителя на съветското правителство не стават често. Естествено, че те предизвикват голям интерес в цял свят и подхранват надеждите на народите за намаляване на международното напрежение. Разбирал ли бе това Кенеди? Ако се съди по всичко — да. Направи ли той обаче, макар и най-малкото, посещението му в Европа, включително и срещите във Виена, да бъдат плодотворни за делото на мира? Не, не направи, ако не смятаме продиктуваното от обстоятелствата решение да не се налива масло в огъня в Лаос.

Коя е причината за това? Публикуваните нови материали за настроенията на Кенеди в навечерието на заминаването му за Европа ни помагат по-пълно да си изясним отговора на този въпрос.

Преди всичко Кенеди счита, че срещата във Виена в никой случай не трябва да бъде среща на най-високо равнище, преговори между ръководителите на двете правителства. Той вижда главната си задача не в постигането на конкретни резултати по някои актуални международни проблеми, а само в това, да установи непосредствен контакт с ръководителя на съветското правителство. Кенеди неведнъж отбелязва това обстоятелство в разговор с помощниците си. А когато е настроен още по-откровено, той пояснява главната цел на срещата във Виена по следния начин: необходимо е да се даде на Съветите да разберат, че действията на американското правителство в Лаос и против Куба ни най-малко не се обясняват с неговата, на Кенеди, слабост. С една дума, Кенеди изгаря от нетърпение да демонстрира пред Съветския съюз политика «от позиция на силата». Той се стреми да успокои своите критици в САЩ, които не одобряваха решението му за срещата във Виена. Така че Кенеди заминава за Виена, настроен не за плодотворни преговори, а за да устрои там един вид «демонстрация на силата на САЩ». Подобен подход към тази важна среща не можеше да не наложи отрицателен отпечатък както върху подготовката ѝ, така и върху резултатите от нея.

Готвейки се за срещата във Виена, Кенеди има и други съображения, и то от твърде мрачен характер. С идването на Кенеди на власт американската военна клика с нова сила започна да настоява за нов тур опити с ядрено оръжие. Отначало Кенеди се противопоставя на този натиск. Той например заявява: «Ние ще направим опити, след това те ще направят опити и ние отново ще трябва да ги правим». Очевидно не му се е искало да започва президентството си с една толкова непопулярна пред народите стъпка. Та на целия свят бе известно, че не друг, а именно САЩ сложиха началото на опитите с ядрено оръжие, като направиха много повече такива опити, отколкото Съветският съюз. При тези условия Кенеди не иска да бърза с новите опити. В края на краищата той дава на Пентагона да разбере, че ще се върне към решението на въпроса за възобновяване на ядрените опити след срещата във Виена. А не бе мъчно да се предугади изходът от тази среща, като се имат предвид целите, поставени от Кенеди. Всъщност въпросът за възобновяването на ядрените опити от САЩ бе предрешен.

В допълнение към всичко това буквално в навечерието на посещението на Кенеди в Европа правителството на САЩ предприе една стъпка, която показва, че във Вашингтон дори не са и помисляли сериозно за намаляване на международното напрежение. На 25 май в Конгреса на САЩ Кенеди отправи послание към страната.

Американският народ отново чу старата пропагандна плоча. Кенеди настояваше за нови военни кредити, за да могат САЩ да играят ролята на лидер в «защитата на свободата». Към най-раздутия военен бюджет, какъвто е съществувал някога в мирно време, бяха добавени още два милиарда долара — за производство на нови видове оръжие и за подготвяне на диверсионни отряди за борба с националноосвободителното движение, за оказване «помощ» на други държави и за строеж на атомни бомбоскривалища в САЩ, както и за разширяване на пропагандните радиопредавания на «Гласът на Америка». Това бе открита заявка за по-нататъшно изостряне на международното напрежение. «По мое мнение — заявява в Конгреса президентът — в живота на нашата страна и в съдбата на свободата по цялото земно кълбо настъпват най-сериозни времена». Зад тази високопарна фраза се криеше една неугледна истина. В навечерието на срещата във Виена правителството на САЩ достатъчно открито демонстрира нежеланието си да сложи край на «студената война».

На 29 май 1961 г. Кенеди навършва 44 години. Предния ден Националният комитет на демократическата партия устройва в негова чест грандиозна вечеря. По-скромно е отпразнуван рожденият ден на Кенеди в семеен кръг. Празненството е помрачено от това, че болката в гърба започва да става все по-силна. Кенеди си позволява малко почивка и в домашна обстановка отново взема патериците, за да може гърбът му да си почине поне малко. До официалното посещение в Европа остават броени часове.

СРЕЩАТА В ПАРИЖ. На 30 май 1961 г. самолетът на президента на САЩ след седемчасов полет през Атлантика се приземява на летището Орли. Френското правителство устройва тържествено посрещане на Кенеди. От двете страни на стълбата на самолета на президента са се строили републиканските гвардейци с голи саби, с позлатени шлемове и високи ботуши, лъснати до блясък. За посрещането на високопоставения гост пристигат президентът де Гол и членовете на френското правителство.

И ето Кенеди е на европейска земя. На летището той произнася кратка реч и заявява, че «е пристигнал от Америка, дъщерята на Европа, във Франция, която е най-старият приятел на Америка». Посрещачите внимателно слушат президента. След като официалната церемония по посрещането приключва, колоната от черни ситроени се отправя за Париж, за Ке д'Орсе, където се намира определената за Кенеди резиденция. Конните гвардейци и петдесетте полицаи на мотоциклети придават внушителен и тържествен вид на кортежа. Ето го и Париж. Проехтяват салюти от 101 оръдия. Хората по улиците разглеждат с интерес американския президент, който ги приветствува.

В резиденцията си Кенеди незабавно се отправя към тапицираната с небесносиня коприна спалня, в която някога е почивал Людовик XVI. Най-напред трябва да вземе вана, за да успокои болката в гърба. Трябва да изслуша и съобщението на своя помощник Т. Соренсън, когото Кенеди бе изпратил в Париж на разузнаване няколко дни преди пристигането си, за да му разкаже последните новини из живота на френската столица и да му помогне да разбере каква е атмосферата във Франция. Впрочем и без информацията на Соренсън за Кенеди е ясно, че през време на преговорите с президента на Франция го очакват доста сюрпризи.

Преговорите между Кенеди и де Гол се водят в Елисейския дворец. В стремежа си от самото начало да намери общ език с президента на Франция Кенеди най-напред повдига въпроса за положението в Централна Европа и Западен Берлин.

Кенеди добре знае, че френското правителство, чиито войски, както американските и английските войски, се намираха в Западен Берлин, не е съгласно със съветските предложения за нормализиране на положението в Централна Европа. В английските и френските официални среди не искаха да разберат далновидните предложения на Съветския съюз, техния миролюбив характер. А осъществяването на съветските предложения всъщност би означавало подобряване на положението на немска земя, ликвидиране на чуждата окупация на тази земя, признаване съществуването на двете германски държави и затвърдяване на границите между тях и техните съседи. И най-сетне, международните гаранции за статута на Берлин като самостоятелна административно-политическа единица биха сложили край на реваншистките стремежи на Бон, който заявява, без да има каквито и да било основания за това, че Западен Берлин е част от територията на ГФР.

Ликвидирането на последиците от Втората световна война в Европа и затвърдяването на оформилите се на нейната територия граници чрез германски мирен договор биха оказали най-благотворно влияние за подобряване на международното положение. Но на Запад именно това не разбираха и не искаха да разберат. Кенеди има предвид всичко това, когато характеризира съветските предложения за сключване на германски мирен договор като «заплаха» за Запада. САЩ и съюзниците, заявява Кенеди, трябва, ако бъде необходимо, да рискуват една ядрена война заради Западен Берлин. Де Гол от своя страна заявява на Кенеди, че според него Русия не иска война, но че Западът трябва да провежда твърда линия, защищавайки своите интереси. На пръв поглед като че ли се установява контакт и правилно разбиране между де Гол и Кенеди. На тази приятна за американския президент нота завършва първата част от преговорите.

След това е даден обед, на който освен де Гол и Кенеди присъствуват френски официални лица и главните американски съветници: Соренсън, О'Донел, Селинджър и др. След еднообразното меню на столовата в Белия дом френската кухня прави голямо впечатление на американците.

Когато френският и американският президент се връщат за преговорите в салона Доре, решават да обсъдят проблема за Лаос. Съветът на де Гол е съвсем ясен за Кенеди. САЩ не трябва да се опитват да решават лаоския проблем чрез военна намеса. Те могат да разчитат само на дипломатическа подкрепа от страна на Франция, но на повече — не. Що се отнася до участието на френски войници във военните действия в Лаос, това изобщо е изключено. Най-разумният курс, съветва де Гол, би бил американците да се съгласят в Лаос да бъде образувано коалиционно правителство, което да следва курс на неутралитет. Така че Франция недвусмислено отказваше да подкрепи авантюристичната политика на САЩ в Лаос. Трябва да кажем, че след войната американските президенти не бяха свикнали на такива откровени разговори. По-рано в западноевропейските столици повечето им дакаха или в най-лошия случай мълчаливо се съгласяваха с американските предложения. Кенеди трябваше да се убеди, че в Западна Европа са настъпили нови времена.

Това му става особено ясно, когато работата стига до обсъждане на проблемите на НАТО.

Проблемите на НАТО се обсъждат през втория ден на преговорите. Президентът де Гол излага подробно своите възгледи за еволюцията на международните отношения, за измененията в света. Франция, заявява нейният президент, не възнамерява да живее повече под сянката на НАТО. Френското правителство, продължава де Гол, което разбира цялата сложност на задачите, стоящи пред Кенеди, и без да се стреми да «подкопае» НАТО, няма намерение да предприема незабавно каквото и да било. Но същевременно то недвусмислено заявява, че в най-близко бъдеще положението с участието на Франция във военната организация НАТО трябва да се промени.

Както си спомня по-късно Соренсън, след заседанието американският посланик в Париж Гейвин му признал, че бил «почти изплашен от тази твърда, хладна и категорична декларация, че САЩ не трябва да се месят в европейските работи».

Външно Кенеди запазва спокойствие, но е повече от развълнуван. Той за пръв път чува от устата на най-видния държавен деец в Западна Европа как се критикува основата на американската външна политика в Европа — НАТО; всъщност обявяват го за анахронизъм . . .

В стремежа си да убеди де Гол, че възгледите му по въпросите за НАТО и за създаване от Франция на собствени ядрени сили са погрешни, Кенеди не си скъпи думите. Като подчертава по всякакъв начин, че САЩ «ще воюват, ако Европа бъде нападната», Кенеди заявява дори, че американците могат първи да нанесат ядрен удар «по нападащите». САЩ ще извършат ядрено нападение, ако неговото правителство реши, че това е «необходимо», или че американските войски «се намират в опасност», или дори само ако му стане известно, че Съветският съюз «се готви да нанесе удар». Така, следвайки съветите на Пентагона и на държавния департамент, Кенеди запазваше «правото» на правителството на САЩ да решава кога първо да нанесе удар по социалистическите страни. Това бяха безотговорни разсъждения, които почиваха на погрешната, отдавна банкрутирала концепция, че агресията в Европа може да започне от Изтока към Запада, а не обратно. Но именно този «довод» се изтъкваше като обосноване на «правото» на САЩ на ядрена агресия. И по този въпрос, както показва разговорът, Кенеди се намираше под влиянието на американската военна клика и на антисъветската пропаганда.

Де Гол обаче дава да се разбере, че неговото гледище за НАТО и за ролята на САЩ в Западна Европа си остава неизменно.

Тогава Кенеди открива пред френския президент последната си карта. САЩ са готови да бъдат създадени под егидата на НАТО подводни атомни сили, които да се намират под контрола на САЩ, Франция и Англия. Това опасно за мира предложение откриваше пред ГФР като членка на НАТО достъп до ядреното оръжие, макар и да не се говореше открито за това.

Но и последният коз на Кенеди не може да подействува. Де Гол не се съгласява и с това предложение. Той само подхвърля, че то ще бъде проучено. На дипломатически език това често означава «не». Както показаха по-нататъшните събития, така и стана.

Преговорите завършват, както и бяха започнали, в атмосфера на коректност. Както отбелязваха мнозина, между де Гол и Кенеди дори се установяват топли лични отношения. Но факт си оставаше и друго. По редица важни международни проблеми мненията на американския и на френския президент значително се различаваха. Европа и Франция вече не бяха същите, каквито бяха преди няколко години. «Майката» не желаеше повече да следва безпрекословно съветите на своята «дъщеря».

Постепенно в дипломатическите и журналистическите среди в Париж става известно, че преговорите на Кенеди с де Гол не са довели до важни решения. Интересът на френския печат и на френската публика към Кенеди намалява и все по-голямо внимание се насочва към съпругата му Жаклин, която покорява сърцата на парижани със своето обаяние и елегантност. Ненапразно в края на посещението си Кенеди заявява: «Аз бях човекът, който придружаваше Жаклин Кенеди в Париж . . .» И макар това да е само шега, в нея неволно е вложен известен смисъл. Посещението на Кенеди в Париж излиза безплодно.

Разказват, че когато Кенеди се сбогувал с де Гол, преди да отлети за Виена, попитал президента на Франция: «Вие сте се готвили петдесет години, за да станете държавен глава. Успяхте ли да откриете нещо такова, което аз трябва да зная?» Казват, че де Гол обещал на Кенеди да му разкаже за това при следващата им среща. Тя обаче не се състоя.

След прекараната в Ке д'Орсе нощ пред Кенеди беше Виена. На този етап от посещението му в Европа стана особено ясно какво липсваше на Кенеди като държавен глава, за да води преговорите успешно. Липсваше му реализъм.

ВИЕНА. Решението за характера на срещата във Виена, който трябва да се опита да ѝ придаде, Кенеди взема на специалното съвещание, свикано от него в Белия дом още на 11 февруари 1961 г. Тогава Кенеди бе заявил, че в резултат на редицата консултации, направени от него, е стигнал до извода, че срещата във Виена с ръководителя на съветското правителство е необходима за него.

Както казахме вече, Кенеди виждаше главната цел на тази среща в това, първо, да убеди Съветския съюз, че той, Кенеди, е човек със силна воля, но същевременно е и уравновесен. Второ, Кенеди смяташе да обясни на съветските ръководители «какво представляват» САЩ и тяхната външна политика. А тъй като през пролетта на 1961 г. правителството на Кенеди всъщност още нямаше собствена външна политика (дори кубинската авантюра беше замислена от правителството на Айзенхауер — *А. Г.*), очевидно Кенеди се готвеше да защищава във Виена стария агресивен курс на политиката на САЩ.

Всъщност преди Виена американската страна нямаше нито едно конкретно реалистично предложение за намаляване на международното напрежение. Дипломатическата чанта на Кенеди всъщност беше празна. Кенеди се готвеше да срещне на нож съветските предложения и особено предложението за сключване на мирен договор с Германия.

Може би правеше изключение проблемата за Лаос, по която Кенеди проявяваше напълно разбираема след Куба предпазливост и не се поддаваше на натиска за незабавно разширяване на военната интервенция на САЩ в този район. След преговорите с президента де Гол, когато става ясно, че Франция е против американските военни авантюри в Лаос, у Кенеди се затвърдява мисълта, че САЩ не могат и да разчитат на нещо повече от образуването на коалиционно правителство там.

Такива са настроенията на Кенеди в навечерието на срещата във Виена — общо взето негативни.

Преговорите между президента Кенеди и ръководителя на съветското правителство започнаха във Виена на 3 юни и продължиха два дена.

В американската мемоарна и друга литература за виенската среща е писано доста. Тя се коментираше и в съветския печат. Разбира се, изказваха се най-различни мнения за нея, но по-голямата част от политическите наблюдатели стигаха до един извод: макар и да беше полезна и необходима, срещата не стана повратна точка нито в развитието на съветско-американските отношения, нито в решаването на големите международни проблеми.

Във виенските преговори Кенеди си постави за цел да докаже, че международното напрежение се дължи не на експанзионистичната външна политика на империалистическите държави, и преди всичко на САЩ, а на разпространяването на комунистическите идеи в света. Кенеди твърдеше, че комунистите се стремят да ликвидират изотвън «свободните системи», които се стремят към Запада. По същество президентът защищаваше идеята за статуквото, за равновесието между социализма и капитализма. Той твърдеше, че националноосвободителните войни не отразяват волята на един или друг народ, а се водят от «представителите на малцинството и затова могат да станат причина за сблъскване между великите държави». В тези изказвания на Кенеди прозираше стремежът на американския капитализъм да спре разпространението на социализма и на комунистическата идеология сред народите. Кенеди ратуваше за «имунитет» на цели страни и дори континенти против социализма и комунистическите идеи. Разбира се, това бяха само илюзии, които показваха липсата на какъвто и да било реализъм, защото прогресивните социални идеи не могат да бъдат спрени с изкуствени прегради. Подходът на Кенеди към националноосвободителното движение показа, че предишните възгледи на сенатора Кенеди по проблемите за националноосвободителното движение в Алжир и Югоизточна Азия и възгледите на президента Кенеди явно се различаваха.

На Кенеди бе разяснена външната политика на Съветския съюз. Подчертано бе, че съветският народ, възпитан във великите традиции на интернационализма, винаги е подкрепял и ще подкрепя справедливите националноосвободителни войни, понеже в такива войни народите се борят за свещеното си право — освобождение от чуждата експлоатация и от потисничеството на местните продажни реакционни режими.

Но Съветският съюз никога не се е занимавал с износ на революция, тъй като това противоречи на марксистко-ленинското учение.

В разговорите Кенеди се спря и на въпроса за възможността на тъй наречените «непоправими грешки». Той говори надълго и широко, че не би искал в резултат на грешки да пламне ядрена война. И двете страни, отбелязва президентът, трябва да избягват критичните ситуации, които биха довели до война. При това Кенеди дори призна, че самият той е допуснал грешка по отношение на Куба. Затова както Съветският съюз, така и САЩ трябва да се стремят да сведат до минимум възможността за «грешки» във взаимоотношенията си. Това ще намали риска за ядрена война.

На пръв поглед тези изказвания на Кенеди изглеждаха напълно реалистични. Но след като той на няколко пъти подчерта опасността от «грешки» в конкретни ситуации, стана ясно, че в дадения случай той говори не толкова за необходимостта от разумен подход към международните проблеми, колкото за това, че САЩ са готови да прибягнат до ядрена война, ако сметнат, че е необходимо поради «заплаха» за създалото се «равновесие на силите». Така Кенеди всъщност се опита да внесе в преговорите елемент на заплаха, че ще употреби сила за решаване на международните проблеми. Разбира се, всичко това не допринасяше за успеха на преговорите.

Колкото до конкретните международни проблеми, и при тяхното обсъждане стана ясно, че Кенеди няма никаква делова програма.

Да вземем например проблемата за забрана на опитите с ядрено оръжие. Кенеди повтори тезата на Пентагона и ЦРУ САЩ да имат право да инспектират щателно съветската територия, за да проверяват «подозрителните явления». Не го задоволяваше предложението три пъти годишно да се инспектират териториите на ядрените държави, което през 1961 г. съветското правителство бе съгласно да затвърди в международен договор. И то при условие, че и трите инспектирания, както твърдяха най-големите учени, включително и западните, съвсем не са задължителни, за да се определи характерът на едно или друго сеизмично явление. Националните средства за откриването им бяха напълно достатъчни. Така че необходимостта от непосредствено инспектиране на място върху териториите на ядрените държави изобщо отпадаше. Съветският съюз например изобщо не беше искал за себе си право да инспектира американската територия, преди американската страна да направи този въпрос принципен.

Следователно съгласието на съветската страна да бъдат извършвани три международни инспекции на място беше само един жест на добра воля по отношение на САЩ, предизвикан от стремежа да съдействува максимално за по-скорошно сключване на споразумение за разоръжаване и за забрана на ядрените опити. Кенеди обаче не измени предишната американска позиция по този въпрос.

Нещо повече, Кенеди казваше, че е невъзможно да бъде постигнато в Женева споразумение за разоръжаване. С това той обясняваше предложението си преговорите за забрана на ядрените опити да бъдат отделени от преговорите по разоръжаването. Кенеди добре знаеше, че военнопромишленият комплекс на САЩ се отнася рязко отрицателно към идеята за разоръжаване, а още повече към плана за общо и пълно разоръжаване. Оттук и неговият песимизъм по отношение на женевските преговори. Тази позиция още веднъж потвърждава, че през пролетта на 1961 г. в правителството на САЩ имаше влиятелна група военни и политици, които искаха на всяка цена нов тур ядрени опити.

Нямаше и следа от реализъм в подхода на Кенеди към въпроса за германския мирен договор. В него той виждаше «заплаха» за САЩ, защото ако бъдат премахнати последиците от Втората световна война в центъра на Европа, САЩ ще загубят окупационните си права на германска земя. Като отричаше очевидни факти, Кенеди твърдеше, че реваншистката политика на западногерманското правителство и неговата все повече засилваща се роля в НАТО не са източник на голямата опасност за мира в Европа. Той се опитваше да игнорира факта, че на германска земя съществуват две германски държави. Поради тази антиреалистична позиция проблемата за германския мирен договор и за европейската безопасност отново остана нерешена.

Нежеланието на правителството на САЩ да утвърди с германски мирен договор границите в центъра на Европа свидетелствуваше също, че защищавайки американската теза за статуквото в международните отношения, което съветската страна отхвърляше, Кенеди не само не беше реалистичен, но и не беше искрен. Когато ставаше дума да се утвърди създалото се положение в Централна Европа, нещо, което действително беше необходимо за делото на мира, той не само че не се съгласи, но и решително се възпротиви на подобна крачка.

Колкото до съветската страна, тя се отнесе сериозно към преговорите във Виена. На Кенеди бе предложена конструктивна програма за решаване на найважните международни проблеми, и то при условия, които ни най-малко не накърняваха националните интереси на САЩ. В отговор на това съветските представители чуха толкова познатото «ноу» («не»). «Не» — на германския мирен договор, «не» — на юридическото санкциониране на границите в Европа, «не» — на общото и пълно разоръжаване и прекратяване на ядрените опити. Това беше отговор, който не се нуждаеше от коментарии.

На Кенеди бяха връчени съветски ноти по въпроса за прекратяване на опитите с атомно и водородно оръжие и по въпроса за сключване на мирен договор с Германия и уреждане върху тази основа на въпроса за Западен Берлин. Съмнително е обаче дали през следващите месеци Кенеди е надникнал в тези документи. Неговите мисли бяха заети със съвсем други работи. Тяхното осъществяване можеше да означава само едно — засилване на международното напрежение.

В подхода на Кенеди към международните въпроси особено място заемаше проблемата за Лаос. Президентът, който още не се беше оправил след кубинския провал, съумя да се противопостави на исканията на екстремистите и военните в Лаос да бъде осъществена още по-широка американска военна намеса. Той се вслуша в разумния съвет на де Гол, че изход от положението в Лаос може да бъде едно коалиционно правителство. Тази позиция беше приета от Кенеди във Виена, където съветската страна направи максимално възможното, за да може Лаос да тръгне по пътя на независимостта и да избегне чуждестранната интервенция.

В комюникето, подписано от ръководителите на двете правителства, съгласието, постигнато по въпроса за Лаос, стана централна точка. Резултатите не закъсняха. Женевските преговори по лаоския въпрос престанаха да бъдат спъвани от американската делегация и след известно време, както знаем, бяха сключени споразумения за Лаос.

Такива бяха резултатите от преговорите във Виена, същността на които след завръщането си в САЩ Кенеди неведнъж се опитва да разясни пред американските журналисти конфиденциално. В тези разговори Кенеди подчертаваше, че той «в нищо не отстъпил». Разбира се, много по-добре би било, ако президентът можеше да разкаже на събеседниците си какво е предложил. Но, както вече отбелязахме, на преговорите във Виена дипломатическата му чанта беше празна. В нея нямаше делови предложения. След срещата във Виена в много страни печатът си задаваше въпроса: в каква насока ще се развива сега американската външна политика? Всичко показваше, че ще се развива в старата насока. Така и стана. Следващите година и половина от президентството на Кенеди са доказателство за това.

БЕРЛИНСКАТА КРИЗА И РАБОТИТЕ В ООН. Настъпи последният летен месец на 1961 г. Началото на август в Нова Англия се случи необикновено студено. В Хианиспорт откъм морето духаше пронизващ вятър. В един такъв неприветлив ден Кенеди поканва неколцина свои близки познати да излязат заедно с яхта в океана. Той възнамерявал да обсъди с тях през време на тази морска разходка важни външнополитически проблеми. Поканен бил и представителят на САЩ в ООН Стивънсън.

Наближаваше XVI сесия на ООН. Необходимо беше да се определят въпросите, които американското правителство възнамеряваше да постави на сесията на Общото събрание.

В отговор на предложението на Стивънсън в ООН главното им внимание да бъде насочено върху проблемата на разоръжаването Кенеди скептично подхвърля, че в САЩ идеята за разоръжаване не е популярна. Той добре познаваше настроенията на военнопромишления комплекс в САЩ, който винаги е анатемосвал всеки опит да бъде постигнато споразумение за разоръжаване. Освен това именно в този момент САЩ форсираха надпреварата във въоръжаването, като увеличиха с няколко милиарда долара и без това раздутия си военен бюджет. Както признава по-късно специалният помощник на президента Шлезингер, Кенеди «гледаше на проблемата за разоръжаването главно като на средство за политическа борба и същевременно считаше, че за да бъде тази борба ефикасна, нашият план (американският план за разоръжаване — *А. Г.*), за разлика от своите предшественици от петдесетте години, трябва да почива върху честна база за преговори».

В това признание правят впечатление два момента. Кенеди не се е стремял към разоръжаване и не е вярвал в него. В най-добрия случай той се е отнасял към него като към средство за пропаганда. Но още по-интересно е косвеното признание на Шлезингер, че всички предишни американски планове за разоръжаване са били нереални, понеже предвиждаха в процеса на осъществяването им да създадат за западните държави, и особено за САЩ, едностранни военни предимства, което, разбира се, изключваше онова, което Шлезингер нарича «честна база за преговори».

Стивънсън бързо се уверява, че Кенеди се отнася хладно към неговото предложение. Но като американски делегат в ООН той добре знаеше с каква популярност се ползваха сред делегатите на много страни съветските предложения за общо и пълно разоръжаване. Затова Стивънсън продължава да убеждава Кенеди, че е необходимо да се отделя повече внимание на въпроса за разоръжаването. В края на краищата той заявява на президента без заобикалки: в цял свят смятат, че русите са «по-предани на разоръжаването, отколкото ние». Следователно необходимо е да се даде на всички да разберат, че общото и пълно разоръжаване е цел и на САЩ. Имало опасност разговорът между Кенеди и Стивънсън да се изостри рязко и в този момент Кенеди внезапно отстъпил. Той се съгласил неохотно с предложението на Стивънсън.

След това разговорът взема светски характер. Скоро яхтата поема обратен курс. Ето и брега. Тенис, плаване, гореща баня и богата вечеря — така завършва този ден.

През август 1961 г. и в международните отношения климатът беше студен. Както показа срещата във Виена, правителството на Кенеди не проявяваше желание за съгласувано решаване на най-важните международни проблеми. Западните държави засилваха военните си приготовления, като обявиха, че увеличават числеността на своите въоръжени сили и дори че предвиждат военна мобилизация. В печата на ГФР открито се обсъждаха плановете за нахлуване на войски в територията на ГДР. Правителството на ГФР използваше Западен Берлин, където действуваха повече от 80 подривни централи, за да спъва икономиката на ГДР и да изпраща там шпиони и диверсанти. Особено широко се използваше за тази цел откритата граница между Източен и Западен Берлин.

В тази обстановка на 13 август 1961 г. правителството на ГДР използва правото си на суверенна държава за установяване на ефикасен контрол на границата със Западен Берлин, като построи там заградителни съоръжения. Този законен акт на правителството на ГДР беше използван от реакционната пропаганда в САЩ за нова вълна от антикомунистическа и военна истерия. Правителството на Кенеди не намери нищо по-добро, освен да се опита да се намеси във вътрешните работи на Германската демократична република.

На 17 август правителството на САЩ изпрати до правителството на Съветския съюз нота, в която оспорваше законността на защитните мерки на правителството на ГДР и заявяваше, че не признава Източен Берлин за столица на ГДР. В отговора си на тази нота от 18 август съветското правителство напълно подкрепи действията на правителството на ГДР и окачестви опитите на американското правителство да се меси във вътрешните работи на една суверенна социалистическа държава като необосновани и неуместни.

По-нататъшните действия на правителството на Кенеди изостриха още повече положението в Европа. Както отбелязва по-късно Соренсън в спомените си, «през средата на август кризата в кризата се доближи в опасна степен до точката на взрива». При това Соренсън има предвид отношението на правителството на САЩ към мерките на правителството на ГДР по охраната на своите граници. И тъй в САЩ бяха разпространени настроения за приближаване на «взрива» в международните отношения.

Какви действия предприема Кенеди в създалата се твърде сложна обстановка? Най-опасни.

САЩ, както и Англия, бързо прехвърлят в Западен Берлин нови контингенти войски. Бронирани американски камиони с войници потеглят по аутострадата, която минава през територията на ГДР. Същевременно Кенеди изпраща в Западен Берлин вицепрезидента Джонсън и генерал Клей, който след това остава в Западен Берлин като «личен пратеник» на американския президент. А в това време в САЩ и в другите страни от НАТО трескаво увеличаваха числеността на военните сили. Всички тези действия не бяха нищо друго освен нова демонстрация на силата в отговор на съветските предложения за сключване на мирен договор с Германия и на законните защитни мерки на правителството на ГДР за запазване суверенитета на своята страна.

Нещо повече, през лятото на 1961 г. в САЩ имаше доста разпалени глави, които бяха готови да следват още по-опасен курс. Между тях имаше твърде влиятелни хора, включително и бившият държавен секретар на САЩ Дийн Ачесън. Що се отнася до ръководителите на държавния департамент на САЩ, в създалата се обстановка те всъщност играеха ролята на инициатори в провокирането на «взрива», понеже спъваха разработването на каквато и да било реалистична програма за уреждане на германския проблем.

За това говори например следният факт. След като във Виена на Кенеди бе връчена нотата на съветското правителство до правителството на САЩ по въпроса за сключването на германски мирен договор и за уреждане върху тази основа на въпроса за Западен Берлин, той от време на време се връща към мисълта, че трябва да ѝ се отговори. Но напразно. Дори това сравнително скромно намерение на президента, което всъщност ни най-малко не засягаше позициите на САЩ по германския проблем, а само целеше да продължи в някаква форма диалога между СССР и САЩ, се натъкна на истински саботаж в държавния департамент.

Зад кулисите на американската политика действуваха яростни противници на един разумен подход към германския проблем. «Никакви преговори със Съветския съюз» — настояваха те. Затова и нямало защо да се бърза с отговора на съветската нота. По-добре да се демонстрира безразличието на правителството на САЩ към нея, отколкото да се позволи въвличане в преговори по германския мирен договор. Това беше добре познатата линия да се противодействува да не би американското правителство да предприеме някои положителни стъпки по отношение на предложенията на съветското правителство.

В резултат на това времето си течеше ден след ден, седмица след седмица, а указанието на Кенеди не се изпълняваше. Президентът търпеливо очаква проекта на отговора, който трябваше да бъде първата официална декларация на неговото правителство по въпроса за мирния договор с Германия. Най-сетне, в началото на юли Кенеди не издържа и поисква от държавния департамент проектоотговора в такъв вид, в какъвто е. Документът, който му представят, не задоволява Кенеди. Това е сбор от обичайните негативни фрази, заобикалящи същността на въпроса. Тогава Кенеди възлага на своя помощник Соренсън да преработи проекта на държавния департамент. Скоро отговорът на съветската нота е готов. Но от държавния департамент съобщават на Кенеди, че поправеният текст не може да бъде изпратен в Москва като официален, защото не е съгласуван със съюзниците на САЩ от НАТО. В резултат на това официалният отговор на правителството на САЩ на нотата на съветското правителство, връчена на Кенеди във Виена на 4 юни, бе даден едва на 17 юли, т. е. след месец и половина.

Цялата тази история показва, че през лятото на 1961г. Кенеди е употребявал много усилия, за да контролира държавния апарат на САЩ, включително и държавния департамент. След провала на априлската авантюра против Куба във Вашингтон царяха настроения на предпазливо отношение към «прибързаните», както мнозина считаха, указания на президента, когото професионалните американски дипломати все още считаха за новак в международните работи.

Влиятелни политически дейци, като например Дийн Ачесън, също използваха тези настроения, за да подтикват президента към още по-опасен авантюристичен курс в европейските работи, включително и по германския въпрос. Ачесън например употреби всички усилия, за да се опита да накара Кенеди да обяви в САЩ положение на «национална опасност» и да мобилизира един милион запасни. В доклада си до президента Ачесън настояваше също за по-бързо увеличаване на военната мощ на САЩ в Западна Европа и същевременно за отказване от всякакви преговори по германския въпрос.

Кенеди не се поддаде на подобни провокационни предложения. Като зае по въпроса за сключване на германски мирен договор и за нормализиране въз основа на него положението в Западен Берлин позиция, спъваща създаването на основи за траен мир в Европа, той обаче не се реши да направи стъпките, които Ачесън му предлагаше. Кенеди зае по-умерена позиция по отношение на положението, което се създаваше в Централна Европа.

Трябва да кажем, че стремежът на Кенеди да внесе макар и най-малък елемент на гъвкавост в американската външна политика по германския въпрос се натъкна на особено силната съпротива на групата на Ачесън. Дълго време на позициите на тази група стояха и редица министри на Кенеди, особено Макнамара. Активизираха се привържениците на линията «Дълес — Аденауер» и в държавния департамент, където имаше доста силно прозападногерманско крило. Наложи се да бъдат свикани цяла серия съвещания на правителството, за да надделее становището на президента. На 19 юли на заседанието на Националния съвет за сигурност Ачесън направо заявява, че не е съгласен с тактиката на Кенеди, която не изключваше преговори със СССР по въпроса за границите. Бившият държавен секретар на САЩ поставя под съмнение всички направени от Кенеди поправки към проекта на държавния департамент, като твърди, че никакви мирни преговори между САЩ и Съветския съюз по германския мирен договор не са в интерес на САЩ. Всеки стремеж към преговори, твърди Ачесън, ще свидетелствува за «слабост на САЩ». Подкрепят го видни представители от държавния департамент.

Както твърдят очевидци, на съвещанието между Ачесън и някои съветници на Кенеди избухнал доста остър спор по въпроса за пътищата и методите на политиката по германския въпрос. Становището на Кенеди, че САЩ не трябва да отхвърлят преговорите като средство за решаване на международните въпроси, все пак победи. Кенеди не искаше да изпусне окончателно от ръцете си дипломатическите лостове и смяташе, че една твърде разголена американска линия, която се основава изключително на дрънкането на оръжие в отговор на миролюбивите предложения на Съветския съюз да бъдат ликвидирани остатъците от войната в Европа, би била доста непопулярна дори в Западна Европа. От Лондон например му додоха да разбере, че англичаните не искат да увеличават риска за война и са склонни към преговори.

Трябва обаче да отбележим, че макар Кенеди и да имаше достатъчно здрав разум, за да не приеме напълно крайно авантюристичния курс, който Ачесън и твърдоглавите в държавния департамент му предлагаха, все пак очевидно е, че серията стъпки, предприети от правителството на САЩ през лятото на 1961 г. в отговор на съветските мирни предложения, доведе света до много опасна граница.

САЩ продължаваха да увеличават военните си кредити, свикаха на действителна служба 250 хиляди запасни и засилваха американския гарнизон в Западен Берлин. Правителството на Кенеди взе решение да съкрати сроковете за производството на атомни подводници и на стратегически ракети, както и да върне в строя старите военни кораби и самолети. Това не беше нищо друго освен трескави военни приготовления. Дрънкането на оръжие все още си оставаше лайтмотив на американската външна политика.

На 25 юли Кенеди произнесе голяма реч по американското радио и телевизия, в която съобщи за следните мерки на правителството на САЩ: увеличаване на военните кредити с 3 милиарда и 247 милиона долара; довеждане числеността на сухопътните сили до един милион души; увеличаване на флота с 29 хиляди души и на военно-въздушните сили с 63 хиляди души; увеличаване през близките месеци броя на новобранците в армията три пъти; удължаване срока на военната служба.

Кенеди се обърна към Конгреса на САЩ с молба да бъдат отпуснати допълнително 207 милиона долара за нуждите на «гражданската отбрана». Той призова да започне в страната широко строителство на атомни скривалища със запаси от продукти, вода и медикаменти, необходими, както заяви президентът, «за да оцелеем».

Последната част от речта на Кенеди произведе върху американците впечатление на избухване на бомба. С надпреварата във въоръжаването много от тях вече бяха свикнали, но с призиви от страна на президента на САЩ да се заровят в земята като къртици още не бяха успели да свикнат. Речта на Кенеди, както признава един американски политически наблюдател, Хю Сиди, беше посрещната в САЩ като «реч, от която миришеше на война». В страната, и без това наплашена от антисъветската и антикомунистическата пропаганда, се разрази истинска истерия.

Конгресът на САЩ бързо отпусна на правителството допълнителни военни кредити. Десните сили упражняваха голям натиск върху президента с цел да се постарае да реши с военна сила и други проблеми на международната политика. Ядосан от тези настойчиви домогвания, веднъж Кенеди възкликва: «Всички ме убеждават да бъда «твърд». Какво имат предвид? Незабавно нахлуване в Куба или в Лаос?»

А военната истерия се засилваше. Из цялата страна богатите американци се втурнаха да купуват атомни скривалища. Поръчките за скривалища растяха като снежна топка. Много строителни фирми преминаха към произвеждането им. Колкото до по-бедните американци, за тях американският печат разпространяваше маса най-различни «практически съвети» на тема «как да оцелеем». Във вестниците например с умиление се разказваше как лауреатът на Нобелова награда в областта на химията Уилярд Либи си изкопал скривалище в склона на планината, защитил входа му с железопътни траверси и торби с пясък. «Стойността? Само 30 долара» — заявяваше на американците гордият със своята предприемчивост Либи от страниците на вестниците, които поместиха многобройни снимки на този самодеен архитект.

Да, политиката на САЩ миришеше на война.

В тази обстановка на все по-голяма агресивност на САЩ и на отказ от тяхна страна да бъде нормализирано положението в Централна Европа съветското правителство беше принудено да прецени най-внимателно създалото се положение. Какво показваше то? Първо, че «новите хоризонти» на Кенеди на практика се оказаха старите. Авантюрата против Куба, невижданата надпревара във въоръжаването, нажежаването на атмосферата на военна истерия в САЩ, отказът от предложението да бъдат ликвидирани резултатите от Втората световна война, поддържането на реваншистките кръгове в ГФР, нежеланието да се отнесат по-сериозно към търсенето на пътища за общо и пълно разоръжаване — всичко това можеше да доведе само до един извод: САЩ възнамеряват да продължават курса на засилване на международното напрежение. Влиянието на някои минали реалистични оценки на Кенеди по редица международни проблеми върху практическия курс на политиката на правителството почти не се чувствуваше. Особено опасно беше това, че САЩ явно възнамеряваха да продължат да усъвършенствуват ядреното си оръжие.

За това говореше например позицията, заета от американските представители не само във Виена, но и на преговорите в Женева. Там те направиха предложения, които бяха продиктувани преди всичко от разузнавателни цели, а не от стремеж да се сложи край на опитите с ядрено оръжие. Същевременно някои видни представители на САЩ започнаха да намекват, че ако не бъде постигнато споразумение за забрана на ядрените опити при американските условия, правителството на САЩ ще възобнови опитите с ядрено оръжие. И действително САЩ бяха пред прага на нов тур подземни опити с ядрено оръжие.

Военнопромишленият комплекс искаше от Кенеди да бъдат възобновени ядрените опити. При това се позоваваха на мнението на «бащата на американската атомна бомба» учения Телър, възглавяващ цяла група американски учени атомици, които смятаха, че САЩ «не могат да минат» без нови опити с ядрено оръжие. Редовно съобщаваха на Кенеди мнението на американските военни специалисти, че не ще може да бъде постигнато никакво споразумение за забрана на ядрените опити и САЩ трябва да започнат опити с ядрено оръжие, като същевременно за заблуждение продължават да водят преговори в Женева.

Още през февруари 1961 г., щом Кенеди стана президент, обединената група на началник-щабовете поиска САЩ да възобновят опитите с ядрено оръжие в атмосферата. Най-многото, на което военните се съгласяваха, беше 60 дни преговори в Женева, след което САЩ трябва да възобновят «по право» опитите. Пентагонът настояваше да бъдат възобновени и подземните експлозии. Държавният департамент на САЩ препоръчваше решението за възобновяване на ядрените опити да бъде отложено за по-късно. Да бъде отложено, нищо повече.

За възобновяване на ядрените опити се обяви обединеният комитет по атомната енергия при конгреса. В САЩ започна истинска пропагандна кампания в полза на опитите. Правеха се допитвания до общественото мнение, за да се докаже, че американците също искат САЩ да възобновят ядрените опити. В началото на август генерал Тейлър и обединената група на началник-щабовете отново поискаха незабавно да бъдат възобновени опитите с ядрено оръжие. Кенеди започна да отстъпва. Той дава нареждане да започне подготовката на нова серия подземни експлозии. Ясно беше, че това е само първата крачка към задоволяване исканията на военната клика. Кенеди се готвеше да възобнови ядрените опити в удобно за САЩ време.

При тези условия на 31 август 1961 г. съветското правителство, след като анализира грижливо създалото се опасно международно положение, реши да извърши експериментални взривове с ядрено оръжие. Укрепването на отбранителната мощ на Съветския съюз пред наличието на надпреварата във въоръжаването и дрънкането на оръжие от страна на империалистите малко отрезви твърде разгорещените глави в САЩ.

Американските политици отново се излъгаха. Те се стремяха да постигнат своите цели в международната политика с действия «от позиция на силата». В политическите среди във Вашингтон бяха на мнение, че дори при надпреварата във въоръжаването и подготовката за нов тур ядрени опити в САЩ Съветският съюз ще заеме позиция на изчакване, няма да се реши да усъвършенствува ядреното си оръжие от страх пред реакцията на световното обществено мнение. Явно разчиташе се на това, че световната общественост и правителствата на страните от Азия и Африка не ще могат да се ориентират в създалата се международна обстановка и ще осъдят мерките по укрепването на отбранителната способност на Съветския съюз, ако бъдат взети такива мерки. Но това не стана. САЩ твърде явно тласкаха работите към засилване на «студената война». Твърде безсрамно пред цялата световна общественост те развъртаха маховото колело на военната си машина. Световната общественост не излезе толкова наивна, както си представяха във Вашингтон. Тя се отнесе с разбиране към тази крачка на Съветския съюз, на която той беше принуден — към решението да извърши експериментални ядрени експлозии. В резултат на това през есента на 1961 г. сред правителството на Кенеди отново настъпи объркване.

Слисаните американски политици се разсърдиха на цял свят. Те явно са смятали за единствено правилно ядрените опити да бъдат започнати от самите тях и в оня момент, когато те сметнат това за целесъобразно. А тъй като това не стана и Съветското правителство отгатна накъде клонят американската дипломация, учените атомици, военната клика и самият Кенеди, официално американската пропаганда започна да обвинява Съветския съюз, че той, а не САЩ, засилва международното напрежение. Но това беше стар пропаганден похват и малцина се хващаха на него.

По едно време влиятелни американски политици възнамеряваха да отнесат въпроса за принудената крачка на Съветския съюз в Съвета за сигурност, но след това се отказаха от тази идея. За това ностоя не някой друг, а американският представител на преговорите в Женева за забрана на ядрените опити Артър Дийн. Имайки предвид интересите на военнопромишления комплекс, той забеляза на ония, които с пропагандни цели бързаха да осъдят Съветския съюз, че като предприемат такава стъпка, САЩ «биха ограничили собствената си свобода на действие».

Друг влиятелен политик — Маклой — заяви, че САЩ изобщо не трябва да обръщат внимание на световното обществено мнение. «Световното обществено мнение ли? — възкликва Маклой в една дискусия. — Аз не вярвам в световното обществено мнение. Единствено силата има значение. Днес ние трябва да покажем, че сме мощна страна и нека не си губим времето да гоним сянката на общественото мнение».

Така говореше ръководителят на новосъздадената Агенция по контрола над въоръженията и по разоръжаването, в миналото върховен комисар на САЩ в Западна Германия. Не е трудно да си представим какво са говорели останалите министри, включително и военните кръгове.

Така или иначе, за свое голямо неудоволствие Кенеди все повече се убеждава, че е безполезно да се разговаря със Съветския съюз «от позиция на силата». Същевременно по препоръка на своите съветници той все пак решава да използва и пропагандния подход към проблемата за ядрените опити. По негово указание съвместно с правителството на Англия срочно се съставя декларация до съветското правителство.

Едновременно с това в Белия дом се обсъжда въпросът за форсиране на американските ядрени опити, за които се бяха готвили така дълго и старателно. На 5 септември Кенеди даде заповед САЩ да възобновят подземните ядрени експлозии в шахтите и подземните галерии на щата Невада. Те започнаха незабавно, което за лишен път показваше, че и преди възобновяването на експерименталните ядрени опити от Съветския съюз САЩ са били подготвили всичко, за да ги започнат първи.

Трябва да се спрем специално на съвместната декларация по въпроса за опитите с ядрено оръжие, която беше направена на 3 септември от правителствата на САЩ и Англия чрез техните посланици в Москва. В тази декларация напълно се заобикаляше въпросът за военната истерия и за надпреварата във въоръжаването, които толкова се бяха засилили през лятото на 1961 г. на Запад и преди всичко в САЩ. В нея не се споменаваше и за широката програма за създаване на нови образци ядрено оръжие в САЩ. Забравили бяха да съобщят и това, че президентът на САЩ вече беше готвил заповедта за възобновяване на ядрените опити от САЩ. И, разбира се, там нямаше дори и намек, че през лятото на 1961 г., когато Вашингтон възнамеряваше да започне нов тур в надпреварата във въоръжаването, САЩ и Англия бяха направили няколко пъти повече ядрени опити, отколкото Съветският съюз. Не се признаваше и очевидният факт, че при преговорите в Женева САЩ отхвърляха общото и пълно разоръжаване под найстрог международен контрол. И при наличието на всичко това на Съветския съюз се правеше «предложение» да се откаже от мерките по укрепване на отбранителната си способност! Съветското правителство, разбира се, не можеше да се съгласи с подобно «предложение».

Интересно е, че още преди САЩ да възобновят опитите си с ядрено оръжие в атмосферата, министърът на отбраната на САЩ Макнамара заявява пред Ръск и Банди в един частен разговор, че за САЩ такива опити «в действителност не са нужни». На същото мнение беше и английският министър-председател Макмилън. Той предложи засега САЩ да не правят ядрени опити в атмосферата. Такова беше становището и на съветника на президента Артър Шлезингер.

Пита се: какво целеха Кенеди и американската военна клика, като отправяха необосновани нападки срещу Съветския съюз? Отговорът се налага сам. Те смятаха, че по такъв начин ще могат да запазят известно «военно превъзходство» над Съветския съюз, «превъзходство», в съществуването на което те продължаваха да вярват, без каквото и да било основание.

На 25 април 1962 г. САЩ възобновиха опитите с ядрено оръжие и в атмосферата. Кенеди санкционира този нов тур на надпреварата в ядреното въоръжаване.

КЕНЕДИ И РАЗОРЪЖАВАНЕТО. Един от найострите и злободневни въпроси, които очакваха своето решаване, беше въпросът за разоръжаването. За държавния департамент ставаше все по-трудно да го избягва. А когато през септември 1959 г. Съветският съюз внесе за разглеждане в Общото събрание на ООН програма за общо и пълно разоръжаване, за американската пропаганда и за правителството на Айзенхауер стана съвсем лошо. Когато вече имаше конкретен и ясен съветски план за разоръжаване, да продължават да се занимават само с празни разговори за разоръжаване, както години наред беше правила американската дипломация, беше най-малкото смешно.

За САЩ положението се усложняваше още повече от това, че всички държави членки на ООН единодушно одобриха резолюцията, която подкрепяше идеята за общо и пълно разоръжаване. За тази резолюция беше принуден да гласува и американският делегат.

Като имаше предвид възторжения отзвук, който съветските предложения намериха сред народите от цялото земно кълбо, правителството на Айзенхауер реши да не върви «против течението». То напомняше плувец, който, за да не потъне, решава да плува по течението, само и само да плува, макар мястото, към което се стреми, да се намира на противоположния бряг. Така беше и с американската политика по въпроса за разоръжаването. Да се обявява против разоръжаването — за правителството на САЩ значеше да подкопае окончателно своя престиж пред стотици милиони хора. Затова Айзенхауер реши на думи да одобри идеята за общо и пълно разоръжаване, а на дело да продължи тактиката на протакане на преговорите по този въпрос.

Кенеди наследи тактиката на безплодни преговори от правителството на Айзенхауер. Но Кенеди беше принуден да отделя повече внимание на въпроса за разоръжаването.

В началото на 1961 г. голяма група американски ръководни политически дейци, в това число и министърът на отбраната Макнамара, пристъпиха към разработване позицията на САЩ по военните въпроси. Изработваха се указания, на които бе съдено за дълго време да станат ръководни в американската външна политика. Те се свеждаха главно до следното: «да се гледа на общото и пълно разоръжаване като на много далечна цел, която при това може да засили (!) опасността от война». Ос на американската политика по дадения въпрос да се направи «контролът над въоръжаването».

Кенеди смяташе разоръжаването за «непостижима цел». Той не си правеше никакви илюзии за отношението на военнопромишления комплекс към въпроса за разоръжаването. Кенеди обаче разбираше, че този въпрос вълнува цялата световна общественост, и чувствуваше, че ще трябва да се занимае с него.

Така възникна Агенцията по контрола над въоръжаването и по разоръжаването. За неин ръководител беше назначен видният републиканец Джон Маклой, който дълго време заемаше ръководни длъжности в Пентагона и беше тясно свързан с нюйоркските банкери. Същият Маклой, който, както вече отбелязахме, смяташе, че САЩ трябва да разчитат на силата и само на силата и да не обръщат внимание на общественото мнение. Разпространено е схващането, че Кенеди е направил този избор в стремежа си да се застрахова срещу десните, да не го обвинят в «идеализъм» и «мекота».

Двусмисленото название на новото държавно ведомство в САЩ само по себе си отговаряше на въпоса, с какво ще се занимава.

На новата агенция и нейния ръководител предстоеше да направят някакви стъпки, които да оправдаят тяхната дейност пред обществеността. Скоро беше направена първата крачка. Правителството на Кенеди реши да води преговори със съветските представители по въпроса за разоръжаването.

При това администрацията на Кенеди преследваше двояка цел. Първо, тя се стремеше да отслаби критиката срещу нея от страна на световната общественост за предприетото безпрецедентно надпреварване във въоръжаването. Второ, искаше да отклони обсъждането на проблема за разоръжаването от прекия и ясен път, начертан от съветските предложения през 1959 и 1960 г.

Можем да смятаме напълно определено, че съгласието на американската страна за обсъждане на въпроса за разоръжаването със Съветския съюз беше дадено по принуда. По стечение на обстоятелствата американската дипломация се оказа буквално насила въвлечена в преговорите. Но обективно това даде по-късно някои положителни резултати.

През юни 1961 г. започнаха съветско-американските преговори по разоръжаването. Съветската страна, представлявана от заместник-министъра на външните работи В. А. Зорин, пристъпи към тях с най-сериозни намерения. Американската страна, в лицето на Маклой, както скоро стана очевидно, нямаше желание да се обсъди делово въпросът и главното да се набележи практически път за разоръжаването. Тази позиция отразяваше истинските настроения на управляващата върхушка в САЩ. И все пак самият факт, че се водеха двустранни съветско-американски преговори по разоръжаването, беше забележителен. Тръгнало по пътя на преговорите по разоръжаването, правителството на Кенеди вече не можеше да се отклони от него. Но то се стараеше да върви по този път колкото се може по-бавно.

Тактиката на Маклой, струва ми се, може да се охарактеризира като тактика на «минималните усилия». Така например, въпреки че съветското правителство представи на американската страна план за общо и пълно разоръжаване, Маклой заяви, че е готов да обсъди само «общите принципи» на разоръжаването.

На 19 юни 1961 г. пратениците на Кенеди измъкнаха от чантите си «декларация за принципите». В нея се декларираше идеята за «тотално универсално разоръжаване» и толкова. Действително разоръжаване всъщност не се и предвиждаше. Затова пък се предлагаше контрол върху пускането на ракети в космоса, без да се забранява употребата на ядрено оръжие.

На всичко отгоре Маклой започна да настоява Съветският съюз да се съгласи да бъдат създадени «международни въоръжени сили», които да притежават всички видове оръжие, включително и ядрено. При тяхното използване, както настояваха американците, няма да се прилага принципът на единодушие на постоянните членове на Съвета за сигурност, т. е. такива въоръжени сили могат да бъдат хвърлени «в работа» без съгласието на съветското правителство. Разбира се, съветската страна не можеше да се съгласи с това.

В стремежа си да не допусне проваляне на преговорите и да придвижи въпроса за разоръжаването от мъртвата точка на 27 юли 1961 г. съветското правителство представи на САЩ проект за «съвместна съветско-американска декларация по основните принципи на договора за общо и пълно разоръжаване».

Трябва да кажем, че през лятото на 1961 г. народите и правителствата следяха с удвоено внимание хода на съветско-американските преговори по разоръжаването. Атмосферата в международните отношения беше напрегната. Имайки пред вид тази обстановка, Кенеди дава нареждане да се подготви нов американски вариант на «декларацията за принципите».

Към септември проектът на новата декларация на правителството на САЩ беше готов и на 14 септември бе представен на съветската страна. В общи линии в него се повтаряха старите американски позиции, но с едно чувствително изменение. Правителството на Кенеди признаваше, че крайна цел трябва да бъде общото и пълно разоръжаване. То обаче отрупваше тази формулировка с редица неприемливи уговорки. Особено нереално беше искането на правителството на САЩ международен контрол да се упражнява не само върху разоръжаването, но и върху въоръжените сили на социалистическите държави. Тази постановка на въпроса беше твърде опасна за мира. САЩ явно търсеха възможност да проучат внимателно отбранителния «потенциал на противника». Това би било само от полза за онези, които замисляха агресия. А за миролюбивите държави познаването на отбраната на техните противници не би било от голяма полза. Та социалистическите страни не се готвеха да нападат никого. С една дума американското искане за контрол върху въоръженията можеше да бъде използвано само от потенциален агресор. То не допринасяше за укрепване на сигурността. Нещо повече, то можеше да предизвика нов тур от надпревара във въоръжаването. Това именно беше заявено недвусмислено на американските представители.

По това време започна работата си XVI сесия на ООН. Правителството на Кенеди беше принудено да излезе на откриването на сесията на ООН, влачейки след себе си дълъг шлейф от най-неблаговидни дела в международните отношения, като например агресията против Куба, надпреварата във въоръжаването, раздухването на военната истерия, отказът от подписване на мирен договор с Германия. При тези условия на правителството на САЩ беше необходим някакъв миролюбив жест. То се съгласи да отстъпи от някои свои неприемливи условия.

В резултат на това на 20 септември 1961 г. на току-що откритата сесия на Общото събрание на ООН беше представена съвместна декларация от СССР и САЩ относно съгласуваните принципи за преговори по разоръжаването. Правителството на Кенеди се съгласи да бъде изключена от декларацията формулировката за контрола над въоръженията, които не подлежат на намаляване или унищожаване. Това обаче не означаваше, че правителството на САЩ се отказва от старата си позиция по дадения въпрос. Това бе заявено от ръководителя на американската делегация на преговорите по разоръжаването почти едновременно с публикуването на съвместната декларация. Тази позиция показваше, че по проблема за разоръжаването САЩ по-скоро се занимават с политическо лавиране, отколкото със сериозни преговори.

Все пак положителното значение на този документ се състоеше в това, че правителството на САЩ официално заявяваше, че е съгласно с принципа за общото и пълно разоръжаване и с необходимостта да бъде сключен съответен договор. Беше постигнато също споразумение, че «всички мероприятия по общото и пълно разоръжаване трябва да бъдат балансирани по такъв начин, че на нито един етап от осъществяването на договора нито една държава или група държави да не могат да получат военно предимство и за всички да бъде осигурена безопасност в еднаква степен». Съвместната съветско-американска декларация поставяше върху реална основа проектодоговора за общо и пълно разоръжаване. На пръв поглед като че ли проблемът за разоръжаването се придвижваше от мъртвата точка. Но това беше само на пръв поглед.

Всички главни цели и принципи, провъзгласени в съвместната съветско-американска декларация, се намираха в пряко противоречие с интересите на фабрикантите на оръжие в САЩ. Те, разбира се, дори и не помисляха за разоръжаване. Американската военна промишленост продължаваше да набира темпове. Кенеди дори не се опитваше да спре този процес, защото знаеше, че не е по силите му. Всичко това именно обуслови появяването на един документ, който САЩ внесоха за разглеждане в комитета на 18-те в Женева през 1962 г. под название «Схема на основните положения на договора за общо и пълно разоръжаване в условията на мир в целия свят». Това бяха мъгливи предложения, които отлагаха за неопределено време решаването на проблема за разоръжаването. Контролът върху разоръжаването отново се подменяше с контрол над въоръжаването. Така с общите усилия на Държавния департамент, Пентагона и ЦРУ бяха провалени очерталите се положителни промени във връзка с подписването на съвместната съветско-американска декларация.

Американската военна клика се обявяваше особено яростно против каквито и да било мерки в областта на разоръжаването. В своите спомени бившият съветник на Кенеди Шлезингер направо признава, че «обединената група на началник-щабовете . . . се обявяваше против общото и пълно разоръжаване». Военните нарекоха плановете за разоръжаване «утопия». Те посрещаха на нож всяка проява на реализъм в американската външна политика, особено по въпросите за разоръжаването и за забрана на ядрените опити.

Надпреварата във въоръжаването в САЩ продължаваше. Правителството на Кенеди убеждаваше страната, че за американците е необходимо да усъвършенствуват средствата за доставяне на ядреното оръжие до местоназначението му, да увеличат производството на различните видове ракети, да преместят стартовите площадки на много от тях под земята, да ускорят създаването на атомна подводна флота, въоръжена с ракети «Поларис». Отправяха се призиви да се «усъвършенствува» системата на постоянното въздушно патрулиране на самолетите с атомни бомби на борда.

Играта на американската военна клика със смъртта ставаше все по-опасна. В САЩ и в чужбина имаше вече над десет големи инцидента, при които можеше да произлезе ядрена експлозия. Така например един бомбардировач от ВВС на САЩ В-52 «изтърва» ядрена бомба над щата Северна Каролина. За щастие падналата бомба не избухна. А можеше, въпреки че беше снабдена с няколко взаимно свързани предпазни механизми. Когато на местопроизшествието пристигнаха специалисти от американските ВВС, те се ужасиха. Оказа се, че пет от шестте предпазители, монтирани на бомбата, при удара не задействували и само единият ѝ попречил да избухне.

На 16 януари 1962 г. в Женева бяха възобновени преговорите между представителите на Съветския съюз, САЩ и Англия по разоръжаването.

Както и по-рано американо-английските предложения поставяха на пръв план не въпроса за забрана на всички опити с ядрено оръжие, а съвсем друг въпрос — установяване на широка разузнавателна мрежа върху територията на Съветския съюз под формата на международен контрол. Представителите на САЩ и Англия дори поставиха условието, че ако техните предложения «по контрола» не бъдат приети, те ще прекъснат женевското съвещание и ще се изкажат за предаване на въпроса за прекратяване на ядрените опити обратно в Комитета на 18-те държави по разоръжаването. Ставаше все по-ясно, че правителството на Кенеди дори и не помисля за действително разоръжаване.

Както потвърдиха по-нататъшните събития, водейки преговорите, САЩ и Англия същевременно са се готвили интензивно за възобновяване на опитите с ядрено оръжие в атмосферата. Президентът Кенеди открито съобщи това след срещата с министър-председателя на Великобритания Макмилън на Бермудските острови.

На 14 март 1962 г. в Женева трябваше да започне работата си Комитетът на 18-те държави по разоръжаването. От резултатите на тази работа до голяма степен зависеше подобряването на атмосферата в международните отношения. Но правителствата на САЩ и Англия отказаха да дадат ефикасен старт на работата на Комитета на 18-те. Нито Кенеди, нито Макмилън изявиха желание да участвуват лично в неговите заседания. Противодействието на военнопромишления комплекс на САЩ срещу всяка стъпка по пътя към разоръжаването се прояви и тук.

И все пак американската дипломация не успя да «удави» напълно въпроса за разоръжаването. Голямата работа, извършена от съветската дипломация в тази област, започваше да дава своите плодове.

В цял свят народите широко признаваха, че разоръжаването трябва да бъде общо и пълно и че заплахата от нова световна война не може да бъде отстранена бързо с помощта на някакви частични, отделни мерки, чието осъществяване при това се сблъсква с трудните проблеми по контрола и запазването на «равновесието на силите» при условия, когато в разпореждане на държавите остава мощното ракетно-ядрено оръжие. На 20 декември 1961 г. Общото събрание единодушно прие резолюция, в която поиска колкото може по-скоро да се постигне споразумение за общо и пълно разоръжаване.

Като се стремеше към реално решаване на тази проблема, Съветският съюз внесе на 15 март 1962 г. за разглеждане в Комитета на 18-те проектодоговор за общо и пълно разоръжаване под строг международен контрол. Съветското правителство предлагаше в съответствие със съгласуваните принципи общото и пълно разоръжаване да бъде проведено на три етапа. То смяташе, че това може да стане в срок от четири години.

А какво предприе в този момент правителството на САЩ? През юни 1962 г. то обяви, че възнамерява да извърши ядрени експлозии на височина няколко стотин километра, включително и експлозии с мегатонна мощност. Американските управляващи среди направиха и други стъпки, които засилваха международното напрежение. Така например заместник-министърът на отбраната на САЩ Гилпатрик заяви, че за нанасяне на ефикасен удар на Пентагона «е необходимо да уточни системата на вражеските цели». Американската военна клика открито искаше легализиране на разузнаването върху територията на Съветския съюз.

Президентът Кенеди също счете за възможно да направи твърде опасна декларация. Президентът заяви, че правителството на САЩ се смята в правото си да «прояви ядрена инициатива» в случай на конфликт със СССР.

ОПАСЕН КУРС. 1962 г. стана особено тревожна година в международните отношения. За това се «погрижи» правителството на САЩ.

В дейността на Кенеди през 1961 г. не можеха да се съзрат някакви съществени отлики от политиката на покойния Дълес. Ако съществуваше задгробен свят, можехме да не се съмняваме, че поглеждайки от време на време от небесата към земята, Джон Фостър Дълес със задоволство би се усмихвал и повтарял: «Браво, Джон! Ти излезе добър ученик, макар и да не съм предполагал това».

Дълес сигурно би си спомнил своето изказване: «За да накараме страната да носи бремето, обусловено от запазването на големите въоръжени сили, необходимо е да създадем емоционална атмосфера, която би била сродна с психологията на войната. Необходимо е да се създаде представа за заплаха отвън». «Нима моите колеги на земята сега не се занимават с това?» — с пълно основание би могъл да отбележи Дълес.

В началото на 1962 г. правителството на САЩ държеше в чужбина почти половината от личния състав на своята армия. Извън границите на САЩ се намираха повече от половината американски бойни армейски части. Голяма част от ВВС и ВМС на САЩ се намираше в десетките американски военни бази, разпръснати по цял свят.

В самите САЩ Пентагонът се превръщаше в наймогъщото ведомство. Под началството на Робърт Макнамара се намираха 3,5 млн. души. В военната промишленост работеха още 4 млн. души. Това значеше, че в САЩ ни повече, ни по-малко — близо 8 милиона души зависеха непосредствено от военното ведомство. Общо, заедно със семействата си, от военнопромишления комплекс зависеха към 25 милиона американци.

Надпреварата във въоръжаването в САЩ продължаваше да се засилва. Още първия военен бюджет на Кенеди далеч надмина военния бюджет на Айзенхауер, като го превиши с 5 млрд. долара. Новият президент играеше по свирката на военните. През 1961 г. той четири пъти увеличава разходите за въоръжаването. Правителството на Кенеди запланува огромен военен бюджет и за 1962 г. За пример можем да посочим следните цифри: през 1962 г. разходите на американската военна клика трябваше да надминат съответните разходи на правителството Айзенхауер със 7 млрд. долара. Кенеди не спря надпреварата във въоръжаването. Нещо повече, той я засили.

Много опасна за мира беше и линията, която правителството на Кенеди взе по отношение на националноосвободителното движение. В САЩ и по-рано се водеше политика на потискане на народите, борещи се за свобода и независимост. При Кенеди обаче тази политика получи нов размах. За плановете на американското правителство в тази област заяви през февруари 1962 г. министърът на отбраната на САЩ Макнамара. «Целта на нашата политика — заяви той — е да осигурим най-добри военни възможности по отношение на всякакви потенциални конфликти във всички онези райони на земното кълбо, където свободният свят има жизнено важни интереси.» Следователно, методите на въоръжено насилие над други народи не само се използваха от правителството на Кенеди, но и се усъвършенствуваха. Те се поставяха върху материална и военна база.

Със санкцията на президента Кенеди в САЩ започна формирането и обучаването в особени военни лагери на така наречените войски със специално предназначение. Това не беше нищо друго освен широка подготовка на САЩ за въоръжена намеса във вътрешните работи на други страни и преди всичко на младите развиващи се държави. През януари 1962 г. вестник «Уолстрийт джърнал» писа: армейските части със специално предназначение «в най-близко време ще започнат специално обучение по подготвянето им за операции в Латинска Америка и в Африка, при които ще се използват специални видове оръжие и тактика, докато съществуващите вече части се готвят за операции в Източна Европа и Азия. Тези хора ще бъдат добре запознати с езика, обичаите, историята и политиката на тези страни».

При Кенеди продължи създаването на американски военен плацдарм в Южен Виетнам. Във водите, които мият Виетнам, постоянно кръстосваше седми флот на САЩ. Създадено беше специално американско военно командуване за борба с патриотичните сили на Южен Виетнам. В основата на политиката на правителството на Кенеди в Югоизточна Азия лежеше стремежът на американските империалисти да установят икономическо, политическо и военно господство на САЩ в този район. Но всичко това се прикриваше с думите за стремеж «да се защищава свободата и независимостта на Южен Виетнам».

Правителството на САЩ следваше опасен курс и по други международни проблеми. То отказа да подпише германския мирен договор с Германия, държеше се за политиката на военните блокове НАТО, СЕАТО, СЕНТО. И най-после то не се отказа, както показаха по-нататъшните събития, от намеренията си да се разправи със свободна Куба. А и не само с Куба.

Във всички многобройни външнополитически доктрини, съчинявани от американските политици, като червена нишка преминаваше една обща мисъл: управляващите среди в САЩ се считат в правото си, когато пожелаят, да се месят в работите на другите народи, да решават вместо тях как и по какъв път да се развиват те. Тази позиция, авантюристична в основата си, криеше сериозна заплаха за общия мир.

Такава беше международната обстановка към началото на 1962 г. Особено тревожен ход взеха събитията в Южен Виетнам.

ВИЕТНАМ: СЪДБОНОСНИ РЕШЕНИЯ. Една от найсложните проблеми, с които Кенеди се сблъска, като дойде в Белия дом, беше въпросът за Виетнам.

Наистина Кенеди обяви «новия курс» на САЩ в Югоизточна Азия. Той се опитваше да създаде впечатление, че отсега нататък САЩ няма да се мъчат да натрапват своята воля на народите в Азия. Но делата говореха съвсем друго. Политиката на Кенеди малко се отличаваше от тази на Дълес.

Преглеждайки през първите дни на президентството си секретните документи за положението в Южен

Виетнам, Кенеди отбелязва: «Засега това е най-лошото от всичко, което трябваше да узная . . . Айзенхауер съвсем не ме е информирал за Виетнам». Това никак не беше случайно. Американските работи в Южен Виетнам все повече и повече се влошаваха. Прогнилият режим на Нго Дин Дием миришеше на тамян. Затова Айзенхауер предпочете да запознае Кенеди с положението в Югоизточна Азия само в най-общи линии, като се спря специално на Лаос.

Беседата между Кенеди и Айзенхауер се състоя на 19 януари 1961 г. И двамата с огорчение признават, че въпреки всички усилия на САЩ националноосвободителното движение расте и печели много победи. «Комунистическите войници — отбелязва Айзенхауер, като поглежда под око присъствуващия там държавен секретар Хъртър с надежда, че той ще го разбере правилно, — изглежда винаги имат по-висок морал, отколкото войниците, които представляват демократическите сили.» «Очевидно — добавя Айзенхауер — в комунистическата философия има нещо такова, което внушава на нейните привърженици определено вдъхновение и преданост към делото.» Обсъжда се въпросът и за позицията на САЩ по отношение на Женевските споразумения за Индокитай.

На времето Дълес открито се обявяваше против Женевските споразумения от 1954 г. Той дори не пожела да ги обсъжда и демонстративно напусна Женева още преди да започнат преговорите. А когато споразумението от 21 юли 1954 г. беше сключено, американската делегация заяви, че тя само го взема за сведение. След това обаче беше заявено, че САЩ «ще се въздържат от заплаха със сила или от прилагането ѝ с цел то да бъде нарушено». Президентът Айзенхауер веднага анулира това задължение, като заяви, че «САЩ не са участвували в приемането на решенията и не са обвързани с тях».

През същата 1954 г., заобикаляйки Женевските споразумения, САЩ се стремяха да изобретят «юридическа база» за пряка намеса във виетнамските работи.

На 23 октомври 1954 г. Айзенхауер изпрати послание до Нго Дин Дием, в което заявяваше, че САЩ ще помагат на сайгонската клика в нейната борба против «подривната дейност и агресията», т. е. в борбата против патриотичните сили. САЩ се готвеха да помагат на Дием и на неговата клика да убиват южновиетнамските селяни, като ги обявят за «агресори» на собствената им земя.

От януари 1955 г., нарушавайки чл. 16 и 17 от Женевските споразумения, САЩ засилиха още повече военната помощ за сайгонския режим. Само по официални данни от 1955 до 1960 г. американските военни доставки в Южен Виетнам достигат 571,3 млн. долара. А ако вземем предвид разходите на Пентагона за така наречените «отбранителни мероприятия», общите разходи на Вашингтон в Южен Виетнам през този период надхвърлят 2 млрд. долара.

На 4 март 1956 г. САЩ и южновиетнамската клика пуснаха още една торпила срещу Женевските споразумения. В Южен Виетнам бяха организирани сепаративни «избори». Вашингтон и Сайгон се побояха да се съгласят за общонационални избори в съответствие с Женевските споразумения. Те знаеха, че в такива избори ги чака неминуемо поражение.

В Южен Виетнам започнаха да изпращат все повече американски военни. Към края на 1960 г. техният брой достигна 2 хиляди души. В Сайгонското пристанище се разтоварваха стотици американски кораби с боеприпаси.

САЩ постепенно превръщаха Южен Виетнам в своя военна база. Действията на американските империалисти предизвикваха гняв и възмущение сред виетнамския народ. В края на 1960 г. в Южен Виетнам беше създаден Националният фронт за освобождение. В него се обединиха всички патриотични сили от тази част на страната — от политическите партии до религиозните секти включително. Зад НФО стояха всички патриоти на Виетнам. Отпорът срещу американските империалисти и техните марионетки започна все повече да се засилва.

При Кенеди политиката на САЩ в Югоизточна Азия не се отличаваше с нищо ново. Както и през пролетта на 1961 г. по отношение на Куба, когато ЦРУ готвеше нахлуването на Острова на свободата, информацията за Южен Виетнам, която Кенеди получаваше, го въвеждаше в заблуждение. Редовно повтаряха на президента: правителството на Нго Дин Дием с подкрепата на южновиетнамското население и на американците «защищава» свободата на виетнамския народ. Всички недоволни от режима на Дием бяха обявявани за «комунисти» или «симпатизиращи им».

Трябва да кажем, че мислещите американски и други чуждестранни кореспонденти, акредитирани в Южен Виетнам, се опитваха да публикуват повече или по-малко обективна информация за истинското положение в Южен Виетнам. Нещичко от тази информация се появяваше от време на време по страниците на американския печат.

Ето какво следваше от нея.

Под ръководството на американските военни съветници кликата на Нго Дин Дием водеше политика на терор и потискане по отношение на южновиетнамското население. Социалните проблеми на Южен Виетнам си оставаха нерешени. В страната царяха корупцията и рушветчийството на сайгонските чиновници и военни. В резултат на това все повече виетнамци вземаха оръжието, проклинайки режима на американската марионетка в Сайгон. Кризата във Виетнам все повече нарастваше. Националноосвободителната борба се засилваше.

В края на 1961 г. Кенеди изпрати в Южен Виетнам военния си съветник генерал Максуел Тейлър. Преди заминаването на Тейлър за Сайгон президентът го извиква при себе си и дълго разговаря с него. На Кенеди бе нужен обективен отчет за Южен Виетнам.

Както показаха по-нататъшните събития, Кенеди не е могъл да намери по-лош съветник за оценка на положението и пътищата за излизане от задънената улица във Виетнам. След завръщането си от Южен Виетнам генералът не намери нищо по-добро освен да препоръча на Кенеди да започне да увеличава военните сили в тази страна. Същата препоръка даде на президента и обединената група на началник-щабовете. Кенеди и този път задоволи исканията на военната клика.

Кенеди изпрати нови военни съветници и нови партиди оръжие в Южен Виетнам и Лаос, увеличи военната помощ за Тайланд — съюзник от СЕАТО.

Към март 1962 г. САЩ прехвърлиха в Южен Виетнам още 5 хиляди войници и офицери. През юни числеността на американските войски в тази страна достигна 6,5 хиляди души. В Тайланд също бяха прехвърлени 5 хиляди американски военни.

Така под натиска на военните виетнамският проблем се поставяше на военни релси. Кенеди изглежда се е успокоявал с мисълта, че всяка отстъпка ще бъде последната. Но след това той отново и отново отстъпва под натиска на Пентагона. Волно или неволно, след Айзенхауер президентът Кенеди стана сеяч на виетнамската трагедия.

Трябва да имаме предвид, че както свидетелствува помощникът на Кенеди Артър Шлезингер, длъжностните лица от Сайгон са дезинформирали президента.

Ясно е, че през периода на президентството на Кенеди политиката на САЩ във Виетнам се разработваше от същите лица, хора, които в близкото минало подготвяха нахлуването на интервентите в Куба, обявяваха се против неутралисткото правителство на Сувана Фума в Лаос, а по-късно се опитваха да разпалят пожара на термоядрена война през време на карибската криза. Те упорито искаха от Кенеди още повече да «американизира» южновиетнамската война и до голяма степен го постигнаха.

А кои бяха тези хора? Към тях трябва да причислим преди всичко такива влиятелни дейци като министъра на отбраната Макнамара, специалния помощник на президента генерал Максуел Тейлър, специалния помощник на президента по въпросите за националната сигурност Макджордж Банди и многобройните представители на Пентагона в ЦРУ.

Както твърдят, особено голямо влияние упражнявал върху Кенеди със съветите си М. Банди. През 1966 г. известният американски журналист Макс Френкел писа, че съветите на Банди имали голямо влияние върху «еволюцията на американската интервенция във Виетнам». Хората, които са се сблъсквали отблизо с Банди, често го наричаха «жесток човек». Банди беше известен в Белия дом като един от най-върлите апологети на милитаристичната политика в Югоизточна Азия. Такъв си остана Банди и след смъртта на Кенеди. При президента Джонсън Банди направи всичко възможно за по-нанатъшното разширяване на агресията във Виетнам.

Банди е известен във Вашингтон като представител на нюйоркската финансова група. Той е тясно свързан с Ловет и Маклой. Именно тази група, както си спомняме, препоръча на Кенеди да назначи за министри Макнамара и Ръск. Първият с голяма енергия, вторият—с малко по-малка, подтикваха Кенеди към ескалация на войната във Виетнам. Резултатите от тези усилия, както е съвсем ясно сега, се оказаха плачевни за САЩ. В наши дни американският народ бе въвлечен в широка и съвсем безперспективна война против виетнамския народ.

Ако обаче Кенеди изпитваше колебания по въпроса, доколко оправдано и главното доколко ефикасно би било непосредственото участие на американската армия във военните действия против южновиетнамското население, то по отношение на целите на САЩ във Виетнам той не се различаваше в мнението си нито от Пентагона, нито от Държавния департамент.

През зимата на 1961 г. във Вашингтон беше изработен специален план за смазване националноосвободителното движение в Южен Виетнам. Планът беше одобрен от Кенеди. Предвиждаше се активизиране на военната «помощ» за сайгонския режим. Авторите на плана твърдяха, че ако препоръките в него бъдат осъществени, Дием ще може да спечели войната за година и половина.

За обследване на положението на място Кенеди изпраща във Южен Виетнам вицепрезидента Джонсън. В Сайгон вицепрезидентът се заема преди всичко да възхвалява диктатора Дием, като заявява, че той е «южноазиатският Чърчил». Частните разговори на Джонсън с «азиатския Чърчил» имат по-конкретен характер. Обсъждат се въпросите за увеличаване на военната «помощ» за сайгонския режим.

След завръщането си във Вашингтон Джонсън употребява цялото си влияние да убеди Кенеди «да не излиза» от Южен Виетнам. Той призовава Кенеди да вземе «важни решения» по отношение на Югоизточна Азия, да направи всичко, за да помогне на режима на Дием с военни средства.

Наскоро след посещението на вицепрезидента Джонсън в Южен Виетнам там беше изпратена «икономическа мисия», възглавявана от професор Е. Стейли. Мисията изработва план за военно смазване на южновиетнамците, прикрит с програмата за «икономическо развитие» на Южен Виетнам. Но въпреки препоръките и на тази мисия, положението на кликата на Дием продължаваше да се влошава.

След това за Виетнам замина с нова мисия генерал Максуел Тейлър. При «разследването» генералът заяви, че въпросът за Южен Виетнам може да бъде решен само по пътя на войната. Тейлър поиска да бъде използвана по-активно американската авиация в Южен Виетнам. Той се бореше в Южен Виетнам да бъдат изпратени десет хиляди войници, които да вземат участие във военните действия.

Кенеди дава нареждане да се увеличи помощта на САЩ за Сайгон, като се изпратят там допълнителен брой военни и се снабди южновиетнамската армия с по-съвременни видове оръжие и обмундироване, като се подобри системата на комуникациите, на доставянето на допълнителни транспортни средства и организиране на разузнавателната работа. Кенеди обаче се въздържа да изпрати в Южен Виетнам американски бойни поделения. Той не се съгласява с предложенията на Тейлър американските войници да участвуват непосредствено във военните действия против южновиетнамското население.

Това решение на президента беше посрещнато с голямо недоволство от военнопромишления комплекс в САЩ, Пентагона и ЦРУ, както и от Държавния департамент.

Все по-често започнаха да обвиняват Кенеди, че действува във Виетнам от позиция на «слабостта». Колко чувствителен е бил президентът към подобни разговори, може да се види например от факта, че скоро той дава нареждане на съответните ведомства да се подготвят да изпратят американски бойни части във Виетнам, «ако това бъде необходимо».

Някои от американските политически дейци вече разбираха, че курсът, предложен от генерал Тейлър и поддържан активно от Пентагона, е погрешен. Към тях се числеше например американският посланик в Индия Д. Гълбрайт. Кенеди възлага на Гълбрайт да посети Сайгон и да му съобщи препоръките си.

Скоро Гълбрайт прави отчет във Вашингтон. Той обръща внимание на Кенеди, че сайгонският режим е съвсем неефикасен, и подчертава, че самите южновиетнамски селяни се обявяват против режима на Дием. Американският посланик в Делхи недвусмислено намеква на Кенеди, че ако не бъде отстранен Дием, САЩ не могат дори да мечтаят за някакъв успех в Южен Виетнам. Гледището на Гълбрайт се поддържаше и от известния американски политически деец А. Хариман.

Не е трудно да се забележи, че както Гълбрайт, така и Хариман не възнамеряваха да се отказват от целите на САЩ във Виетнам. Те обаче смятаха, че проблемите на САЩ в Южен Виетнам имат по-скоро не военен, а политичеки характер.

Такива бяха двете различни схващания за методите, с които САЩ можеха да разчитат, че ще постигнат целите си в Южен Виетнам. Едните съветници предлагаха на Кенеди да се стреми към тези цели с помощта на военните действия, другите го призоваваха да отдели повече внимание на политическите средства. Привържениците на активизирането на непосредствените военни усилия на САЩ в Южен Виетнам надделяха.

През декември 1961 г. Кенеди привързва още поздраво САЩ към колесницата на виетнамската война. На 15 декември той си разменя писма с Нго Дин Дием. Президентът потвърждава решението на САЩ да продължават да оказват подкрепа на сайгонския режим. Същевременно той призовава кликата на Дием да води по-енергична борба против националноосвободителното движение. За «успокояване» на южновиетнамското население Кенеди препоръчва да се използват и «социалните» реформи.

Пропагандата на САЩ започна да разпространява широко версията, че сайгонският режим, поддържан от САЩ, «е успял да се справи» с положението и че движението против този режим започнало да отслабва. В действителност положението в Южен Виетнам беше съвсем друго.

Бойците от националноосвободителното движение продължаваха да изтикват марионетните войски на Дием. При Кенеди патриотичните сили на Южен Виетнам унищожиха или плениха 300 хиляди войници на противника, както и повече от 2 хиляди американски войници и офицери. А южновиетнамските военни се ядяха помежду си. Кликата на Дием постепенно се разпадаше на враждуващи помежду си групировки.

В началото на 1963 г., обезпокоен от съдбата на позициите на САЩ в Южен Виетнам, вестник «Ню Йорк таймс» помести серия статии от своя кореспондент в Сайгон Дейвид Хълбърстем, в които се подлагаше на съмнение курсът на правителството на Кенеди в Южен Виетнам. По съвета на Държавния департамент Кенеди поиска от вестника да отзове Хълбърстем от Сайгон. Стремейки се да успокои американското обществено мнение, през януари 1963 г. Кенеди заяви пред конгреса, че„ работите на режима на Дием и на САЩ не вървят лошо». Това беше илюзия.

Към средата на 1963 г. в американския печат се появяват все повече статии, в които се съдържа зрънце истина за действителното положение в Южен Виетнам. Публикуват се снимки на будистки монаси, които се самозапалват в знак на протест против режима на Дием.

Усетил, че крахът наближава, посланикът на Сайгон във Вашингтон си подава оставката. От американското посолство до Вашингтон летят все по-тревожни телеграми, които свидетелствуват, че Нго Дин Дием престава да се ползва с каквато и да било подкрепа дори и в самия Сайгон.

На 21 август 1963 г. Кенеди свиква в Белия дом извънредно съвещание по виетнамския въпрос. На него е взето решение САЩ да стоят настрана от най-неугледните действия на правителството на Дием. На 23 август Държавният департамент излезе с декларация, че «правителството на Южен Виетнам е нарушило уверенията си, че води политика на примирение с будистите и че САЩ порицават репресивните мерки от подобен род».

Кенеди изпраща до Дием лично послание, в което отбелязва, че той губи «подкрепата на обществеността». Кенеди отново иска от Дием «гъвкава вътрешна политика», като го предупреждава, че в противен случай за правителството на САЩ ще бъде все по-трудно да осъществява своята «помощ» за сайгонския режим.

Скоро в Сайгон пристига новият американски посланик Хенри Къбот Лодж. След това Кенеди отзовава от Сайгон представителя на ЦРУ, известен като привърженик на Дием. В тревожните си послания Лодж убеждава Кенеди, че за САЩ би било изгодно отстраняването на Дием.

За заменянето на Дием с друга марионетка се обявиха и Държавният департамент, А. Хариман, помощник-държавният секретар Р. Хилсман. Пентагонът и ЦРУ обаче настояваха да не се заменя.

По признание на помощника на президента — Соренсън, «военните и ЦРУ, от друга страна, поддържаха начина, по който се води войната, и ръководството на Дием и изказваха съмнение във възможността да се намери друг такъв способен лидер, който да се ползва с доверието на народа и да може да води така енергично военните действия». Кликата на Дием все още имаше много покровители във Вашингтон.

През лятото и есента на 1963 г. недоволството на южновиетнамците от проамериканския режим на Дием достигна върха си. В резултат на избухването на народния гняв, който южновиетнамската военщина успя да насочи в нужното за нея направление, режимът на Нго Дин Дием падна, самият диктатор беше убит, но на неговото място дойде друг.

Правителството на САЩ бързо постави на мястото на Дием нова марионетка. Политиката на военна намеса продължаваше. Трябва обаче да отбележим: към края на дните си Кенеди стига до мисълта, че е безсмислено да се продължава тази политика във Виетнам. Няколко седмици преди смъртта си той заявява: «Ние можем да им помагаме, можем да им даваме снаряжение, можем да изпращаме там свои хора като военни съветници, но те сами трябва да спечелят войната».

В това изказване на президента наред с демагогските нотки личат определени проблясъци на реалистичен подход към виетнамския въпрос. Явно Кенеди бе започнал да разбира, че непосредствената американска намеса в работите на Южен Виетнам е обречена на провал.

Американският монополистичен капитал беше за ескалация на войната. До известно време авантюрата във Виетнам му носеше печалби.

Не много отдавна, отговаряйки на въпроса на печата, дали войната във Виетнам е доходен бизнес, видният американски политически деец Д. Кенън заяви, че от тази война «известна изгода имат, без съмнение, онези промишлени отрасли, които доставят на армията оръжие и материали». Според него тези промишлени отрасли «биха приели прекратяването на военните операции само ако им бъде гарантирано, че ще продължават доставките за армията». Наистина трудно е да се изрази по-откровено заинтересоваността на американските монополи от продължаването на войната.

Политиката на САЩ в Азия и особено във Виетнам, политика, която се опира изключително на военната сила, е ярко доказателство за дълбоката криза във външната политика на САЩ, доказателство, че нейните ръководители не разбират процесите на общественото развитие, изменилата се обстановка в света.

Президентът Кенеди, макар и да изпитваше доста големи съмнения, след Айзенхауер продължи да се намесва грубо във вътрешните работи на виетнамския народ.

КАРАИБСКАТА КРИЗА. През есента на 1962 г. в международните отношения избухна най-опасната след Втората световна война криза. Остротата на тази — караибската — криза беше толкова голяма, че накара най-далновидните държавни дейци на САЩ и Западна Европа да погледнат по нов начин на международните отношения. Преразглеждаха се старите догми, тяхното място се заемаше от повече или по-малко трезви мнения.

В западния печат и в изследванията по международните отношения и досега се разисква въпросът, какво «придобиха и загубиха» САЩ в резултат на избухването на кризата и на последвалото уреждане на тази криза в района на Караибско море. При това често се прави опит да се представят действията на правителството на Кенеди през този период за «принудени», както и да се припише на САЩ някаква «победа» над Съветския съюз. Това няма нищо общо с действителността. И то става толкова по-ясно, колкото повече октомври 1962 г. потъва в историята.

Коя беше причината за избухването на караибската криза?

Международната обстановка през есента на 1962 г. беше много противоречива.

САЩ засилваха военната намеса в Южен Виетнам. В района на Тихия океан Пентагонът правеше ядрени опити в атмосферата. Европейският барутен погреб продължаваше да тлее, като предизвикваше пристъпи на реваншизъм в Бон. Същевременно в Женева се водеха преговори по разоръжаването. Между СССР и САЩ ставаше доста подробна размяна на мнения по германския проблем. Наблюдаваше се известно сближаване на позициите по въпросите, свързани с ликвидирането на остатъците от Втората световна война в Европа. Но това не позволяваше да се вярва, че в европейските работи в края на краищата здравият разум ще надделее над политиката на отлагане и протакане. В миналото твърде често американските дипломати като кажеха «а» по въпросите на външната политика, никак не се решаваха да кажат «б».

Политиката на правителството на САЩ по отношение на Куба придоби открито провокационен и опасен характер. Много реакционери в САЩ започваха да забравят поуките от поражението в залива Кочинос. Конгресът на САЩ прие резолюция, в която недвусмислено се подчертаваше, че САЩ са напълно решени «с всички средства, каквито бъдат нужни, включително и употреба на оръжие», да се борят против кубинския народ. Сенаторът от щата Ню Йорк Китинг възглави през лятото на 1962 г. бясна пропагандна кампания, която имаше за цел да накара правителството на САЩ да засили агресивните действия против Куба. В американската армия се свикваха все нови хиляди запасни. Във Флорида ЦРУ продължаваше да подготвя и финансира хиляди кубински контрареволюционери.

Във връзка със засилването на войнствените приготовления на САЩ против Куба на 11 септември 1962 г. съветското правителство отправи призив до правителството на Кенеди да прекрати разюзданата антикубинска пропаганда. От вниманието на съветската общественост не се изплъзна фактът, че САЩ мобилизираха 150 хиляди запасни. Тази крачка още повече изостри международното положение. Сериозна тревога предизвикваха и опитите на Вашингтон да организира икономическа блокада на Куба. Все по-явно започваха да се очертават контурите на новия американски план за разгромяване на кубинската революция.

Предвид на всичко това Съветският съюз призова правителството на САЩ «да прояви благоразумие, да не загубва самообладание и да прецени трезво до какво могат да доведат неговите действия, ако то разпали война». Москва посочи прекия път за пълно нормализиране на положението в района на Карибско море. «Вместо да се нажежава атмосферата с такива действия — се казваше в декларацията на ТАСС — като мобилизирането на запасни, равносилно на заплаха от започване на война, много по-разумно би било, ако правителството на САЩ прояви мъдрост и направи един добър жест — установи дипломатически и търговски отношения с Куба, за желателността на които неотдавна бе заявено от страна на кубинското правителство».

В Белия дом и в държавния департамент игнорираха всички миролюбиви предложения на Съветския съюз. Зад това лесно се отгатваше нежеланието да се нормализира обстановката в района на Карибско море.

При тези условия задача от първостепенна важност стана укрепването на отбранителната способност на Куба. Правителствата на СССР и Куба стигнаха до извода, че трябва да бъде даден решителен отпор на политиката на заплахи и агресия по отношение на Острова на свободата. Беше постигнато споразумение на Куба да бъдат доставени съветски ракети със среден радиус на действие за отбранителни цели.

Вземайки това решение, СССР и Куба се ръководеха изключително от мирни цели. Те се стремяха да пресекат една нова американска агресия против кубинския народ, да защитят мирния труд на кубинците от посегателствата на интервентите. При това и двете правителства действуваха строго в рамките на нормите на международното право.

Що се отнася до политиката на правителството на САЩ в района на Караибско море, тя, напротив, пряко противоречеше на нормите на международното право. Да се обърнем към фактите.

В борбата си против Куба правителството на САЩ вече бе използвало веднъж откритата агресия. Вашингтон отказваше да даде каквито и да било гаранции, че в бъдеще няма да повтори агресията в още по-широк мащаб. Правителството на САЩ продължаваше да укрепва мрежата на военните си бази в района на Караибско море. ЦРУ усилено плетеше мрежа от заговори и диверсии около Куба.

Тези действия бяха част от глобалната експанзионистична политика на САЩ, която те водеха от много години. Също така никой не може да отрича очевидния факт, че от дълги години САЩ създаваха около социалистическите страни и преди всичко близо до границите на СССР настъпателни военни бази. При това тези бази, изобилно снабдени с ракети и бомбардировъчна авиация, се създаваха в страни, които никой не заплашваше. По същество американските управляващи среди се опитваха да утвърдят своето «право» да държат ракети, самолети и войска там, където поискат.

Съветското правителство не веднъж бе предлагало на правителството на САЩ изобщо да бъдат изтеглени всички американски и съветски войски в националните им граници. Тези предложения, както е известно, неизменно се отхвърляха от Вашингтон.

На всекиго е ясно обаче, че ако някоя държава, в дадения случай САЩ, се счита в правото си под предлог на своята «безопасност» да извършва определени агресивни действия на международната арена, тя няма никакво основание да иска от другите да се откажат да вземат свои мерки — отбранителни — в отговор на техните.

Американската пропаганда и досега се опитва да докаже, че караибската криза била резултат от едностранните действия на Съветския съюз и че Кенеди бил «принуден» да я изостри. Тези твърдения обаче са далеч от истината.

Господата от САЩ трябва, разбира се, да търсят корените на карибската криза не в отделни крачки на съветското правителство по укрепване отбранителната способност на Куба, а в собствената си политика на агресивни машинации и необмислени международни акции, погазващи безопасността на други държави и народи. Корените на кризата лежат в стремежа на САЩ да си осигури «монополно право» на «безопасност», отричайки правото на другите народи да се отбраняват.

Карибската криза започна с поредното нарушаване суверенитета на република Куба от американските разузнавателни самолети Ю-2. През целия септември 1962 г. Ю-2 извършваха многобройни полети над кубинска територия. Всички тези полети бяха санкционирани от Кенеди. Полетите на американските разузнавателни самолети над Куба за лишен път доказваха, че Вашингтон отново готви нападение срещу Острова на свободата.

На 14 октомври 1962 г. нов самолет-шпионин наруши границите на Куба. Самолетът направи от голяма височина аероснимка на кубинската територия и се върна в базата си. Започна процесът на обработване и проучване на разузнавателните данни. Те свидетелствуваха, че Куба става все по-костелив орех за американските империалисти. За получените данни бе доложено на ръководителите на ЦРУ и Пентагона. След това за тях бе уведомен специалният помощник на президента Макджордж Банди. Той не побърза особено много да съобщи «новината» на Кенеди. Та всъщност «новината» се състоеше само в това, че Куба продължава да засилва отбранителната си способност, разпределяйки по своята територия ракети със среден радиус на действие.

Рано сутринта на 16 октомври между Банди и представителите на американското разузнаване се състоял дълъг разговор. Кенеди все още нищо не знае за делото, заради което той няколко дни по-късно едва не хвърли света в термоядрена война. Едва след подробен инструктаж от страна на ЦРУ Банди се отправя към президента.

Кенеди закусвал и преглеждал сутрешната преса. Не е трудно да си представим какво е говорил специалният помощник на президента. На въпроса на Кенеди: «Какво всъщност означава всичко това?» — Банди започва да доказва, че доставяните в Куба ракети могат да бъдат използвани с «настъпателни цели» против САЩ. И макар Кенеди и заобикалящите го лица отлично да са знаели, както признава по-късно Соренсън, че появяването на ракети със среден радиус на действие в Куба не може да измени военния баланс на силите на СССР и САЩ, който почива главно на междуконтиненталните стратегически ракети, все пак те веднага решават да използват ситуацията.

Те съзнателно игнорираха факта, че установяването на съветски ракети със среден радиус на действие в Куба беше прието едва след като управляващите среди в САЩ безброй пъти бяха отхвърляли предложенията за ликвидиране на американските военни бази, включително и ракетни, на чужди територии. А за всеки непредубеден човек беше ясно, че съветските ракети в Куба се появиха едва след като рязко се засили опасността от повторна американска агресия против тази страна.

Какво струваха само заплануваните в Пентагона за втората половина на октомври големи военни «учения», които служеха за прикритие на съсредоточаването на голям брой войски във Флорида и на съседните американски военни бази. Тук бяха съсредоточени ни повече, ни по-малко — 40 хиляди морски пехотинци. Пет хиляди войници от морската пехота се разположиха в самата Куба, в базата Гуантанамо. Готови бяха 82-ра и 101-ва въздушнодесантни дивизии. Само във Флорида имаше 100 хиляди американски войници и офицери, които всеки момент можеха да извършат нападение срещу Куба. Бяха мобилизирани 14 хиляди запасни за обслужване самолетите на транспортната авиация. Всички тези мероприятия започнаха да се осъществяват още дълго преди да се разрази кубинската криза. За да се пусне в ход цялата тази военна машина, беше нужен удобен предлог. И във Вашингтон решиха, че съветското отбранително оръжие в Куба е именно такъв предлог.

Първото съвещание за определяне курса на действията на правителството на САЩ по отношение на Съветския съюз и Куба е свикано от Кенеди в Белия дом на 16 октомври в 11 ч. и 45 минути. Още от самото начало дейността на всички посветени в това дело е обвита с плътната пелена на тайната. Кенеди разпространява специална директива, в която поисква плановете на правителството да бъдат запазени в най-дълбока тайна. Американската политическа върхушка трескаво се съвещаваше. След сутрешната среща в Белия дом през деня последвало съвещание в държавния департамент. След това в 18 часа и 30 минути Кенеди свиква още едно съвещание в Белия дом.

Тясната група, на която Кенеди се опира през време на карайбската криза, се състоеше от следните лица: Линдън Джонсън, Ръск, Макнамара, Робърт Кенеди, генерал Тейлър, Маккоун, Дилън, Стивънсън, Банди, Соренсън, Бол, Гилпатрик, Томпсън, Алексис Джонсън, Ачесън и Ловет.

Още на първото съвещание в Белия дом американската военна клика, вярна на себе си, предлага на Кенеди да предприеме въздушно нападение срещу Куба с цел да бъдат унищожени отбранителните обекти, складовете и летищата. Чуват се също искания това въздушно нападение да завърши с нахлуване откъм морето. Американските генерали искат разрешение да извършат не просто едно въздушно нападение, а серия масирани въздушни нападения. (Те са запланували в началото да извършат 500 бомбардировки.) Крайната цел на военната клика е ясна — унищожаване на народната власт в Куба.

Сред най-близките съветници на Кенеди имаше и по-уравновесени хора. Те не се съгласяват с доводите на военните и считат, че предложеният от тях път е твърде рискован за САЩ. Между тези по-предпазливи политици бяха преди всичко онези, които се смятаха за «експерти по съветските въпроси». Един от тях беше Луълин Томпсън. Привърженик на по-предпазлива тактика беше и братът на президента Робърт Кенеди. Но представителите на Пентагона и ЦРУ накараха Кенеди да се съгласи на по-нататъшно засилване на американската военна база, разположена на територията на Куба — Гуантанамо.

На тези първи заседания е решено да не се уведомяват съюзните правителства за американските действия.

Трябва да кажем, че това решение, когато стана известно за него, направи тежко впечатление на западноевропейските политици, дори на настроените проамерикански. Каквото и да говорят американските политици и както и да го извърташе по-късно официален Вашингтон, доказвайки, че липсата на консултации със съюзниците от НАТО била необходима за правителството на САЩ, за да се запази «секретност», фактът си остава факт: Вашингтон вземаше отговорни политически решения без знанието и съгласието на висшите ръководители на Западна Европа.

Не е нужно да се спираме подробно на всички агресивни и провокационни планове, предлагани на Кенеди от неговите съветници за «уреждане» на възникналото положение. В края на краищата окръжението на Кенеди с изключение на отделни лица, стига до извода, че откритата агресия на американската флота, армия и авиация против засилената в отбранително отношение Куба би била твърде рискована за САЩ.

Тогава военните отново започват да настояват за въздушно нападение срещу Куба. Голяма част от съветниците се изказват в полза на морската блокада. Самият президент все повече клони в полза на последното предложение, което, разбира се, само по себе си представляваше най-грубо нарушаване на нормите на международното право и устава на ООН.

На 18 октомври Кенеди дава нареждане да бъдат образувани две секретни групи (подкомитети) измежду хората, участвували в изработването на «решителните стъпки». Групите трябва да представят на президента подробен план за осъществяване както на въздушното нападение срещу Куба, така и на морската блокада.

В Пентагона, ЦРУ и държавния департамент започва истинско юдинско хоро. Американската военна клика предлага на Кенеди да блокира нефта, постъпващ за Куба от Съветския съюз. Тази необходима за всяка икономика суровина също се обявяваше за «настъпателна», тъй като била необходима за военната техника. Крайно десните тласкат Кенеди към такива стъпки, които не биха оставили на другата страна никаква друга възможност, освен да отвърне на силата със сила.

Повярвал на версията на ЦРУ, че съветското отбранително оръжие в Куба може да бъде използвано за «нападение срещу САЩ», Кенеди решава да тръгне по извънредно опасния път на агресивните действия по отношение на Съветския съюз и Куба.

На 19 октомври Кенеди заминава за ден и половина със самолет за западните щати, за да води предизборната кампания.

Докато президентът отсъствува, ЦРУ и Пентагонът предприемат нови опити да наложат на групата съветници решението за въздушно нападение срещу Куба. Представителите на военната клика и на разузнаването настояват, че на Кенеди трябва да се препоръча въздушното нападение. Всички други мерки, твърдят те, са «явно недостатъчни». «Сега или никога» — заявяват привържениците на горещата война.

Против този курс, пълен с катастрофални последици за самите САЩ, се обявяват Робърт Кенеди и Теодор Соренсън. Държавният секретар Ръск мълчи.

И това съвсем не е случайно. За ролята, която Ръск е изиграл така, че нахлуването в Куба да се готви без всякакви пречки от страна на държавния департамент, говори следният факт. Началникът на отдела за разузнаване и проучвания при държавния департамент на САЩ Роджър Хилсман, който поддържа връзката на държавния департамент с ЦРУ, в една беседа при ръководителя на американското разузнаване разбира от случайна реплика, подхвърлена от Алън Дълес, че по отношение на Куба «нещо се крои». Ръск потвърждава догадката му. Но когато Хилсман, който не вярва в успеха на планираната операция, предлага на държавния секретар да използват «специалистите на държавния департамент за Куба» за «проучване на въпроса» с оглед да имат аргументи против интервенцията, Ръск му отговаря: «Извинете, но не мога да ви разреша да направите това. Всичко е твърде секретно». Така Ръск всъщност се самоотстранява от каквито и да било действия, които биха могли да попречат на Алън Дълес да осъществи плановете за нахлуване на Острова на свободата.

С развоя на събитията в американската политическа и военна върхушка се образуват две групи, едната от които се придържа към още по-авантюристичен курс на действия, отколкото другата. Едните готвят за президента предложения за блокада, а другите — за военна агресия срещу Куба по въздуха, по морето и по сушата.

Веднага след завръщането си във Вашингтон Кенеди свиква ново съвещание. Военните, поддържани от редица други дейци, отново настояват за масирано въздушно нападение. Кенеди отхвърля това искане и поддържа предложението за морска блокада на Куба. Той заменя в текстовете на подготвяните документи думата «блокада» с «по-спокойната» според него дума «карантина». Всъщност причината за тази игра на думи е друга. В международното право съществува напълно ясно определение какво представлява морската блокада. Както признават най-големите авторитети в областта на международното право, включително и американските, тя е един военен акт. Затова именно правителството на Кенеди се зае със семантическо жонглиране. Но беше напълно очевидно, че то върви към открито нарушаване нормите на международното право, след като тръгна по пътя на агресивните действия по отношение на друга велика държава — Съветския съюз, и на република Куба.

Със своите действия през периода на карибската криза правителството на САЩ помогна на много западноевропейски политици бързо да осъзнаят очевидния факт, че зависимостта по въпросите на войната и мира от капризите на Вашингтон крие огромна опасност за техните страни. В стремежа си да постигне егоистичните си цели правителството на САЩ сериозно подкопа своя и без това разклатен престиж пред западноевропейците. Доказателство за това е първото реагиране на западноевропейския печат на необмислените стъпки, предприети от президента Кенеди на 22 октомври 1962 г.

Разбира се, след като правителствата на страните от НАТО се пооправиха от първия шок, предизвикан от действията на американската политическа върхушка, критиката срещу действията на правителството на Кенеди в западния печат малко поутихна и официалните лица в редица западноевропейски страни направиха дежурните декларации, че действията на САЩ били «принудени» и че те ги подкрепят. Но това се правеше без ентусиазъм.

Можем също да отбележим, че колкото повече събитията от октомври 1962 г. се отдалечаваха, толкова повече в западноевропейската политика се засилваше търсенето на основи за колективна безопасност в Европа. Изключение правеха само ГФР, Испания и Португалия. Колкото до мнозинството от западноевропейските държави, и преди всичко Франция, Италия и Великобритания, те започнаха да пристъпват с по-трезва мярка към отношенията си със социалистическите страни, включително и със Съветския съюз.

За активизирането на този процес главна роля изигра не карибската криза сама по себе си, а последователната борба на Съветския съюз и на другите социалистически страни в Европа за подобряване на международното положение на континента. Но действията на правителството на Кенеди през октомври 1962 г. обективно станаха един вид катализатор за започването на сериозно отдръпване на редица западноевропейски страни от САЩ.

През ония дни американското правителство реши да игнорира в своите опасни действия не само съюзниците си от НАТО, но и всички латиноамерикански страни. Кенеди не беше уверен, че действията на САЩ ще срещнат подкрепа дори от страна на Организацията на американските държави. Затова президентът направо заявява на помощниците си, че възнамерява да осъществи блокадата срещу Куба, дори ако ОАД не я одобри.

През деня на 22 октомври Кенеди извършва обичайния в САЩ ритуал при вземането на особено важни решения. Той информира бившите президенти Хувър, Труман и Айзенхауер за заплануваните мерки. След това, два часа преди речта си по телевизията, Кенеди се среща с двадесет най-влиятелни дейци в Конгреса на САЩ. Много от тях пристигат бързо от Вашингтон с военни самолети и вертолети. Агресивната разпаленост на конгресмените веднага се проявява. Те дори не се впущат в същността на въпроса. Сенаторът Ръсел, известен с тесните си връзки с ЦРУ, поисква блокадата срещу Куба да бъде заменена с нахлуване. Подкрепят го редица други конгресмени. Дори обикновено сдържаният сенатор Фулбрайт се изказва за нахлуване. Ръсел и компания започват да упражняват силен натиск върху Кенеди, с оглед да измени той решението си в полза на нахлуването. Всички други стъпки, заявява войнственият сенатор, биха представлявали «полумерки».

Наближава времето, когато президентът трябва да произнесе речта си по телевизията. Като напуща най-сетне разбушувалите се конгресмени, Кенеди промърморва: «Ако искат да получат моята работа, могат да я имат — тя не ми доставя голяма радост» . . .

В 19 ч. вашингтонско време Кенеди прочита речта си по телевизията. В нея се мяркат сбор от пропагандни фрази за «настъпателните руски ракети», «нещастните кубинци», «нарушаване на задълженията от страна на Съветите», «цената на свободата», «необходимостта от карантина» . . .

Започна карибската криза.

Към 22 октомври американското правителство концентрира около Куба големи съединения от военноморския флот (183 кораба), военно-въздушни сили, парашутисти и морска пехота. В пълна бойна готовност бяха приведени войските на САЩ в Западна Европа. Сигнал за военна тревога прозвуча на корабите на 6-и и 7-и флот, които кръстосваха в Средиземно море и в района на остров Тайван. Във въздуха се вдигнаха стотици бомбардировачи от стратегическата авиация.

Онова, към което така дълго се домогваха американската военна клика и ЦРУ, се осъществяваше.

Светът беше изправен пред прага на термоядрена война. Разпалената от Вашингтон криза заплашваше с атомна смърт десетки милиони хора.

Трябва да кажем, че колкото повече се изостряше карaибската криза, толкова по-предпазлив ставаше в действията си президентът Кенеди. Има всички основания да смятаме, че през този период той още и още веднъж се замисля върху последиците от една термоядрена война за САЩ.

Обстановката и настроенията на президента Кенеди през тези дни са описани от най-близкия му помощник Соренсън по следния начин: «Президентът никога досега не е бил толкова самотен, както през време на първата ядрена конфронтация. Джон Кенеди никога не забравяше какво би означавала както войната, така и капитулацията за цялата човешка раса. Неговите представители в ООН се готвеха да водят преговори за мир, а обединената му група на началник-щабовете се готвеше за война. Кенеди възнамеряваше да държи всички на синджир.»

Но не беше лесно да бъде върнат обратно изскочилият от бутилката зъл дух на «ядрената конфронтация». Пентагонът и ЦРУ засилваха напрежението. Ето защо не е трудно да си представим в каква опасна насока би се развила карaибската криза, ако не бяха мъдрите действия на Съветския съюз.

В декларацията на съветското правителство от 23 октомври 1962 г. фактическото установяване на морска блокада срещу Куба от страна на САЩ беше окачествено с пълно основание като «безпрецедентни агресивни действия». Обръщаше се внимание на правителствата на другите страни и на световната общественост, че империалистите от САЩ са готови «да тласнат света към пропастта на военна катастрофа». «Народите във всички страни — се казва по-нататък в документа — трябва ясно да разберат, че предприемайки такава авантюра, Съединените американски щати правят крачка по пътя към разпалването на световна термоядрена война. Погазвайки нагло международните норми за поведение на държавите и принципите на устава на Организацията на обединените нации, САЩ си присвоиха правото — и заявиха това —

да нападат корабите на други държави в открито море, т. е. да се занимават с пиратство . . .

Според устава на ООН всички страни, големи или малки, имат право да изграждат живота си по своя воля, да вземат такива мерки за осигуряване на своята безопасност, каквито те считат за необходими, и да дават отпор на агресивните сили, които посягат върху тяхната свобода и независимост. Да не се държи сметка за това — значи да се подкопава самата основа на съществуването на ООН, да се въведат в международната практика законите на джунглите, да се предизвикват безкрайни конфликти и войни.

В този тревожен час съветското правителство счита за свой дълг да отправи сериозно предупреждение към правителството на САЩ, да го предупреди, че осъществявайки мерките, обявени от президента Кенеди, то поема тежка отговорност за съдбините на света, безразсъдно си играе с огъня. В декларацията се подчертава, че «ако агресорите разпалят война, Съветският съюз ще им нанесе най-мощен контраудар». Президентът Кенеди отново беше призован да приеме съветското предложение за ликвидиране на военните бази, намиращи се на чужди територии в различните части на света.

Същевременно съветското правителство постави в ООН въпроса за незабавно свикване на Съвета за сигурност, за да разгледа въпроса «за нарушаване устава на ООН и заплаха на мира от страна на Съединените американски щати».

Съветското правителство взе всички необходими мерки СССР да не бъде заварен неподготвен и да бъде в състояние да даде съкрушителен отпор на агресорите. В ракетните войски със стратегическо предназначение, във войските от противовъздушната отбрана и в подводния флот бе спряно уволняването на старшите набори и бяха отменени отпуските за целия личен състав. Командуването на обединените въоръжени сили на страните от Варшавския договор предприе редица мерки за повишаване бойната готовност на войските и флотите.

Представителите на Съветския съюз в ООН порицаха действията на правителството на САЩ и поискаха да бъде прекратена всяка намеса във вътрешните работи на република Куба.

Президентът Кенеди бе призован да прекрати карантината и от изпълняващия длъжността генерален секретар на ООН У Тан. Кенеди всъщност игнорира това предложение.

В отговор на предадения телеграфически призив на У Тан «за въздържане от всякакви действия, които могат да изострят положението и да породят риск за война», съветското правителство от своя страна заяви, че то е съгласно с неговите предложения.

На 25 октомври У Тан изпрати до съветското правителство втора телеграма, в която отново предлагаше идеята за мирно уреждане на карибската криза. Той молеше «съветските кораби, които вече се намират на път за Куба, да се държат встрани от района на карантината само за определено време», с оглед да могат да бъдат обсъдени различни варианти за възможно споразумение, което би могло да уреди проблема по мирен начин съгласно устава на ООН.

Кенеди не се решава да игнорира второто послание на У Тан, изпратено до него. Той се съгласява също да вземе мерки да се изключи допирът на американските кораби със съветските. Президентът Кенеди прави това против волята на военната клика. Адмиралите например искаха от него да се съгласи военните кораби на САЩ да излязат от зоната на карантината още по-навътре в открития океан и да провокират сблъскване със съветските кораби. Става, както отбелязва в своите мемоари Соренсън, «остро сблъскване с представителите на военно-морските сили».

И други длъжностни лица в САЩ също се стремяха да усложнят и без това нажежената атмосфера. На 26 октомври представителят на държавния департамент на САЩ, като наруши инструкцията на президента, през време на разговор с журналистите наблегна върху онази част от речта на Кенеди, прочетена по телевизията на 22 октомври, където се отбелязваше, че «по-нататъшните действия ще бъдат оправдани». Печатът на монополите подхвана намека. Във вестниците се появиха многобройни съобщения, че е съвсем предстоящо нахлуване или въздушно нападение срещу Куба. Това също беше своеобразна форма на натиск върху президента. Разказват, че като научил за тази несанкционирана от Белия дом стъпка на държавния департамент, Кенеди изпаднал в ярост. Той извикал Ръск и други сътрудници на държавния департамент и им прочел гневна нотация.

След това стана един случай, който отново наля масло в огъня. Защищавайки въздушните си граници, части от кубинската противовъздушна отбрана свалиха един американски разузнавателен самолет «Ю-2». Привържениците на войната отново поискаха да се извърши въздушно нападение срещу Куба, а след това и нахлуване. Кенеди отново отклонява тези искания.

Но провокационните действия от страна на САЩ не преставаха. На 28 октомври един американски самолет нахлу дълбоко в съветска територия, в района на Чукотския полуостров. Съветската страна прояви самообладание в създалата се обща опасна за мира ситуация. Съветските военни можеха да свалят нарушителя, но не го направиха. Американският самолет се върна обратно. Във Вашингтон пазеха мълчание по повод на случилото се. Едва по-късно, принуден да отговори на протеста на съветското правителство, държавният департамент отново (за кой ли път!) заяви, че самолетът на САЩ е навлязъл в съветска територия в резултат на «навигационна грешка» и «на силен вятър».

Ако си спомним, че малко преди този инцидент, на 30 август, още един американски самолет наруши държавната граница на СССР в района на Южносахалинск и в продължение на 9 минути летя над съветска територия, с пълно основание можем да се усъмним, че и двата тези инцидента са били случайни. Те много повече приличаха на провокация. При това те се предприемаха от САЩ въпреки декларацията на президента Кенеди от 25 януари 1961 г., че той е наредил да не се допускат нарушения на държавните граници на СССР от американски самолети.

Налице бяха явни опити от страна на американската военна клика да предизвика през есента на 1962 г. световна военна криза, опити, които президентът Кенеди бе принуден в края на краищата да възпира, решил очевидно, че един ядрен конфликт би бил гибелен за САЩ.

По времето, когато карибската криза достигна върхната си точка, на 26 и 27 октомври съветското правителство излезе с предложения, които станаха основа за уреждане на възникналия конфликт. То се съгласи да изтегли от Куба някои видове ракети, които САЩ бяха обявили за «настъпателни», ако правителството на САЩ заяви, че ще зачита неприкосновеността на границите на Куба и се задължава да не извършва агресия по отношение на нея. Беше предложено на президента Кенеди да изпрати свои представители в ООН, които да водят преговори за уреждане на кризата. По такъв начин Москва предлагаше на Вашингтон мир вместо термоядрена война.

Като получава текста на тези съветски послания, Кенеди нарежда бързо да им се изготви отговор. И отново сред изпълнителите на това поръчение избухват разногласия и започват взаимни обвинения, дори по-силни, отколкото преди. Противниците на уреждането на конфликта настояват отговорът за съветското правителство да бъде «твърд». Те още не се прощават с надеждата, че ще успеят да осуетят мирното уреждане на кризата. Но главните съветници на президента по това време вече са добре осведомени за настроенията на Кенеди. В резултат на това същият ден привечер във Вашингтон е изготвено послание-отговор, в което президентът на САЩ дава уверение, че се отказва от нахлуване в Куба и обещава бързо да отмени карантината. Наистина, това съгласие беше отрупано с редица уговорки, но не в тях беше същността на въпроса. Главното в края на октомври 1962 г. беше официалното отказване на Кенеди от агресивните планове против Куба. Това без съмнение допринесе за нормализиране на обстановката. Карибската криза започна да отслабва.

Разбира се, цената на словесните обещания на буржоазните правителства в областта на външната политика е добре известна. Ето защо, когато преценяваме отрупания с уговорки отказ на президента на САЩ от нахлуване в Куба, трябва да пристъпваме с известна предпазливост.

Гаранции срещу агресия против Куба, заяви на 28 октомври 1962 г. министър-председателят на революционното правителство на Куба Фидел Кастро, няма да има, ако САЩ освен прекратяването на морската блокада не снемат и икономическата блокада на Куба, ако не прекратят подривната дейност срещу нея и пиратските нападения от базите, разположени в САЩ и в Пуерто Рико, ако не прекратят нахлуването на американски военни самолети и кораби в кубинското въздушно пространство и териториални води, както и ако не ликвидират военната база в Гуантанамо. Това бяха, разбира се, справедливи искания. Тяхното изпълнение би означавало важна крачка към нормализиране на кубинско-американските отношения. Съветският съюз подкрепи разумните предложения на Куба.

През първата половина на ноември по дипломатически пътища и чрез ООН се разчистваха бунищата на предизвиканата от САЩ карибска криза. На 20 ноември 1962 г. президентът Кенеди обяви, че отменя «карантината», а на 21 ноември съветското правителство даде нареждане на ракетните войски с междуконтинентално и стратегическо предназначение да преминат от пълна бойна готовност към нормална бойна подготовка и дейност. В стратегическата авиация беше отменено състоянието на бойна готовност.

Карибската криза беше ликвидирана.

НЕСГОВОРЧИВА ЕВРОПА. През целия период след войната американските империалисти зорко следяха положението на европейския континент. По отношение на намесата в източноевропейските работи ръцете на САЩ се оказаха къси, както се казва. Но над Западна Европа те успяха да установят действен контрол. Американското правителство постигна тази цел с помощта както на икономически, така и на военно-политически лостове. Важна роля изигра и антисъветската, антикомунистическата пропаганда, раздухвана от САЩ. Години наред на западноевропейските народи упорито се внушаваше, че Съветският съюз «се готви да ги нападне», «да извърши агресия». И това се твърдеше за народа и страната, разгромила хитлеристка Германия и освободила европейските народи от фашистко робство!

Повод за нелепото обвиняване на Съветския съюз в «заграбване» на страните в Източна Европа беше фактът, че народите на тези страни, за които поуките от историята не минаха даром, тръгнаха по социалистическия път на развитие. Американските управляващи среди никак не искаха да признаят закономерността на това. А тъй като източноевропейските страни, в които се установи народна власт, не са латиноамериканските републики, където може без много размисъл да се хвърлят батальони морска пехота на САЩ или наемници на ЦРУ, за да се свалят законните правителства и да се установява «свобода» по американски образец, на Вашингтон не оставаше нищо друго, освен да чака удобен момент за действие против новия строй в тези страни.

Същевременно американските политици разсъдиха, че е необходимо, докато им се удаваше възможност, да сложат ръка на Западна Европа. И трябва да кажем, че успяха до голяма степен. За доста дълъг период САЩ по същество се превърнаха в сюзерен на западноевропейските държави, а те — в американски васали. Не случайно в края на 40-те и началото на 50-те години стана характерно затишието на общоевропейския дипломатически фронт. В същото време по адрес на западноевропейските политици постоянно се чуваха гръмките, чисто фелдфебелски подвиквания на управляващите среди в САЩ: «прави това» или «не прави онова». Управляващите западноевропейски кръгове доста покорно се подчиняваха на тези подвиквания. Но, разбира се, това не можеше да трае дълго. В Западна Европа се засилваше недоволството от диктата на американците в европейските работи. Западноевропейският монополитистичен капитал заздрави позициите си и започна да конкурира американския.

Когато Кенеди дойде на власт, недоволството на западноевропейците се чувствуваше все по-силно. Американската външна политика в онзи вид, в който се водеше, вече не беше изгодна за мнозина в Западна Европа.

Следователно Кенеди започваше президентството си, когато в европейската политика на САЩ се появи дълбока пукнатина, която все повече се разширяваше. За да запазят господствуващото си положение в Западна Европа, САЩ трябваше да се опитат да намерят нови форми за осъществяване на стария курс.

Тактиката на лавиране, към която Кенеди беше принуден да прибегне в началото на 60-те години, замени старата праволинейна политика на САЩ не веднага и не изведнъж. Тя произтичаше от затрудненията, които американските управляващи среди започнаха да изпитват в Западна Европа приблизително от средата на 50-те години. Това, разбира се, не значи, че по-рано във взаимоотношенията между западноевропейските страни и САЩ всичко е вървяло по мед и масло. Съвсем не. Но до средата на 50-те години Западна Европа беше принудена да следва покорно политическия курс на САЩ. Все още се чувствуваше следвоенната икономическа зависимост на тези страни от американските банкери. И не само икономическа.

Повечето от западноевропейските страни бяха оковани във веригите на НАТО, които, каквото и да твърдеше американската пропаганда, рязко спънаха процеса на стабилизиране на положението в Европа, сковаха инициативата на западноевропейските държави при решаването на въпросите за общоевропейската безопасност, която не може да почива върху агресивен регионален военен блок.

САЩ държаха всички командни нишки на блока в свои ръце. Достатъчно е да кажем, че командващият въоръжените сили на НАТО винаги е бил американец. САЩ взеха курс към превъоръжаване на Западна Германия и въвличането ѝ в орбитата на НАТО, с което съдействуваха за още по-голямо затвърдяване на разцеплението на Германия. И най-сетне американското правителство водеше политика на изтикване на своите западноевропейски сътрудници от другите райони на света, като се стремеше да сложи ръка на бившите английски, френски, белгийски и други колонии.

Всичко това се правеше толкова явно и грубо, че не можеше да не се отрази върху настроенията в Западна Европа. Както признава например американският учен А. Атциони в книгата си «Победа без война», «с течение на времето САЩ станаха твърде непопулярни в Западна Европа“. Друг буржоазен учен — Л. Фри, признава, че европейците започнаха да виждат в САЩ «великан, който . . . упорито оскърбяваше техните чувства».

Изключение правеше само Западна Германия, където реваншистки настроените управляващи среди разчитаха на американския империализъм като на сила, с помощта на която се надяваха да се опитат да възстановят територията на ГФР в границите на хитлеристкия рай от 1937 г. Разбира се, това бяха налудничави илюзии. Но никой не помагаше така за запазването на подобни илюзии, както правителството на САЩ.

Нова форма за провеждане политиката на САЩ в Западна Европа беше концепцията за така наречената «атлантическа общност». Неин глашатай стана Кенеди. Според него вече не биваше да се правят опити да се задържа американското влияние в Западна Европа само с помощта на НАТО и на икономическите средства за натиск върху всяка отделна държава. Още повече, че западноевропейските страни престанаха да вярват на басните за опасност от «комунистическа агресия». Необходимо беше да бъде провъзгласена някаква нова концепция, която не би позволила в Западна Европа да се развиват сили, които САЩ не биха могли да контролират.

«Атлантическата общност» — ето кое според замисъла на американските стратези трябваше да спре «подхлъзването» на западноевропейските държави към по-независима от правителството на САЩ външна политика. И в многобройните си речи Кенеди започва активно да развива мисълта, че правителството на САЩ би искало да добави към връзките на военното партньорство с държавите от Западна Европа «нови връзки». Тези връзки, почиващи върху «атлантическите принципи», ще направят съюза на държавите от двете страни на Атлантическия океан съюз на «равни партньори», в който решенията и отговорността ще почиват върху «пълното равенство» между САЩ и Западна Европа.

Американското правителство смяташе, че нищо в тази концепция не може да предизвика предпазливост сред западноевропейските партньори на САЩ. Но както е известно, идеята за «атлантическа общност» не издържа проверката на времето. Не я издържа, защото много западноевропейски ръководители отгатнаха нейната същност и започнаха да се отнасят към нея със студено безразличие. Особено ясно разбра опасността на идеите за «атлантическа общност» за независимостта на своята страна правителството на Франция начело с президента де Гол.

Наистина трудно можеха да не бъдат забелязани явните посегателства на правителството на САЩ върху суверенитета на западноевропейските държави.

В многобройни статии, които се появяваха в печата на САЩ като по поръчка, в изказвания на американски държавни дейци като червена нишка преминаваше мисълта, че Западна Европа е «надраснала» времето, когато се е състояла от множество суверенни държави. Държавният суверенитет се обявяваше за анахронизъм. Твърдеше се, че и Първата, и Втората световна война били предизвикани главно от «националното съперничество».

И тъй, главният стремеж на Кенеди в Западна Европа ставаше пределно ясен. В нея, както смяташе той, не трябва да има държави и правителства, които да отстояват своите национални цели. Трябва постепенно да изчезнат правителствата на Франция, Англия, Италия. Те трябва да бъдат заменени от някаква «обединена Европа», съгласна с американската концепция за «атлантическата общност».

Като примамка, която според Кенеди трябваше да подействува неотразимо върху западноевропейците, се провъзгласяваше именно споменатата концепция: правителството на САЩ се стреми към «равноправна асоциация» със западноевропейските страни, но тя не може да бъде осъществена напълно, ако Западна Европа не тръгне по пътя на «единството».

Какво разбираше Вашингтон под такова «единство»— това разясни в интервюто си пред френския вестник «Монд» завеждащият европейските въпроси в правителството на Кенеди заместник-държавен секретар на САЩ Джордж Бол. «Разбира се — заяви веднъж Бол, — ние можем да водим преговори с европейските страни на равноправна основа, но съществува един аспект на равенството, който не зависи нито от волята, нито от действията на Съединените щати, а именно равенството на мащабите и ресурсите. А тази трудност би била преодоляна чрез създаването на обединена Европа. Благодарение на ресурсите, които ще бъдат приблизително равни на ресурсите на Съединените щати, обединена Европа би била за нас равна във всяко отношение. Но никога не ще можем да постигнем такова равенство, ако Европа бъде разединена, в резултат на което нейната мощ и значение ще бъдат по-малки». Чувствувайки колко изкуствени са неговите разсъждения, зад които прозираше явното желание да бъдат освободени западноевропейските страни от «остарелия суверенитет», Бол отново твърдеше, че САЩ «дори и не помислят за господство» в Европа.

Новата политика по отношение на западноевропейските страни беше провъзгласена официално в деня на независимостта на САЩ — 4 юли 1962 г. На този ден Кенеди произнесе реч, в която призова към създаване на «атлантическа общност» на «обединена Европа» и Съединените щати. На западноевропейските страни беше предложен статут на «равноправен партньор». Но само на думи. На практика се предлагаше план за фактическо ликвидиране на независимостта на западноевропейските държави. Именно затова «атлантическата общност» се оказа мъртвородена.

На първо време обаче правителството на Кенеди възлагаше големи надежди на провъзгласената от него концепция.

Смяташе се, че създаването на «атлантическата общност» ще доведе до смекчаване на доларовата криза, ще прекрати стопяването на американския златен запас, значителна част от който отиваше по експанзионистичната програма за «подпомагане» на други държави и за военни задължения в чужбина. Кенеди стига до извода, че САЩ заплащат твърде щедро задграничните сметки по разходите за борбата с «комунистическата опасност». Тогава, решава Кенеди, защо да не привлечем по-активно към това своите съюзници от НАТО? Идеята за «равноправния партньор», който носи наравно със САЩ и разходите по борбата с националноосвободителното и комунистическото движение в цял свят, напълно отговаряше на тази цел.

Създаването на «атлантическата общност» трябваше да спомогне за укрепване на икономическите позиции на САЩ в Западна Европа. Същата цел преследваше и американският план за взаимно намаляване на тарифите, насочен към увеличаване на износа и подобряване платежния баланс на САЩ. Предполаганото намаление на тарифите трябваше да привърже още по-здраво Западна Европа към САЩ.

През 1962 г. правителството на Кенеди започна да се домогва до търговско-политически преговори с «общия пазар». САЩ възнамеряваха да проведат търговски преговори за намаляване на вносните мита със страните от «шесторката», а след това и с другите западноевропейски страни. Тази запланувана серия от преговори именно получи названието «цикъла на Кенеди». За подготовката му в САЩ беше създаден специален правителствен орган, възглавяван от бившия държавен секретар К. Хъртър. САЩ завършиха подготовката за търговските преговори със своите западноевропейски конкуренти едва през пролетта на 1964 г., вече след смъртта на Кенеди. Последвалите преговори показаха, че надеждите на САЩ да спечелят икономически от намаляването на тарифите са били безплодни. «Цикълът на Кенеди» не даде положителни резултати за САЩ.

За да стане идеята за «атлантическа общност» по-привлекателна за западноевропейците, беше им обещано, че САЩ ще споделят с «обединена Европа» своите ядрени секрети. По страниците на западния печат започна да се мярка думата «консултации». Заговори се за намерението на Пентагона да организира единна разузнавателна служба на НАТО, да създаде Атлантическо парламентарно общо събрание. Правителството на САЩ не жалеше боите и красноречивите жестове, за да популяризира новия си план.

Но всички тези усилия бяха безрезултатни. Западна Европа се отнесе без всякакъв ентусиазъм към предложения от Кенеди «план за равноправно партньорство», разбира се, с изключение на правителството на ГФР, което, поддържайки плановете на САЩ, си правеше особени сметки да получи ядрено оръжие с помощта на американците. Повечето от западноевропейските държави обаче с основание видяха в плановете за създаване на «атлантическа общност» стремеж да не се допусне Западна Европа да се освободи от контрола на САЩ.

ГФР ставаше главна опора на външната политика на САЩ в Западна Европа. През 1962 г. Кенеди се срещна с английския министър-председател Х. Макмилън в Насау (Бахамските острови), където предложи на англичаните план за създаване на ядрени сили на НАТО върху многостранна основа. Това предложение отговаряше на исканията на западногерманските реваншисти, които се домогваха до ядреното оръжие. На англичаните също беше заявено, че американските авиационни фирми възнамеряват да прекратят работата си над ракетата «Скайболт», с които английското правителство смяташе да въоръжи своите ВВС. На Англия бяха предложени на баснословна цена подводници с ракети «Поларис». По такъв начин САЩ всъщност свеждаха до нула положението на Англия като ядрена държава, тъй като тя ставаше напълно зависима от американските военни доставки. Английският министър-председател се съгласи със свито сърце с плана за създаване на ядрени сили на НАТО; Франция го отхвърли.

Към началото на 1963 г, когато стана ясно, че така нареченият «велик атлантически проект» е химера, на бял свят се появи подработеният план на Пентагона и Бон, известен под името «многостранни ядрени сили» (МЯС). МЯС трябваше да представлява пример за широко обединяване на силите на западноевропейските страни в ядрената област. Тогава, както смяташе държавният департамент, ще бъде по-лесно да се постигне споразумение със западноевропейците в областта на икономиката и политиката. На европейските членове на НАТО бе предложено да участвуват «заедно с Америка» в създаването на военно-морски флот, снабден с ядрено оръжие. Според замисъла на съставителите на плана екипажът на корабите (подводни или надводни) ще се комплектува от европейци. Самият флот ще се подчинява на НАТО, т. е. на американския главнокомандуващ. Страните от Западна Европа трябваше да финансират построяването на корабите, тяхното използване и обслужване. Франция се обяви активно и против този проект. Може да се каже, че и в този случай Кенеди не успя да постигне целите си в Западна Европа.

«Многостранният ядрен флот» на НАТО потъна, още преди да слезе от стапелите. Неговият опасен характер бе разобличен от социалистическите страни. Франция нарече този план «многонационален фарс». Норвегия и Дания заявиха, че няма да участвуват в него. Маршалът на английските ВВС Джон Слесър открито призна, че «многостранните ядрени сили» представляват «чудовищен военен абсурд».

Трябва да кажем, че макар планът за създаване на МЯС и да не беше осъществен, САЩ и Англия не изоставяха опитите да изобретят нови форми за приобщаване на Западна Германия към ядреното оръжие.

Независимата позиция на Франция по международните въпроси предизвикваше все по-голямо раздразнение във Вашингтон. Показателна е историята с опитите да се вкара Англия в «общия пазар».

Президентът на Франция де Гол, който провъзгласи концепцията за «третата сила», упорито се бореше Франция и Западна Европа да могат най-сетне да заговорят с пълен глас по въпросите на външната политика и да провеждат свой курс. Като се мъчеше да вкара Англия в «общия пазар», правителството на Кенеди се стремеше да вкара там свой съюзник, който има «особени отношения» със САЩ. В случай че тези планове се осъществяха, то очакваше да види спадане на френското влияние в «общия пазар» и в цяла Западна Европа и същевременно засилване на влиянието на Западна Германия. Но, както е известно, именно «особеният характер» на англо-американските отношения, както и очевидната неустойчивост на английската икономика и все по-явното отслабване на позициите на лирата-стерлинг, станаха причина за последвалия крах на преговорите за влизането на Англия в «общия пазар». Франция отново каза «не».

Плановете на Кенеди по отношение на Западна Европа, ако ги очистим от пропагандната им обвивка, имаха за цел да отслабят Западна Европа икономически и политически. Те също увеличаваха опасността от война, тъй като — в случай че бъдат осъществени — помагаха да бъде дадено в ръцете на Бон ядрено оръжие.

Плановете на Кенеди за «атлантическата общност» и досега си остават в арсенала на външната политика на САЩ. В държавния департамент продължават да не ги забравят, за разлика от някои други, по-реалистични идеи на президента, защото това е в интерес на онези кръгове в САЩ, които не са се простили с надеждата Западна Европа да остане под строг американски контрол.

Растящият стремеж на европейските държави към създаване на колективна безопасност на континента все повече противоречи на политиката на САЩ. Колективната безопасност, както е ясно за всеки, може да има само една обща база и е несъвместима със съществуването на регионални военни блокове, и преди всичко на НАТО. Но Вашингтон упорито се стреми да запази този агресивен блок като опора на своята политика в Европа. За тази цел той изобретява все нови рецепти, които целят да не се допусне по-нататъшно разведряване на международната обстановка в Европа. В някои западноевропейски столици като че ли все по-добре започват да разбират това.

ПЕТА ГЛАВА. КЕНЕДИ И «ТРЕТИЯТ СВЯТ»

СЛАДКИШ ИЛИ ТОЯГА! Сега няколко думи за политиката на правителството на Кенеди в «третия свят». Разбира се, в обема на дадената книга е невъзможно да разкрием тази тема повече или по-малко пълно. Но необходимо е да охарактеризираме основните насоки на тази политика.

Ние вече имахме възможност да се запознаем с редица външнополитически стъпки на Кенеди по отношение на Куба и Виетнам. За какво говорят те?

Преди всичко за това, че и при Кенеди американското правителство беше готово да прибегне до старата и изпитана политика на «голямата тояга», провеждана още в началото на XX век от президента Теодор Рузвелт.

Но времената се бяха изменили и старият метод започна все по-често да прави засечка. На Плая Хирон наемниците на САЩ бяха разгромени. Във Виетнам САЩ все по-дълбоко затъваха в тресавището на антинародната война, водена с най-престъпни и варварски средства. Във всички тези неблаговидни действия участвуваше или дори ги ръководеше президентът Кенеди.

Същевременно чувствувайки колко безперспективно е да се използуват изключително военни методи, той се опитваше да внесе елемент на «гъвкавост» в американската външна политика. Този нов елемент в подхода към международните отношения не отразяваше някаква качествена промяна във външната политика на САЩ, но свидетелствуваше, че старите ѝ доктрини не са издържали проверката на времето.

А каква беше основата на външната политика на САЩ по отношение на развиващите се страни от Азия, Африка и Латинска Америка?

Фактите показват, че тя е почивала и почива на крайно несигурна основа. Нейната същност е в следното: САЩ са свободни, когато им скимне да се месят във вътрешните работи на другите държави с цел «да не допуснат в тях победа на комунистите» (под комунисти във Вашингтон разбират всички, които се стремят към истинска независимост на своите страни от САЩ). САЩ си присвояват правото да «защищават свободата», или с други думи, да установяват в други страни отношения, угодни и изгодни за американските монополи.

Такива доктрини естествено не могат да харесат на никоя независима държава. Те са подходящи само за прогнилите, антинародни режими, които се издържат от американските империалисти и се охраняват от техните щикове. Именно на тях САЩ с готовност предоставят голяма военна и икономическа помощ за «запазване на свободата» в дадената страна.

Свобода от кого? «Разбира се, от комунистите» — заявяват американските представители.

Свобода за кого? На този въпрос отговаря самият живот — за най-реакционните и продажни елементи на обществото.

Трябва ли след това да се учудваме, че в цял свят престижът на САЩ пада?! Американската външна политика — политика на «световен жандарм» — дълбоко противоречи на духа на международните отношения през XX век — век на движение на всички народи към независимост и прогрес.

Непопулярността на американската политика по отношение на развиващите се страни дълбоко безпокоеше Кенеди. В стремежа си да направи провъзгласените от него «нови хоризонти» привлекателни за тези страни, Кенеди се опитваше по-убедително, отколкото се правеше преди него, да представи САЩ като борец за икономически, социален и политически прогрес. Искаше и самият той да се издигне пред народите като политически деец, който се бори за реформи и демокрация. По цял свят се разпространяваше версията, че новият американски президент не одобрява тираничните режими. Това, разбира се, беше само тактически ход, с помощта на който Кенеди се стремеше поне донякъде да отслаби революционната вълна в страните от Азия, Африка и Латинска Америка, да създаде илюзията, че политическият курс на САЩ се е променил.

Колкото до реакционните десни режими, отношението на правителството на Кенеди към тях зависеше от обстановката. Ако това беше изгодно за управляващите среди в САЩ, против един или друг диктаторски режим понякога се предприемаха демонстративни мерки, повече шумни, отколкото действени. Същевременно в историята на САЩ, включително и при Кенеди, не е имало случай те да съдействуват със силата на своето икономическо, политическо и военно влияние да бъдат ликвидирани колониални отношения, да бъде свален реакционен режим, да помогнат на прогресивно правителство да се затвърди на власт. Затова пък във външната политика на САЩ се наблюдават колкото щете действия в противоположна насока. Да вземем например Гватемала и Куба, Доминиканската република и Виетнам, генерал Франко и диктатора Салазар, Конго (Киншаса) и Южна Родезия.

Разбира се, опитите да се представят САЩ — капиталистическият хищник и душител на всеки социален прогрес — за такъв един чичо Сам, добряк, бяха крайно неблагодарни. Здравомислещите хора не можеха да не виждат, че реалността на американската външна политика се състои съвсем не в защита на «свободата», а в това, в угода на монополите на САЩ, с помощта на долара и оръжието да поддържат и насаждат най-реакционни режими и да предотвратяват «опасните» социални реформи.

Въпреки това Кенеди започва активно да кокетира с правителствата на редица развиващи се страни. Във Вашингтон се канят държавни дейци, с които през време на Джон Фостър Дълес никой в американската столица дори не би помислял да се срещне. Новият президент решава друго.

«Третият свят», както американският печат нарича развиващите се страни, играеше все по-голяма роля в международните отношения. Според Кенеди да се игнорират неутралните държави, а още повече да бъдат те отблъсквани от САЩ, би значело да се върви по погрешен път. Те трябва да бъдат запазени в орбитата на Запада, и то по възможност с прилагането на «демократични», «гъвкави» методи.

Ако отхвърлим показната обвивка на политиката на Кенеди спрямо развиващите се страни, ще стане напълно ясно: администрацията на Кенеди усилено кокетираше с правителствата на развиващите се страни дотогава, докато по мнението на държавния департамент и ЦРУ съществуваше «обоснована надежда», че те ще се откажат от прогресивния курс на развитие на своята икономика и от преминаването към некапиталистически път. Щом подобни надежди се разсейваха, пускаха се в ход съвсем други методи, които САЩ никак не бяха склонни да афишират.

ЛАССКИЯТ ПРОБЛЕМ. Вече се запознахме с политиката на САЩ по виетнамския въпрос. Тя представлява ярък пример за открито колониално разбойничество и грабеж на империализма на азиатска земя. Политиката на САЩ във Виетнам има за крайна цел да подчини на американския монополистичен капитал цяла Югоизточна Азия. САЩ обаче не успяват да постигнат това.

Защо? За да разберем по-добре това, необходимо е да се обърнем и към «лаоския проблем». Този проблем беше един от първите остри международни проблеми, с които Кенеди бе принуден да се сблъска още в самото начало на президентството си. Трябва да кажем, че по този проблем президентът се ориентира по-добре, отколкото по много други. Тук Кенеди прояви минимума здрав разум, който спомогна този проблем да не се изостри дотолкова, че да застрашава международния мир. По отношение на Лаос Кенеди тръгна по пътя на по-реалистични действия, които впрочем след смъртта му бяха забравени.

Кенеди имаше доста значителен опит по азиатските въпроси. Той съдеше не по слухове за това, какво става в много азиатски страни. Още през 1951 г. Кенеди посещава Лаос, Камбоджа и Виетнам, които влизаха във «френски» Индокитай. Той лично се убеждава, че френските колонизатори не ще могат да се задържат на азиатска земя.

На едно съвещание в американската мисия в Сайгон Кенеди направо запитва присъствуващите американски дипломати: «Защо смятате, че виетнамците ще се сражават, за да остане тяхната страна част от Франция?»

Тази критика по адрес на мисията на САЩ в Южен Виетнам изкарва из нетърпение американския посланик. В стремежа си да насади Кенеди, той се погрижва неговите възгледи да станат известни на главнокомандуващия френския експедиционен корпус. Със съгласието на американския дипломат френският генерал изпраща до мисията на САЩ официален протест във връзка с критичните изказвания на Кенеди. Разбира се, това незабавно било доложено във Вашингтон, където сметнали, че конгресменът «се бърка в чужди работи».

Кенеди обаче продължава да отстоява своето гледище. След завръщането си в САЩ той смята, че Западът трябва да направи политиката си в Азия по-гъвкава, да разчита преди всичко не на военната сила, а на политическите методи за борба с националноосвободителното движение. «Без подкрепата на местното население — заявява веднъж Кенеди пред представители на печата — няма надежда за успех в която и да било страна на Югоизточна Азия.

В тази оценка Кенеди се оказа по-далновиден от много американски дипломати. Същевременно предлаганите от него «гъвкави методи» преследваха предишната цел — да се отслаби, а след това и да се ликвидира националноосвободителната борба на народите от Югоизточна Азия. Кенеди бе за използването на неоколониалистичните методи не само в Азия, но и в Африка и Латинска Америка, като ги предпочиташе пред стария класически метод на колонизаторите — голата военна сила.

Какво наследство получи Кенеди в Лаос?

Както е известно още през ноември 1957 г. представителите на националните сили в страната сключиха Виентянските споразумения, които предвиждаха създаването на неутрален Лаос начело с коалиционно правителство. Но Вашингтон, намесвайки се грубо във вътрешните работи на Лаос, настояваше в Лаос да бъде създаден прозападен антикомунистически режим. ЦРУ усилено търсеше човек измежду лаосците, който би се съгласил да работи за правителството на САЩ. Най-сетне американското разузнаване го намери, наистина не в Лаос, а в Париж. Този човек беше честолюбивият офицер Фуми Носаван. Скоро този «патриот» се появи в Лаос с американски пари и оръжие. Ръководителят на коалиционното правителство Сувана Фума беше принуден да напусне страната. Много ръководители на Патет Лао бяха заловени и хвърлени в затворите. В страната с нова сила пламна гражданската война.

САЩ се стремяха да превърнат Лаос в своя военна база. Американските генерали подчертаваха военностратегическото значение на Лаос като крепост на антикомунизма в Югоизточна Азия. По предложение на Д. Ф. Дълес в Лаос започна да се създава голяма армия от наемници с американски пари под предлог за «защита на свободата». Към 1960 г. за нея бяха изразходвани близо 300 млн. долара. По такъв начин САЩ открито погазваха духа на Женевските споразумения, които призоваваха към неутрализиране на бившите френски колонии.

Лаоският народ бедствуваше, икономиката му се намираше в плачевно състояние, а наемниците ядяха американските подаяния. А когато прогресивните сили в Лаос грабнаха оръжието, за да се самозащитят, военната сбирщина, хранена от американците, се разбяга. «Спасявайки положението», правителството на САЩ изпрати в съседния на Лаос Тайланд 5000 войници от американската морска пехота.

Още на другия ден след встъпването на президента в длъжност групата военни съветници стовари пред новия президент цяла лавина от «факти», че Лаос всеки момент може да стане комунистически и по такъв начин «ще отидат на вятъра» стотиците милиони долари, изразходвани от САЩ, за да превърнат Лаос в свой сателит. «Аз се борих в продължение на година и половина — заявява в пристъп на гняв американският посланик в Лаос Г. Парсънс — да не допусна там да бъде създадена коалиция».

Не минава ден на работната маса на Кенеди да не бъде поставено ново донесение за «опасния» развой на събитията в Лаос. Протежетата на САЩ търпяха поражение.

Съветниците на президента твърдят, че Лаос може да бъде спасен «със сила» и само «със сила», като предлагат да бъдат разширени рязко рамките на намесата на САЩ в лаоските работи. Така например на едно заседание на Националния съвет за сигурност генерал Лемнитцер заявява: «Ако ни дадат право да използваме ядреното оръжие, ние можем да гарантираме победата». Президентът само мълком погледнал генерала.

В американския печат се появява инспирирана от военната клика критика срещу новия президент. «Къде се дяна решителността на САЩ?», «Къде е мъжеството на Кенеди?», «САЩ подкопават вярата в своите сили в Азия, те отблъскват от себе си своите съюзници в Тайланд и Виетнам». Такива са само някои от отровните стрели, пуснати против политиката на умереност по лаоския въпрос.

Не всички обаче се придържат към гледището на Лемнитцер. Дори редица видни военни не са уверени, че САЩ трябва открито да се намесват в конфликта в Лаос. Те смятат, че тогава нямали достатъчно количество сухопътни сили за тази цел.

Кенеди бързо извиква във Вашингтон командуващия силите на САЩ в района на Лаос адмирал Г. Фелт. На 9 март 1961 г. адмиралът се явява в пълна парадна униформа пред президента, който го подлага на подробен разпит. В продължение на два часа Фелт разказва на президента, че въоръжената от Пентагона «лаоска армия» «никак не се бие» или пък се бие «не така, както трябва». А «най-добрите ѝ офицери» се занимават не с военни действия, а влизат в личната охрана на генерал Фуми Носаван. Кенеди изпраща до Носаван ругателно послание, в което призовава генерала да активизира военните действия против патриотичните сили в Лаос. Никакъв резултат. Продължават да бият наемниците.

Кенеди кипи от негодувание. В неговата представа «борците за свобода», към които той причислява продажната клика на Носаван, е трябвало вече отдавна да му поднесат един голям успех на международната арена, като разгромят силите на Патет Лао. И все напразно. «Ще се борят ли лаосците за своята страна?» — объркано възкликва Кенеди, като се запознава със съобщението за новия разгром на десните наемници. А веднъж паднал духом, той ненадейно подхвърля: «Каква каша ми забърка правителството на Айзенхауер» . . .

Кенеди се колебае в избора на двата възможни курса за действия в Лаос. В първия случай се предвиждало там да бъдат изпратени допълнителни американски военни части. Във втория — да се признае за целесъобразно превръщането на Лаос в неутрална държава. В течение на редицата следващи месеци в американската външна политика се води борба между тези взаимно изключващи се тенденции.

На 23 март 1961 г. в интервю по телевизията Кенеди плаща данък както на «неутралитета на Лаос», така и на «решението» на САЩ да защищава «безопасността на свободния свят». Същевременно той се среща с министъра на външните работи на СССР и се изказва в полза на «независим и неутрален Лаос».

През лятото на 1961 г. след дълги преговори в Женева най-сетне беше постигнато споразумение за уреждане на лаоския проблем. Ако не беше априлският крах на Плая Хирон, не се знае дали правителството на САЩ би се съгласило да подпише Женевските споразумения за Лаос. Във всеки случай на 3 май 1961 г. Кенеди заявява на един от своите помощници: «Ако не беше Куба, ние можехме да се намираме в навечерието на нахлуване в Лаос».

Правителството на Кенеди настойчиво се стремеше неговите съюзници да оказват безусловна подкрепа на всеки курс на американската политика в Лаос. Кенеди се обръща за такава подкрепа най-напред към английския министър-председател Макмилън. Той отначало му обещава само «морална» подкрепа на действията на американците. Но такъв отговор не задоволява правителството на САЩ. То иска повече.

Кенеди бързо заминава със самолет за Флорида, за да се срещне с английския министър-председател. Макмилън, който се намира на посещение в Бермудските острови, също заминава за там. Срещата между ръководителите на правителствата на САЩ и Англия става в американската военна база Ки Уест. Главната цел на Кенеди е да си осигури от Макмилън военна подкрепа, в случай че Вашингтон реши да извърши военна интервенция в Лаос. Макмилън никак не се зарадвал от това искане на Кенеди. Но след това той се съгласява английските войски да участвуват във военна интервенция в Лаос, ако тя бъде призната за «необходима».

Не всички обаче се поддават на увещанията на Кенеди. Още не успял самолетът на президента да се приземи на вашингтонското летище, и френският посланик в САЩ Алфан връчва на Кенеди лично послание от де Гол. Смисълът на посланието не оставя място за никакви съмнения — при никакви обстоятелства Франция няма да участвува във военна интервенция в Лаос. Дават добър съвет на Кенеди — да не предприема военна авантюра. Но той все още продължава да се колебае, макар все повече да клони към мисълта, че при създалите се обстоятелства за САЩ е по-добре да не се забъркват в нов военен конфликт в Азия.

По-нататъшното развитие на събитията е добре известно. На срещата във Виена американското правителство беше принудено да се съгласи с идеята за неутрализация на Лаос. В това отношение голяма роля изигра твърдата позиция на Съветския съюз, който неведнъж е заявявал, че патриотичните сили в Лаос не са сами, че те имат подкрепата на социалистическите страни.

ДОЛАРЪТ В АФРИКА. По-предпазлива бе политиката на Кенеди в Африка. В този район на света той особено настойчиво използваше по отношение на развиващите се страни неоколониалистичните методи. Същевременно, както показа трагедията на Конго, Кенеди не е възнамерявал да се отказва и по отношение на африканските народи от политиката на въоръжена намеса и заплашване. Наистина той предпочиташе да прави това с помощта на послушния на САЩ генерален секретар на ООН шведа Хамаршелд, който заемаше този пост през 1953—1961 г.

Кенеди не криеше особения си интерес към Африка. Той смяташе, че този континент лошо се «усвоява» от американската дипломация и американските бизнесмени.

Кенеди имаше повече от достатъчно причини да бъде недоволен от позициите на САЩ в Африка. Световната история се разви така, че американският империализъм закъсня, когато империалистическите страни си поделяха «черния континент», и беше принуден да се задоволи само с остатъците от зелника, който беше почти изцяло «изяден » от такива държави като Англия, Франция, Германия, Белгия, Испания и Португалия.

Победата на Съветския съюз над ударните сили на реакцията през Втората световна война даде извънредно силен тласък за развитието на националноосвободителното движение. Раздвижи се и Африка. Колониалната тюрма в Африка започна да се руши не по милостта на колонизаторите, а по волята на народите, подкрепяни от социалистическите страни.

За да не се окажат напълно изгонени от африканска земя, в много африкански страни колонизаторите бяха принудени да се постеснят, а понякога и да отстъпят. Първи дадоха пример английските колонизатори. След тях дойде ред на френските и белгийските. Влиянието на европейските колонизатори в Африка значително намаля. При това положение редица видни американски политически дейци започнаха да настояват за по-активна намеса на САЩ в африканските работи. Между тези политици беше и Кенеди.

Подходът на тези хора към африканските проблеми беше твърде прост. Щом западноевропейските колеги не са в състояние да държат Африка под достатъчно строга юзда, американците трябва да им «помогнат» или, с други думи, да ги заместят. Открито се предвкусваше възможността Африка да бъде превърната в американска полуколония. Американските империалисти се надяваха да постигнат това с помощта на найизтънчени методи. Тази политика скоро получи напълно оправдано название — неоколониализъм.

С помощта на неоколониализма американските капиталисти се надяваха не само да подчинят Африка икономически, но и да не допуснат тя да се развива по социалистически път. Всъщност политиката на правителството на Кенеди в Африка целеше на първо място това.

Същевременно неговата тактика значително се отличаваше от тактиката на правителството на Айзенхауер.

Към началото на своето президентство Кенеди беше натрупал вече значителен опит по африканските въпроси. Малцина в сената на САЩ отделяха толкова внимание на Африка, както Кенеди. Може би найголяма популярност в тази област му донесе неговата реч за положението в Алжир, която Кенеди произнесе в сената през юли 1957 г.

Над тази реч Кенеди работи няколко месеца. Голяма помощ му оказва сътрудникът на държавния департамент на САЩ Уйлям Портър.

Кенеди стига до извода, че военно-колониалната политика на Франция в Алжир води до отслабване влиянието на Запада в цяла Африка. Той поставя в сената на САЩ въпроса, че ако френското правителство не даде независимост на Алжир, влиянието на Запада в Северна Африка ще бъде ликвидирано. Речта на Кенеди направи във Вашингтон и Париж впечатление на избухване на бомба. Само като си помислиш! В един момент, когато представителите на САЩ отказваха дори да се срещнат с представители на Националния фронт за освобождение на Алжир (държавният секретар Хъртър не искаше да ги приема до 1960 г. включително), Кенеди всъщност обяви, че НФО е стопанин в своя дом. Каква хлапащина! От всички страни се посипаха упреци срещу Кенеди. Остра критика отправя срещу Кенеди бившият държавен секретар при Труман Дийн Ачесън. Кенеди бе обвинен, че «подкопава НАТО» и неговата «алжирска реч» дълго още се смяташе за «връх на безотговорността» по международните въпроси. Същевременно тази реч спечели доста широка популярност на Кенеди не само в Западна Европа, но и в Африка.

За голямото внимание, което Кенеди отделяше на Африка, можеше да се съди и по следните факти. Дълго време той беше председател на подкомитета по въпросите за Африка към комитета по външните работи при сената. Кенеди неведнъж се е изказвал по африканските въпроси и през време на избирателната си кампания за президент. Пресметнато е например, че само през 1960 г. Кенеди е засягал темата за Африка 479 пъти. Той неуморно повтаряше, че Западът губи влиянието си в Африка и че САЩ трябва да се борят за нея. Още преди да встъпи на поста президент на САЩ, Кенеди изпраща в страните на Западна и Централна Африка А. Хариман със специална мисия.

Кенеди започва преустройството на американската външна политика в Африка от хората. Той привлича на тази работа сравнително млади и енергични политически дейци. Първата му крачка беше утвърждаването на бившия губернатор на щата Мичиган Уйлямс за помощник-държавен секретар по африканските въпроси. За заместник на Уйлямс беше назначен сътрудникът на фонда «Форд» Вайн Фредерикс, който имаше зад гърба си голям опит в деловите връзки с африканските страни.

Кенеди прави немалки усилия също да не допусне многобройните нови дипломатически постове в африканските страни да бъдат комплектувани със стари сътрудници от държавния департамент. Кенеди смята, че ръководните кадри на американските дипломати в Африка трябва да се подбират не измежду висшето, а измежду средното, по-младо звено сътрудници на държавния департамент, както и измежду най-способните журналисти и учени. В Африка, неуморно повтаря Кенеди на своето обкръжение, е много по-сложно да се работи, отколкото в Европа. Там не можеш да се измъкнеш от сложната ситуация с помощта на телефона и може да се наложи да действуваш на свой риск и отговорност.

През времето на Кенеди постовете на американските посланици в африканските страни бяха значително обновени. В много от тях бяха изпратени съвсем нови хора, включително и такива, които стояха далеч от държавния департамент. Достатъчно е да отбележим например, че в такива страни като Гвинея и Етиопия Кенеди назначи за посланици журналистите В. Атууд и Е. Къри, а за посланик в ОАР изпрати учения Д. Баде.

През 1961 г. беше значително разширена американската дипломатическа служба в Африка. В държавния департамент се появиха нови африкански отдели.

Като гости на правителството в САЩ се канят многобройни африкански делегации. През 1961 г. идват на посещение в САЩ ръководителите на 11 африкански страни, а през 1962 г. — на 10 страни. Кенеди считаше развитието на личните контакти с ръководителите на младите африкански държави за най-ефикасен метод да се активизира американската външна политика в Африка. С помощта на «личната дипломация» Кенеди се стремеше да повиши американския престиж в Африка. През време на срещите и беседите с африканските политически дейци той говори за «разбиране на африканските проблеми». На първо време някои от африканците приеха тези изказвания за чиста монета. А дипломацията на САЩ все по-широко използваше неоколониалистките методи, за да запази старите отношения на африканска земя.

Освен А. Хариман Кенеди изпраща в Африка със специални мисии Едуард Кенеди, сенатори и конгресмени. На 15 февруари 1961 г. заминава на дълга обиколка из африканските страни помощник-държавният секретар Уйлямс. На неговата мисия се възлага тежка задача — да убеди ръководителите на младите африкански страни, че отсега нататък САЩ ще изграждат «по новому» политическите и икономическите си отношения с тях.

Политическите дейци на САЩ посещаваха Африка преди всичко като пратеници на деловия свят от САЩ. Навсякъде те се стремяха да осигурят по-благоприятни условия за американските частни капиталовложители. През август 1961 г. в САЩ се създава афро-американска асоциация за търговия и развитие. Към края на 1961 г. в Африка оперираха вече над 220 американски компании. Но обемът на американските капиталовложения в икономиката на африканските страни към края на 1961 г. съставляваше приблизително 1,1 млрд. долара, или по-малко от 4 на сто от всички преки американски частни инвестиции в чужбина.

Същевременно темповете на нарастване на американските капиталовложения в Африка през 1961 г. надминаха средните темпове на нарастване на американските инвестиции в чужбина. Ще отбележим, че новата тактика на Вашингтон по ухажване на младите африкански държави предизвика озлобление в английските управляващи среди, тъй като английските колонизатори съзираха в нея намерението на американския съперник да ги изтласка от Африка.

Трябва да кажем, че правителството на Кенеди усърдно прикриваше империалистическия характер на своята политика в Африка. Докато правителството на Айзенхауер повече или по-малко открито поддържаше в ООН европейските колонизатори, с идването на Кенеди в Белия дом поведението на американските представители се промени.

От време на време САЩ на думи започнаха да отстъпват от интересите на някои свои съюзници от НАТО, по-специално на Португалия и Белгия, за да създадат илюзията, че са готови да водят борба против колониализма. Нали това представляваше съставна част от декларацията на Кенеди за политиката на «новите хоризонти». На практика обаче САЩ продължаваха да помагат на своите съюзници от НАТО да се борят срещу националноосвободителното движение в Африка.

Същевременно САЩ упорито се стремяха да използват отслабналите донякъде позиции на европейските колониални държави в Африка. Правителството на Кенеди отделяше голямо внимание на установяването на американския монополистически капитал в Конго, като възнамеряваше да изтласка оттам белгийците и англичаните. САЩ активизираха значително усилията си в такива страни като Етиопия, Либия, Мароко и Тунис. Само в Либия например действуваха 14 американски компании, много от които влизаха в групировката на Рокфелер.

В Тропическа Африка САЩ особено активно се увъртаха около Нигерия, като използваха прозападната ориентация на правителството на Балева. Правителството на Кенеди започна да използва по-активно, отколкото го бяха използвали преди него, лоста за икономическа «помощ», за да проникне в страните на Тропическа Африка. През 1961 г. то увеличи кредитите по икономическата «помощ» за страните от този район в сравнение с 1960 г. четири пъти. През 1962 г. обемът на американската «помощ» за африканските страни (значителна част от която беше военна «помощ») се увеличи още повече. Тя достигна сумата 500 млн. долара. През 1963 г. икономическата «помощ» на САЩ за Африка надхвърли 526 млн. долара. Що се отнася до американската военна «помощ» в Африка, през 1963 г. тя съставляваше 75 млн. долара и се предоставяше главно на следните страни: Конго (Киншаса), Етиопия, Либерия, Либия, Мароко, Нигерия, Сенегал и Тунис.

Един от неоколониалистките методи на САЩ по отношение на развиващите се страни стана създаването през март 1961 г. на «Корпуса на мира», което имаше за цел да укрепи позициите на САЩ в тези страни и да обработи идеологически тяхното население. (Към средата на 1963 г. броят на «доброволците» от корпуса в Африка достигна 1500 души.) През юли 1966 г. в африканските контингенти на корпуса се наброяваха 4670 души. В тази насока голяма работа вършеше и американската правителствена служба по пропагандата — ЮСИА.

И тъй за президентството на Кенеди беше характерно рязкото активизиране на американската външна политика в Африка. Нейните задачи бяха да се опита да отслаби влиянието на социалистическите идеи в Африка, да изтласка империалистическите конкуренти на САЩ и да създаде на африканска земя солидни плацдарми за още по-голямо разширяване позициите на американския капитализъм.

«Новите хоризонти» не промениха колонизаторската същност на африканската политика на САЩ. Това може да се види например от американо-португалските отношения.

В Ангола съюзникът на САЩ от НАТО, салазаровска Португалия, превърна страната в огромен концентрационен лагер, масово репресираше африканците, които искаха свобода и независимост. А какво правеше правителството на Кенеди? То си мълчеше дотогава, докато в ООН с усилията на развиващите се и на социалистическите страни беше поставена на гласуване резолюция, с която се искаше «да бъдат взети мерки за опазване правата и свободите» на населението на Ангола. За резолюцията гласуваха 78 члена на ООН. Към тях се присъедини и американският представител Адлай Стивънсън, когото както твърдят, «ужасили» съобщенията за екзекуциите. По-късно той дори гласува за порицаване на Португалия. Този жест на правителството на Кенеди в ООН има известен ефект върху представителите на някои развиващи се страни, но не за дълго.

И тук Пентагонът си каза решаващата дума. Американската военщина е заинтересована от базите, които Салазар ѝ предостави. Трябваше само последният да намекне, че Португалия може да ревизира въпроса за арендуването от САЩ базите на нейна територия, и правителството на САЩ даде заден ход. Кенеди се отказа дори привидно да поддържа анголския народ в борбата против португалските колонизатори. Както и по-рано, САЩ продължаваха да снабдяват Португалия с оръжие, включително и с напалмови бомби, които се използваха против анголския народ.

Империалистическите цели на политиката на правителството на Кенеди в Африка се проявяваха особено ярко в най-острите ситуации, както стана например в Конго (Киншаса).

Трагедията на Конго започна още преди Кенеди да стане президент на САЩ. Началото ѝ бе положено от правителството на Айзенхауер. Но Кенеди беше не само наследник на тази политика, но и неин активен продължител. Известно е признанието на един от най-близките помощници на Кенеди — Соренсън, че «политиката на Кенеди в Конго в общи линии е продължение на политиката на Айзенхауер».

Ще отбележим, че инспирираните от империалистите събития в Конго се разиграха през периода на предизборната президентска кампания в САЩ. Намесата на империалистите в работите на тази африканска страна достигна апогея си през дните, когато Айзенхауер предаваше поста на Кенеди. Когато на 17 януари 1961 г. в покрайнините на Елизабетвил група наемници убиваше Лумумба и неговите найблизки съратници, Кенеди още не беше официално президент на САЩ.

Добре известно е обаче, че ако правителството на Айзенхауер се стремеше да си разчисти сметките със законното правителство на Конго и да отмъкне по-голям къс от своите белгийски и английски конкуренти, именно тази линия провеждаше в Конго и Кенеди. Правителството на САЩ се боеше Конго да не се превърне в истинска независима държава. Американските управляващи среди се отнасяха с нескривано подозрение към приятелските отношения, които се установиха между правителството на Конго и социалистическите страни. След убийството на Лумумба Кенеди насочи усилията на верния слуга на Вашингтон в ООН — Хамаршелд — и на американската дипломация да отстранят всички привърженици на Лумумба от политическата арена в Конго.

Световната общественост научи за убийството на Патрис Лумумба на 13 февруари 1961 г. А на 15 февруари на пресконференция Кенеди направи изявления в подкрепа на позорните действия на Хамаршелд в Конго, който с всички сили съдействува за успеха на заговора на империалистите. Кенеди заяви, че САЩ са «против намесата» на която и да било страна във вътрешните работи на Конго. Но за истинската цена на това изявление говореше фактът, че към февруари 1961 г. именно поради грубата намеса на самите САЩ в работите на Конго беше отстранено законното правителство на тази страна.

След убийството на Патрис Лумумба правителството на Кенеди възложи главните си надежди на «плана Стивънсън». Целта на този план беше не да се уреди конгоанската криза, а да се изолира правителството на Антоан Гизенга — последователя на Лумумба. В «плана Стивънсън» намери отражение и острата борба за Конго между САЩ, Белгия и Англия. Стивънсън поиска «да се установи контрол» над Чомбе — ръководителя на отцепилата се от Конго богата провинция Катанга. Впрочем върху Чомбе имаше контрол, но това беше не американски, а белгийски контрол. Хамаршелд бързо реагира на американския план, като го оформи в ООН от свое име. «Планът Стивънсън» и «проектът Хамаршелд» бяха близнаци, тъй като и единият, и другият се бяха зародили в държавния департамент на САЩ. И двата имаха за цел над Конго да бъде установена опеката на ООН, което в конкретната тогавашна обстановка означаваше фактически тази страна да бъде дадена на откуп на САЩ.

Сложното и противоречиво положение в Конго намери отражение в редица резолюции на ООН. Така например в резолюцията на Съвета за сигурност, приета на 21 февруари 1961 г., се настояваше за «незабавно изтегляне и евакуиране от Конго на целия белгийски и друг чуждестранен военен и полувоенен персонал». Такъв поврат на събитията не беше изгоден за белгийските колонизатори. Техните съюзници от НАТО искаха от тях да се махнат от Конго!

Скоро започнаха инспирираните от САЩ военни действия на войските на ООН против Чомбе, което разтревожи не на шега Брюксел и Лондон. Конго беше пред прага на нов акт в преживяната от него трагедия. През този период американската дипломация прави сложни маневри против конгоанските патриотични сили.

През август 1961 г. Кенеди назначи за посланик на САЩ в Конго Едмунд Галион. Възгледите на новия посланик за положението в тази страна не се отличаваха с оригиналност. В действията на патриотичните сили в Конго той съзря «комунистическа опасност». Галион докладва на Кенеди, че ако Конго се разпадне на части, «комунистите ще сложат ръка на повечето части». Според Галион, ако Катанга се отдели, разпадането на Конго става неизбежно. Посланикът предлагаше да се премине към решителни мерки, за да се «спаси» положението.

В държавния департамент се отнесоха без ентусиазъм към плановете на Галион, понеже смятаха, че една твърде безцеремонна политика на САЩ в Конго, и особено в Катанга, може значително да разклати НАТО. На същото становище бе и А. Хариман, който се срещна с Чомбе в Женева. Държавният секретар Ръск се отнасяше към проблема за Конго с «мрачна подозрителност», считайки, че обстановката там е твърде неясна, за да се бърза с ликвидирането на сепаратизма на Катанга.

След известни колебания Кенеди все пак подкрепя плана на Галион; САЩ възнамеряваха да продължат да действуват в Конго, като се прикриват под паравана на ООН и се опират на Хамаршелд. решено бе да се активизира борбата с Гизенга и неговите привърженици. На 16 ноември 1961 г. А. Стивънсън открито заяви, че въпросът за положението в Източната провинция е «по-сериозен, отколкото въпросът за отделянето на Катанга».

През последните месеци на 1961 г. САЩ заеха порешителна позиция по отношение на Чомбе, като се стремяха след укрепване на своя тил в Леополдвил да накарат протежето на белгийците да бъде по-сговорчиво. За тази цел на 5 декември войските на ООН започнаха нова операция против режима на Чомбе в Катанга.

Политиката на Кенеди по отношение на Катанга предизвика нов пристъп на гняв в Брюксел и Лондон. Министърът на външните работи на Великобритания лорд Хюм остро разкритикува американските действия. На свиканото срочно в Париж съвещание на министрите на външните работи на страните от НАТО по конгоанския въпрос съюзниците си отправяха едни-други твърде неодобрителни изрази. Но за САЩ Конго представляваше толкова лакомо парче, че дори неодобряването на техните действия от съюзниците им в НАТО не измени основния курс на американската политика.

Заплахите на Вашингтон скоро направиха известно впечатление на Чомбе. На 21 декември 1961 г. беше подписано така нареченото «китонско споразумение», в което Чомбе «признаваше» властта на леополдвилското правителство над цялата територия на Конго. Всъщност обаче «китонското споразумение» беше прието от Чомбе само на думи. Кенеди бе информиран за това от Галион, който му съобщи, че Чомбе само се «стреми да спечели време» и «няма да спазва споразумението». И наистина, чувствувайки зад гърба си силната подкрепа на Белгия и Англия, Чомбе започна да саботира «китонското споразумение».

Редица месеци след това усилията на Кенеди бяха насочени към смекчаване на противоречията в НАТО по въпроса за Конго. През лятото на 1962 г. американските, английските и белгийските представители изготвяха със съвместни усилия нов план за «обединяването на Конго». Но ако и да беше формално изработен нов «съвместен план», тайните инструкции на западноевропейските столици за Чомбе явно се отличаваха от «съветите» на Вашингтон. На думи Чомбе се съгласяваше със «съгласувания план», а на практика отново го игнорираше. В началото на ноември правителството на САЩ изпраща при Чомбе като специален емисар на президента Д. Макги. Той заплашва Чомбе с «военна конфронтация». Чомбе обаче продължава да протака преговорите.

Знаейки кой стои зад гърба на ръководителя на катангските сепаратисти, Кенеди решава да се срещне с министър-председателя на Белгия Спаак. Тази среща стана на 27 ноември 1962 г., а след нея последваха цяла серия други. Но резултатите от тях не бяха много утешителни за САЩ. Всичко показваше, че белгийците протакат, като същевременно засилват армията на своите наемници в Катанга. За това активно им съдействуваха английските и южноафриканските колонизатори. Имаше изгледи през цялата 1962 г. в Конго да назрява още по-сериозна схватка между съперничещите си монополистични групировки на САЩ, от една страна, и Белгия, Англия, и ЮАР и техните наемници в Катанга — от друга.

Както свидетелствува Шлезингер, през декември 1962 г. «в Белия дом цареше напрегната атмосфера». Кенеди получава от Галион настойчива молба да употреби сила в Катанга. Само това, според американския посланик ще помогне да се затвърди американското влияние в Конго, което в противен случай ще изчезне. Кенеди се съгласява с Галион.

Същевременно той мисли как да смекчи недоволството на Лондон и Брюксел от неговите действия. За тази цел на 18 декември 1962 г. той се среща в Насау (Бахамските острови) с Макмилън. Главна тема в преговорите на младия президент и стария министър-председател са изострилите се противоречия между империалистическите държави в Конго, както и въпросът за съдбата на така наречените «независими» ядрени сили на Англия. Същевременно Кенеди бързо изпраща в Брюксел заместник-държавния секретар Макги. През време на всички тези преговори участниците в тях най-сетне постигат споразумение за «справедливо» поделяне на доходите в Конго. За известно време изострената обстановка в Конго беше посмекчена. Но, разбира се, империалистическата борба за Катанга далеч не бе завършила.

И тъй, в началото на 60-те години американският империализъм с пълен глас заяви «правото» си да се установява в Африка, дори за сметка на съюзниците му от НАТО. Както видяхме, този курс отразяваше и общите настроения на Кенеди, който търсеше напрегнато пътища за по-голяма ефективност на американската външна политика.

САЩ И ЛАТИНСКА АМЕРИКА. В Латинска Америка президентът Кенеди също се опитваше да съчетае неоколониалистките методи и старите империалистически цели на Вашингтон.

Главно средство, с помощта на което правителството на Кенеди реши да поправи работите на САЩ в Латинска Америка, стана така нареченият «Съюз за прогрес». Това беше десетгодишна програма за социално и икономическо «развитие» на Латинска Америка, която американската пропаганда нарече латиноамерикански «план Маршал». Идеята на «Съюза за прогрес» беше провъзгласена от Кенеди на 13 март 1961 г. В стремежа си този план да бъде одобрен в най-скоро време от латиноамериканските страни американската дипломация разви бурна дейност. Правителството на САЩ бе принудено да форсира официалното оформяне на програмата на «Съюза за прогрес» по-специално поради провала на априлската авантюра против Куба.

През август 1961 г. в уругвайското градче Пунта дел Есте беше свикана специална сесия на Икономическия и социален съвет при Организацията на американските държави. На тази сесия беше приета декларация за общите принципи на «Съюза за прогрес», както и «Хартата от Пунта дел Есте». В тези документи именно бяха изложени целите на «Съюза за прогрес» и програмата за неговата дейност. В какво се състоеше тя?

Преди всичко в това, че всъщност на народите от латиноамериканските страни се предлагаше да не бързат да правят социалноикономически преобразования. Кенеди смяташе, че предложената от неговото правителство програма ще спомогне да се приглуши, а след това и напълно да се ограничи в Латинска Америка националноосвободителната борба, да се намали влиянието на революционния пример на Куба. В крайна сметка програмата на «Съюза за прогрес» имаше за цел да запази и засили влиянието на САЩ в Латинска Америка. За тази цел на последната се подаваше «сладкиш».

Съгласно програмата на «Съюза за прогрес» правителството на Кенеди обеща да предостави на Латинска Америка в продължение на десет години близо по два милиарда долара годишно. От тях 1,1 млрд. долара трябваше да бъдат предоставяни по правителствена линия и 900 млн. долара с помощта на американските и западноевропейските частни капиталовложения, както и на заеми от международните организации. При ОАД се създаваше специален «комитет на експертите», на който правителствата на всички латиноамерикански страни трябваше да представят своите дългосрочни планове за «икономическо и социално развитие». Във функциите на «комитета на експертите», в който господствуваха САЩ, влизаха и тези — да одобри или отхвърли един или друг план, да отдели или да не отдели съответните кредити за него в рамките на «Съюза за прогрес». Кенеди декларира необходимостта да бъдат извършени половинчати реформи, които да ликвидират най-крещящите социални анахронизми в латиноамериканските страни. С помощта на подобна принудителна тактика Кенеди се надяваше да направи по-стабилни капиталистическите отношения в страните на Латинска Америка. Чрез частични поземлени, данъчни и други реформи Кенеди се стремеше същевременно да отслаби националноосвободителното движение в Латинска Америка.

Трябва да кажем, че тази необичайна за правителството на САЩ позиция по отношение на необходимостта от определени социални реформи в Латинска Америка се обясняваше преди всичко със стремежа на всяка цена да се отбие революционната вълна, да се намали влиянието на действително прогресивните социални и икономически реформи, направени в революционна Куба, върху латиноамериканските народи. Но и тази твърде предпазлива «тактика на сладкиша» на президента Кенеди нямаше особено широка подкрепа в американските управляващи среди. Много влиятелни лица във Вашингтон смятаха, че в Латинска Америка САЩ трябва да се опират, както правеха и по-рано, преди всичко на феодално-земевладелските олигархии и на компрадорската буржоазия, а също и на старите, изпитани средства за политически и военен натиск. Колкото до Кенеди, той, без, разбира се, да изключва тези средства от външната си политика, считаше, че в допълнение към старите са нужни и нови методи за затвърдяване господството на САЩ в Латинска Америка. Именно като такова средство считаше той «Съюза за прогрес».

С програмата на «Съюза за прогрес» не се решаваше нито една от основните проблеми на Латинска Америка. Нейната икономика си оставаше както и преди под контрола на американския капитал, изцяло се запазваше положението на страните от този район като суровинни придатъци на американските монополи. «Съюзът за прогрес» предвиждаше известно увеличаване на обема на американската «помощ» за страните от Латинска Америка, но това се използуваше като лост за още по-голямо засилване на тяхната зависимост от могъщия северен съсед.

За да популяризира американската външна политика в латиноамериканските страни и особено за да възхвали «Съюза за прогрес», през декември 1961 г. Кенеди предприема широко рекламирано пътуване до Венецуела и Колумбия. Изборът не е случаен. Правителствата на тези страни най-охотно приемаха исканията на програмата на «Съюза за прогрес». В тези страни и американският частен капитал имаше големи интереси. Във Венецуела имаше три млрд. долара, а в Колумбия — над 400 млн. долара американски частни капиталовложения.

През време на пътуването си във Венецуела и Колумбия Кенеди не само възхваляваше «Съюза за прогрес», но и направи немалко антикомунистически и антикубински изявления. Характерно е обаче, че същия ден, когато той патетично възхваляваше «демокрацията» във Венецуела, държавният секретар Ръск имаше «делови обед» в Испания с диктатора Франко. Добра илюстрация за «последователността» на правителството на Кенеди по въпросите за «защита на демокрацията»!

И тъй, ако говорим общо за политиката на Кенеди в Латинска Америка, тя почиваше върху стремежа, първо, да бъдат ликвидирани революционните завоевания в Куба и, второ, да бъдат запазени и укрепени позициите на американския монополистичен капитал в латиноамериканските страни с помощта на «Съюза за прогрес».

Както е известно, Кенеди не успя да постигне първата цел, макар да използва най-различни методи, като се почне от военното нахлуване и се свърши с икономическата блокада срещу Острова на свободата. В края на краищата през октомври 1962 г. през време на карибската криза Кенеди бе принуден да даде уверение, макар и с уговорки, че САЩ няма да нахлуят в Куба. Сега САЩ разчитаха на икономическия бойкот срещу Куба и на разширяването на подривната дейност против нея.

Що се отнася до програмата на «Съюза за прогрес», тя също не донесе очакваните резултати. В латиноамериканските страни сполучливо нарекоха тази програма: «Съюз има, прогрес няма». На всичко отгоре делата на правителството на Кенеди рязко се различаваха от думите му за подкрепа на «демокрацията» в Латинска Америка. През 1963 г. неговото правителство направи доста за смазване на прогресивните сили в Централна Америка, отказваше да задоволи исканията на правителството на Панама за преразглеждане на несправедливите условия на споразуменията за зоната на Панамския канал, плетеше интриги против Бразилия, във външната политика на която се засилваха неутралистичните тенденции.

Като се обявяваше за подкрепа на конституционните латиноамерикански правителства, Кенеди дори и не мислеше да се противопоставя на «горилите», които сваляха тези правителства. В това отношение контрастът между думите и делата на президента беше особено рязък. Не можеха да го замаскират нито дежурните изявления на представителите на държавния департамент на САЩ, че «съжаляват» за съдбата на едно или друго латиноамериканско правителство, нито временните полумерки от икономически характер, към които правителството на Кенеди понякога прибягваше, за да създаде илюзията, че е недоволно от действията на реакционните военни. Всички знаеха предварително, че ще минат два-три месеца, ако не и по-малко, и всичко ще си тръгне по реда. Новата латиноамериканска «горила» с благословията на американската пропаганда ще се превърне в «борец за демокрация», когото обстоятелствата са принудили да грабне оръжието, за да се «противопостави на комунизма».

За пример можем да посочим Перу. През 1962 г. в Перу се състояха общи избори, които трябваше да доведат до образуване на конституционно правителство. Тъй като нито една от партиите, поддържани от САЩ, не получи преобладаващо мнозинство от гласовете, за да контролира положението в страната, а влиянието на прогресивните сили продължаваше бързо да расте, от Вашингтон беше дадена съответната команда.

Армията постави на власт генерал Рикардо Годои. За тази цел бяха използвани получените по-рано американски танкове и персонал, обучен в САЩ. След това започна второто действие на спектакъла. Президентът Кенеди скъса дипломатическите отношения с Перу и дори, както беше обявено, прекрати военната «помощ» за него. Но точно след един месец дипломатическите отношения бяха възобновени. Правителството на САЩ предостави на режима на генерал Годои около 30 млн. долара под формата на «помощ», а Експортно-импортната банка му сипна още 36,9 млн. долара във вид на заеми. Сега американските монополи можеха да обмислят в спокойна обстановка плановете за по-нататъшното придвижване на Перу «по пътя на демокрацията».

Бихме могли да приведем доста много подобни примери. През 1962—1963 г. с помощта на правителството на Кенеди местните реакционери успяха да смажат въоръжените въстания на народите в Еквадор и Парагвай.

Беше установена военна диктатура в Бразилия. Латиноамериканските «ултрареакционери» си разпасаха пояса и в много други страни. И все пак САЩ не успяха да осъществят главната си цел — да отбият вълната на революционната борба на латиноамериканците за свобода и справедливост. Още през 1964 г. се засилва революционната борба в Колумбия и Венецуела.

«Либералните» идеи на Кенеди в Латинска Америка бързо «повяхнаха». А след смъртта му от тях не остана и помен.

Ако Джон Кенеди като повече или по-малко гъвкав буржоазен политик не се боеше от време на време да поотпуща «латиноамериканските юзди», то на съвсем друго мнение бяха след неговата смърт. Изглежда, че подходът на правителството на Джонсън към целия проблем за взаимоотношенията с южните съседи бе сведен до следното: в Латинска Америка не е безопасно дори да се играе на «демокрация». Не случайно американският печат цинично признаваше, че по мнението на правителството на Джонсън «военните преврати в тези страни сами по себе си не са лошо нещо».

Фактите, в това число и от периода, когато Кенеди беше президент, говорят, че империалистическите държави по всякакъв начин пречат за развитието на националната икономика на развиващите се страни и поддържат навсякъде, където е възможно, найреакционните социални сили и групировки. Всичко това естествено предизвиква у народите от страните на Азия, Африка и Латинска Америка възмущение и стремеж да се отърсят от бремето на зависимост от чуждите монополи. Няма съмнение, че с течение на времето тези процеси ще се проявяват все по-осезателно.

Изтичаше 1962 година. Започнаха да се мяркат новите избори за президент през 1964 г. Но дейността на Кенеди като президент още не беше направила сериозен положителен принос в международната политика.

Намирайки се начело на държавния апарат на САЩ, контролиран от монополите, и чувствувайки постоянно натиска от страна на военнопромишления комплекс, Кенеди действува като по предварително написан сценарий. Формално негов автор, всъщност той само изпълнява определената му роля в него — с по-големи или по-малки отклонения от «текста.» Така беше през време на американската авантюра в залива Кочинос, така беше във Виетнам, така беше общо взето и през време на карибската криза.

Към края на 1962 г. в дейността на Кенеди започват обаче да прозират нови черти. Те стават все по-ясни през пролетта и лятото на 1963 г. В действията на президента се проявява все повече самостоятелност. Мрачният хор на привържениците на «студената война» в САЩ от време на време започва да се нарушава от една нова тема, която президентът развива сега. Нейният лайтмотив е, че САЩ трябва да се откажат от опитите да водят по отношение на Съветския съюз политика, почиваща «върху враждебността и предразсъдъците». Една термоядрена война, признава Кенеди, би била катастрофа за американския народ.

Пролетта и лятото на 1963 г. бяха интересни не само с това, че президентът на САЩ заговори с нов тон. Още по-значително беше това, че Кенеди се оказа способен да премине от думи към дело. През 1963 г. се наблюдава сериозно подобряване на международната атмосфера и положително развитие на съветско-американските отношения.

Има всички основания да предполагаме, че Кенеди е станал по-разумен в действията си под влияние на карибската криза. Очевидно повлиял е и фактът, че самият президент не беше непосредствено свързан финансово с военнопромишления комплекс.

Освен това той беше принуден да се съобразява с активното «мирно настъпление» на съветската дипломация по редица международни проблеми.

В американската политическа литература неведнъж са правени опити да се докаже, че положителната промяна в съветско-американските отношения през лятото на 1963 г. била резултат от някакви «отстъпки» от страна на Съветския съюз. Подобен подход не отговаря на истината. Широко известно е, че постигането на споразумения за намаляване на международното напрежение и за подобряване на съветско-американските отношения винаги е било една от най-важните цели на съветската външна политика. Но от само себе си се разбира, че тази цел може да бъде постигната само в условията на мирно съвместно съществуване и при отказ на САЩ от «студената война» и агресията, от опитите да наложат на другите народи «американския начин на живот» и «свобода», както я разбират нюйоркските банкери и тексаските петролни индустриалци, генералите от Пентагона и сенаторите диксикрати. Отслабването на международното напрежение зависеше от това, ще се намери ли в края на краищата на американския политически Олимп достатъчно здравомислеща група буржоазни дейци, която ще престане да насочва цялото си внимание върху опасната за човечеството игра с огъня.

Фактите през третата година от президентството на Кенеди говорят, че той започва да клони към акции, целещи намаляване на международното напрежение. Те говорят също, че в това отношение президентът се е опирал преди всичко на своя авторитет и на подкрепата на най-близките си съветници.

След карибската криза авторитетът на Кенеди се затвърди. И макар «бесните», военната клика и ЦРУ да бяха недоволни от «нерешителността на президента», мнозинството от американските политици през този период считаше, че Кенеди е постъпил разумно и далновидно, като не е прекрачил границата, зад която започваше голямата война. При тези условия президентът придобива увереност в силите си, което започва да се проявява в редица негови решения в областта на външната политика.

Нищо така явно не свидетелствува за промените в настроенията на Кенеди, когато става въпрос за отношенията със Съветския съюз, както неговият подход към въпроса за мирното съвместно съществуване. Еволюцията на възгледите му по този въпрос беше доста осезателна.

Още от първите дни на президентството си Кенеди се сблъска с необходимостта да определи отношението си към принципа за мирното съвместно съществуване на държавите с различен обществен строй. Той беше изправен пред дилемата: или да обяви принципа за мирно съвместно съществуване за «комунистическа пропаганда», неприемлива за САЩ, или да признае този принцип и да го развива в областта на държавните отношения. С една дума, на Кенеди предстоеше да реши да съдействува ли като президент на САЩ на процеса за укрепване на мирното съвместно съществуване или да спъва утвърждаването му като общопризнат принцип на международното право, продължавайки да води «студена война» и да балансира «на ръба на войната». Отначало Кенеди избира втория път. Той оставя американската външна политика да се развива по стария курс, който сам преди избирането му за президент считаше за банкрутирал.

През 1961—1962 г. програмата на «новите хоризонти» на Кенеди беше само словесна обвивка, етикет за политиката на новия президент. Какво се криеше под тази обвивка? Какви нови тенденции можеха да се появят в американската външна политика? На тези въпроси можеше да отговори само времето. Сега то даваше своя отговор. Сложен отговор, който показваше, че в следвоенната политика на САЩ може би не е имало толкова противоречив период, както тригодишният период на президентството на Кенеди.

Кенеди се стараеше да облече «новите хоризонти» в либерална и дори антиколониалистична одежда. Но тя беше съшита набързо и не можеше да скрие агресивната сърцевина на външнополитическия курс на САЩ. Същевременно пропагандирайки «новите хоризонти», Кенеди изказваше и редица реалистични идеи. Те обаче оставаха на заден план, един вид в задния двор на американската външна политика.

В началото на президентството си Кенеди не само забравя поуките от историята и необходимостта да преценява явленията, изхождайки от фактите, но и се намира под влиянието на най-агресивно настроените среди в САЩ. Под тяхно влияние администрацията на Кенеди взема решение да преодолее кризата на американската външна политика не чрез изменянето ѝ, а чрез понататъшно активизиране на оформилия се курс.

Така че през първите две години от президентството на Кенеди някои разумни политически формули, които той провъзгласяваше преди избирането му в Белия дом, се оказаха само гръмки фрази, лишени от положително съдържание. Декларираха се „нови хоризонти» във външната политика, но всъщност тя си оставаше старата опасна политика на «студената война».

Мисълта, че на международната арена капитализмът губи в съревнованието със социализма, постоянно дълбае мозъка на Кенеди. Не случайно в първото си послание до конгреса на САЩ той открито заявява: «Времето работи не в наша полза», т. е. не в полза на капитализма като социалноикономическа система. Ето това постоянно предаване на позициите от страна на американския империализъм най-много тревожи Кенеди. Когато работата стига до реалната политика, той, като представител на монополистичната буржоазия, подтикван от желанието да поправи положението на капиталистическите САЩ, тръгва по пътя на активизиране на борбата против социалистическите страни, на разработване на неоколониалистичните методи в политиката по отношение на развиващите се страни.

Същевременно през третата година от президентството на Кенеди повече, отколкото преди, го вълнуват въпросите за войната и мира. Той започва да търси поактивно пътища за споразумение със СССР, като осъзнава очевидно цялата безперспективност на опитите да се изгражда американската външна политика само върху догмите на «студената война».

Едно от най-сложните явления през 1963 г. бяха взаимоотношенията, които се създадоха между Белия дом и държавния департамент. Практиката показваше, че от държавния департамент в Белия дом не постъпваха предложения, които биха могли да допринесат за намаляване на международното напрежение. Нещо повече. Там мнозина внимателно наблюдаваха дейността на президента. Всичко това не се харесва на Кенеди.

Както вече споменахме, след като побеждава в изборите, Кенеди започва да търси сред политическите дейци и учените хора, които най-всеотдайно, гъвкаво и умело биха защищавали интересите на американския капитализъм. Той възлага известни надежди и на Дийн Ръск. Но както свитетелствуват хора, които са работили с Кенеди, и по-специално Шлезингер, след двегодишната дейност на своето правителство Кененеди не бил доволен от работата на държавния секретар. Към есента на 1963 г. президентът стига до мисълта, че Ръск трябва да си отиде. Кенеди счита, че най-доброто време за това са наближаващите избори през 1964 г.

Откровените изказвания на Шлезингер, направени през 1965 г., за отношението на Кенеди към Ръск бяха посрещнати с раздразнение в правителствените среди на САЩ. Веднага обвиниха Шлезингер в безотговорност, упрекнаха го, че пише история като «надничащ през ключалката», че поставя под заплаха националните интереси. В отговор на това Шлезингер заяви, че «когато историкът скрива важни факти, които могат да повлияят върху мнението на неговите читатели, той върши измама». В името на справедливостта трябва да отбележим, че като буржоазен историк самият Шлезингер не беше последователен докрай. Той например пропусна в книгата си «Хиляда дни» редица интересни оценки на Кенеди за някои дейци от неговото правителство.

Трябва да кажем, че Ръск издържа доста спокойно ужилването от Шлезингер. «Само двама души — твърди Ръск — знаят за моите взаимоотношения с президента Кенеди. Единият от тях е мъртъв, а другият не иска да говори». Но Ръск изрази недоволството си от твърдението на Шлезингер, че Кенеди считал американската политика във Виетнам за «голям провал».

Както свидетелствуват някои очевидци, Кенеди не смятал, че Виетнам трябва да се ползува с някакъв особен приоритет в американската външна политика. Той ни най-малко не поддържал гледището, че в джунглите на Виетнам се решава съдбата на Америка. Натрупал опит в международните работи, Кенеди изглежда е започнал да разбира колко авантюристично би било по-нататъшното разширяване на американската агресия във Виетнам.

Много неща говорят, че към лятото на 1963 г. Кенеди е започнал да разбира по-добре необходимостта от мирно съвместно съществуване между капитализма и социализма. Той започва да се опитва да внесе позитивен елемент в американската външна политика. Всичко това Кенеди прави, разбира се, не защото симпатизира на Съветския съюз. Той го прави по силата на една трезва оценка за развоя на събитията, за изменението в съотношението на силите на международната арена, които налагаха реалистичен подход към международните проблеми.

Във връзка с това особено интересна е речта, която президентът Кенеди произнася на 10 юни 1963 г. в Американския университет. Кенеди започва да работи над тази реч още през пролетта. Той сам подготвя тезисите за нея. След това привлича «перото» на Соренсън, както и на Шлезингер, а до известна степен и на М. Банди. Държавният департамент и Пентагонът не знаят изобщо, че се готви такава реч. Тя е изпратена в тези две ведомства едва два дни преди да бъде произнесена. Всичко това Кенеди върши съзнателно. Той не иска да му попречат.

Кенеди отделя голямо внимание на въпроса за войната и мира. Той го нарича «най-важният въпрос на земното кълбо». Що се отнася до термоядрената война, президентът я обявява за безсмислена. «Тоталната война — казва той — няма никакъв смисъл в един век, когато великите държави могат да притежават големи и сравнително неуязвими ядрени сили и да отказват да се предадат, без да прибягнат до употребата на тези сили. Тя няма никакъв смисъл в един век, когато една ядрена бомба има взривна сила 10 пъти по-голяма от онази, която беше използувана от всички съюзнически военновъздушни сили през Втората световна война. Тя няма смисъл в един век, когато смъртоносните отрови, които се отделят в резултат на взаимното прилагане на ядреното оръжие, ще бъдат пренасяни от вятъра, водата, почвата и семената и в най-отдалечените кътчета на земното кълбо . . .»

Трябва да подчертаем, че в речта си Кенеди се обявява против редица отдавна оформили се в Америка политически догми. Последователите на «студената война» твърдяха, че е невъзможно да се постигне мир с комунистите, че трета световна война е неизбежна. Кенеди окачествява тези възгледи като «опасни и пораженчески». «Нека — призовава той — да ревизираме отношението си към самото дело на мира. Твърде много хора от нас го смятат за невъзможно. Твърде много хора го считат за нереално. Но това е опасно, пораженческо убеждение. То води до извода, че войната е неизбежна, че човечеството е обречено, че ние се намираме във властта на сили, които не сме в състояние да контролираме.

Ние не трябва да приемаме подобно гледище. Нашите проблеми са дело на човека и затова могат да бъдат разрешени от човека. А човекът може да бъде така велик, какъвто иска да бъде. Няма проблема на човешките съдбини, която да стои извън обсега на човешките същества. Разумът и духът на човека често са разрешавали онова, което е изглеждало неразрешимо, и ние вярваме, че те отново ще могат да направят това.»

Най-сетне Кенеди прояви политическо мъжество, като призова американците да ревизират отношенията си към Съветския съюз. Той заяви, че в случай на война със Съветския съюз САЩ ще бъдат обект на опустошителна ядрена война. Той призова да бъде прекратена «студената война» и да бъде решен проблемът за разоръжаването.

В речта си Кенеди не мина без антисъветски и антикомунистически нападки. Това бяха стереотипни, дежурни фрази и явно президентът не слагаше ударението върху тях. Главното беше, че Кенеди посвети значителна част от речта си на проблема за осигуряване на мирно съвместно съществуване. Но реализмът и американската реакция са в постоянна разпра по вина на последната и затова едва ли си струва да се учудваме, че след речта си в Американския университет Кенеди стана обект на най-злобни нападки и заплахи от страна на американската реакция. Омразата на ултрареакционерите към него растеше всеки ден.

През лятото на 1963 г. по инициатива на Кенеди правителството на САЩ се съгласи с предложението на Съветския съюз да бъдат проведени преговори за прекратяване на ядрените опити в атмосферата, в космическото пространство и под водата. От 15 до 25 юли между представителите на СССР, САЩ и Англия се състояха преговори и беше съгласуван текстът на Договора за забрана на опитите с ядрено оръжие в трите среди.

Още преди преговорите в САЩ отново се активизира дейността на реакцията, която настояваше да не се сключва договор за забрана на ядрените опити Наистина в САЩ се чуваха и други гласове. В ония дни беше публикуван един документ в подкрепа на договора, който документ беше подписан от 21 видни американски бизнесмени. В него се казваше: «Един ефикасен договор за забрана на опитите би прогонил надвисналия мрачен облак, би открил пътя за здравия разум и би породил надежда за конструктивен мир». Характерно е, че този документ не беше подписан от нито един представител на най-агресивните групи на американския монополистичен капитал. Нещо повече, Нелсън Рокфелер се прояви като открит противник на курса, взет от Кенеди, и заяви, че той бил увреждал външнополитическите интереси на САЩ.

Натискът от страна на крайно десните и на военната клика, които искаха от правителството на Кенеди да се откаже от сключването на договор за забрана на ядрените опити, се засилваше все повече. Недоволството на Пентагона и ЦРУ ставаше все по-явно. Но Кенеди дава нареждане на американската делегация начело с държавния секретар Дийн Ръск да замине за Москва, за да подпише договора за забрана на опитите с ядрено оръжие в атмосферата, в космическото пространство и под водата.

На 5 август 1963 г. в Москва бе подписан безсрочен Договор за забрана на опитите с ядрено оръжие в трите среди, който влезе в сила на 10 октомври същата година.

Договорът, сключен в Москва, ознаменува паметен момент в международните отношения. Но от есента на 1963 г. започна влошаване на вътрешнополитическата атмосфера в САЩ. Докато по-рано реакционерите от всички разновидности само се опасяваха от «необмислени действия» от страна на Кенеди, то през есента, след сключването на Московския договор, те започнаха открита атака срещу президента.

В американските вестници се поместват многобройни «платени обявления», които пророкуват, че курсът към преговори, взет от Кенеди, ще доведе до «национална катастрофа». Тази креслива кампания се финансира от монополите, които произвеждат оръжие. Особено усърдие проявяват калифорнийските и тексаските милионери. Активизират се неофашистките организации и групи. Американците биват заплашвани, че в случай на разоръжаване в редица големи промишлени центрове ще настъпи безработица. Кенеди, Ръск и дори Макнамара биват обявени за «прикрити комунисти». През ноември 1963 г. списанието на бърчистите «Америкън опинион» призова «страната да бъде избавена от Кенеди и неговите съратници». Всъщност това беше зле прикрит призив за разправа с президента.

Интересно е обаче, че Кенеди съумя да се противопостави на яростните нападки на ултрареакционерите и до края на живота си считаше договора за частична забрана на ядрените опити за свой главен успех на международната арена. Московският договор допадна и на американския народ. Конгресмените получаваха хиляди писма от обикновени американци, които настояваха този договор да бъде одобрен в най-скоро време. Под натиска на общественото мнение Сенатът на САЩ ратифицира Московския договор с 80 гласа срещу 19. Сенаторите, които одобриха договора, очевидно имаха предвид, че наближаваха общите избори през 1964 г. Трябваше да се помисли поне по един въпрос да изглеждат пред избирателите като борци за отслабване на международното напрежение, а не като помагачи на «студената война».

Скоро между правителствата на СССР и САЩ беше постигнато и споразумение «да не се разполагат в космическото пространство каквито и да било обекти с ядрено оръжие или други видове оръжие за масово унищожение». На 17 октомври XVIII сесия на Общото събрание одобри резолюцията, в която това споразумение се санкционираше от авторитета на ООН. Резолюцията призоваваше и другите държави да не извеждат в космическа орбита ядрено оръжие.

На 19 октомври 1963 г. Джон Кенеди отново произнесе реч пред студентите от един американски университет. Той отново говори за пътищата, по които ще се развива по-нататък външната политика на САЩ.

«Американският орел» — каза тогава Кенеди — върху президентския печат е стиснал в ноктите си както маслиненото клонче на мира, така и стрелите на военното могъщество. Върху тавана на моя кабинет, построен преди много години, този орел е обърнал погледа си към стрелите на войната, вляво от него. Но на по-новия килим, който отразява изменението, чието начало бе положено от Рузвелт . . . този орел вече гледа към маслиненото клонче на мира» . . .

И тъй, подписването на договора за частична забрана на ядрените опити, приемането на решението за отказ да се извежда в орбита около земята ядрено оръжие и други средства за масово унищожение, установяването на пряка връзка между Вашингтон и Москва — всичко това показваше, че за пръв път след войната президент на САЩ пристъпваше към решаването на международните проблеми от повече или по-малко реалистични позиции, и резултатите не закъсняха да се почувстват.

Но привържениците на «студената война», «бесните» от всички разновидности в САЩ не мислеха да предават позициите си. За тях новите тенденции във външната политика на Кенеди бяха доста неочаквани. Скоро обаче те се оправиха, преустроиха редиците си и шумно се опълчиха срещу всичко разумно, казано от Кенеди в Американския университет.

Пък и миролюбивият ентусиазъм у някои поддържащи Кенеди американски дейци и наблюдатели трая буквално само няколко седмици. Докато краят на август, септември и началото на октомври 1963 г. се характеризираха в САЩ с доста многобройни изказвания на печата и на редица политически дейци в полза на мира, то още в края на октомври тонът на американската пропаганда рязко се промени. Температурата на политическия климат рязко спадна. Привържениците на «студената война», сякаш сговорили се, започнаха да призовават «да не се допускат увлечения», «да не се възлагат прекалени надежди на бъдещето», с една дума, да не се бърза с намаляване на международното напрежение. За кой ли път вече започнаха енергично да разясняват «на американския народ», че след затоплянето непременно ще последват нови застудявания, а след тях и силни мразове.

Самият Кенеди не прояви достатъчно активност в отстояването и развитието на положителните тенденции във външната политика на САЩ. Очевидно той смяташе, че от негова страна вече са направени достатъчно необичайни стъпки и че не бива твърде много да предизвиква съдбата, като настройва против себе си още повече лагера на крайно дясната реакция. Твърде характерни са настроенията на членовете на неговото правителство, включително на държавния секретар Ръск и на министъра на отбраната Макнамара. Те се отнесоха хладно към вашингтонската реч на Кенеди и предпочетоха да правят всевъзможни «успокоителни изявления», в които доста тънко се разграничаваха от най-реалистичните му изказвания. Впрочем не е изключено в дадения случай те да са били изпълнители на волята на президента, решил, така да се каже, да балансира речта си с по-«умерените» изказвания на своите министри.

На 27 октомври 1963 г. направи официална декларация по външната политика на САЩ държавният секретар Ръск, който като че ли се извиняваше за думите и действията на президента. При това декларацията бе направена не в САЩ, а в ГФР, във Франкфурт на Майн. Ръск като че ли възнамеряваше с един куршум да убие два заека: да успокои и американските «бесни», и омърлушените след сключването на Московския договор западногермански реваншисти. Ето какво заяви той: «Ограниченото споразумение, което неотдавна постигнахме в СССР, не представлява намаляване на напрежението . . . Истинско намаляване на напрежението е невъзможно без успехи в уреждането на такива важни политически въпроси като Берлин и разделянето на Германия, Виетнам, Лаос и Куба . . .» Ръск веднага даде да се разбере, че всички тези проблеми трябва да бъдат решени при условията, които американците поставят. Това, разбира се, беше явно отстъпване от духа на реалистичните изказвания на Кенеди.

В Бон посрещнаха с възторг речта на държавния секретар. Задоволство изпитваха и американските ултрареакционери. Ето каква оценка даде на речта на Ръск реакционният вестник на Хърст «Нюйорк джърнал америкън»: «Сегашните дипломатически перспективи предвещават, че напредъкът по пътя към по-добро взаимно разбирателство между САЩ и Русия няма да издържи темповете, набрани след юли тази година с подписването на Договора за забрана на ядрените опити, със сключването на споразуменията за Космоса и установяването на пряка връзка» . . .

И тъй, явно «съветваха» правителството на Кенеди да даде «заден ход» в намаляването на международното напрежение. Нещо повече — представителите на десните настояваха да се спре намаляването на международното напрежение, а след това и да се ликвидира то. Особено чевръсти бяха старите съперници на Кенеди—Ричард Никсън, Нелсън Рокфелер и набиращият сила от вълната на расизма сенатор Бари Голдуотър.

През октомври 1963 г. Никсън се намираше в раздразнено състояние. Той не успя да стане нито президент на САЩ, нито дори губернатор на Калифорния. И ето бившият вицепрезидент, забравил всяка сдържаност, предприе фронтална атака срещу политиката на мирно съвместно съществуване със Съветския съюз и срещу плахите стъпки на Кенеди към реализъм. Никсън демонстрира отношението на американската реакция към Московския договор, като го нарече начало на «най-опасния период на студената война през 18-те години, откакто тя съществува». Той призова американците да не поддържат Кенеди, тъй като последният «дава възможност на комунистите да задържат това, което имат».

На 7 ноември 1963 г. Нелсън Рокфелер открито поиска «отхвърляне» на комунизма от източноевропейските социалистически страни. Рокфелер гореше от нетърпение да «освободи» някого, а не да търси някакви си там позитивни споразумения.

Но може би най-истеричен крясък вдигна по това време представителят на ултрареакционното крило сенаторът Голдуотър. Само при споменаването за реалистичните стъпки на Кенеди на международната арена сенаторът буквално кипеше от гняв. Голдуотър обвиняваше Кенеди, че неговата външна политика е ни повече, ни по-малко «най-гибелната през цялата история на страната».

Излишно е да казваме, че Никсън, Рокфелер и Голдуотър, разбира се, не бяха сами в своите яростни нападки срещу Кенеди. Около тях се обединиха всички крайно реакционни сили в САЩ.

В такава остра политическа обстановка, която се усложняваше и от расовите вълнения в САЩ, трябваше да действува през последните дни на живота си президентът Кенеди. Неговите изказвания в полза на приемането на ново гражданско законодателство разяриха още повече расистите и ултрареакционерите. Облаците над главата на Джон Кенеди се сгъстяваха.

Расистите от южните щати неведнъж бяха заплашвали Кенеди. През последните две години от пребиваването на Кенеди в Белия дом тайната служба по охраната на президента извърши само в щата Тексас разследване на 34 заплахи за убийство на Кенеди. Тези заплахи особено зачестиха през 1963 г. Разбира се, не всички те се правеха от уравновесени хора, но беше ясно, че искаха да сплашат президента.

На 19 ноември 1963 г. в Белия дом постъпва още един сигнал за опасността, надвиснала над Кенеди. Секретарят на президента по въпросите на печата Пиер Селинджър получава писмо от една жителка на Далас. Тя предупреждава: «Не позволявайте на президента да идва тук. Безпокоя се за него. Мисля, че ще му се случи нещо ужасно». Това писмо не било показано на Кенеди, тъй като Селинджър не му придал никакво значение.

В навечерието на отлитането на Джон Кенеди за Далас, както разказва Селинджър, той се отбил в кабинета на президента, за да се сбогува и да получи някои инструкции. Часовникът в кабинета показвал 7,30 вечерта. Кенеди седял пред бюрото си и подписвал книжа. Той работел с очила, които никога не слагал пред хората. С тях би изглеждал много по-стар, а това би могло да отблъсне от него някои избиратели.

«Искам да ви кажа довиждане» — обърнал се Селинджър към президента. Кенеди бавно вдигнал очи към него. И в този момент Селинджър ясно видял, че президентът е уморен, много уморен. «Бих искал да не заминавам за Тексас» — изведнъж казал Кенеди. След това той се сбогувал със своя секретар по печата и отново се задълбочил в работа.

Предстоеше му Далас.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ако мислено хвърлим поглед върху целия период от президентството на Джон Фицджералд Кенеди, ясно се вижда, че дълго време неговата политика съдействуваше за продължаването на «студената война». Дълго време не се наблюдаваха каквито и да било сериозни признаци за промяна в тази политика. Същевременно, както отбелязва генералният секретар на Комунистическата партия на САЩ Гюс Хол, още през 1962 г. правителството на Кенеди, «водейки опасната политика на «студена война», не се съгласява да последва самоубийствения съвет и да разпали веднага ядрена война. Като се колебае и маневрира, то все пак не следва «съвета» да прекрати всякакви преговори със Съветския съюз». Ултрадесните групировки в САЩ постоянно поставяха пред Кенеди подобни искания. Този натиск сковаваше действията на президента, като затрудняваше, а по-често като правеше изобщо невъзможно развитието на американската политика в реалистична насока.

В своята дейност президентът Кенеди беше преди всичко изпълнител на волята на господствуващата в САЩ монополистична буржоазия. Той беше важна част, но все пак само част от държавния механизъм на САЩ. Отстрани човек би могъл да помисли, че като лидер на най-мощната в света капиталистическа държава президентът Кенеди бе в състояние да насочва политиката на САЩ по своя воля. А всъщност положението беше друго. Кенеди можеше да прави това само в крайно ограничени рамки и само тогава, когато съобразяваше своите действия с волята и желанието на американския капитал. Но нали именно последният е, както вече отбелязахме, основната движеща сила в американската външна политика.

А когато в дейността на Джон Кенеди се очертаваха тенденции, които не бяха по вкуса на преобладаващата част от американската монополистична буржоазия, особено на военнопромишления комплекс, веднага ставаше ясно доколко президентът зависи от тези сили и се контролира от тях. От съюзници на президента те ставаха негови противници. Така че Кеннеди имаше сравнително малко поле, за да маневрира действително смело във външната политика. Но дори и това поле още повече се стесняваше, ако вземем под внимание, че самият той си оставаше в плен на американската буржоазна идеология, белязана, както е известно, с печата на агресивността.

Историята на президента Кенеди не е съвсем обикновена. И тук, разбира се, работата не е в това, че той още съвсем млад изгрява стремително на политическия небосклон на САЩ като звезда от първа величина, а след това загива от ръцете на убийците. Подобни истории в САЩ са се случвали и по-рано.

Президентството на Кенеди е забележително главно с друго. Към края на дните си той започва да разбира значението на уроците на най-добрия учител — всекидневния живот, и започва по-трезво да анализира и своите действия, и действията на другите. Джон Кенеди не беше обикновен буржоазен политически деец. Може би след президента Франклин Рузвелт това е най-интересната политическа фигура на буржоазните САЩ.

Дейността на Кенеди вече принадлежи на историята, но тя е много поучителна.

Кенеди беше последователен буржоа, когато ставаше въпрос да се защитят интересите на американския капитализъм. Не можеш да бъдеш прогресивен деец, ако се опитваш да запазиш експлоататорските отношения в обществото. Днес капитализмът и общественият прогрес са несъвместими. И макар хора, подобни на Кенеди, и да се опитват да представят социалните си възгледи за демократични, на дело това не е така. Един милионер и капиталист не може да бъде истински демократичен, защото той присвоява резултатите от труда на хиляди и хиляди хора и счита това положение за нормално и нещо повече — за единствено правилно.

Президентството на Кенеди свидетелствува и за следното: пристъпвайки към своите задължения, американският президент веднага попада под непосредственото влияние на буржоазния държавен апарат. Той е принуден, ако иска да бъде в курса на вътрешните и външните събития, да проучва почти всекидневно десетки докладни, изготвени в различните министерства и ведомства. Новият президент редовно беседва със стотици високопоставени правителствени чиновници. «Информират» го и го «просвещават», «подсказват» му. До голяма степен резултат от подобно активно набиване в главата на новоизбрания президент е именно доста явната скованост на неговите възгледи, особено по международните въпроси.

Няколко месеца след като заема поста президент, Кенеди започва все по-малко да прилича на онзи политик, който в процеса на борбата с Никсън през 1960 г. изказваше понякога доста реалистични мисли. И трябва да кажем, че сянката на Д. Ф. Дълес още дълго време витаеше над външната политика на Кенеди, като заглушаваше полезните кълнове в нивата на международния живот. От нея Кенеди изобщо не успя да се освободи напълно, макар че се опита да направи това през третата година от президентството си

САЩ е страната на най-острите контрасти. САЩ е страната на повишените емоции, където нервите на хората и на обществото са обтегнати до краен предел. Най-сетне САЩ е страната, където през последните години се извършва особено рязка поляризация на политическите сили. Щедро подхранван от монополите, укрепва позициите си лагерът на дясната реакция. Така наречените либерали в демократическата и републиканската партия все повече предават позициите си, тях все повече ги изместват от найважните държавни постове. Положението им на политическата арена в повечето случаи им дава право да критикуват, но не да решават. С една дума, расистите, «бесните», или както ги наричат още в САЩ «ястребите», засега кълват «гълъбите».

Тази опасна промяна в баланса на силите в политическия живот на САЩ се обяснява преди всичко с това, че засега в страната няма силно ляво крило, чиито политически дейци биха могли да уравновесяват влиянието на десните. А «центърът» на политическите сили, ако можем така да го наречем, не е способен да се противопостави на постоянното накланяне на американската външна и вътрешна политика надясно. Ако от време на време отделни реалистично мислещи американски политици и да успяват да го поизправят, то обикновено това не става задълго и накланянето скоро се възобновява.

Картината на американския политически живот е пъстра и многообразна. Нейната мозайка често боде очите. Понякога в хаотичното натрупване на фактите не е лесно да се види реалното положение на нещата. Още повече, че някои от тези факти по редица причини се оказват като че ли уловени в тъмнината от лъча на силен прожектор. Други — напротив, като че ли са забулени с гъстата пелена на мъглата.

При тези условия не е лесно да се видят положителните промени във външната политика на САЩ. Но когато ги има, Съветският съюз им отдава дължимото. В телеграмата на съветското правителство до новия президент на САЩ Линдън Джонсън от 23 ноември 1963 г. не случайно се отбелязваше, че убийството на президента Кенеди бе извършено в период, когато се появиха признаци за смекчаване на международното напрежение.

Може да се опасяваме, че политическите сили в САЩ, несъгласни с разумните тенденции в американската външна политика, ще започнат с ново усърдие да действуват в съвсем друга насока — да засилват международното напрежение. Така и стана. След като каза немалко прочувствени думи по адрес на убития президент, американската политическа върхушка започна да предизвиква ново изостряне на международните отношения. Залагането на голата военна сила започна да пронизва цялата американска външна политика, особено във Виетнам.

Един от главните съветници на убития президент, Роджър Хилсман, неотдавна призна, че докато Кенеди, както бе заявил неведнъж, не искаше войната във Виетнам да се превърне в американска война, президентът Джонсън «инстинктивно» клонеше в полза на решаването на виетнамския проблем чрез война.

Открито милитаристичният подход на новия стопанин на Белия дом към международните отношения, подкрепен от глобално-полицейските доктрини на държавния департамент на САЩ, извърши своето. Вашингтон разду напълно така наречената локална «гореща война». Според замисъла на нейните вдъхновители тя трябваше да покаже пред цял свят силата и могъществото на САЩ. Но стана обратното. Американската политическа върхушка показа пред всички своето безсилие и крайна недалновидност. Тя си постави за цел да покаже с цената на живота на десетки хиляди хора, включително и американци, че Вашингтон е способен да наложи на един свободолюбив народ, който живее на хиляди километри от САЩ, тексаските отношения. Вместо това американските империалисти затънаха до гуша в блатото на престъпната и напълно безперспективна виетнамска авантюра.

Ролята на разпоредител в международните отношения вече не е по силите на американския империализъм. Противостои му могъщият съюз на силите на социализма и на другите миролюбиви държави. Трезво мислещите представители на западноевропейската буржоазия все повече се убеждават в гибелността на сегашния курс на вашингтонските кръстоносци на «горещата война». Официален Вашингтон все повече се оказва дълбоко изолиран.

Логиката на историята през следвоенните години показва, че ако подобряването на отношенията между СССР и САЩ все още е въпрос на бъдещето, ако тази възможност още не е станала реалност, виновни са онези американски ръководители, които на думи са за укрепване на мира, а в действителност с всички сили разклащат устоите на този международен мир, като правят всичко, за да го подкопаят.

Традиционният черен цилиндър, който символизира дейността на дипломацията, сега е захвърлен от политическата върхушка на САЩ. Върху самодоволното чело на американската външна политика е надяната тежката стоманена войнишка каска. Американските дипломати произнасят войнствени речи. Генералите станаха едва ли не главните политически съветници на Белия дом. Влиянието на ворнопромишления комплекс достигна невиждан мащаб.

Такава е външната политика на САЩ в наши дни. За да се промени тя към по-добро, ще е нужно, разбира се, не само нейните стари автори да се откажат от агресивните настроения, което е крайно съмнително, и да се появят нови, трезво мислещи автори, но и главното — да се укрепят още повече силите и единството на социализма и прогреса на международната арена.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР 5

ПЪРВА ГЛАВА. **КРАЯТ НА ПЪТЯ** **9**

ВТОРА ГЛАВА. **ПЪТЯТ КЪМ БЕЛИЯ ДОМ** **19**

ПЪРВИ СТЪПКИ 19
ДЕЙНОСТ В КОНГРЕСА 28
СЕНАТОРЪТ ОТ ЩАТА МАСАЧУСЕТС 35
ЖЕНИТБА И БОЛЕСТ 38
МИСЛИ ЗА МЪЖЕСТВОТО 39
ОТНОВО НА РИНГА 43
СЪВЕЩАНИЕТО В ХИАНИСПОРТ 48
ПРИЯТЕЛИ — СЪПЕРНИЦИ 54
РЕПУБЛИКАНЦИТЕ ТОЧАТ НОЖОВЕ 60
ПЪРВИТЕ УСПЕХИ 63
ПОСЛЕДНИ УСИЛИЯ 69
СХВАТКАТА В ЛОС АНЖЕЛОС 73
ОСТАВА ЕДНА ПРЕГРАДА — НИКСЪН 76

ТРЕТА ГЛАВА. **НАСТРОЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ** **84**

НАСТРОЕНИЯ 84
ДВИЖЕЩИТЕ СИЛИ 97
ПОСЛЕДИЦИТЕ 115
КОНЦЕПЦИЯТА ЗА „НОВИТЕ ХОРИЗОНТИ“ 131

ИНАУГУРАЦИЯТА 139

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА. **НА ВЛАСТ** **141**

ВСЕ НАГОРЕ 141
МАКНАМАРА ПОЛУЧАВА ПЪРВАТА СИ ЗАДАЧА 150
КУБИНСКАТА АВАНТЮРА 154
СЛЕД ШОКА 174
„МНОГО НИ Е ТРУДНО“ 176
СРЕЩАТА В ПАРИЖ 180
ВИЕНА 184

БЕРЛИНСКАТА КРИЗА И РАБОТИТЕ В ООН 190
КЕНЕДИ И РАЗОРЪЖАВАНЕТО 203
ОПАСЕН КУРС 212
ВИЕТНАМ : СЪДБОНОСНИ РЕШЕНИЯ 214
КАРАИБСКАТА КРИЗА 224
НЕСГОВОРЧИВА ЕВРОПА 241

ПЕТА ГЛАВА. **КЕНЕДИ И «ТРЕТИЯТ СВЯТ» 251**

СЛАДКИШ ИЛИ ТОЯГА! 251
ЛАОСКИЯТ ПРОБЛЕМ 254
ДОЛАРЪТ В АФРИКА 259
САЩ И ЛАТИНСКА АМЕРИКА 271

ШЕСТА ГЛАВА. **В ТЪРСЕНЕ НА ИЗХОД 277**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ **291**

АНАТОЛИ АНДРЕЕВИЧ ГРОМИКО

1036 ДНИ НА ПРЕЗИДЕНТА КЕНЕДИ

ПРЕВОДАЧ:
НАДЯ УЗУНОВА

РЕДАКТОР
РАЙНА СПИРОВА

ОФОРМЯВАНЕ:
КЪНЧО КЪНЕВ

ХУДОЖЕСТВЕН РЕДАКТОР:
ТОТЮ ДАНОВ

КОРЕКТОР:
ПЕТРАНА МЕДНИКАРОВА

ДАДЕНА В ПРОИЗВОДСТВОТО НА 25.VI. 69.

ПОДПИСАНА ЗА ПЕЧАТ НА 20.IX. 1969.

ФОРМАТ 84×108/32

ПЕЧАТНИ КОЛИ 18,75.

ИЗДАТЕЛСКИ КОЛИ 14,25

АВТОРСКИ КОЛИ приблизително 25

ТИРАЖ 25100

ИЗДАТЕЛСКИ № 4437

ЛИТЕРАТУРНА ГРУПА IV.

ЦЕНА 1,60 ЛВ,

ИЗДАТЕЛСТВО НА БКП

Д П „В. АЛЕКСАНДРОВ“—ВРАЦА